

El franquisme a Granollers (1939-1975)

Joan Garriga i Andreu

ÍNDEX

Introducció

I. Un Estat nou, bastit damunt de la repressió

1. Els primers anys de postguerra: els fonaments d'un Règim i d'un Sistema nous.	1
2. L'ocupació militar. El nomenament i les primeres actuacions de la Comissió Gestora.	4
3. El nacionalcatolicisme a Granollers. La crisi de subsistències.	20
4. Els problemes interns de l'administració franquista.	27
5. Gener de 1940: Granollers submergida en una profunda crisi.	37
6. <i>Estilo</i> , el setmanari del falangisme granollerí. La Sta. Missió: Granollers en vies de redimir-se.	46
7. La nova Comissió Gestora. La continuada embranzida de Falange. Els canvis a l'Ajuntament i al partit.	59
8. La revista <i>Vallés</i> . Els falangistes granollerins i els recanvis de càrrecs.	68
9. Els primers resultats de la pràctica política del <i>Nuevo Estado</i>	75
10. El contingut de la Causa General de Granollers.	93

II. Granollers al llarg del període 1944-1953

1. Aspectes general. Una ciutat alentint les turbulències: 1944-1947. La nova i tercera Gestora Municipal.	126
2. 1947-1949: la quarta i darrera Comissió Gestora, abans de la constitució dels nous ajuntaments.	145

3. Franco passa per Granollers: crònica d'un desenfrè totalment controlat. Del Referèndum a la Llei de Successió a les eleccions pels terços: els canvis dins del Sistema.	149
4. La contitució del nou ajuntament granollerí. Franco i Granollers. La Memòria de l'Ajuntament, corresponent a 1948. el canvi d'alcalde.	163
5. El nou planejament urbà. Els greus problemes d'habitatge.	177
6. El Monument i el canvi d'Ajuntament. La Missió de 1952: política i religió de bracet. Franco, una altra vegada, passant per Granollers.	186
7. A manera de valoracions.	199

III. La Falange local dirigint l'Ajuntament: els anys 1953-1963

1. Aspectes generals del període 1953-1975.	210
2. Un alcalde plenament identificat amb el <i>Movimiento</i> .	216
3. El nou Ajuntament d'ençà de 1955. La continuïtat de l'impuls oficial. Els primers símptomes de contestació al Sistema.	228
4. La concreció d'un programa de compra de terrenys i de construccions d'habitatges. La inauguració de la Casa de Cultura Sant Francesc.	232
5. La nova dinàmica del <i>Movimiento</i> . Granollers i les assemblees locals. Els habitatges sindicals del grup <i>Liberación</i> . El pressupost de 1958.	239
6. El canvi d'Ajuntament. Les gestions per la compra de terrenys per a nous habitatges sindicals. Dades sobre les transformacions econòmiques. L'empenta urbanística sota les directrius d'un equip consolidat.	250
7. Remodelacions a l'Ajuntament. La inauguració del Pavelló Municipal d'Esports. La <i>III Assemblea local del Movimiento</i> .	263
8. El nou Ajuntament de 1961. Radiografia de la misèria d'una part de la ciutat. Pressupostos i inversions. Els habitatges sindicals: el grup <i>Victoria</i> .	277
9. 1962: Un any ple d'esdeveniments. Les riudes i la gran nevada. El Polígon de Palou.	286
10. Algunes darreres consideracions sobre l'època de Font Llopart.	296

IV. Granollers 1963-1975.

1. La pugna pel poder: l'afer Trullàs. El nou alcalde, Francesc Llobet Arnan.	306
2. L'afer Trullàs i la recerca oficial d'un alcalde definitiu: la teranyina del Sistema. (Dades de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona. AHGCB).	317
3. La reorganització de la <i>Jefatura local del Movimiento</i> Els enfrontaments entre les revistes <i>Vallés i Granollers</i> Comunitat Cristiana. La situació de la ciutat a les acaballes de 1965.	344
4. El contenciós contra el setmanari Granollers Comunitat Cristiana, a la llum de les dades del Govern Civil. Altres aportacions.	375
5. L'any 1969: la resistència a no desmantellar el franquisme. El Servei Social de la joves. La situació econòmica de la comarca.	392
6. L'inici de la dècada dels setanta: l'eufòria cultural, reflex de posicions divergents. Altres esdeveniments de la vida de la ciutat. La problemàtica comarcal.	400
7. El creixement urbà i les transformacions de la comarca. Les dificultats de consolidar l'oposició al Règim. La llarga agonia del Sistema franquista.	412
8. Algunes consideracions a manera d'epíleg.	449

Fonts i Bibliografia

INTRODUCCIÓ

M'agradaria indicar, d'antuvi, que el contingut d'aquest treball vol correspondre, precisament, al títol de: *El franquisme a Granollers (1939-1975)*, perquè no he pretès estudiar la ciutat des de moltes de les seves vessants al llarg de gairebé trenta-sis anys, sinó que m'he endinsat en l'anàlisi, bàsicament, de la seva evolució sota els paràmetres i control de les diverses formes que la dictadura, a Granollers, va anar adoptant al llarg del període.

A més, darrerament, han anat apareixent alguns estudis parcials sobre Granollers, i d'haver intentat fer una anàlisi global d'una etapa com la dels anys 1939-1975, hauria estat repetitiva en molts aspectes ja elaborats, i l'abast de l'estudi, tal vegada, hauria perdut acotament i possible eficàcia.

L'opció, per tant, de treballar les formes que va anar adoptant el franquisme a la ciutat granollerina, em va semblar més operatiu i amb possibilitat de major benefici a l'aportació de l'anàlisi històrica.

Tanmateix, no ha estat gens fàcil. La dispersió documental, l'oblit, diguem-ne, voluntari, o de vegades per causa dels avatars del mateix període, les dificultats d'algunes entrevistes agradablement superades, especialment amb persones la visió i treball polític a favor del Règim de les quals m'interessava molt esbrinar, no han fet senzill el treball. Segur, però, que no hi cap treball d'investigació planer.

Tanmateix, haig d'agrair que els mesos, en realitat anys, esmerçats en la recerca, hagin anat acompanyats per orientacions de bons companys professionals i de possibilitats d'anar ampliant la recerca, no només a Catalunya, sinó també a Madrid, Alcalá de Henares i Salamanca. Lògicament, Granollers i Barcelona han estat els llocs de més intensitat en les indagacions. Cal dir que en tot moment he trobat una magnífica disponibilitat per fer les consultes -no sempre exemptes d'amables controvèrsies històriques i polítiques- i que per tant la feina es tradueix, gairebé sempre, en un resultat positiu.

D'una manera especial vull recordar i agrair la col·laboració del Sr Lluís Tintó i Espelt, director de l'Hemeroteca Josep Móra i responsable de l'Arxiu Històric Municipal de Granollers, amb qui he compartit moltes hores de treball i de qui m'he pogut beneficiar per les opinions i orientacions, sempre assenyades, a l'entorn de la història de la ciutat. També

vull esmentar la col·laboració sempre atenta de la Sra. Carme Pérez en les tasques més administratives de l'Hemeroteca i de l'Arxiu. Vull regraciar també, el mestratge i l'ajuda en tot moment del Sr. Borja de Riquer i Permanyer, sense el qual aquest estudi es trobaria encara molt endarrerit. Igualment vull agrair les possibilitats de recerca assolides a través dels programes d'Estudis Catalans, Joan Maragall, acordats entre la *Fundación José Ortega y Gasset*, de Madrid, i la Fundació "la Caixa", i l'ajuda puntual i ben valuosa del Sr. Martí Marín.

Però de manera especial vull mostrar el meu agraïment a la Fundació Jaume Bofill, per la beca d'investigació que em va atorgar per fer aquest treball, l'any 1995. Mercès a ella, he pogut donar concreció a un estudi iniciat ja fa molts anys. Agraeixo al director de la Fundació, el Sr. Jordi Porta i Ribalta, la seva amabilitat i les orientacions tècniques sobre el projecte i, en especial, al Sr. Joan B. Culla, per la disponibilitat professional i personal que m'ha mostrat en el decurs de la recerca.

Adjunto com Annex, el projecte presentat a la Fundació, on s'hi feien constar els objectius, hipòtesis i metodologia, així com fonts i bibliografia. En el decurs del treball, alguns aspectes han estat, lògicament, variats, però no en els seus aspectes essencials. En tot cas, en les valoracions corresponents que es fan, les hipòtesis inicials han anat confirmant-se o transformant-se.

Voldria també assenyalar un parell més d'aspectes: en primer lloc el corresponent al del títol del treball, modificat lleugerament en relació a la proposta inicial per les raons ja esmentades, però que respon a la mateixa voluntat d'anàlisi del període assenyalat. En segon lloc, el referent a l'aportació de diversa documentació reproduïda textualment, pel convenciment que els conceptes, el vocabulari i el testimoni directe poden millorar molt més el coneixement de l'època i en conseqüència de la memòria històrica, no només per als que la visqueren, sinó sobretot per a tots aquells aliens a moltes fases, tal vegada totes, de la seva existència.

Finalment vull fer extensiu el meu agraïment a moltes persones, les quals no anomeno, però que m'han ajudat en el decurs de la investigació, donant-me pistes de treball, dades esparses o col·laborant en la feina, i que m'han estat de gran ajuda i de vegades de suport moral per anar enllestint un treball que m'ha ocupat moltes hores de la meua vida professional i àdhuc privada. Sobretot ho considero per la meua esposa Rosa, que ha acceptat les hores i deshores d'elaboració d'aquesta investigació, amb una amabilitat, interès i

estima que li agraeixo enormement, i per la col·laboració tècnica i puntual però molt eficaç de la meua filla Núria amb l'ajuda de Xavier Vilchez. Tots ells han fet possible que acabi aquestes ratlles, convidant el lector a entrar a l'estudi fet i que desitjaria que tingués utilitat per a un millor coneixement de la història i de les vides de la gent, en uns anys que la vida fou tan plena de silencis i tan mancada de democràcia.

Joan Garriga i Andreu

febrer 1997.

Annex introducció

PROJECTE DE LA TESI

TITOL: " GRANOLLERS: ELS ANYS DEL FRANQUISME (1939-1975)".

1.OBJECTIUS

a) Recerca, ordenació i divulgació, en la mesura que hom pugui, de dades i documents del període esmentat i fins ara inèdits o poc treballats.

b) Estudi global de les transformacions viscudes a la ciutat de Granollers en el període delimitat, fent especial inflexió en la seva evolució política i econòmica.

c) Reflexionar sobre el període de la dictadura franquista en general i, de manera especial, en el context d'una ciutat com Granollers, amb característiques específiques però alhora possiblement homologables a altres poblacions de Catalunya, amb les que caldria fer, en un altre moment, estudis comparatius.

d) Alertar, en especial a les generacions nascudes a la postguerra, sobre la pèrdua de la memòria col·lectiva del període 1939-1975, època de dictadura, precedida d'un conflicte bèl·lic i seguida d'una llarguíssima transició política.

2. HIPÒTESIS A DESENVOLUPAR EN EL TREBALL

a) Que Granollers pagà un alt cost humà durant la Guerra Civil i que això també afectà a la mentalitat de la seva població una vegada acabat el conflicte.

b) Que la repressió portada a terme a Granollers per les autoritats franquistes, i per l'aparell judicial i policial, durant els primers anys de la dictadura fou especialment dura.

c) Que sovintegen els lligams de poder, contra-poder i formes de repressió entre individus, famílies i grups socials i polítics, en un continuïum històric que de manera palesa arrenca a inicis de segle i arriba fins a les portes de la II República (destaquen algunes activitats puntuals i brutals dels carlins); continua durant aquesta (els Fets d'Octubre a Granollers); al llarg de la Guerra Civil (activitats del Comitè de Milícies

anti-feixistes); i emtronquen amb l'inici de la dictadura (denuncies i diverses actuacions d'individus, famílies o grups que tornen al poder o estan vinculats amb la dictadura franquista d'engà de 1939, sense menystenir, però, els nouvinguts arribats al poder una vegada acabada la Guerra i de vegades amb cap lligam personal, familiar o col·lectiu en fets anteriors al conflicte.

d) Que el Movimiento organitzà la vida política i social granollerina, forjant les bases d'un franquisme sociològic, especialment visible fins a les darreries dels anys cinquanta i un xic minvant a partir dels inicis dels seixanta.

e) Que a les darreries dels seixanta es donen els primers símptomes clars de contestació política contra el règim, empena que es manifesta al llarg de la dècada dels setanta, especialment, des de les plataformes unitàries polítiques i cíviques.

f) Que fins a 1979, hi hagué diverses transformacions d'engà de la mort del General Franco així com una presa de posicions de sindicats i partits, també dins de la ciutat de Granollers. Que fou important l'embrenzida de les AAVV, però també l'afebliment del teixit participatiu i reinvidicatiu civil, en ocupar els partits polítics, diversos espais polítics i socials a la ciutat.

g) Que hi ha un gran desconeixement del període, avalat per la falta d'interpretació particular i global de la documentació i estudi del franquisme, la qual cosa incideix plenament en actituds, raonaments i fins i tot en preses de posicions poc riguroses, tant entre gent adulta com jove, tal com ha estat verificat per estudis parcials ja portats a terme.

3. METODOLOGIA

3.1. L'estudi del període 1939-1975 serà fonamentat en base a la investigació documental i testifical del major abast possible. Per assolir-lo caldrà emprar la següent metodologia de treball:

1. Localització del material.

2. Estudi i selecció de la documentació.

3. Ordenació cronològica i sistemàtica, en els casos que no ho hagi estat abans.

4. Entrevistes a persones que puguin aportar dades de l'època: vivències personals; coneixement tècnic del període.

5. Buidatge i redacció del text en base a les dades obtingudes.

3.2. D'acord amb les primeres verificacions ja obtingudes, abans d'entrar de ple en la investigació caldrà verificar la recerca documental amb indagacions a :

a) Inicialment a Granollers i Barcelona.

b) En un segon moment a Alcalá de Henares, Madrid i Salamanca, per ordre d'importància en relació a l'existència de fonts documentals.

3.3. Proposta de Guió metodològic a seguir, d'acord amb les primeres recerques efectuades:

I

. Granollers: Els anys de les grans transformacions. Síntesi de l'evolució demogràfica i econòmica de Granollers des de finals del segle XIX fins a les portes de 1936.

. Síntesi de les transformacions socials i polítiques granollerines des de finals de segle fins a 1936.

. Síntesi del conflicte revolucionari i bèl·lic a Granollers, durant el període de 1936 a 1939.

II

. Els primers actes d'implantació del nou règim.

. La repressió franquista: morts, exilis, depuracions.

. La reconstrucció de la vida econòmica, social i política en base al nou sistema: El Movimiento i la importància a Granollers, de Falange Española y de las JONS (FET-JONS).

. L'església catòlica a Granollers: Aspectes ideològics de la Sta. Missió de 1941. Els exercicis espirituals. Les primeres comunions.

. La concentració comarcal a Granollers, nacional-sindicalista. Els voluntaris granollerins a la División Azul.

. El règim a través de la premsa: la revista "Vallés", substituïda de "Estilo".

. Les cartilles de racionament i l'estraperlo.

. Les notícies sobre els "maquis" a la comarca i les activitats del Front de Juventudes, l'any 1944.

. Les restriccions d'aigua, llum, carbó i l'epidèmia de grip de 1945.

. L'enduriment de la situació alimentària d'enguà de 1946. Disminució i encariment d'alguns productes. La constitució del nou Someten. La campanya anti-ONU de 1946.

. Escassetat i mercat negre al'any 1947. La Comissió Abat Oliva i Montserrat, a través de la participació d'alguns pobles de la comarca. El pas de Franco, el mes de juny, per Granollers. El resultat de les votacions sobre la Llei de Successió. Restriccions. Dades sobre el "maquis" a la comarca.

. Anys 1948-1949: la baixa dels preus d'alguns productes, però, alhora, les noves restriccions d'electricitat. Els campaments d'estiu del F. de J.. L'augment de les cartilles de racionament. La visita del Bisbe Modrego i el pas de Franco per Granollers. L'audència de Franco, a Barcelona, al consistori granollerí i el lliurament per part d'aquest de la medalla d'or de la ciutat al Gral. Franco.

. Les millores urbanes a la ciutat d'enguà de 1950: el nou escorxador municipal. El servei semiautomàtic de telèfon. L'extrema pobresa d'algunes famílies que vivien al costat de la via del ferrocarril de Franga.

. Ràdio Granollers, de la cadena del Movimiento, l'any 1951. La supressió de les cartilles de racionament, la Sta. Missió i el Congrés Eucarístic de 1952.

. La substitució de Francesc Camps per Carles Font Llopart al front de l'alcaldia. Creixement del sector tèxtil a la comarca. La concessió dels 10 dies de vacances retribuïdes i l'augment de les pagues extraordinàries. L'Escola de Capacitació agrícola de Granollers. La degradació d'alguns sectors urbans de la ciutat i del barri del "Xarlet" de la veïna població de Canovelles. La primera Assemblea Comarcal de FET Y JONS.

. El desplaçament de la via fèrria i els problemes d'habitatge amb l'arribada massiva d'immigrants a Granollers, l'any 1954. La creixent inflació de 1955. La primera pedra de les

vivendes sindicals i l'organització de "Educación y Descanso" a la comarca i les transformacions urbanes de la ciutat, l'any 1956.

. Esdeveniments de 1957, 1958 i 1959: l'electrificació de la línia fèrria de Barcelona a Franga. El Ple del Consell econòmic i social. La primera Assemblea Local del Movimiento. La "Semana del Cine Español", a Granollers. L'homenatge a Samaranch. Les restriccions i, de nou, la gana. L'adjudicació de 200 vivendes sindicals. El trasllat de la via fèrria. La sequera, els primers semàfors i el col·lapse telefònic granollerí: aspectes de l'evolució urbana de la ciutat. Les captacions de TV a Granollers. El Pla d'Ordenació de Granollers.

. L'increment del nivell de vida i l'augment de la població a partir de 1960 i 1961. les obres públiques: el Pavelló Municipal d'Esports; la municipalització dels serveis d'escombraries; les noves vivendes sindicals. El contrast: el xabolisme en els barris de l'hospital, a Palou i al barri del Xarlet de Canovelles.

. Els anys 1962-1964: la gran nevada i els problemes de la ciutat; la campanya d'alfabetització; el XXVè aniversari de la "Liberación" de Granollers.

. Anys 1965, 1966 i 1967: el "baby boom" comarcal i el creixement urbanístic. El Pla General de Sanejament de Granollers; el pas de Franco per Granollers i la inauguració de l'autovia de l'Ametlla. Raimon canta al Centri-Club. El referèndum sobre la Llei Orgànica de l'Estat; Joan Manuel Serrat canta a la casa de Cultura Sant Francesc; obres del nou mercat i de l'edifici de Correus; la crisi del sector tèxtil local; expropiacions a l'autopista de Barcelona-Granollers. La inauguració per Garicão Goñi de la urbanització FINSOBE.

. Una certa eufòria econòmica malgrat la crisi tèxtil; la inauguració de l'Institut Mixt de Segon Ensenyament; obertura d'un important nombre d'entitats bancàries els anys 1968 i 1969. L'inici l'any 1969, d'una sèrie de sancions a la revista "Granollers, Comunitat Cristiana".

. Anys 1970-1973: el Festival de Cançó catalana; les classes de català al Casino i a l'Ajuntament; el projecte de construcció de les vivendes de can Bassa, a Palou. Les activitats del Centre d'Informació i Turisme (CIT); les representacions dels Joglors i l'homenatge a Pau Vila; el Teatre de l'Associació Cultural (TAC) i el I Cicle de Teatre de Granollers. Les activitats clandestines de les assemblees locals de l'Assemblea de Catalunya, de les Nacions Unides, del PSUC i del PSAN a Granollers. L'inici de les obres del Park Torres Villa.

. Anya 1974-1975: el lleuger augment de l'atur. La inauguració dels nous edificis del Jutjat; Dalí a la Forxada; la crisi del sector del moble; els problemes a l'Institut de Segon Ensenyament; la presència de Blas Piñar a Granollers; les Festes Culturals de Primavera organitzades per la Comissió Pompeu Fabra; les activitats del PCE (i); les vagues d'ensenyants; atemptats anarquistes a entitats bancàries; les activitats de Convergència Socialista de Catalunya (CSC). La mort del General Franco i les seves repercussions a Granollers.

III

. Síntesi del període 1976-1979:

L'impuls de l'activitat política a Granollers. La crisi econòmica. La Marxa de la Llibertat. El primer míting a Granollers de l'Assemblea de Catalunya. El míting il·legal del PSUC; l'aniversari de la "Liberación". El Congrés de Cultura Catalana. Els mitings de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), d'Esquerra Democràtica de Catalunya (EDC) i d'Unió Democràtica de Catalunya (UDC); el moviment sindical; alarmes i explosions de bombes a Granollers. Les eleccions a Corts Constituents.: La denúncia als Joglars per la representació de "La Torna". La bomba als edificis del Jutjat. Manifestació i aldarulls en relació a la concentració no autoritzada pro-amnistia, actuació contundent de la Policia Armada i detencions. Diverses actuacions terroristes a Granollers i Canovelles. Campanya i resultat del referendun sobre la Constitució espanyola. Activitats i tasques d'organització sindical a Granollers i comarca. Campanya per a les eleccions generals i municipals i resultats electorals a Granollers i comarca. Pactes pos-electorals. Campanya i resultats del referendun sobre l'Estatut de Catalunya.

IV

. Valoracions, conclusions i noves hipòtesis de treball.

4. FONTS I BIBLIOGRAFIA

4.1 DE L'ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE GRANOLLERS

. Correspondència interna de l'Ajuntament, i entre diversos òrgans exteriors de l'administració civil i penal.

- . Actes de les sessions municipals.
- . En especial, diversa documentació distribuïda en tres sales:
 - 1a.- Dades sobre repressió: a) Contingut parcial de la Causa General. b) Dades de control policial.
 - 2a.- Dades sobre Governació.
 - 3a.- Urbanisme.
- . Premsa de l'època. Especialment les publicacions: "Estilo", "Vallés", "Granollers, Comunitat Cristiana".
- . Fons documental de: a) Salvador Casanova. b) Miquel Blancher.
- . Arxiu fotogràfic corresponent al període 1939-1975.

4.2 D'ALTRES:

- . Fons documental privat de: a) Joan Camps i Giró. b) Diversos particulars.

4.3 DE L'ARXIU DELS JUTJATS MUNICIPALS, D'INSTANCIA I D'INSTRUCCIÓ DE GRANOLLERS

- . Procediments civils i penals relacionats amb aspectes de delinqüència a causa de l'atur, gana o desarrelament social.
- . Procediments polítics, en especial els instruïts sota el règim del Tribunal d'Ordre Públic (TOP).

4.4 DE L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ.- ARXIU HISTÒRIC DEL GOVERN CIVIL DE BARCELONA

- . a) Del Fons de la Corona d'Aragó : Comissions Centores, 1939-1948. Eleccions Municipals, 1948-1967. Constitució d'Ajuntaments, 1979-1985.

. b) Del Fons de Govern Civil : Secretaria Política. Reques d'alcaldes, 1951-1963. Administració Local. Reques d'alcaldes, 1967-1975. Governadors Civils des de 1951. Administració Local. Eleccions Municipals, 1967-1976. Administració Local des de 1939. Expedients de depuració.

4.5 DE L'ARXIU GENERAL DE L'ADMINISTRACIÓ D'ALCALA DE HENARES (AGA)

. a) Secció Presidència: Fons de la "Delegación Nacional de Provincias de la Secretaría Gral del Movimiento de Barcelona."

. b) Secció Interior: Fons del "Ministerio de la Gobernación".

4.6 DE L'ARXIU HISTÒRIC NACIONAL DE MADRID

. Secció : Fons Contemporani. Sèrie: Causa General. (Granollers).

4.7 BIBLIOGRAFIA

1. Sobre Granollers (Llistat no exhaustiu):

. Premsa de l'època. Comunicacions diverses dipositades, en algun cas, a l'Arxiu Històric Municipal de Granollers i pertanyents als fons del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural. Articles apareguts a les publicacions granollerines, d'enguà de 1975, sobre aspectes del període 1939-1975. Resums i apunts de conferències i debats fets entre 1985-1995, sobre el període 1939-1975, organitzats a la Sala de Cultura Sant Francesc, Ateneu i Museu de Granollers. Audio-visuale, alguns d'inèdits, d'història i entrevistes a testimonis de l'època. (Veure, alguns d'ells, a l'apartat de treballs realitzats). Publicacions pròpies. (Veure l'apartat de treballs realitzats).

2. De temàtica general sobre el període (Llistat no exhaustiu):

. D'entre altres, els següents, els quals poden aportar alguns aspectes d'interès en relació a la investigació sobre Granollers:

. Barbagallo, F.; Borderias, D.: " Franquisme. Sobre resistència i consens a Catalunya (1938-1939)". Crítica, Barna, 1990.

. Bonet, J.: " Catalunya sota el règim franquista". Paris, 1973. Reedició, 1978.

. Clera, J.: "Girona sota el franquisme, 1939-1976". Ajunt. de Girona/Dip. de Girona, Girona, 1971.

. DDAF. : " I Encuentro de investigadores sobre el franquismo". Barcelona, novembre de 1992. Fundació Arxiu Històric de la CONO UAB, i SCEH. Barna, 1992.

. Fabre, J. et al : "Vint anys de resistència catalana (1939-1959)". La Magrana, Barna, 1978.

. Marcet, X.: " Franquisme i antifranquisme a Terrassa (1939-1979)", a Josep M. Sabaté, Història de Terrassa. Ajunt. de Terrassa, Terrassa, 1987, pp.419-472.

. Marin M.: " Franquisme i poder local. L'Ajunt. de Sabadell, 1939-1979." Memòria de doctorat, UAB 1990.

. idem. : "Política i administració local durant el franquisme. Els ajuntaments de la Catalunya urbana entre 1938 i 1979". Tesi doctoral, UAB, desembre de 1993".

. Mas, M.: " Postguerra. Un poble de Catalunya de 1939 a 1942". Ed. Pòrtic, Barcelona, 1983.

. Molinero, C. Ysàs, F.: "Pàtria, Justícia i Pen". Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya, 1939-1951. La Magrana, Barcelona, 1983.

. idem : " Els industrials catalans durant el franquisme". Eumo, Vic, 1991.

. ibidem: " El règim franquista. Feixisme, modernització i consens". Eumo, Vic, 1992.

. De Riquer, E.. Culla, J.B.: " El franquisme i la transició democràtica, 1939-1988 ". Ed. 42, Barna, 1992.

. Soló i Sabaté, Josep M. : " La repressió franquista a Catalunya (1939-1953)". Ed. 42, Barcelona, 1983.

. Solé i Sabaté, Josep M.; Villarroya, J.: " Cronologia de la repressió de la llengua i la cultura catalanes, 1936-1975". Curial, Barcelona, 1994.

7. CALENDARI GLOBAL D'EXECUCIÓ DEL TREBALL

Tot i que diverses dades sobre el període ja han estat obtingudes a mesura que han estat investigades per ser presentades en conferències, debats i en algun treball o article, (Veure apartat de treball realitzats), el calendari global de treball aniria de setembre de 1995 a juny de 1996. Per tant, gairebé dos anys. Aquesta calendari de treball inclou la investigació i la redacció de la tesi.

Faig constar que he procedit a la recerca de diverses dades a Granollers, Barcelona, Madrid i Alcalá de Henares per tal de localitzar i seleccionar part de la documentació, a fi, a més, de saber les possibilitats que podien donar els documents que, de trobar-se, tractessin de la ciutat de Granollers. Les primeres recerques que m'han servit de mostra han donat un resultat força positiu. Faig constar també que, llevat d'informacions puntuals, els esmentats documents fins ara seleccionats no ha estat divulgats i que la futura tesi o treball sobre el franquisme a Granollers el tinc en una fase inicial d'investigació, precedida, però, d'una extensa recerca prèvia per tal de localitzar i esportar el material a treballar.

I

Un Estat nou, bastit damunt de la repressió

1. Els primers anys de postguerra: els fonaments d'un Règim i d'un Sistema nous.

Malgrat que el comunicat final de l'1 d'abril de 1939 afirmava que els enfrontaments bèl·lics havien acabat, no es podia obviar que s'hi feia constar que l'exèrcit republicà havia estat *cautivo y desarmado*. Bona part del territori estava destruït pel conflicte, el desordre, la misèria i uns sentiments massa vegades desorientats. La Guerra Civil havia escindit i malmenat dramàticament la convivència. El general Franco contrava tots els poder assumits ja de mica en mica durant el conflicte. Els poders legislatiu, judicial a través de tribunals militars o del control de la judicatura, i el poder executiu anaven a parar a les seves mans. Ell era el generalíssim dels exèrcits i comandant suprem de tots tres. Era el cap del partit únic, i tenia el comandament del Consell Nacional de FET i JONS, format per falangistes, requetés i diversos grups com *Renovación Española*. Era responsable només, davant Déu i davant la Història. Una dictadura ben clara iniciava la seva consolidació.

La Constitució de 1931 va ser dissolta. Tots els partits llevat de FET i JONS, també. La Llei de 26 de gener de 1940 obligava a la unitat sindical i se subsumia dins dels sindicats verticals oficials: la Central Nacional Sindicalista (CNS). I més encara: foren suprimits els estatuts de Catalunya i d'Euskadi, forjant-se un model d'Estat centralista i unitari amb esquemes polítics i lingüístics. El nou model d'Estat anava dissenyant-se a base de la llei de les Corts espanyoles, de 1942, que tot i ser de caràcter deliberatiu i consultiu quedava sotmesa a Franco. El *Fuero de los Españoles*, de 1945, declaració de drets que intentaven maquillar una mica l'Estat, i la *Ley de Sucesión en la Jefatura del Estado*, de 1947, que va reafirmar la continuïtat d'un Sistema barrejat de feixisme, amb les seves concepcions ben determinades de partit i sindicat únics, i de conservadurisme tradicional, on la defensa dels interessos oligàrquics, de l'exèrcit i de l'Església, apareixien d'una manera ben preferent.

Un control social molt rígid va establir-se sobre la gent a través de la Falange, mitjà d'ascens i garantia de poder en uns anys de postguerra i de misèria, on molts buscaren decididament assolir els màxims privilegis i beneficis. El Règim, mitjançant el partit únic, va dotar-se d'expressions orals i escrites, himnes, uniformes, desfilades, i d'unes formes de política social canalitzades pel *Frente de Juventudes*, la *Sección Femenina* o el *Auxilio Social*. El *Movimiento*, anys més tard, va consolidar-se com una formació amalgamada de persones no sempre de la mateixa forma de pensar, però que actuant de forma burocràtica en favor del partit únic, dels sindicats i de les institucions del Règim, constituïen al seu si, la base del Sistema.

Els primers mesos de postguerra, i primers de la Segona Guerra Mundial, Franco optà per una política de teòrica neutralitat, ja que el seu posicionament a favor d'Alemanya i Itàlia amb que se sabia deutor per l'ajut que li prestaren durant el conflicte, no va posar en dubte a les potències internacionals del camí pel qual havia optat, ja feia anys, el *Caudillo*. Això quedà esvaït quan el juny del 1940 va passar a una manifesta bel·licositat i l'octubre firmava el protocol d'Hendaia, que representava a totes llums un alineament, tal vegada moral, amb les potències de l'Eix. El 1941, la *División Azul* acabava de confirmar l'alineament de manera més pràctica. Però d'ençà de 1942, la pèrdua progressiva de posicions per part de l'Alemanya nazi, va fer rectificar les posicions i les exigències de Franco. Fins i tot Serrano Suñer, una dels principals ideòlegs del feixisme espanyol, es va veure despenjat del ministeri d'Afers Estrangers sent substituït pel compte de Jordana, un anglòfil. A més, es retirava la Divisió enviada al front rus.

Els primers anys de postguerra aporten un terrible balanç, que cal addicionar al ja prou terrible dels anys del conflicte: èxode de centenars de milers de persones cap a l'exili. Soldats, civils, obrers, intel·lectuals, persones de totes les edats i condicions fugiren davant del que es preveia ser la continuació d'un gran cataclisme repressiu ja iniciat durant la Guerra. Les institucions quedaren desballestades. Els partits, els sindicats, els governs autonòmics, el Govern republicà, tot quedà ensorrat. L'enfonsament demogràfic va acabar de fer trontollar la societat civil. Homes i dones en edat activa havien desaparegut. La quantitat de persones empresonades o retingudes a files feia fredat. El refugi econòmic al camp, va ser la gran solució de molts: la població activa rural, va passar a ser del 46 % el 1930 al 51 % el 1940, tant per cent que es va mantenir més o menys igual al llarg de tota l'època. Però l'agricultura va patir un fort estancament i fins i tot un retrocés que la portaren a rendiments

inferiors als del quinquenni 1931-1935, i a més, s'hagué d'importar blat del Canadà i de l'Argentina per paliar les mancances de cereals existents.

Catalunya fou tractada com un país vençut, amb tot el que això representava dins d'una mentalitat casernària dels militars guanyadors, els quals ocupaven i demostraren detentar unes importants parcel·les de poder des de l'ocupació del territori. País vençut i humiliat. País, a més, empobrit. País, especialment, repressaliat. Exili, escorcolls, execucions, repressió. Cupons, restriccions elèctriques, cues, mercat negre, estraperlo. Horaris de treball de clara explotació: Durant l'època de la Catalunya republicana, l'horari laboral s'havia reduït a 44 hores setmanals; a l'abril de 1940 podia ser de 64,5 hores per als homes i de 48 hores per a les dones. I en el balanç, encara més: barraquisme, malalties, entre les que el tifus, la tísia i la tuberculosi en serien molt destres. I fam. I manifestacions d'una faramalla falangista estrident. I processons i rosaris i un nacionalcatolicisme asfixiant. Una societat que es volia educar amb fórmules noves, però en la que l'oportunisme era una habilitat que tenien alguns en detriment d'altres i que la malmetia clarament. Una societat on el racionament, els cupons assignats a les famílies, les *cartilles*, els inspectors d'abasteixaments, els burots, acabaven de fer-la més angoixant. I per damunt de tot, la imatge de la repressió en múltiples formes i la imatge de la mort. En primer lloc per la Guerra. Amb l'entrada i l'ocupació dels *nacionals*, per la legalització d'una nova concepció del Dret basat en concepcions feixistes. No sempre la justícia imperà.

Efectivament: els Consells de Guerra actuaren eficaçment a favor dels guanyadors. I no sempre justament. La destrucció física s'implantà dràsticament. Lluís Companys en seria un clar exponent, però milers i milers de persones també pagaren amb la seva vida o la seva privació de llibertat, o la seva llibertat d'integritat corporal, de treball de pensament, per causa de la *Liberación Nacional*. Va ser autènticament dramàtic. Entre 1938 i 1953, van ser executades a Catalunya, segons l'historiador Josep M. Solé i Sabaté, 3.385 persones. Dues etapes marquen aquesta repressió: entre 1939 i 1943, els ajusticiats, fonamentalment, ho eren per causes directament relacionades amb la Guerra; entre 1943 i 1953, foren represaliats per castigar els que s'oposaven al franquisme. L'1 de març de 1940, acabaria de perfilar-se aquest sistema repressiu, a través de la *Ley de Represión de la Masonería y del Comunismo*. Es volia fer bé i es podia fer sense cap tipus d'oposició. La llei s'aplicà sense escrúpols. Però també moltes persones anaren als camps de concentració i a la presó. El desembre de 1939 hi havia 13.000 presos a la Model de Barcelona. Arreu del país, durant

mesos i alguns anys, persistiren batallons de càstig i camps de concentració. No hi havia dubte que la Guerra l'havien guanyat uns. Que altres l'havien perdut. I que Catalunya havia de pagar per moltes coses de les que històricament i injusta des de la perspectiva democràtica se la venia inculpant. Catalunya visqué una dura repressió i també unes tensions entre els mateixos catalans, ja dividits per una Guerra Civil, terrible, tràgica. Els guanyadors volgueren fer saber a tothom, a la pràctica, que la Guerra no s'havia acabat encara.⁽¹⁾

2-L'ocupació militar. El nomenament i les primeres actuacions de la Comissió Gestora.

2.1. La situació a la ciutat. Els inventaris de béns mobles i el de recuperació agrícola.

L'entrada de les tropes franquistes a Granollers, representava un canvi de forma i de fons, profund en ambdós casos, en la vida de la ciutat. Es produïa l'ocupació militar quan la Guerra no estava acabada encara i es feia sota un control total i una repressió forta, dura, com habituava a fer-ho l'exèrcit *nacional* en ocupar les poblacions catalanes. Tot això explicava els gran canvis que immediatament es produïen a Granollers.

Tanmateix, per a molts granollerins, tot i que l'acabament bèl·lic ho fos parcialment, l'entrada de les tropes de Franco representava un desitjat estrany estat de tranquil·litat. Negar això, seria tancar els ulls a la realitat del moment. Però obviar per altra banda, que, l'entrada i l'ocupació feta per unes tropes adoctrinades sota una ideologia feixista i d'avantguarda de xoc, posant peu a la ciutat després de l'escombrada prèviament feta per l'aviació durant tres dies que es permeté vomitar bombes i metralla per matar i espantar la població, no preocupava a molts d'altres, seria també desconèixer la realitat, a Granollers, de finals de gener de 1939. En el gran trasbals final, a més, alguns havien fugit a l'exili i d'altres no arribaven a sospitar la força de la maquinària repressiva que immediatament es posaria en acció i que els atraparia en les seves peces. Tots, atordits per mesos de guerra i de revolta,

¹ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Patria, Justicia y Pan. Nivel de vida i condicions de treball a Catalunya, 1939-1945*. La Magrana, Barcelona, 1965.

Riera, Ignasi: *Opressió i Resistència. El franquisme (1939-1975)*. Barcanova, 1991.

Riquer, Borja de; Culla, Joan B.: *El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)*. Història de Catalunya, Ed.62, Barcelona, 1989.

Preston, Paul: *Franco, Caudillo de España*. Ed. Grijalbo, Barcelona, 1994.

Solé i Sabaté, Josep M.: *La repressió franquista a Catalunya (1938-1953)*. Ed.62, Barcelona, 1967.

convençuts dels seus ideals o simplement supervivents de tan desastre, prenen posicions per activa o per passiva sota una implantació, altra vegada, de nova planta, on els trets militars i les misèries humanes, denúncies, por o submissió, es barrejaven continuament mentre es posaven les bases del *Estado Nuevo* i es dividia, que no pas es reconciliava. D'aquesta manera ningú podia perdre de vista que uns eren els vençuts i altres els vencedors. Tots, també, sense excepció, des del primer moment, palesaven el mecanisme franquista tan allunyat de la voluntat majoritària del país expressat durant la República i la guerra, de voler construir una història que reconegués per sempre més que Catalunya no era un territori sotmès. Ara, l'antic discurs renaixia amb força i se la feia de nou culpable de no saber massa quantes i quantes coses.

Granollers experimentava una barreja de dolor, alegria, temor i expectativa. Alguns, com arreu, pujaven al carro dels vencedors. Venjança, actitud arribista, o tal vegada convenciment que el nou ordre era el més just per endegar la reconstrucció de gairebé tot, feia optar, si és que abans ja no ho havien fet, pel nou sistema basat en una forta dictadura de dretes i militar. Altres, també cal assenyalar-ho, hagueren acceptaren el *Estado Nuevo* perquè la força del règim no donava joc a contestacions ni contradiccions. En aquest cas, la passivitat i la resistència, es nuaven a l'aguait d'esperar altres temps. Altres temps que es farien llargs en arribar, per la implantació de la dictadura militar i feixista que preconitzava i que instaurà l'Espanya Nacional.

Acostem-nos encara més a Granollers en els primers moments de l'ocupació. El bombardeig de maig de 1938 i els bombardeigs de gener de 1939 havien deixat una ciutat plena d'estralls ⁽²⁾

Amb la remor i l'esglai de la fugida de molta gent; amb els bombardeigs i els diversos incendis provocats durant la retirada cap a França; amb les darreres morts provocades per uns

² Sobre aquests bombardejors, veure: Garriga, Joan; Homs, Josep; Ledesma, Joaquim; *Granollers, 1936-1939: Conflicte revolucionari i bèl·lic*, i Camps, Albert; Garriga, Joan; Jordana, Jacint; Ledesma, Joaquim: *Id. id, volums I i II*, respectivament, Ed. Oikos-Tau, Vilassar de Mar, 1989-1990. Sobre els bombardejors soferts per Granollers i la comarca, veure, també: DDAA: *El Bombardeig de Granollers. 50 è. Aniversari*. Museu de Granollers, 1986. Sobre el bombardeig de 1938, veure les noves aportacions: Garriga Andreu, Joan: "A l'entorn d'unes darreres aportacions sobre el bombardeig de Granollers". *Lauro* Revista del Museu de Granollers, núm. 9, 1995. A l'article es dona constància de les dades obtingudes per J.L. Infesta i Josep Coll en arxius italians, per les quals es prova que el bombardeig de 1938 -qüestionant les versions oficials donades- fou obra de l'esquadrilla italiana -sota les ordres del comandant Gennaro Lamanna- i no pas fet per la Legió Cóndor, que sí que va bombardejar Granollers, els dies 24, 25 i 26 de gener de 1939.

i altres -sobretot per l'aviació alemanya-, el panorama de la ciutat no era massa exaltant. L'exèrcit d'ocupació, a més, s'aturava a Granollers durant alguns dies amb un bon gruix d'efectius militars. En efecte, la presència de brigadistes internacionals a la Garriga, feia que les tropes *nacionals* alentissin la seva progressió. Bombardejada brutalment la Garriga, el 29, la possible resistència dels internacionals, quedà inoperant. L'1 de febrer, l'exèrcit de Franco s'estirà fàcilment cap el nord.⁽³⁾

Els fets es descabdellaven ràpidament: el dia 28, a l'entrada de les tropes, Artur Gasset Duran era nomenat alcalde provisional de Granollers.⁽⁴⁾

En una còpia que queda a l'Arxiu Municipal amb escut i encara grafia catalana en un dels seus angles, hom llegeix el que devia ser el primer comunicat oficial de l'administració local sota les ordres franquistes:

"Arturo Gasset Duran, Alcalde provisional de la Ciudad de Granollers. // Hago saber: que con la completa satisfacción del vecindario, ha sido liberada nuestra Ciudad por el glorioso Ejército nacional de España. // Ruego a todo el vecindario coadyuve a la normalización de la vida ciudadana guardando orden y calma completos, en estos momentos de júbilo para todos.// Se procurará hoy, restablecer el alumbrado público, y en todo lo que no sea posible, se ruega a los vecinos tengan las luces del interior de las viviendas, encendidas, y procurando alumbrar las calles.// De todos espero la máxima colaboración/ Granollers, 28 de enero de 1939".

L'endemà, dia 29, a les 11 hores del matí, es convocava al poble de Granollers a que assistís a una missa, a la plaça, encara de nom, Àngel Guimerà. La paradoxa era molt forta: poc després, com ja s'ha assenyalat, la Garriga, situada tan sols a vuit quilòmetres, patia un

³ En la mateixa data, a la revista militar feta a Granollers, hi constaven les següents classes de tropes: Regiments de Morters, d'Infanteria, d'Artilleria, de Caçadors i Terços de la Guàrdia Civil; de Requetès; divisions, entre elles la *Flechas Verdes*, italiana, en nombre de 176 soldats; alguna bateria i batalló; legionaris amb bandera de carros de combat; forces indígenes de Regulars de Ceuta; equip quirúrgic; un capellà i altres forces. Correspondència, febrer. AHMG.

⁴ Les úniques dades que trobo a l'Arxiu sobre Gasset, que poden explicar el per què del seu immediat nomenament en un context com aquell, són les següents: "*Conducta pública y privada, recta y honorable, habiendo educado a sus hijos en los principios y prácticas de una elevada moral cristiana y católica (...) Desde el 17 de octubre de 1934 al mes de febrero de 1936, desempeñó la Alcaldía de esta ciudad....*" Corresponen a un certificat emès pel secretari de l'Ajuntament, Roure. Correspondència, febrer de 1939. AHMG.

brutal atac aeri, i igualment en sofria un altre, la població de Sant Celoni, a una vintena de quilòmetres de Granollers. ⁽⁵⁾

Seguidament, diversos oficis demostraven la voluntat d'encarrilar la vida granollerina, o com a mínim l'interès de no perdre'n el control. De la mateixa alcaldia, el 29, sortia un ofici comunicant en nom de l'autoritat militar, que ningú toqués ni agafés cap objecte de cases o tendes obertes o tancades, advertint que si algú s'apropiava d' algun objecte que no fos d'ell, seria castigat rigorosament. Però també sortia aquest altre ofici:

" Todos los jóvenes que deseen colaborar por el engrandecimiento de la España Nacional, se serviran presentarse con toda urgencia en el centro de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, sito en la Plaza de Maluquer y Salvador núm. 7-10 (local de La Alhambra).// Asimismo se invita a todas las señoritas de la población que deseen colaborar al engrandecimiento de la Patria, pasen igualmente, por el local antes mencionado.// Granollers a 31 de enero de 1939.III Año Triunfal // Arriba España".

El 31 de gener, un parell de Bans del comandant militar instal·lat a Granollers, José Lasierra Aznar, obligaven a presentar en el termini de tres dies, armes curtes o llargues que la gent tingués, i exigien tornar diverses peces sostretes de la fàbrica Roca Umbert. En la mateixa data, Artur Gasset comunicava que podrien comprar carn, aquells que presentessin la cartilla de racionament. ⁽⁶⁾

Poc després Gasset deixaria l'alcaldia. El substitut al front de la Gestora seria Josep Serra Puigoriol, tot i que ha hi ha clars indicis que el nomenament inicialment recaigué en la persona de Francesc Sagalés Corderas.

En efecte, a la correspondència del mes de febrer, tot i pertànyer a la documentació del mes anterior, hi ha una còpia d'un document corresponent a l'acta de constitució de la Comissió Gestora Municipal. És datat a 31 de gener, i escrit -segons l'acta- a les tres de la tarda al saló de l'alcaldia. Els assistents - consten els noms al marge- eren Francesc Sagalés Corderas; Artur Gasset Duran; Jaume Arnau Farràs; Ramon Sobrevia Oriach; Ramon Barbany Pons i el comandant militar J. Lasierra Aznar que constituïa en ús de les seves atribucions, la Comissió Gestora de la qual en nomenava alcalde a F. Sagalés i designava a

⁵ Garriga Andreu, Joan: *La Garriga: Conflicte revolucionari i bèl·lic. 1936-1939*.Ed. L'Aixernador, Argentona, 1986.

⁶ Correspondència, gener 1939. AHMG.

A. Gasset com a primer tinent d'alcalde; a R. Sobrevia, com a tercer tinent d'alcalde i a R. Barbany com a quart tinent d'alcalde. Part del contingut de l'acta és la següent:

" (...) Exhorta a los reunidos (el comandante militar) a poner a contribución todos los esfuerzos para la rápida normalización de la ciudad e indica la necesidad de que hoy mismo queden constituidas las Comisiones de Abastos, de incautaciones de bienes inmuebles y muebles y de recuperación agrícola, y de Sanidad y Limpieza que deben ser presididas cada una por un Teniente Alcalde y pueden integrarlas miembros ajenos a la Comisión Gestora, a fin de que inmediatamente con la rapidez que las circunstancias demandan, y exigiendo la prestación personal del vecindario sobre todo para la Comisión de Sanidad y Limpieza. // El Sr. Alcalde, hace presente el sacrificio que implica el encargarse de la Alcaldia en estos momentos, y en nombre de todos los componentes de la Comisión Gestora manifiesta que lo aceptaban gustosamente con el ansia de restablecer la normalidad de la ciudad, prometiendo poner a contribución todos sus esfuerzos, para que, dentro la esfera municipal, resurja potente el espíritu ciudadano, el orden y la justicia que constituyen las bases fundamentales del movimiento nacional.// Y dándose por terminada el acto, se extiende de él, la presente acta que firman los señores concurrentes conmigo el secretario; certifico".

Artur Gasset firmava el mateix dia -al matí segurament- disposicions com alcalde. Al migdia Francesc Sagalés n'era el nou nomenat. L'endemà, en canvi, seria Josep Serra l'alcalde, i membres de la Gestora altres persones, tot i que tornarien a sortir els noms de Jaume Arnau, Ramon Sobrevia i Ramon Barbany. Ni Gasset ni Sagalés en formaven part. Tingué lloc, en realitat, el nomenament de Sagalés, com alcalde de la ciutat ? Era una acta preparada de la qual n'ha quedat còpia, i no reexi l'intent de nomenament d'alcalde i resta de la Gestora inicialment pensada ? Sembla, però, més aviat verídica l'esmentada acta, ja que les frases atribuïdes a Francesc Sagalés: *" (...) hace presente el sacrificio que el encargarse de la Alcaldia en estos momentos..."* no són pas una afirmació, almenys d'entrada, massa identificada amb l'esperit de victòria i d'exaltació que preveia el règim. Passés el que passés, la realitat era que, l'endemà, eren nomenats nou alcalde i nova Gestora.⁽⁷⁾

⁷ La còpia de l'acta del nomenament d'alcalde i Gestora del 31-1-1939, veure-la a : Correspondència, febrer 1939. AHMG. Francesc Sagalés Corderas, seria nomenat alcalde, aquesta vegada de manera oficialment efectiva, el novembre de 1941 i seria substituït per Francesc Camps Puntas, el febrer de 1947.

Així era. A través de l'Auditoria de Guerra de l'exèrcit d'ocupació, es procedia l'1 de febrer a l'acte de la constitució provisional de la Comissió Gestora de Granollers, de la qual n'era nomenat alcalde-president, Josep Serra Puigoriol i regidors Ramon Sobrevia Orià, Jacint Torrents Tey, Jaume Arnau Farràs i Ramon Barbany Pous- El secretari era Manuel Bigas Montaña.⁽⁸⁾

Immediatament es constituïen quatre departaments: Abastaments; d'Hisenda i Governació; de Sanitat i Assistència Social; i de Foment, recuperacions i incautacions. Cada tinent d'alcalde cuidava d'un departament constituït per una Comissió permanent i integrada per diversos vocals. Els d'abastaments eren: Lluís Icart Godayol; Francesc Margarit Carrencà i Josep Quincoces Canals. D'Hisenda i Governació: Josep Riera Bach; Antoni Montaña Guasch i Josep Puig Tapias. De Sanitat i Assistència Social: Narcís Barceló Torrent; Esteve Reverter Ginesta i Joan Sitjes Freixas. De Foment, recuperació i incautacions: Agustí Corbera Cansell; Josep Corderas Torrabadell i Josep Llovet (sic) Reverter. Aquests vocals reberen el nom de regidors adjunts a la Gestora, i per les funcions que tenien no es diferenciaven massa dels altres membres, per bé que a diferència de l'alcalde i els primers tinent d'alcalde, no es reunien cada setmana sinó que podien ser convocats una vegada al mes i deliberar amb igualtat de drets que els tinent i a cinent i alcalde de la Gestora. És obvi assenyalar que l'autoritat militar confirmava o no tots els noms els nomenaments.⁽⁹⁾

Aquests eren els primers gestors-regidors de l'ajuntament granollerí, i els que començarien a implantar el nou sistema des de l'administració local. De procedència econòmica plural, i amb persones que en algun cas havien patit repressions personals o familiars, la Gestora es constituïa sota un fort control, amb el desig de fidelitat al nou sistema i amb persones que no havien demostrat un especial carisma polític, però que es consideraven fiables i addictes al Règim . Excepció feta d'algun que mostraria ràpidament la seva militància falangista, la majoria eren persones vinculades amb el Centre Catòlic, catòlics militants i persones de solvència econòmica, però no vinculats directament ni amb la Comunió Tradicionalista ni amb la Falange Espanyola.⁽¹⁰⁾

⁸ Llibre d'actes de la Comissió Gestora, num. 1. 1939. La Comissió fou nomenada per Luciano Sánchez González, capità honorífic del cos Jurídic militar, en nom del general en cap de l'exèrcit del nord, depenent de l'Auditoria de Guerra de l'exèrcit d'ocupació, ubicat a Saragossa. AHMG.

⁹ Correspondència, febrer de 1939. AHMG.

¹⁰ Testimonis orals. En algun cas es troba informació relativa a algun membre de la Gestora. Per exemple, sense data ni signatura s'hi troba la còpia del següent document :

"Contestando a su atenta comunicación interesando informes de D. Ramon Barbany

La Comissió Gestora posava ben aviat en pràctica les funcions que li havien encomanat. L'alcalde Serra publicava un Ban - un *Ordeno y Mando* - que obligava a partir del dia 2 de febrer que fossin netejades parets, tanques i façanes de les cases on hi havien inscripcions i propaganda republicana (¹¹).

La feina administrativa que a la Gestora li venia al damunt, no se la imaginava. Com era lògic, el trasbals de la guerra deixava una herència d'enorme desori. Centenars de documents relacionats amb les existències a les dependències municipals, amb autoritzacions per retirar-los, traslladar-los, o verificar la seva propietat, omplirien carpetes i mes carpetes avui dipositades a l'Arxiu municipal.

La distribució de la documentació, amb el temps, quedà distribuïda sota la signatura, *Gobernación, 1939-40-41: Recuperación. Carpetas, 17, 18 19*. El contingut del fons disposa de documentació relativa a : a) Material en dipòsit. b) Existències al magatzem de recuperació. c) Autoritzacions per retirar objectes del magatzem. d) Diverses carpetes. Mereix una especial atenció la corresponent a la documentació relativa al Museu-Arxiu. e) Correspondència entre la Gestora i particulars. e) Trasllat de mobles. f) Inventaris d'objectes, l'any 1940. Tot i que la majoria de dades són del període 1939-1941, a la carpeta núm. 19 arriben fins a l'any 1944.

De la constatació del gran volum de dades relacionades, se n'arriba a la conclusió que el marasme provocat per la recuperació de béns, l' adjudicació als seus propietaris o a dependències oficials, els seu trasllat des de cases particulars o dependències ocupades per partits, sindicats o organitzacions, va ser molt gran. De la correcció o no en el seu resultat

Pons, cumpleme manifestar lo siguiente:// Antes del Glorioso Movimiento Nacional, no estuvo afiliado a ningún partido político. Simpatizante con las ideas derechista y de orden, tomó parte en muchos actos de propaganda electoral en favor de la Candidatura de derechas de las elecciones de febrero de 1936.// Al estallar la revolución marxista, estuvo escondido durante un tiempo en el pueblo de San Julián de Vilatorrada, temiendo represalias por sus actuaciones políticas en ocasión de las elecciones anteriores. Vino después a residir nuevamente en Granollers. Durante la dominación roja no ejerció su profesión de abogado, ingresando como escribiente en la Agrupación de Panaderos, donde se mantuvo hasta al liberación de la ciudad. En diciembre de 1937, acusado de sabotaje, fué expulsado, con algunos patronos panaderos de la Sindical CNT, a la que había debido ingresar forzosamente. No se incorporó al Ejército rojo, pues fué declarado inútil para el servicio militar.// Desde 1 de febrero de 1939, forma parte de la Comisión Gestora municipal en calidad de teniente de alcalde.// Se le considera persona adicta al Glorioso Movimiento Nacional". Correspondència, febrer 1939. AHMG.

¹¹ Correspondència, febrer 1939. AHMG.

final, possiblement se'n arribaria a la conclusió que difícilment seria que s'hagués portar tot de manera justa ateses les circumstàncies, i que cases tancades de gent exiliada o repressaliada, passaren a control oficial o sota supervisió de persones que podien abusar en algunes pràctiques portades a terme, amb una certa indulgència, emparats sota l'activitat franquista del moment. Testimonis de l'època avalen alguns casos d'absoluta arbitrarietat en l'adjudicació d'alguns béns, com en el cas de material de la impremta Garrell, cognom i seu associades a un Granollers liberal i tan distant del feixisme que prenia peu a la ciutat. Un altre exemple, avalat a més documentalment, es troba en un escrit redactat en termes molts durs, cursat per un dels iniciadors del Museu-Arxiu de Granollers, Tomàs Balbey i Bas, datat el setembre de 1946, explicant el motiu de la seva absència a la reobertura del Museu, en el qual feia evident que els fons museístic disposava encara de peces que no s'havien tornat als seus propietaris. i era la prova, també, de la lentitud, la falta d'acreditació de la propietat d'alguns béns, o tal vegada, de les maniobres irregulars d'alguns granollerins o forasters en l'enorme ventada que colpejà la ciutat al llarg de molts anys de postguerra. L'alcalde Sagalés, fins i tot, hauria de prohibir el mes d'octubre del mateix 1946, que el marquès de Barberà s'emportés dues finestres que ja havia desmuntat, d'estil gòtic, de la casa del Conestable, una de les més emblemàtiques de la ciutat, al·legant la propietat de la casa. El fet no s'aturà aquí i la seva resolució la posà en coneixement del delegat provincial del Patrimoni Artístic.⁽¹²⁾

Per altra banda, i paral·lelament a les feines abans assenyalades, la Gestora posava en funcionament, des dels primers moments de les seves actuacions, una comissió dipositària que cuidà de vetllar per confeccionar un inventari i fer la recollida de béns pertanyents o relacionats amb la pagesia, especialment, de Palou, la zona majoritàriament agrícola del terme municipal granollerí. El 2 de febrer quedava constituïda la Comissió encomanada. En un lligall amb la signatura, *Recuperación Agrícola, 1939*, hi consta l'expedient de constitució de la Comissió i una carpeta amb una volum important de documentació. A l'estat de comptes que presentava l'esmentada Comissió el mes de novembre de 1939, s'hi feia constar: a) les tones de menjar recuperat i venut : farina, cigrons, lleties, oli, pasta, mongetes, arròs, avellanes i pinyons. b) Les existències de bótes, bocois, carros, animals, bestiar, maquinària. c) el resum d'ingressos i despeses.

De tot plegat, la idea que se'n treu a part de la relació del detall, és que la Comissió va lliurar de mica en mica a la caixa del *Servicio de Recuperación agrícola provincial*, una

¹² Lligalls, *Gobernación 1939-40-41* i Correspondència, setembre-octubre de 1946. AHMG.

quantitat ben notable de diners: 2.073.964,47 pts.. Feta la feina, i pel que sembla de manera eficaç, la contraprestació oficial vinguda d'instàncies superiors a favor de Granollers, no sembla pas massa adequada, atesa la penúria, les mancances alimentàries i les dificultats de subministrament repetidament observades a la ciutat al llarg de molts i molts mesos.⁽¹³⁾

2.2. Les depuracions i destitucions dels funcionaris. Els soldats granollerins presoners en camps de concentració.

Altres tasques de diversos tipus, i també de manera intensa, eren les que realitzaria la Gestora al llarg dels primes mesos de postguerra. En efecte, tal com es feia en altres corporacions de la *España Nacional* s'ordenava a tots els treballadors de l'administració local que signessin urgentment una declaració jurada sobre la seva actuació d' abans i de durant el període de *dominación roja*. Quedaven en suspens els nomenaments fets des del 19 de juliol de 1936 fins al 28 de gener de 1939 i es tornava a col·locar el personal d'oposició cessat durant la guerra. Per vetllar per tot això, es nomenava una comissió de depuració del personal. Atès que en un període mol curt de temps - 48 hores- s'havien de complimentar els formularis fets per la Comissió depuradora i que tothom podia sol·licitar treball a les dependències municipals, les peticions i el moviment de la plantilla municipal i es preveia que podia ser força gran. ⁽¹⁴⁾

I així va ser. Una pila d'escrits arribaven a les dependències municipals relacionant la filiació dels suscrits, abans del 19 de juliol de 1936, i la d' inicis de febrer de 1939. De la documentació trobada a l'AHMG, hom observa que, entre els diversos documents, entraren a la Comissió depuradora, trenta-tres declaracions jurades de persones cessades durant la guerra. D'elles, tal com textualment consta a la documentació, vint-i-una manifestaven no haver pertangut a cap partit abans de 1936 i la resta expressava diverses circumstàncies.⁽¹⁵⁾

¹³ Lligall, *Recuperación agrícola, 1939*. La Comissió quedà formada per: l'alcalde, Josep Serra; el secretari, Manuel Bigas Montaña; el vocal representant de FET i JONS, Lluís Icart Godayol; el vocal representant de la pagesia, Agustí Corbera Cancell i el vocal, pràctic, Jaume Estrada Bellavista. Per una Ordre del Ministeri d'Agricultura, de 3-4-1940, aquestes comissions dipositàries de recuperació agrícola, foren dissoltes. AHMG.

¹⁴ Els membres eren: Ramon Sobrevia, president, i Francesc Margarit; Joan Sitjes; Josep Quincoces; Esteve Reverter; Antoni Montaña i Agustí Corbera Cansell. Sessió del 7-2-1939. AHMG.

¹⁵ N'hi ha un que deia que era de dretes; un altre d' Unió Patriòtica fins al 14 d'abril de

quedaven separats dels seus càrrecs diversos treballadors i jornalers. Segons la documentació existent a l'Arxiu, els afectats per la suspensió eren al redós de gairebé un centenar de persones. En canvi, tornaven a ser readmesos en els seus antics llocs de treball, una vuitantena de treballadors. Els canvis i el trasbals administratius eren importants. El desmantellament de l'organigrama administratiu municipal vigent durant la guerra, es consumava d'una forma ràpida i dràstica.

Del buidatge de les dades es desprèn que quedaren suspesos: 6 serenos; 2 matancers; 2 guàrdies rurals; 11 de l'oficina d'arbitris i consumidors; 3 administratius; 3 subalterns; 5 treballadors de l'Escola de Comerç; 4 de l'Escola del Treball; 3 del servei d'aigües; 3 porters d'escoles; 2 d'una guarderia de nens; 3 d'assistència social; 1 d'habitatge; 4 auxiliars d'escola; 2 guàrdies municipals; 1 de mercats; 3 de neteja; 2 de cementiris; 9 de la brigada d'obres; 2 guàrdies de parcs.

Eren també destituïts del càrrec amb pèrdua de tots els drets per no haver-se presentat a l'Ajuntament, altres 4 persones: 1 oficial primer de secretaria; 1 professora de l'Escola de Comerç i del Treball; 1 Guàrdia Urbà. Tots ells excedents. També era destituït, 1 practicant.

A més, eren separats dels càrrecs, ateses les declaracions jurades i la informació practicada : 4 funcionaris de plantilla, entre ells : 1 dipositari, 1 metge titular i 1 agutzil.

A causa de la situació econòmica, també s'acordava suspendre el funcionament de les Escoles de Comerç i del Treball i de Música, per la qual cosa quedaven cessades 12 persones. Altres 2 funcionaris quedaven suspesos a l'espera de la seva personació, ja que estaven mobilitzats i del corresponent expedient de depuració.

Tornaven a ser readmesos en els seus càrrecs o treballs, un total de 76 persones, entre ells: 1 farmacèutic titular; 3 guardies urbans; 1 interventor; 2 administratius; 5 subalterns; 1 zelador de mercat; 7 de vigilància; 1 vigilant de la presó; 1 porter d'escoles; 1 guàrdia de parcs; 1 conserge de l'escorxador; 1 veterinari; 2 metges; 1 comadrona, 1 transportista de carn; 1 contractista del servei de recollida d'escombraries; 1 capatàs i 8 treballadors de la brigada d'obres; 4 membres del consell del Museu; 1 conserge del cementiri i 7 jornalers.

Com a nous treballadors eren nomenats: 6 administratius; 1 de telefonia; 4 de recaptació; 1 cap de vigilància; 2 serenos; 1 vigilant de la presó; 1 rellotger; 1 dipositari; 1 de la neteja de l'escorxador; 2 porters d'Escoles; 2 per a Sanitat i Assistència Social; i 3 agutzils.⁽¹⁸⁾

¹⁸ Sessió del 18-2-1939. Llibre d'Actes. AHMG.

2.3. L'afer de La Unió Liberal: la prepotència de la Falange.

La Unió Liberal, l'entitat que de llarg havia representat des de finals de segle XIX, l'organisme més viu de la ciutat, el de major relleu, el lloc de debat més profund de les inquietuds ciutadanes, l'entitat el control de la qual, havia estat cobejada i dirigida per persones i grups no sempre afins, es veia inculpada com a causant de tots els mals de Granollers, i el seu local, ocupat i saquejat dràsticament.

Incautades les seves dependències, hi foren instal·lades les d'Auxili Social, de manera totalment arbitrària. La falange granollerina, iniciava amb aquest espoli, una sèrie d'activitats prepotents i continuades que tingueren com a colofó final, l'ensorrada de l'edifici, construint-s'hi en part del lloc que ocupava, l'edifici de l'actual Museu central. L'ocupació de facto, estava feta des del primer moment. Jurídicament, però, l'ocupació definitiva presentava una sèrie de problemes legals als quals, Falange, buscà tot tipus de solució. Tancada la porta a que l'entitat fos declarada dins les compreses en la Llei de Responsabilitats polítiques, un informe de la delegació local de FET i JONS, així ho feia constar i buscava noves alternatives que no topessin directament amb les disposicions legals i amb l'oposició frontal dels accionistes que havien comprat el terreny i bastit l'edifici, alguns d'ells, amb les seves pròpies mans.

Estudiades les diverses possibilitats, s'optava definitivament per la via d'ocupació continuada, pública, i exercitant, Falange, accions, i pagaments en qualitat de titular, a fi de poder arribar amb els anys, a la tramitació d'un expedient de possessió i poder inscriure la propietat al Registre.

Calia, però, evitar impugnacions de socis i exercir la titularitat, amb les formes públiques que manava la llei. Era per això, que es procedí a recollir les signatures dels accionistes, una per una, casa per casa, els quals cedien de manera espontània -aquesta era l'expressió legal- accions i drets que els podien correspondre per la seva condició d'accionistes, a FET i JONS. Xifrats els socis en nombre de 982, quan Falange cregué que disposava de la majoria, pogué creure que el camí de la definitiva ocupació, l'espoli, caldria dir-ne'n ja que la situació que hom vivia i les amenaces rebudes per alguns quan se'ls demanava la cessió ho confirmaven, estava definitivament aplanat. Cessions des de maig de

1939 i pagaments de censos que afectaven la finca, satisfets des del mateix anys, a nom de FET i JONS, tot i que en ocasions, com en el cas de la Contribució Territorial de 1953 encara referenciessin o anessin a nom de La Unió Liberal, demostraven la voluntat de Falange de quedar-se amb la finca i el local.

D'ençà de 1943, els intents de classificar de nou La Unió Liberal com a entitat sotmesa a la Llei de Responsabilitats polítiques i agilitar la seva incautació definitiva, fracassaren. No obstant les facilitats donades en els oficis que podien ser complimentats amb dades que podien haver facilitat aquella incautació, l'alcalde Sagalés o no els contestà, o bé no facilità les dades que podien fer passar La Unió Liberal a ser considerada dins la tipificació d'entitat que queia de ple dret en les relacionades en la llei de responsabilitats ja esmentada. També els anys 1943 i 1947, alguns socis, aprofitant la conjuntura, intentaren per la seva banda que el local incautat i ocupat per Falange fos retornat, però l'acció no reeixí. Falange estava decidida a fer-se'l seu, i tan clar ho tenia que, tal vegada, el cessament del substitut de Sagalés, Camps Puntas, que fou alcalde fins a l'any 1950, fou provocat -segons alguns indiquen-, per l'intent de retornar el patrimoni social a la Unió Liberal o a una societat que propiciés en altres temps, el retorn del patrimoni definitiu, a l'entitat. L'any 1953, amb l'alcalde Font Llopart, s'iniciaria la recta final que menaria d'ençà dels anys setanta, a la desaparició definitiva de l'edifici, amb el seu enderroc l'any 1973, en l'època del darrer ajuntament franquista. L'acció sistemàtica dels falangistes -uns més que altres- havia perpetuat, gota a gota fins a fer desaparèixer el vell edifici de la Unió Liberal. D'aquest afer i d'aquest trauma de la vida ciutadana, alguns, gairebé no se'n referien mai. ⁽¹⁹⁾

2.4. La reconstrucció material de la ciutat. La manca de queviures.

Res no amagava que l'estructura de poder del *Movimiento*, posava les seves bases amb rapidesa. Una altra prova es trobava en documents com el següent : "*Falange Española y de las JONS.// Sindicato Español Universitario/ Jefatura Local/núm 2 // Tenemos el honor de poner en su conocimiento el haberse organizado en esta ciudad el SINDICATO ESPAÑOL UNIVESITARIO habiendose instalado en la Plaza de Maluquer y Salvador nº 7, piso 1º.// Lo que nos place ponerlo en su conocimiento a la vez que nos ofrecemos incondicionalmente.// Por Dios, por España y por su Revolución Nacional-Sindicalista.*

¹⁹ Lligall, *Gobernación, 1874-1887.1929-1961.Ap.5): Asociaciones granollerenses. Reglamentos.* AHMG.

Granollers, a 21 de febrero de 1939. III Año Triunfal.// Los delegados del SEU (Signatures de Mariano Ganduxer i S. Jané) .(Al marge) Saludo a Franco ; ; Arriba España ; Estudio y Acción ".(²⁰)

La Gestora activava diverses coses alhora. A 23 de febrer, la nova reunió de la Comissió Gestora que tenia lloc a l'Ajuntament, acordava, entre altres qüestions, traslladar l'Hospital-Asil de Granollers, en part malmès i ocupat per soldats, al convent de les Germanes Josefines, així com restablir en els seus càrrecs, als membres de la Junta de l'Hospital-Asil i de la Casa-Bressol que hi havia abans del 18 de juliol de 1936. Acordava també, demanar una quantitat als propietaris que retiraven els seus béns que havien estat recuperats i dipositats sota la tutela del servei de recuperació, i es proposava la retolació de la carretera, amb els noms de General Franco i General Mola (²¹).

Era evident, l'activitat inicial de la Gestora, ja que a més, havia acordat demanar 700.000,- pts. retornables, al Banc de Crèdit Local d'Espanya, per destinar-les a pal·liar els efectes de la guerra. L'estudi d'un mercat soterrani que funcionés diàriament sota de la Porxada, també ho palesava. Pros i contres -especialment en quant al sistema de ventilació i/o la conveniència de distribuir el mercat per diversos punts de la ciutat- eren motius de discussió que al final es desbloquejava nomenant una Comissió que estudiés i perfilés més el projecte. L'alcalde era el principal defensor de la proposta del mercat soterrani.. Havia encomanat un estudi del projecte a l'arquitecte municipal, i les despeses es calculaven en 250.000.ptes, les quals es deia que podien cobrir-se amb els beneficis de la concessió dels 125 llocs que cabien sota la plaça.

El lloc soterrat per a un mercat diari, però, no fou aprovat, tot i la defensa que en continuà fent l'alcalde Serra. Tampoc el tema del retorn a l'activitat de la Casa Bressol tenia més sort: la Gestora acordava suprimir-la, justificant que la llei de subsidi familiar s'havia fet per evitar el treball de la dona casada i amb fills. D'això se'n derivava que calia suprimir -així es va fer- una de les institucions més preuades, a la ciutat, i fins a l'esclat de la guerra, per a la classe treballadora granollerina.(²²)

Escoles públiques, Institut Elemental, Museu, eren altres punts d'atenció de la Gestora. Les primeres no s'obrien -i tardarien encara temps a fer-ho- per no estar resolt els expedients de depuració dels mestres. L' Institut restava també tancat i s'interessava la seva

²⁰ Correspondència, febrer 1939. AHMG.

²¹ Sessió del 23-2-1939. Llibre d'Actes. AHMG.

²² Sessions del 13-2; i 16-3-1939. Llibre d'Actes. AHMG.

obertura mitjançant els bons oficis del rector de la Universitat de Barcelona i el Ministre d'Educació. Per fi, autoritzat a darreries d'abril, que continués existint, es transaccionà que l'Ajuntament es faria càrrec de totes les despeses del seu funcionament i del nomenament del professorat, la qual cosa es feia a inicis de maig. El director en seria Agustí Palau Claveras i l'equip -nomenat fins a l'acabament de Curs- estava format per deu professors. Les vicissituds per les que havia passat l'Institut, havien estat moltes. En quant a la seva ubicació, canviava. Havia estat traslladat del carrer del Conestable de Portugal, al de Corró, on hi havia les Escoles de Comerç i del Treball, i l'antic lloc, propietat de Josep Serra i Bonastre, ara seria ocupat, per compra, pels escolapis -les Escoles Pies de Sant Josep- que iniciaven, també, l'ensenyament a la ciutat ⁽²³⁾

I més resolucions. Aquesta vegada en relació al Museu, i és que el tema del patrimoni artístic i les peces del Museu situat a la Casa Molina, representava i representaria un maldecap per a diverses persones de la ciutat una vegada conclosa la guerra. D'entrada, la Gestora feia arribar el seu agraïment a l'Ajuntament de Bigues i a un resident d'aquells poble, per la custòdia que havien fet durant el conflicte bèl·lic, de les peces del Museu, cosa que n'havia permès la seva salvaguarda. També acordava fer constar l'agraïment a G. Montagud per haver procedit a l'organització del fons del Museu, i el nomenava director. Poc després, acordava que fins al 2 de maig es podia visitar i que podien ser retornats els objectes que hi estaven dipositats, als propietaris que n'acreditessin la seva titularitat. ⁽²⁴⁾

Pel que es dedueix de les actes de les sessions dels mesos de març fins a juny de 1939, l'esperit de la Comissió Gestora girava - a part dels temes ja esmentats- a l'entorn, de les obres que calia fer a la carretera, als carrers del costat, a l'Hospital, i d'una manera especial, sobre la disponibilitat de llet i carn que semblava anava minvant i pujant el seu preu. I és que el problema d'abastament de queviures començava a mostrar-se nítidament i a part de les gestions normals i més properes, es demanava al Governador Civil de Girona, que autoritzés a una granollerina a que pogués adquirir, en nom de l'Ajuntament, ous i polleria - hom suposa en quantitat- en el mercat gironí, els quals serien destinats a l'abastiment de Granollers. Però la feina de depuració de la Gestora no minvava mentre reorganitzava els subministraments. Es feia ben palès en la reposició o no, d'alguns càrrecs, com en els casos del secretari titular de l'Ajuntament - Miquel Roure Llorens- i del metge titular, encarregat de l'assistència pública domiciliària - Alfred Canal Comas-. Ambdós eren resolts de manera ben

²³ Sessions del 16 i 30-3; 19, 20 i 26-4 i 10-5, de 1939. Llibre d'Actes. AHMG

²⁴ Sessions del 16-3 i 19-4 de 1939. Llibre d'Actes. AHMG.

diferent. Roure tornaria a ser admès. Canal, destituït i detingut, sofriria una vexant repressió.⁽²⁵⁾

En realitat, la manca de queviures era important i s'anava agreujant. Les dades sobre les fàbriques de farines del territori vallesà-oriental i els permisos per l'adquisició d'aliments a altres poblacions de fora de Granollers, sovintegen a la documentació dels primers mesos de la postguerra, i es pot comprovar com era de general el problema. Granollers demanava queviures. A Granollers, li'n demanaven i no només per al subministrament de la gent dels pobles. Un exemple tan sols: el 9 de març de 1939, entrava a l'Ajuntament un escrit del "Regruppamento Artigleria Santa Barbara del CTV, del IV Comando IV Gruppo obici da 149/12", que demanava des d'Alella, avituallament de carn per al menjar de la tropa. Sembla que tothom anava necessitat de menjar, sense oblidar, per altra banda, que hi havia a Granollers i els pobles veïns, una cert descontrol en quant a les existències de queviures i en les matances de bestiar, fetes possiblement moltes, de manera il·legal ⁽²⁶⁾

I enmig de la preocupació per l'abastament de queviures, també les obres i permisos de reparacions mostraven l'urgència d'arranjar les destrosses causades pels bombardeigs i els incendis. Discussions que es nodrien en diverses ocasions - com en el cas del mercat-d'alternatives en el planejament urbà: la creació d'una rambla des de Maluquer i Salvador, fins al carrer de Santa Esperança, procedint a l'enrunament definitiu de les cases de la carretera malmeses pels efectes de la guerra. Aquesta era l'opinió de l'alcalde Serra. En canvi, l'opinió del regidor Barbany era la de refer les cases sense aital suposada i discutible millora. Permisos d'obres i discussions sobre enrunament, parcial, total, i alineaments o no, però que mai, mai, a les actes, citaven als causants directes de tanta destrossa, quan calia referir-la a

²⁵ Correspondència, març de 1939 i sessions del 19-4 i 7-6-1939. AHMG. Sobre la personalitat d'Alfred Canal Comas, veure: Comas i Castells, Salvador: "El metge Alfred Canal i Comas a través de La Gralla", a *Quatre Ponències*, Centre d'Estudis de l'AC, Granollers, 1987. Segons testimonis orals, Alfred Canal, un dels homes més implicats en la vida pública granollerina d'abans de la guerra, apreciat, a més, pel seu prestigi intel·lectual, en una ocasió hagué de traslladar, amunt i avall de la carretera i per que fos vist per tothom, teulons per muntar un entarimat a la plaça de la Corona on s'havia de fer un acte oficial. L'intent de ridiculitzar-lo quedà paliat en part per l'ajuda que tingué d'una altra persona que exposant-se a repressàlies, l'ajudà en el trasllat al llarg de la carretera i del quilòmetre amunt i quilòmetre avall en que se'l va fer passejar com a càstig per haver estat una de les persones més vinculades a la ciutat i bregant pel progrés de la ciutat, de manera diferent, però, com l'entenien els feixistes que manaven el 1939, a Granollers.

²⁶ Correspondència, març de 1939 i sessió del 19-4-1939. AHMG. Hom pot observar com s'encomenava especialment al veterinari Llobet, que controlés les matances d'animals, fetes sense control i que pel que sembla, sovintejaven. Sessió del 19-4-1939. AHMG.

Noves formes, per altra banda, apuntalades de manera incisiva des d'alguns sectors catòlics, com era de veure amb un escrit del rector de la parròquia de Sant Esteve, Enric Sacasas, convidant a la Corporació Municipal a un acte religiós amb els termes següents. El maridatge nacional-catòlic prenia peu a Granollers:

" El próximo domingo, día 2 de abril, a las 4 de la tarde, en los jardines del Hospital-Asilo, tendrá lugar la solemne bendición de una imagen del Sto. Cristo para luego llevarla triunfalmente en procesión a la provisional iglesia de la parroquia. Tendrá este acto, de homenaje público a Jesús Crucificado el sentido de un acto de desagravio por las injurias al Crucifijo hechas durante este período desde el año 1931, arrojándole de los municipios, Juzgados, Hospitales, Escuelas, cementerios y por último destrozando y quemando sacrilegamente su imagen , y particularmente por lo que afecta a nuestra Ciudad.// Me es por lo tanto de sumo agrado instar a S.E. y a la corporación Municipal de su dignísima presidencia (que haya presencia) a dicho acto.// Dios salve a España y queda a SE. muchos años.// Granollers del Vallès, 29-3-1939, III Año Triunfal." (Hi ha signatura al final de l'escrit, del "Decanato del Vallès. Arciprestazgo de Granollers). (30)

Sentiments nacional-catòlics i control ideològic es barrejarien continuament en molts aspectes. També es podia observar amb l' escrit entrat a l'Ajuntament i en el que s'hi feia constar el següent:

" Muy Sr. mio: // El Ilmo. Sr. Jefe del Servicios Nacional de Primera Enseñanza se propone reunir los libros escolares, folletos, grabados, carteles, etc. de contenido revolucionario o antiespañol que fueron destinados a los niños. (...) Por ello me dirijo a Vd. con la invitación y el ruego de que tenga a bien -si desea colaborar en este propósito de exhibir a la opinión todo lo que hicieron o obligaron a hacer unos hombres sin conciencia enviar a esta Delegación un ejemplar de cualquier clase de publicación. // En el doble fichero que se lleva consta de modo expreso el donante del libro, folleto, cartel, etc. // Por adelantado le signífico mi gratitud y mi seguridad de que querrá ayudarnos en una empresa tan laudables". // (signatura). Inspector de 1ª Enseñanza y Jefe de la Sección Administrativa de

³⁰ Correspondència, març de 1939.

1ª Enseñanza de Barcelona. (Al marge: Ministerio de Educación Nacional. (...) Delegación para la recogida de la literatura infantil roja o antiespañola).⁽³¹⁾

En aquesta barreja de sentiments que s'assenyalaven, de nou la parròquia adquiria protagonisme quan el rector de l'església de Sant Esteve, sol·licitava el nomenament de pendentista per al Viàtic General que sortiria de l'Església. I és que els temps recuperaven coses d'enrera. L'acord municipal, per altra banda, era de demanar que ho acceptés el comandant militar de Granollers. També la Comissió Gestora s'implicava en aquesta reafirmació nacional-catòlica quan acordava instal·lar un crucifix al saló de l'alcaldia, acceptava la invitació de la parròquia d'assistir a la processó del Corpus Cristi i sol·licitava la concessió de la *Gran Cruz Laureada de San Fernando, al Caudillo, Generalísimo Franco*. Aital petició i adhesió no eren pas un fet aïllat en les activitats de la Gestora. En efecte, el 3 d'abril de 1939, l'alcaldia ja havia lliurat a Burgos, a Franco, el text del següent telegrama:

"Haciendome intérprete sentir totalidad población Granollers, al propio tiempo expreso reconocimiento infinito por liberación ciudad, envío entusista felicitación invicto Caudillo y Glorioso Ejército por Liberación total España y fin guerra. En este día histórico que señala rumbos grandeza España, a la par que expresamos profunda admiración Caudillo, hacemos rotunda afirmación obediencia absoluta, fe inquebrantable y adhesión incondicional. ¡ Viva España !. // El alcalde//. Fdo. José Serra." ⁽³²⁾

En aquest marasme de victòria i càstig, exultància i penediment, es començaven a canviar els noms d'alguns carrers: el carrer Prim, seria ara el del General Franco, la plaça de la Constitució, seria la de José Antonio Primo de Rivera; La plaça de Pau Casals, la de Calvo Sotelo. El carrer Marquès de Montroig, ara seria carrer General Mola. No havia de quedar res que no recordés la nova cultura dels qui havien estat vencedors de la guerra. ⁽³³⁾

La Comissió Gestora tenia pressa per endreçar i engegar coses, però en alguna ocasió, l'urgència havia anat massa enllà, i enviava un escrit al president de la Diputació provincial de Barcelona, en el que explicava que havia procedit a la depuració de la plantilla amb un senzill tràmit, però sense la instrucció d'expedient, i sense, per tant, que se n'hagués donat

³¹ Correspondència, març de 1939. AHMG.

³² Correspondència, abril de 1939. AHMG.

³³ Sessions 20-4; 26-4; 10-5 i 24-5 de 1939. AHMG.

vista del mateix a l'interessat i que en la notificació se li assenyalés el recurs que podia utilitzar contra l'acord de la Gestora. Demanava, assessorament, sobre que calia fer davant els fets consumats. Davant de la gran quantitat de feina feta per la Comissió depuradora, un no deixa de preguntar-se el per què de tanta submissió al nou règim i l'interès posat en fer les coses amb tanta rapidesa.⁽³⁴⁾

Error a part, o a pesar dels errors, l'organització del Sistema, a Granollers, continuava consolidant-se. D'aquesta manera, el mes de maig es constituïa la *Comisión Local de subsidio al Combatiente*.⁽³⁵⁾

Diversa documentació omple la correspondència dels mesos de març a maig de 1939, sobre les reserves d'avellanes al municipi i pobles del costat, i de peticions de precisió de dades i de devolució de subsistències i màquines dedicades a fruits secs. El mes de maig, per altra banda, es continuava rebent, a l'Ajuntament de Granollers, dades del partit judicial sobre biblioteques públiques, populars, escolars, i sales de lectura establertes a Casinos, Societats recreatives, Col·legis, Acadèmies i qualsevol lloc on podien existir biblioteques o llibres al servei de lectors. El control, la vigilància continuava sent persistent, omnipresent. Per alguns devia ser, a més, ofegant. Un control i depuració que es manifestava en la proposta de nomenament, per exemple, del subdelegat de medicina del partit judicial de Granollers. Proposta feta des de l'alcaldia, però que en principi era denegada per la *Jefatura Provincial de Sanidad*. al·legant que l'alcalde no tenia competències per fer-ho. ⁽³⁶⁾

I és que el control es manifestava, fins i tot, en minuciosos aspectes. En efecte, el mes de maig, el comandant militar de Granollers, es queixava de la presència de retolació en català i àdhuc en francès, dels establiments granollerins. Era per això, que obligava en un termini de vuit dies a canviar-los en el *idioma oficial español*. ⁽³⁷⁾

³⁴ Les normes a seguir, estaven contingudes en una Ordre de Governació del 12 de març de 1939, i publicades al BOE (número 36). Correspondència, març de 1939. AHMG.

³⁵ L' integraven les següents persones: Cap: Lluís Queralt Martí. (Notari). Secretari :Celesti Bellera Morera.(Mestre nacional, més jove). Vocals: Pere Font de Falgàs.(Pare de combatent de l'exèrcit nacional).Joan Miralles Bassa. (id. que l'anterior).Joaquim Creus Jordi. (Pare de combatent de milícies).Joan Sagalés Valls. (id. que l'anterior).Correspondència, maig de 1939. AHMG.

³⁶ L' integraven les següents persones: Cap: Lluís Queralt Martí. (Notari). Secretari :Celesti Bellera Morera.(Mestre nacional, més jove). Vocals: Pere Font de Falgàs.(Pare de combatent de l'exèrcit nacional).Joan Miralles Bassa. (id. que l'anterior).Joaquim Creus Jordi. (Pare de combatent de milícies).Joan Sagalés Valls. (id. que l'anterior).Correspondència, maig de 1939. AHMG.

³⁷ Correspondència maig de 1939. AHMG.

Tanmateix, la feble situació alimentària continuava sent un dels principals motius d'atenció de les autoritats del moment. L'alcaldia feia notar a instàncies superiors que, en l'assignació oficial de farina per a la ciutat, no s'havia tingut en compte la xifra de detinguts que hi havia a la presó i que quantificava entre 400 i 450 persones - la gairebé totalitat dels quals eren de diversos pobles de la comarca- i que consumien al redós de 90 kgs. diaris de pa.⁽³⁸⁾

Deia l'informe, a més, que tampoc es comptava amb l'abastament de les fondes granollerines - especialment més concorregudes durant el mercat del dijous- i que consumien 500 kgs també de pa, a la setmana. Definitivament, el dèficit total de pa que a la ciutat hi havia per setmana, era en aquells moments, de 1.100 Kgs setmanals, la qual cosa repercutia contra la població, i calia filar molt prim. Si a això hi adjuntem les gestions de l'Ajuntament perquè Granollers disposés d'oli, sancions per venda de pa blanc, i que la fàbrica de teixits Roca Umbert avisava a l'Ajuntament que per falta de cotó en floca, o sigui de primeres matèries, vuitanta treballadors anirien a l'atur aquell mes de maig, la situació de la ciutat se'ns dibuixa més aviat magre en temes laborals i especialment en l'aspecte de queviures, un tema que s'arrossegava i no se solucionava pas gaire satisfactòriament tot i les setmanes transcorregudes d'ençà de l'entrada de les tropes franquistes. Certament, tampoc devia ser massa optimista la situació dels altres pobles de la comarca, ja que alguns ajuntaments refusaven pagar una pesseta per habitant per ajudar a reconstruir l'Hospital-Asil de Granollers, al·legant la pròpia penosa situació dels respectius pobles. A causa dels queviures no massa abundants, i preu per preu, la gent optava per estalviar i /o no haver de contribuir amb un hospital que, de vegades, els queia massa allunyat dels seus municipis. ⁽³⁹⁾

Però les dificultats i l'intent de reorganització del municipi venien també per altres costats. Per exemple, urgint als mestres, segons es comprova per la documentació del mes de maig de l'Arxiu, les obertures de les escoles de Granollers i de Palou. Per altra, en un aspecte més delicat, demanant que s'evités la difusió de fets erronis i greument perjudicials per a algunes persones. En efecte, l'excés de zel o l'intent revanxista d'alguns havia fet aparèixer unes notícies falses a *La Vanguardia Española*, en relació a un parell de granollerins. Des de l'alcaldia s'escrivia que es rectificqués a l'esmentat diari, una nota apareguda en la informació

³⁸ Els primers temps d'acabada la guerra, i a causa del gran nombre de detinguts, fou habilitada com ampliació de la presó, can Ramoneda. Alguns testimonis recorden les imatges de granollerins sent vigilats per altres granollerins. A inicis de juny serien traslladats, de cop, a Barcelona, 35 detinguts. Correspondència, juny de 1939. AHMG.

³⁹ Correspondència, maig de 1939. AHMG.

Orden Público i Detenidos por la Guardia Civil, en la que s'imputaven a un parell de granollerins, activitats extremistes, com l'incendi de la fàbrica Roca Umbert, i en algun cas, fins i tot l'autoria de diversos assassinats. Aitals imputacions eren desmentides des de l'alcaldia i es demanava una rectificació pública, matisant alguns aspectes de les activitats d'ambdós.⁽⁴⁰⁾

Control, i pel que es veu, també descontrol. I per sobre de tot, neguit d'organització i obertura de noves seus per a fidels als principis del *Movimiento*. D'aquesta manera, la delegació local de l'Auxili Social, anunciava que s'instal·lava a la Plaça de la Corona, en el local on havia estat l'Orfeó de Granollers.⁽⁴¹⁾

Certament, a la vida quotidiana d'aquells primers mesos s'hi barrejaven qüestions tan elementals com podien ser les de sortir-se'n de la gana i haver d'assistir de bon grat o a desgrat, a la parafernàlia falangista que imposava activitats i actes a la ciutat. I és que mentre els problemes d'avituallament i de feina eren ben presents, els falangistes semblava que volien ser omnipresents en la construcció del tan reiterat oficialment, *Estado Nuevo*. Segurament per això, el secretari de *FET y de las JONS de Granollers*, anunciava a l'alcaldia que, el mes de maig, tindria lloc, a la ciutat, la solemne benedicció de la *Bandera Nacional, la del Movimiento y la del Auxilio Social*, amb concentració de Falanges locals del partit judicial i desfilada posterior. El programa era ben demostratiu de la nova era franquista: al matí, entre d'altres, missa de campanya, amb assistència d'autoritats militars, civils, eclesiàstiques i del *Movimiento*. S'anunciava l'assistència també, d'Eliseo Alvarez Arenas, general en cap de la 4a. Regió Militar, ús de paraules a camarades delegats de la *Jefatura Provincial de Propaganda* i música de la Banda de Milícies. A la tarda, les organitzacions juvenils femenines de Barcelona farien cants i balls regionals intercalats amb més música de les bandes. A la nit, i també al Magestic, dues sarsueles: *Los claveles y La del manojo de rosas*. Evidentment, l'espanyolització i més concretament, la ideologia dels guanyadors, corria ràpidament a imposar-se en actes públics, polítics, culturals o d'esbarjo.⁽⁴²⁾

⁴⁰ Es tractava d'informes sobre Emili Botey Alsina i Ramon Rosàs Pujal. Indubtablement, l'error era gravíssim i públic. No he pogut trobar cap indici de l'origen de la notícia. Correspondència, mes de maig de 1939. AHMG.

⁴¹ Al llarg de mesos, l'alcalde de la Gestora, i l'Esteve Reverter Ginesta, delegat local d'Auxili Social, donaven fe de les actes on constaven el recompte de donatius fets a l'Auxili, mitjançant les guardioles posades per a la seva recepció. El mes de juny, els donatius pujaven 2.215,80 pts. Correspondència, juny de 1939. AHMG.

⁴² Signava com a secretari de *FET y de las JONS de Granollers*, J. Traserra. Correspondència, maig de 1939. AHMG.

En aquesta mateixa línia programàtica, el SEU organitzava entre finals de maig i inicis de juny, un *Gran Concurso Literario* amb els temes: " 1. *La España de los Autos Sacramentales*: a) *España religiosa*; b) *España Imperial*; c) *España Unida*.- 2. *La Colmena y su simbolismo, relativo al Auto Sacramental de Tirso de Molina, El Divino Colmenero*.- 3. *Canto Patriótico (tema libre en verso)*".

El dia de Corpus, al Casino i pel comandant militar i l'alcalde, es lliuraven els premis. Clar, però, que l'oferta, diguem-ne cultural, s'arrodonia amb la pel·lícula *El Flecha Quex*, que era promocionada per les organitzacions juvenils de FET i JONS al cine Magestic. El programa de mà era ben clar en quant al contingut feixista: " *Una extraordinaria película de gran fondo, producida per el Ministerio de Propaganda del Gobierno del Reich, y dedicada a los Flechas, Cadetes, Pelayos, Margaritas y Flechas Azules. // (...) La odisea de un Flecha que encuadra su sacrificio en una fuerza: las juventudes Nacional-Sindicalistas, y que ofrece su vida para amasar con su sangre la sublime resurrección de la patria ennoblecida...*" ⁽⁴³⁾

Xoca tanta exultancia amb contrast amb un escrit que demanava autorització per fer ball al cine Principal, durant els mesos d'estiu. Es contestava per la Gestora, que sí, però " *procurando moralidad en las costumbres y un ambiente favorable al G.M.N.*". ⁽⁴⁴⁾

Balls, costums, moral molt estreta en definitiva que també es reflectia quan l'alcalde es feia ressó davant dell comandant militar, de les queixes arribades perquè alguns soldats es banyaven " *en depósitos de agua situados en el campo -afueras de esta ciudad completamente en cueros*". La solució era donada a base que per evitar aquell atemptat a la moral, la tropa es banyés a la piscina de Granollers un parell de dies a la setmana, però s'aprofitava per demanar que es reglamentés també el bany de la població civil, " *separadamente por las señoras y por los caballeros, por ejemplo, unos por la mañana y otros por la tarde, con lo cual se observaria la más estricta moralidad*". ⁽⁴⁵⁾

No s'escatimaven, tampoc, els escrits del rector de la parròquia, convidant a la Gestora, al comandant militar, i en definitiva, a la població, a més processons pel mig de Granollers, sortint, però, d'algun barri per a que la imatge del Sant Crist fos beneïda a l'església parroquial. ⁽⁴⁶⁾

⁴³ Correspondència, juny de 1939. AHMG.

⁴⁴ Sessió del 28 de juny de 1939. AHMG. A la mateixa acta es feia constar l'apercibiment als Amics de la Unió, coneguts amb el nom dels de can Mariano, de llarga tradició granollerina, que si no demanaven permís pels balls, se'ls clausuraria el local.

⁴⁵ Correspondència, juliol de 1939. AHMG.

⁴⁶ Correspondència, juliol de 1939. AHMG.

Ni tampoc faltaven demostracions del desconeixement absolut del terreny que es trepitjava, quan des de la *Milicia de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, Jefatura Provincial de Barcelona*, s'enviava un escrit al comandant militar, preguntant per un falangista tradicionalista (sic), lliurat, però l'escrit a un Granollers, reconvertit en *Garollis del Valle*.⁽⁴⁷⁾

4.- Els problemes interns de l'administració franquista.

Un parell de tocs d'alerta, però, mostraven una petita esquerda en el que semblava un bloc compacte del sistema imposat. En efecte, per un costat, el paradigma era el d'un escrit del comandant militar fent saber a l'alcalde, que li havien arribat queixes de la poca o gairebé nul·la activitat desenvolupada per alguns gestors en l'exercici dels seus càrrecs. Algunes frases eren prou dures:

" (...) El poco amor al servicio, la desidia, la lentitud y la demora en la resolución de asuntos, no demuestra mas que poco amor y ninguna fe, debiendo hacer presente a todos que un cargo, no se acepta, si no que es resultado de una obediencia, que a todos nos alcanza como españoles, y en este concepto la poca o ninguna actividad en el desempeño de un cargo, puede interpretarse como desidia o dejación del puesto, en que ha correspondido luchar por España en los trabajos de la Paz ".⁽⁴⁸⁾

L'altre, era tant o més dur que l'anterior, ja que el comandant militar feia arribar a l'alcalde el contingut d'un escrit lliurat a una sèrie de persones del Centre Catòlic. Aquestes, havien, previament, fet un escrit sobre la conducta d'un granollerí al que l'imputaven, quan era comissari polític, d'haver provocat l'afusellament d'un soldat del Front republicà. El reny de l'autoritat militar als membres del Centre Catòlic i a l'alcalde que avalava els sotasignats de l'escrit, era clar:

" La ligereza en emitir juicios que no se piden ni se necesitan, el poco cuidado con que se hacen certificados, sin autoridad para ello, son faltas y hechos que muestran resabios y

⁴⁷ Correspondència, juliol de 1939. AHMG.

⁴⁸ Correspondència, juny de 1939. AHMG.

costumbres viciosas (.....) Los avales deben prestarse sobre conductas y hechos conocidos perfectamente y no aventurarse en conjeturas, para decidir por una conducta pasada, intervenciones no presenciadas". (⁴⁹)

Pel que es veu, seguint el criteri militar aconsellat a alguns civils, calia impuls en algunes coses, però per altra, contenció. Curiosament, la recomanació venia des de la mentalitat d'un exèrcit guanyador, ocupant, però que devia saber el valor de participar en la pràctica de la construcció del *Nuevo Estado* des de qualsevol lloc i alhora el perill de les delacions i de les venjances personals que, de totes maneres, atès el sistema i el funcionament del mateix aparell franquista, ells mateixos propiciaven.

Els mesos de juliol i d'agost, al cap de tres i quatre mesos d'ocupació militar, ningú podia amagar les enormes contradiccions que hom vivia a la ciutat. Externament, en termes generals, tot marxava bé i triomfalment. En realitat, tot anava feixugament, quotidianament. Les mostres de parafernàlia continuaven per una cantó amb la celebració de l'acte d'imposició de la medalla militar a un capità de la companyia de l'11 Tabor de Regulars de Tetuan, que es trobava com altres destacaments a la ciutat, acte al qual es cridava a assistir-hi tota la població, i de manera ben especial als militants de FET i JONS, amb un text prou eloqüent en el que se'ls avisava de l'esmentada cerimònia i del que s'havia de fer abans:

" (...) todos los camaradas pertenecientes a Milicias, Cadetes, Flechas y Pelayos, se encontraran hoy sabado dia 1 de julio a las 6 horas en punto de la tarde, en el local de Falange, debidamente uniformados sin pretexto ni excusa de ningún género". (⁵⁰)

En la línia de voler entrar en una nova era i d'arrabassar la major quantitat de records d'altre temps, continuaven canviant-se desenes de noms de carrers. En desapareixien d'antics

⁴⁹ Correspondència, juny de 1939. AHMG. El document sortit de la comandància militar de Granollers, era signat pel comandant Tomàs Salmerón. Del mateix es deduïa que, Octavi Tàpias Cuspinera, el denunciat per membres del Cente Catòlic, havia estat encartat en el Sumaríssim d'Urgència número 6482 i condemnat en Consell de Guerra a la pena de mort. En el Sumari, un dels càrrecs que se l'imputaven, era pels fets denunciats pels signants de l'escrit del Centre Catòlic. Octavi Tàpias Cuspinera fou afusellat al Camp de la Bota, el 7 de juliol de 1939. Tenia 30 anys, era militant d'Estat Català i afiliat a la CNT. Veure, aquestes darreres dades a: Solé Sabaté, Josep M.: *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*. Ed. 62, Barcelona, 1985. Garriga Andreu, Joan, et alii: *Granollers, 1936-1939: Conflicte revolucionari i bèl·lic*. (Volum I) Oikos Tau, Vilassar de Mar, 1989.

⁵⁰ Correspondència, juliol de 1939. Signat pel cap de Milícies, José Díaz.

i eren substituïts per altres que responien a la constant remembrança de quins eren els guanyadors d'un conflicte bèl·lic omnipresent ⁽⁵¹⁾

La realitat de la vida diària, es manifestava, però, per altres viaranys: el Jutjat d'Instrucció obria diligències sumarians contra dues inculpades pel furt de 371 Kgs. de patates. Al final, el Jutjat, en una actuació dràstica i possiblement sense massa requisits de procediment judicial, destinava els queviures a l'Auxili Social i a l' Hospital-Asil de Granollers. Era evident que, amb el transcurs de les setmanes, les existències minvaven i el control d'aliments s'estrenyia. Àdhuc l'escassetat d'ous feia que només se'n proporcionessin a la població, en nombre limitat, un dia acordat, i un parell per carta de racionament. La necessitat d'aliments i la gana eren presents per totes bandes. Ell salari, d'haver-hi prou feina, tampoc era pas massa alt: el jornal mig d'un peó a Granollers, es fixava l'agost, en vuit pessetes. ⁽⁵²⁾

A causa de la gana, de l'especulació i de la por de quedar-se sense queviures , hi havia situacions que es generalitzaven a Granollers. Era per això que la *Jefatura de Vigilancia*, pertanyent a l'alcaldia de la ciutat, prenia major activitat. Un exemple el tindriem el mes d'agost, quan després d'un registre domiciliari en una casa denunciada, no s'hi trobava oli, però es confiscaven 30 kgs. d'arròs. Possiblement no era la primera actuació dràstica de l'esmentat grup de vigilància, però pel que hom dedueix de la correspondència, d'ençà d'aquest mes es posaven en marxa unes tasques de control de les existència dels queviures i de les vendes que es feien a diverses cases. Amb el temps, el control s'enduriria. ⁽⁵³⁾

I en mig de tot això, l'organització femenina de FET i JONS de Granollers, començava a tenir un paper més important en les activitats ciutadanes. En un parell d'escrits encapçalats amb un *Por el Imperio hacia Dios*, demanava a l'Ajuntament de Granollers i a l'Ajuntament de Palou - en realitat inexistent, car estava integrat des de 1928 a Granollers-, la subvenció que altres anys era per a colònies escolars. per tal de destinar-la a fer un campament comarcal de Falange. Altres municipis ja ho havien fet. Per altra banda, , el mateix mes d'agost, uns quants advocats oferien els seus serveis per tal de paliar els efectes

⁵¹ Sessions del 1 i 26 de juliol, i de 3 d'agost de 1939.

⁵² Correspondència, juliol i agost de 1939.AHMG.

⁵³ Correspondència, agost de 1939. AHMG. Com a cap de la *Jefatura*, hi consta , Severo Sabater. Sovint surten els noms dels guardies Manolo Palanques i Josep Arenas, intervenint en les feines de control.

del desordre provocat per la destrucció, durant la guerra, del Registre de la Propietat de Partit. ⁽⁵⁴⁾

I mentre es refeien organismes desballestats per la revolta i es consolidava el poder del nou Estat, continuava la repressió i el control de coneguts granollerins: el pintor Vicenç Albarranch Blasco, per exemple, era motiu d'atenció per part de les autoritats franquistes. Des del servei de presons de Madrid i adreçat al governador civil d'Alacant, es comunicava que seria enviat a Granollers a disposició del Jutjat Militar, "*con la máxima seguridad por ser elemento muy peligroso*". Aquells que havien pres postura a favor de la República, per bé que hagués estat fet, bàsicament amb els pinzells, tampoc s'escapaven de les represàlies. ⁽⁵⁵⁾

No tot, però, funcionava a la perfecció en el nou ordre establert. Coincidint amb la presa de possessió del nou cap de la línia de la Guàrdia Civil de Granollers, Valentín Rozas Layús, la comissaria de Granollers, depenent de la superior de Barcelona, lliurava un escrit a l'alcalde granollerí amb el sentit següent:

"Habiendo tenido noticias de que personas que integran la Guardia Urbana o Policia Municipal de este Ayuntamiento, vienen verificando registros domiciliarios a vecinos de esta ciudad, atribuyendose funciones y atributos que en estos casos solamente competen al Benemérito Instituto de la Guardia Civil y a la policia gubernativa y del que está representada esta población; por tal motivo, tengo el honor de dirigir a Ud. el presente oficio, rogando tenga a bien enterar al personal a sus órdenes, se limite al cumplimiento de su misión peculiar u ordenanzas municipales, a fin de evitar quejas que esta Comissaria de Policia, tiene obligación de subsanar".

Les actuacions d'alguns membres del Cos de Vigilància ja esmentat, eren força incorrectes. Això provocà un important malestar a Granollers. ⁽⁵⁶⁾

⁵⁴ Correspondència, agost de 1939. AHMG. L'escrit dels qui prestaven els seus serveis per la reconstrucció del Registre, portava un segell de la Gestoria administrativa d'Esteve Garreta, de Mollet, on al marge, escrit a màquina, hi consta. "*Queda autorizado D. Esteban Garreta para recoger contra recibo, toda clase de escrituras y documentos, al objeto de la reconstrucción del Registro de la Propiedad.*" El advocats signants eren: Josep Coma; Albert Compte; Joan M. Xiol; Ramon Barbany i Rafael Buxó. L'esmentat arxiu havia quedat cremat i els problemes de titularitat registral eren molts.

⁵⁵ Se'l traslladava en tren. Procedia del reformatori d'adults d'Alacant. Correspondència, agost de 1939. AHMG.

⁵⁶ Correspondència, agost de 1939. AHMG. Testimonis orals.

Però , malgrat tot, la ostentació exterior del sistema, continuava sent omnipresent. Datada l'1 de setembre, i amb un llenguatge retòric i triomfalista, els membres de la Corporació municipal expressaven en una acta que acabava amb: " (...) *Y para constància de generaciones venideras, se firma la presente que se encierra debajo de esta piedra*", la seva voluntat d'aixecar un monument als caiguts per Déu i per Espanya en la croada que per a la redempció de la pàtria havien començat el 18 de juliol de 1936 i acabat l'1 d'abril de 1939. Aquest era el sentit. En efecte, el dia primer de setembre es col·locava la primera pedra d'un monument rellevant, sota projecte de l'arquitecte Josep Boada Barba. Es feia un acte solemne amb assistència de granollerins, formacions de FET i JONS, autoritats militars, civils i eclesiàstiques, jerarquies del *Movimiento*, i feien els honors una companyia de *Flechas Azules*, destacades a la ciutat. ⁽⁵⁷⁾

De l'avantprojecte presentat per l'arquitecte, alguns detalls de la construcció palesen la càrrega ideològica dels vencedors de la guerra:

"El monumento conmemorativo de la Gloriosa Gesta (...) ha de ser de linias severas y magestuosas en su conjunto (...). Han de aparecer, en el mismo, reflejados los ideales de Nuestro Movimiento: DIOS Y PATRIA. (...) .El sentimiento religioso, representado per la CRUZ que corona al Monumento, y por el altar que aparece en su parte inferior. // El fervor patriótico, representado per el símbolo de la FALANGE: el yugo y las flechas, y las banderas Nacional y las de Falange y Requetés, que, emplazadas algo mas bajas que la CRUZ, parecen dar guardia permanente bajo luceros... // Y para que siempre y en todo momento, recordemos a Nuestros Caidos, por estos dos grandes ideales de Dios y de España, resulta adecuado colocar en el interior de este monumento, pero de forma que ea visible desde el exterior, la llama Divina, que parece contestar con el grito de PRESENTE nuestra llamada a los que sucumbieron por salvar a España. (...)"

⁵⁷ La Corporació municipal estava integrada, segons el document, per; Josep Serra Puigoriol, alcalde- president; Ramon Sobrevia Oriach; Jacint Torrents Tey; Jaume Arnau Farràs i Ramon Barbany Pons, tinents d'alcalde. Lluís Icart Godayol; Josep Quincoces Canals; Francesc Margarit Carrencà; Josep Riera Bach; Josep Puig Tàpias; Antoni Montaña Guasch; Narcís Barceló Torrent; Esteve Reverter Ginesta; Joan Sitjes Freixas; Agustí Corbera Cansell; Josep Corderas Torradell i Josep Llobet Reverter, regidors adjunts. Correspondència, setembre de 1939. AHMG. Com a modificacions destacades en aquesta composició que regia des de febrer, caldria destacar el nomenament d'Agustí Corbera Cansell com instructor dels expedients de depuració dels funcionaris de l'Ajuntament. Sessió del 7-9-1939. AHMG.

L'avantprojecte insistia en les idees de la construcció amb formigó i amb efectes lluminosos que devien anar del roig per al jou i les fletxes, i el blanc per a la creu, a més de jocs de llums entre groc i vermell per donar la sensació de veure en conjunt, els colors de la "*bandera nacional, coronada por la CRUZ, de reflejos blancos muy potentes*".⁽⁵⁸⁾

Amb més o menys modificacions, l'esmentat monument s'emplaçà tal com assenyalàvem, en començar el setembre, a la plaça de la Corona, a la carretera, lloc on ja estaven avesats els granollerins a veure aixecats monuments oficials. El monument s'erigia, només, i per record de tots, a la memòria tan sols d'uns: dels guanyadors. No pas dels perdedors del conflicte, o simplement a tots els morts del llarg vendaval de defensa de sistemes, passions, o de bogeria i foc d'aquells gairebé tres anys de mals records. Evidentment, les autoritats granollerines no l'erigien en record dels morts -centenars de morts, molts d'ells anònims- esclafats per les bombes de l'aviació italo-germànica, al servei de Franco.

Però la via quotidiana del mes de setembre, continuava anant per altres viaranyes. Per una banda, amb la constitució de la Comissió local del subsidi al combatent i la publicació de les normes a seguir per obrir un fitxer d'excombatents *nacionals* en atur. Per aconseguir col·locació, es precisava que calia disposar, entre altres, d'un certificat de FET i JONS.⁽⁵⁹⁾

Per altra, l'evidència que la realitat diària era ben diferent dels somnis de grandesa externament teatralitzats, ho palesava l'intent d'aplicació cada vegada més estricta, arreu del territori de l'Estat, del *Dia sin postre* i del *Plato único*. L'Ajuntament granollerí mostrava la seva oposició a l'aplicació del plat únic en dijous, dia de mercat. Aquesta disposició del Ministeri de Governació, reflex de la misèria del moment i de contrast amb l'ostentació monumental d'altres aspectes, xocava amb les necessitats bàsiques que s'evidenciaven a la ciutat.⁽⁶⁰⁾

En efecte, per pal·liar la situació, es delegava a persones perquè disposessin de representació municipal per poder gestionar l'adquisició de farina i pa. Les dades sobre consum i disponibilitat de pa continuaven sent alarmants: Es consumien 100 Kgs. diaris a la

⁵⁸ Signat el 12 de juliol. Es troba, però, a la Correspondència de setembre de 1939. AHMG.

⁵⁹ La Comissió local quedava formada per : F. Estabanell Fontseré, cap. M. Oliva Galofré; F. Sala Torras; A. Pont Mayol i A. Carbó Cañameras, vocals. Correspondència, setembre de 1939. AHMG.

⁶⁰ Pel que s'observa a la documentació, les necessitats devien ser moltes.

presó, que ho era, a més, del partit judicial; es necessitava pa per a l'Hospital comarcal i la Policlínica; calia pa per a la gent del mercat setmanal; igualment, se'n requeria per a l'Auxili Social que en necessitava uns 200 Kgs. diaris. Tot plegat feia que es demanés poder augmentar el cupó assignat en 500 Kgs. diaris de farina. I encara més: per tal d'arranjar la situació, la Comissió Gestora prenia l'acord de nomenar a R. Sobrevia i a J. Quincoces com a representants granollerins perquè anessin a l'Aragó, a Castella o on calgués del territori espanyol, per adquirir farina i altres productes alimentaris. El contingut de l'acord, mostrava l'angoixa del moment per la falta de queviures, fet que no minvaria al llarg del darrer trimestre. El mes d'octubre, l'Ajuntament declarava disposar només de 495 litres d'oli, els quals havia de destinar a l'Hospital, presó -amb uns 400 detinguts- establiments benèfics i malalts. Durant aquest mes, el tema dels abastaments de queviures es barrejava amb les cada vegada més sovintejades denúncies del grup de vigilància municipal. Les sancions per les vendes de porc, a preus superiors taxats o per les vendes sense exposició pública dels preus dels articles, mostren l'estira arronsa entre granollerins i autoritats. Només en un sol dia -el 31 d'octubre-, hi hagueren vint denúncies. Aquestes continuaren, fetes en algun cas, per particulars, el mes de novembre.⁽⁶¹⁾

Estretor tan sovintejada i parafernàlia també tan reiterada. I és que el mes de novembre, l'alcalde en la seva qualitat de cap local de FET i JONS, convocava a la celebració d'una missa de funerals per al fundador de Falange, José Antonio. Curiosa convocatòria, ja que un dels documents signats per Josep Serra, com a cap local de Falange, anava adreçat a tots els membres de la Corporació municipal, i també a l'alcalde. L'alcalde, era ell mateix.⁽⁶²⁾

Estretor, com assenyalàvem, observada amb un altre escrit que feia referència a una circular del mes d'octubre, sobre la *Prestación Personal a favor del Estado*, pel que es demanava aclariment sobre la retenció del dia de jornal corresponent als dos treballadors que tenia l'empresari signant de l'escrit. ⁽⁶³⁾

⁶¹ Correspondència, setembre-octubre-novembre de 1939. AHMG. Per la seva banda, el sindicat oficial -la CNS- s'entestà en denunciar l'existència de perruqueries clandestines les quals demanava que fossin clausurades. La seva presència permetia un complement econòmic per a diversos granollerins i un bon lloc de trobada per parlar de temes diversos d'una vida quotidiana controlada en extrem. Sessió del 19-10-1939. AHMG. Testimonis orals.

⁶² Correspondència, novembre de 1939. AHMG. La confusió de funcions donaven lloc, a més de perill en la falta d'objectivitat en les activitats de l'alcaldia sotmesa als criteris falangistes, a ,fins i tot, a situacions un pèl ridícules o jocoses, com aquestes signades pel mateix convocant i convocat. No seria, però, aquesta l'única vegada

⁶³ L'escrit era de l'empresa "Viuda de Jaume Bultà". Correspondència, novembre de

Una altra empresa, la Roca Umbert, comunicava públicament que tornava a obrir la Casa bressol on podia acollir els fills dels seus treballadors. Funcionaria, però, a partir d'aquells moments, sota la direcció de les monges, germanes Josefines, i l'assessorament del metge Joan Grau, en aquest cas, tal com ja havia fet abans. L'intent de dissolució, no havia reeixit per tant, tot i les declaracions fetes mesos abans per la mateixa Comissió Gestora, declaracions, a més, curulles de principis basats en una Espanya Nacional on les mares havien de quedar-se, prioritàriament, a casa. ⁽⁶⁴⁾

I la depuració que no minvava. El mes de novembre, les activitats depuradores es trobaven en plena acció, encara, contra els funcionaris. En efecte, després dels expedients corresponents, eren readmesos sense sanció, un total de setze funcionaris. Eren instruïts per saber si els calia o no sanció, un total de vuit expedients. ⁽⁶⁵⁾

La Gestora, el darrer mes de l'any, semblava que no minvava en algunes de les seves activitats: acordava crear un padró de beneficència i una junta que vetllés aquest tema tan necessari a la ciutat; continuava supervisant les propostes de Corbera Cansell sobre depuració de funcionaris, i acordava per a 1940, un pressupost anual de 966.674, 59 pts , pràcticament igual al que s'havia assignat per a 1939. ⁽⁶⁶⁾

1939. AHMG.

⁶⁴ Correspondència, novembre de 1939. AHMG.

⁶⁵ Els readmesos eren : Manuel Bigas Montaña; Rafel Ribó Broquetas; Josep Carrera Nualart; Josep Garriga Arnal; Josep Casafont Vilar; Joan Maurí Bertran; Joan de Oña Bosch; Jaume Galbany Puig; Joaquim Catafal Bruguera. A més, també ho eren els mestres de l'Escola del Treball : Joan Canals Carreño; Agustí Palau Claveras; i Joan Orri Blasi. De l'Escola de Comerç i del Treball, ho eren: Pere Falgà Vives. De la de Música: Joan B. Lambert; Josep M. Ruera Pinart i Joan Coll Gili. Calia, en canvi, procedir a la instrucció d'expedient de depuració per saber si calia o no sancionar-los, a : Miquel Ventura Pascual; Miquel Vilageliu Pascual; Pere Vaquer Panadella; Joan Castellsagué Cirera; Àngel Viñolas Ridorsa; Francesc Real Poch,; Pere Roura Gimbernà i Aureli Font Domènech. Sessió del 23-11-1939. AHMG.

⁶⁶ La Junta de Beneficència estaria formada per : Jaume Lamarca Salgot; Esteve Reverter; Teresa Pou Masó i Mercè Serra Carrencà. En la mateixa sessió acordava readmetre els funcionaris, Pere Vaquer i Aureli Font, sense sanció. En canvi, si que eren sancionats : Pere Roura Gimbernà, amb suspensió de treball i sou durant un any i canvi de destinació al reingressar a la Corporació; Francesc Real Poch i Àngel Viñolas Ridorsa eren suspesos de sou per un mes. Miquel Vilageliu Pascual i Joan Castellsagué Cirera, se'ls separava del servei de l'Ajuntament. Sessió del 28-12-1939. AHMG.

Al Govern Civil de Barcelona, he pogut trobar-hi un parell d'expedients de depuració de funcionaris de l'Ajuntament de Granollers. Un correspon a Miguel Ventura Pascual, acabat, , en data 9 d'agost de 1941, i l'altre a Miquel Vilageliu Pascual, acabat el 13 de novembre de 1941, i que foren oberts a causa dels recursos d'alçada dels dos sancionats, davant del Ministeri de Governació. El lligall porta la signatura: *Expedientes de depuración*,

Però del mes de desembre de 1939 sobresurt de manera especial, punyent i de vegades tragicòmica, la pila de denúncies sobre vendes o existències de diversos aliments a cases de particulars, símptoma tot plegat, de les mancances i de les penúries d'un Granollers de darreries d'any que no se'n sortia bé de la situació de postguerra.

En efecte, que la minva d'existències en el municipi, era cada vegada que se'n donava notícia, més greu, ja no era estrany. Això feia que alguns granollerins intentaven reeixir de la millor manera, d'una situació de gana i empobriment ben palès, mentre es feien esforços des de la Gestora, per evitar el descontrol existent des d'acabada la guerra, en matèria de provisions, de preus i de vendes il·legals. A part de la constància d'aquesta qüestió per diversos documents creuats entre la Gestora i el Jutjat de la Instància i Instrucció de Granollers per assumptes de furts i de diversos fraus, sovintegen els documents que mostren les continuades activitats no només judicials, sinó de policia administrativa, de la Gestora.⁽⁶⁷⁾

I és que ell grup de vigilància feia una pila de registres domiciliaris i cursava una quantitat molt gran de denúncies. Les denúncies, certament, eren moltes: per venda de carn; de llet ; per falta de pes -en algun cas, de 30 grs.-; per vendes fora d'hores; per la falta de notes de preus a la vista d'articles com carn, fruita... Activitats, sancionades amb multes -de vegades, de 25,-pts- ; informes -un total de vint-i-cinc- lliurats per la Gestora a la *Comisión de subsidio del Combatiente*, establerta a Barcelona, i multes i expedients a granollerins per no tenir suficients tiquets de subsidi al combatent a les botigues, palesen, no sabem si l'excés de zel i àdhuc d'actuacions irregulars com denunciava la policia i ja s'ha assenyalat, o ni més ni menys les actuacions completament reglamentàries en una ciutat amb força desordre amb mots aspectes, i on es barrejaven la gana i l'especulació, de vegades, de manera difícilment destriables.

L'any finia de manera ben angoixant en quant a l'avituallament. Veritat era que no tots els granollerins ho patien de la mateixa forma. La majoria, però, era víctima de la penúria i de les contradiccions del propi sistema franquista, perquè hi havia proves de les diferents formes de viure amb i/o mercès al sistema. Una prova -una altra, demostrativa de la vida

año 1941. *Carpetas* 261, 267. Foren uns dels nombrosos expedients revisats a l'època, i interessants per la quantitat de dades que hi consten, , especialment per les aportades pels serveis d'informació. AHGCB. Veure, Annex I.

⁶⁷ Són freqüents els comunicats lliurats entre ambdues administracions. A 5 de desembre, observo que prenia possessió el nou jutge, Luis Giménez-Estárez y Armijo. No variaria la tònica de relació entre Gestora i Jutjat. Correspondència, desembre de 1939. AHMG.

sota l'ombra allargada dels guanyadors i de la vida sota l'ombra allargada de la quotidianitat a la recerca de l'anar fent- estaria en un parell de documents. Un sortit del Govern Civil i dirigit a l'alcalde granollerí. En ell, el Governador Civil feia esment a que si bé la reforma de plantilla de la Corporació es feia en compliment de l'Ordre de 30-10-1939, a Granollers es feia , generalment, millorant els sous que *"si bien en la mayoría de ellos aparecen justificados, en otros rebasa el límite de lo discrecional al implantar exageradamente haberes muy superiores a los señalados por el Estado para sus propios funcionarios "*.⁽⁶⁸⁾

En l'altra, un document de denúncia contra un guàrdia municipal, feta per la Comissió de Vigilància, mostrava una cara ben diferent i més adequada a la realitat de la vida quotidiana. Els fets eren els següents: el guàrdia s'havia presentat davant de la Guàrdia Civil, amb un granollerí per tal de gestionar-li la llicència de caça. Ho havia fet sense l'informe obligat de la Falange ni del Cos de Vigilància. Com fos que es provà que el sol·licitant era persona d'esquerres i contrari al GMN i que el cap d'informació de la Gestora ja li havia denegat l'autorització per esmentats antecedents, el cap de vigilància ho denunciava a l'alcalde. L'escrit, podria ser la mostra del panorama cendrós de la vida de la ciutat.⁽⁶⁹⁾

Mancances en molts sentits. Tampoc era estrany, car en una Espanya de la Victòria, ningú ni res podien amagar que s'erigia, tancant el 1939, sota control, la repressió i la gana. La Gestora granollerina ho evidenciava. El 31 de desembre ho feia ben clarament: eren insuficients els 3.000 Kgs, diaris de farina assignats a la ciutat i en una llarga consideració de números, se'n demanaven 200 Kgs, diaris més. L'urgència era evident. I com en tantes ocasions, l'angoixa per la falta de queviures i la fam persistent unida a unes temperatures molt baixes que arribarien a finals d'any i a començament de l'altre a 8 i 9 graus sota zero -temperatures força extremes per a Granollers i molt més en aquelles circumstàncies-, feien fer una estranya ganyota davant de tanta parafernàlia oficial i en contrast, tanta mígradesa -de queviures, de feina, intel·lectual- que contradeïen en tancar l'any, el vestit en que es volia engalanar un *Estado Nuevo* empolainat per la força ⁽⁷⁰⁾

⁶⁸ Correspondència, desembre de 1939.AHMG.

⁶⁹ El guàrdia denunciat era Sebastià Xifré, el qual també era expedientat el desembre per tramitar una llicència d'obres d'una casa d'una altra persona no afecta al règim. El juny de 1940, Xifré era obligat a plegar de la seva feina. Correspondència, desembre de 1939, i sessions de 7 de desembre de 1939 i 6 de juny de 1940. AHMG.

⁷⁰ La Gestora donava algunes xifres que demostraven la greu situació granollerina: tan sols de farina, calia subministrar 940 Kgs.diaris a l'Auxili Social, 340 a la presó, 912 a les Fondes i a Policlínica i 160 a l'Hospital -Asil. Relacionava que el total de població de fet, a

5.- Gener de 1940: Granollers submergida en una profunda crisi.

Hom pot observar la gran quantitat de certificats que palesen els desitigs per part de la Gestora d'evitar les llargues cues per aconseguir oli mitjançant les cartilles de racionaments. Igualment, hom pot constatar l'insistència perquè les persones paguessin el plat únic del mes de desembre de 1939. L'Ajuntament recordava que es fes ràpidament, ja que del contrari es veuria obligat a posar un recàrrec en les quotes que els granollerins havien de satisfer. Una tirallonga, en fi, d'avisos i requeriments, aquell gener, per recordar a la gent, situació i deures. Penúria i control, alhora, que es demostrava per la omnipresent actuació del grup de vigilància de la policia municipal, ja que continuaven havent-hi moltes denúncies a granollerins sobre queviures i formes il·legals de disposar-ne o de vendre: llet, conills, caps de bestiar entrats o sortits de la ciutat sense els tràmits corresponents, bacallà o patates, eren motius de conflictes sovintejats. Per altra banda, el nombre de detinguts que hi havia al dipòsit augmentava, ja que reclusos procedents de Sabadell eren enviats a Granollers i això encara empitjorava la feble distribució d'aliments. ⁽⁷¹⁾

Falta d'aliments, control de queviures, control ideològic, control cultural. En efecte, s'autoritzava al president del Centre Catòlic, perquè es pogués fer, a l'esmentat centre, la representació dels Pastorets . Calia, però, que l'esmentada representació qualificada de drama sacro-religiós es cenyís a la normativa de Govern Civil. Com aquell qui diu, àngels, dimonis, pastors, sant Josep, la Mare de Déu.... tots havien de passar control. ⁽⁷²⁾

No era aquesta l'única mostra de supervisió a que abans al·ludíem : també s'autoritzava per assajar i poder cantar, per Pasqua, les caramelles a Granollers , advertint, però, als representants de la rondalla " Joventut el Pal" que, prèviament, havien de presentar les lletres a censura. ⁽⁷³⁾

alimentar, en aquells moments a Granollers, era de 16.014 persones. Correspondència, desembre de 1939. AHMG.

⁷¹ Correspondència, gener de 1940. AHMG.

⁷² L'autorització era adreçada a Jaume Arnau Farrès, president del Centre Catòlic. La normativa de Govern Civil, era de 31-12-1939. Correspondència, mes de gener, 1940. AHMG.

⁷³ Sessió de l'11 de gener de 1940. Llibre d'Actes. AHMG.

I mentre era controlada qualsevulla manifestació cultural, encara que es tractés de la menys perillosa, innocent o arrelada al sentiment popular - tal vegada era per això que es feia-, la Gestora demanava que s'enllestissin en el termini de quinze dies, la llista de persones que podien estar subjectes a responsabilitats polítiques. (74)

En una línia semblant de control i indicacions polítiques, la Gestora acordava, aquell mes de gener, que es fessin les festes de l'aniversari de l'entrada dels franquistes a Granollers. També la Gestora enviava un telegrama al Generalíssim mostrant-li l'adhesió més lleial i, deia l'escrit, la gratitud de la ciutat pel seu alliberament. Tot plegat, testimonis de situacions plurals d'un Granollers que mentre malvivía volia donar aparença, de tant en tant, d'una millora, almenys formal. (75)

I les paradoxes continuaven. Per un cantó, anaven sovintejant els documents a l'entorn de peticions i concessions als membres de l'Església catòlica. En efecte: a l'Ajuntament arribava un escrit procedent d'un comitè pro-seminari demanant ajuda econòmica amb el contingut que, entre altres coses, manifestava el següent:

"Excelentísimo Sr. Alcalde de Granollers:// (...) En seguimiento de las consignas de nuestro amantísimo prelado, este Comité se ha constituido para recaudar fondos para la reconstrucción de nuestro seminario destrozado por los rojos y el sostenimiento de los seminaristas pobres que son la mayoría.// Son a miles los sacerdotes caídos por Dios y por la Pátria durante el período marxista y por tanto, de no acudir prontament al llamamiento apremiante de nuestro Sr. Obispo a no tardar quedaríamos sin sacerdotes y sin ellos, sin religión y la barbarie". (76)

Per altra, continuaven arribant, a Granollers, els documents del Jutjat d'Instrucció Provincial de Responsabilitats polítiques, demanant dades de diverses persones. (77)

⁷⁴ La pròpia Gestora requeria a alguns dels seus membres: Sobrevia, Corbera i Barbany, els quals havien estat encomanats de procedir a les depuracions. Sessió del 18 de gener de 1940. Llibre d'Actes. AHMG.

⁷⁵ Correspondència, gener de 1940. AHMG.

⁷⁶ Observo que la Gestora acordava concedir un donatiu de 500 pts. a l'esmentat comitè. A causa d'aquesta freqüent i bona relació entre clergues i Gestora, aquesta informava favorablement d'un capellà resident a Granollers, al qui autoritzava el pas de la frontera.

Es deia Jaume Ayats Giralt. i es precisava que era adicto al G.M.N. Correspondència, febrer de 1940. AHMG.

⁷⁷ Es demanaven informes de Dídac Gràcia, xofer, Conrad Terrido Bardera, i de Sebastià Señé Mas (a) Trapaire, un dels que seria executat, aquells dies, al Camp de la Bota.

A l'empara dels guanyadors, alguns també, miraven de situar-se als llocs de poder o de tenir un lloc de treball. Era el cas, per exemple, d'un ex-combatent que demanava feina a ajuntament granollerí. En efecte, la *Jefatura Local de FET-JONS*, pregava a la Gestora que, un camarada que estava sense treball i vivia a Granollers, ocupés un lloc a l' Ajuntament, malgrat que fos interinament.

L'interessat era Calixto Cisneros Escudero. El germà d'aquest, el frare menor conventual resident a Granollers, Agustín Cisneros, també feia arribar a la Gestora el següent escrit :

" Muy Sr. mio: // (...) Le ruego se interese vivamente por el asunto de mi hermano el ex-combatiente Calixto Cisneros Escudero, pues entre una cosa y otra ya hace un mes y pico que está con los brazos cruzados... y mientras hay otros que estan muy bien y nada hicieron, es muy lastimoso que quien defendió la Pátria dando generosamente su sangre tenga que ir tantas veces casi pidiendo limosna para que le den un puesto de trabajo (...) "

La feina li fou donava. Perdé el lloc un altre treballador i llavors Calixto Cisneros no l'agafà. La Gestora mostrà el seu enuig. ⁽⁷⁸⁾

Penúria econòmica, penúria de tot. Era en aquesta situació que en el mes de febrer, es creava la Junta de Beneficència de Granollers. La ciutat, intentava paliar la situació endèmica d'una postguerra molt més dura que el que possiblement molts albiraven feia un any. ⁽⁷⁹⁾

El sistema i la grisor continuaven barrejant-se el mes de març. I és que es pot constatar com de manera minuciosa s'informava del trasllat d'alguns presos granollerins a través de centres penals espanyols i la continuació de la depuració de responsabilitats polítiques. La tasca no minvava. ⁽⁸⁰⁾

Correspondència, mes de febrer de 1940. AHMG.

⁷⁸ L' escrit de FET i JONS, anava signat pel secretari comarcal, M.Marimón. Correspondència, febrer de 1940. AHMG.

⁷⁹ La Junta estava formada per : l' alcalde, J. Serra; pel capellà de la parròquia, Joaquim Temosa; pel mestre més antic; per Alfred Sallés, inspector municipal de Sanitat més antic ; i per Esteve Reverter, delegat d'Auxilis Socials. També en formaven part: Jaume Lamarca Salgot, Teresa Pou Masó, Mercè Serra Carrencà i el secretari de l'Ajunament. Correspondència, febrer de 1940. AHMG.

⁸⁰ Observo, a més, l'existència d'una citació a l'instructor, podem dir-ne, oficial, dels expedients de depuració de Granollers, Agustí Corbera, per presentar-se al cap de la secretaria dels Consells de Guerra, a fi de declarar, hom suposa, sobre algun assumpte que li fou encomanat. Correspondència, març de 1940. AHMG.

Per altra banda, s'estrenyia encara més el control d'una sèrie de defraudacions i de robatoris que tenien lloc -sembla que abundaven els de gallines- estudiant la possibilitat d'autoritzar l'ús d'armes de foc, a guàrdies i serenos de l'Ajuntament, ⁽⁸¹⁾

Un escrit de la superiora del col·legi de carmelites que hi havia a Granollers, feia també avinent la situació de penúria que vivia la ciutat. Deia que es veia en l'obligació de comunicar a l'Ajuntament que eren moltes les famílies que havien demanat ingressar al col·legi de manera gratuïta al col·legi, però no ho podia acceptar, ja que ja hi havia el nombre màxim de persones en aquell cas, que marcava la llei. La comunitat, en canvi, demanava una subvenció a l'Ajuntament per tal que fos destinada a cobrir les despeses de les famílies que no podien pagar. L'Ajuntament demanava tot seguit a les monges, una relació de les persones que demanaven l'exempció de pagament, per tal, deia l'escrit de la Gestora, que en alguns casos no existís engany. ⁽⁸²⁾

Però qui anava preocupat per altres viaranyes era el SEU granollerí, que a través de la secció de premsa i propaganda, continuava endegant la seves activitats: demanava a la Gestora que li fos concedit un lloc en el patronat d'ensenyament mitjà que depenia de la regidoria de Cultura, autorització que li era admesa; demanava autorització a la Gestora per publicar un periòdic mural a la Plaça Maluquer i Salvador, a fi que la joventut disposés de consignes que enfortissin l'esperit d'estudi i d'acció que necessitava Espanya, i que havien de ser encarrilades mitjançant l'acció del sindicat. ⁽⁸³⁾

⁸¹ Ho havien sol·licitat els guardies i serenos de l'Ajuntament: Severo Sabater, Joaquim Coll; Josep Jubany; Josep Ventura; Benet Farrés, Miquel Teixidor, Pere Planas; Castor Gómez; Josep Illa; Tomàs Pérez, Ramon Marés i Pere Rius. Correspondència, mes de març de 1940. AHMG.

⁸² Correspondència, març de 1940. AHMG.

⁸³ L'escrit acabava amb un *Universidad, Revolución e Imperio*. Anava signat pel cap local del SEU, Claudi Colomer Marqués, i el delegat local de premsa i propaganda, Coll Colobran. Correspondència, març de 1940, AHMG.

Claudi Colomer, va ser el primer director de la revista *Estilo*, de Granollers. Més tard, la seva polifacètica personalitat, el va permetre ser catapultat cap a diversos càrrecs polítics. Procedent de les files tradicionalistes, es convertiria en un dels ideòlegs més clars del falangisme. L'any 1946, quan tenia 25 anys, es va fer càrrec de la direcció d'*El Correo Catalán*, convertint-se així, en el director de periòdics, més jove del franquisme. Des de 1954, va alternar aquesta tasca amb la de la direcció de *Radio Nacional de España* i col·laborà en la fundació de la revista catòlica progressista *El Ciervo*. També col·laborà, amb el setmanari ultradretà *El Español*, fins als anys setanta. Va ser diputat provincial a Barcelona i procurador en Corts per designació directa de Franco, i va ocupar els càrrecs de governador civil d'Àlaba i Santander. L'any 1972 va participar en la creació del Club Seny Nou. Veure: Fabre, Jaume: Claudi Colomer, el director més jove del franquisme, dins *Capçalera*, octubre, 1995.

Un parell de fets, però, mostraven un mes de març amb tensió. Des de la comissaria de Granollers, la policia enviava un escrit a l'alcaldia en el que demanava una sanció per a un dels seus regidors, donat, s'argumentava, que era de domini públic que algunes actituds emprades per l'esmentat regidor no eren legalment correctes. L'escrit deia:

"A pesar del tiempo transcurrido desde la liberación de la ciudad, aún no se han incautado ni inventariado las fincas y propiedades de los elementos marxista de esta ciudad huidos a Francia, (...), en la actualidad también (...) se están vendiendo libros de las bibliotecas de los elementos rojos los cuales no han pasado por la debida depuración política ni eclesiástica, lo que puede traer conseigo que estos libros vuelvan a manos de sus dueños por otros que propaguen las ideas marxistas".

Aquest escrit de la policia era contestat ràpidament per la Gestora. Es deia que la recuperació estava a càrrec d'una comissió municipal integrada per tres consellers, i que sobre la incautació i inventari s'havia fet una consulta al Jutjat de Responsabilitats Polítiques i aquest havia contestat que era d'exclusiva competència del Jutjat esmentat. També es recordava que el Govern Civil, a través d'una circular, havia prohibit intervenir a les Gestores en els béns de persones subjectes a responsabilitats polítiques. Tot plegat era la manifestació ja apareguda en altres ocasions, de les tensions entre els aparells de l'administració, ni que fos en els nivells més bàsics o elementals del *Nuevo Estado*.⁽⁸⁴⁾

Ben cert, però, que l'interès de la Gestora també continuava en el cobrament del plat únic familiar. Les ordres cada vegada eren més directes, de tal manera que s'explicava que seria necessària les targetes del plat únic familiar, corresponent als mesos de 1939, per

⁸⁴ També es queixava l'escrit de la Gestora, de les imputacions fetes per la policia contra un dels seus membres -Ramon Barbany- que segons la policia era el responsable de les deficientes actuacions. L'escrit de la policia també es referia a un suposat familiar de l'assassí -així el qualifica l'escrit- de Miquel Badia- al familiar del qual se li havia fet un tracte de favor. La Gestora aclaria que havia estat víctima d'una acta de bona fe i que en haver tingut coneixement de la realitat, els mobles que havien estat lliurats, de nou havien estat recuperats i ingressats al dipòsit municipal. Sembla que hi hagi una certa contradicció entre aquestes manifestacions de la Gestora, amb les que abans argumentava que Jutjat i Govern Civil deixaven clar que no actuessin les Gestores en els esmentats afers. Possiblement eren la mostra d'un cert descontrol administratiu, en aquella situació d'enorme desori per l'acumulació de béns en dipòsit, certificats de conducta, i pràctiques potser arbitràries. Correspondència, abril de 1940. Segons un testimoni oral, Ramon Barbany, no disposava de tota la confiança dels sectors franquistes. Mesos després, fou canviat de la Gestora.

accedir al canvi de les de 1939 i es donava un termini de 48 hores, per fer els pagament de les de gener i de febrer de 1940., ja que en cas contrari els contraventors serien sancionats amb multa i recàrrec.⁽⁸⁵⁾

Tanmateix sorprèn dins del panorama assenyalat, que en aquest mes d'abril, un document arribat a la Gestora assenyalava que en compliment de la celebració de l'1 d'abril, dia de la Victòria i de l'acabament de la guerra, diverses empreses granollerines havien augmentat la plantilla de treballadors. Responia l'augment d'aquesta xifra a una qüestió temporal i d'imatge, o responia als inicis d'una recuperació de l'economia granollerina ? El temps ho demostraria. ⁽⁸⁶⁾

La correspondència entre Gestora, particulars i altres organismes, continuava sent, el mes de maig, abundant. Per un costat, seguien les bones relacions amb la parròquia: el rector de l'església de Sant Esteve convidava als membres de la Gestora als actes de Corpus Cristi que s'havien de celebrar i els demanava que acceptessin de portar *las varas del palio*.

Per altra, però, la correspondència mostrava de bell nou el control de qualsevulla situació que semblés contrària al Règim, amb un petit afer amb l'empresa Estabanell y Pahisa. Sancionada inicialment l'esmentada empresa ,agraïa la condonació de la multa que se li havia imposat perquè l'1 d'abril darrer havia tingut la fàbrica treballant, a causa, però, segons argumentava l'empresa granollerina, d'una confusió haguda en la consulta feta a la CNS. I mes encara, prova de la contínua activitat política: un escrit del Jutjat Militar d'Instrucció demanava la citació d'un granollerí perquè es presentés a declarar en l'expedient instruït per la pensió de viduitat de Maria-Isabel de Latorre y Miguel, vídua del General Gay Borràs, assassinat durant la guerra, mentre continuava també la feina de control de la Guàrdia Civil amb l'intent d'evitar les defraudacions d'aliments - carn, patates, arròs, oli, principalment-. Tampoc minvava la tasca de control del grup de vigilància de l'Ajuntament granollerí: diverses denúncies per no haver posat ornaments o banderes als balcons el dia de Corpus, eren motiu suficient per denunciar a la Gestora l'actitud sospitosa i en contra del Règim d'algunes persones i entitats de la ciutat.

Altres coses, però, també interessaven a la Gestora. En concret, millorar les ajudes econòmiques de les que ja disposava . Clarament insuficients els diners tramesos al municipi

⁸⁵ Correspondència, abril de 1940. AHMG.

⁸⁶ Entre algunes empreses cal relacionar: el Garatge Auto Granollers; can Trullàs; can Margall; Filats i Teixits Comas; Jaume Masferrer; la fàbrica Roca-Umbert... entre homes i dones, aprenents i no, la xifra d'augment era de 59 persones. Correspondència, abril de 1940. AHMG.

per les autoritats franquistes -havia sol·licitat 800.000 ptes i el Banc de Crèdit Local d'Espanya només n'hi havia adjudicat 300.000 ptes no hi havia gaires portes per a l'optimisme. Eren, però, també diversos els informes sobre persones, conductes i béns, i diversos els requeriments de devolució d'estris o màquines que algunes fàbriques granollerines tenien des de la guerra, i pel que sembla havien estat sufragades amb fons municipals.

No era fàcil ordenar el desgavell, però hom té la sensació d'assistir a un control del descontrol, o a un descontrol sota control franquista. I és que Granollers es movia, de vegades, en mig de fets inversemblants i en els quals alguns en volien treure el màxim benefici, o senzillament, malgrat les penúries de la ciutat, passar-ne gairebé alegrement. Un exemple: les despeses de llum de les dependències de telègrafs eren massa altes per la penúria generalitzada de les arques municipals. La Gestora, i amb un estudiada relació de números, li feia saber a l'esmentat organisme, que les despeses eren exagerades. Les altres dependències no gastaven pas tant. Apareixia un petit contenciós en relació al tema, que duraria algunes setmanes,. Era també, un altre testimoni de l'intent de control de la disbauxa o desinterès en l'administració dels cabals públics el que aflorava. I és que les dependència municipals -10 oficines en total- que havia a l'època, més la casa d'un porter municipal, no arribaven a gastar al mes, tant, com la sola dependència de telègrafs, despeses que havia de pagar la Gestora.

Disbauxa, desinterès, irresponsabilitat d'alguns, mentre el mateix mes de juny, ous, patates i blat de comissats -prop de 1.500 Kgs. en total- eren lliurats a Auxili Social i entitats benèfiques. i incrementava la documentació a l'entorn del *Servicio Nacional de Regiones desvastadas y reparaciones*, i en definitiva la del nombre d'expedients per l'arranjament de la gran quantitat d'habitatges malmesos durant la guerra. Requisitòries sobre els pagaments del plat únic, restriccions de tabac i de menjar, continuaven mostrant les mancances i contradiccions d'un Granollers durament castigat per la falta de queviures, però alhora, convidat - és un dir- a participar econòmicament en unes festes que es preparaven per al dia del Pilar -la festa de la *Hispanidad*-, contribució econòmica que anirien a recollir, casa per casa, uns comissionats de FET i JONS. I és que Falange continuava insistint en les formes, malgrat les declaracions de principis de canvis profunds en la justícia i pa per a tothom.

La convocatòria de tots els seus afiliats a la concentració de Barcelona en commemoració del 18 de juliol, n'era un exemple. Com ho eren els punts de la convocatòria:

calia presentar-se a 3/4 de 6 del matí a l'estació de França, uniformats, per agafar un tren especial. S'especificava, a més, que calia concentrar-se i anar-hi, malgrat no tenir uniforme. També eren obligats a anar a la concentració, tots els afiliats de la CNS.⁽⁸⁷⁾

Durant els mesos següents, continuarien els problemes i l'estreta vigilància dels subministraments. La Guàrdia Civil estrenyia la vigilància i continuaven sent decomissats alguns queviures, patates especialment, que eren posteriorment lliurats a l'Hospital-Asil de Granollers. Pel que sembla, però, la Comissaria d'Abastaments no confiava massa en els bons oficis del conseller granollerí, i des de Barcelona li demanava un control més gran. L'avisava que vigilés més, a particulars, a pagesos i controlés, també més, les sortides d'aliments de Granollers. Una munió de denúncies per elaboració de coques, disponibilitat de farina, per patates venudes a gent de Barcelona, formen una bona pila de documents de la correspondència de l'Arxiu. També del mes de juliol sobresurten les notes de control d'estrangers residents a Granollers. Un total d'onze persones eren les més vigilades. La majoria, francesos i portuguesos, en relació als quals eren anotades diverses notes sobre la seva conducta. A un se li feia constar que era desafecte al G.M.N..

El rearmament ideològic de la falange granollerina, seria notable a partir de l'estiu de 1940: si bé per una banda de la *Jefatura Local* de FET i JONS, firmat pel delegat local, es cursaven diversos escrits, algun dels quals demanava informes dels béns d'una granollerina demostrant l'exercici de control que practicava sobre els ciutadans, un altre escrit, en aquest cas del delegat sindical de la CNS servia per demanar permís a la Gestora per donar informació a la revista *Estilo*, la qual començava a publicar-se. El pes específic, present i important de la falange local, la bona entesa entre Gestora i mitjans catòlics i un estil de cultura mica en mica lligada de manera molt especial amb l'esport - era, a més, el que se'n deduïa d'un escrit del cap comarcal del SEU sol·licitant permís, per a un festival, ai las!, de Boxa - donaven també la mida del discórrer dels mesos de juliol i agost d'aquell any. ⁽⁸⁸⁾

⁸⁷ A l'apís consta: "*los no asistentes a dicho acto, seran sancionados*". Com era ja normal, l'escrit acabava amb un "*Por Dios, Por España, y por su Revolución Nacional-Sindicalista*". Correspondència, juny de 1940. AHMG

⁸⁸ Signava com a delegat local de FET i JONS, Juan Vendoiro. Com a delegat de la CNS, J. Llacuna. Com a cap comarcal del SEU, Claudi Colomer Marqués. Correspondència juliol-agost de 1940. AHMG. Vendoiro, àlies en Pessetones, seria durament criticat en la seva gestió. Poc després seria substituït per Icart Godayol. Segons testimonis orals, Francesc Sagalés, en entrar d'alcalde, el 1941, destituí fulminantment Vendoiro de les tasques que desenvolupava.

No tot marxava favorablement per als interessos del règim. A Granollers es palesaven la sèrie de greus problemes que la societat catalana acusava en aquells mesos, i en els informes de la delegació nacional d'Informació i Investigació de FET i JONS, Granollers mereixia una especial atenció que demostrava la preocupació sobre la situació de la ciutat :

" En la ciudad de Granollers: Se comenta desfavorablemente que haya recaído el nombramiento de Jefe Local, en una persona forastera de esta Ciudad y además, tenga malos antecedentes por lo que respecta a su moralidad económica. En perjuicio de FET y de las JONS se divulga y se agranda el comentario en la ciudad y pueblos limítrofes./ El Ayuntamiento en cuanto a su actuación pública, se ajusta a lo preceptuado, pero políticamente deja mucho que desear, puesto que hay alguno de sus miembros que lo entorpece y desprestigia./ En Granollers, el 90 % de los vecinos son indiferentes o contrarios a nuestro Glorioso Movimiento, debido en parte a las propagandas de elementos y Centros disolventes que existían desde tiempo inmemorial; Escuelas y Bibliotecas laicas, Unión Liberal, Partido Federal Republicano, etc. etc. / Cuando más preciso es en esta población deshacer lo andado, es cuando se nota más grandemente la falta de "Escuela", o lo que es peor, de "Maestros" y eso que existe un Grupo Escolar pero los maestros se niegan a dar clase, lo que trae consigo, que gran número de niños deambulen por las calles faltos de toda moral y cultura, proporcionando un espectáculo bochornoso./ El número de obreros en paro, es de 700 entre mujeres y hombres, incluyendo los aprendices de ambos sexos. En su mayoría son del arte Fabril y Textil./ Auxilio Social da asistencia a 400 personas, número que fluctúa según la existencia de algodón, base de la industria local. Los sueldos están casi al mismo nivel que antes del GMN lo que motiva que haya familias que tengan que llevar a sus hijos a la citada Institución benéfica. Concurren también a dichos comedores familias de presos o condenados por delitos marxistas. La comida escasea y es de poco alimento./ Las cábalas y comentarios de los rojos, esperando la victoria de los Ingleses, van debilitándose ante los triunfos de las armas de las Potencias del Eje, y las personas de derechas, faltas de espíritu imperialista, están sobrecogidas ante las decisiones que puede adoptar el Gobierno Español respecto a Tánger y Gibraltar. (⁸⁹)

⁸⁹ SGM. Províncias, 1939-40. Caixa 30, carpeta núm.99. Datat el 23 d'agost de 1940. AGA.

Era precisament en aquest context, a l'estiu de 1949, quan naixia la revista granollerina, *Estilo*.

6.- ESTILO, el setmanari del falangisme granollerí. La Sta. Missió: Granollers en vies de redimir-se.

El 28 d'agost de 1940, coincidint amb la Festa Major de Granollers, naixia una publicació que seria durant molts mesos el portaveu dels falangistes de la ciutat i dels de la comarca. Claudi Colomer Marqués, n'era el seu director. Ja d'entrada, la salutació i propòsit de la revista no deixaven cap tipus d'engany sobre les seves finalitats. Granollers disposava, a partir d'aquell moment, d'un òrgan d'expressió falangista fidel a la seva línia més pura. Alguns dels textos inicials de *Salutación y propósito* eren ben clars en aquest aspecte:

" Brazo en alto, ante el Caudillo, invicto de España y ante la juventud heroica que supo dar su vida en las trincheras o en la retaguarda roja, para que nosotros gozáramos de una mañana mejor, justa, humana y tradicional, el semanario de FET y de las JONS se lanza a la tarea.// (...) Estilo dará a nuestros camaradas el bagaje ideológico necesario, la base suficiente, para que ante cualquier coyuntura y momento puedan atacar con éxito al derrotismo, a la incompreensión y al desconocimiento, que quieren socavar nuestros postulados y nuestra doctrina revolucionaria.// Nadie confunda este semanario con otras publicaciones periódicas, insípidas e inodoras, cuando no francament sectarias, funestamente sectarias, que habian existido en nuestra ciudad en épocas anteriores; no, Estilo no está al servicios de ningún interés especial de clase o de secta sinó que lleva un contenido ideológico de grandes vuelos (...). Estilo (...) funde la alegría de la juventud con la virilidad del impulso, que une la mística de lo eligioso con lo poético de lo creador, y que va ordenando principalment, exclusivament, a engrandecer a España convirtiéndola en un Imperio, camino seguro per medio del cual el hombre va hacia Dios, que es el contenido metafísico de nuestra existencia. // Estilo, será el testimonio escrito de la presencia de Granollers y del Vallés en este gran movimiento que se ha de conocer en la História de España con el nombre de Revolución Nacional- Sindicalista (...).// Pero Estilo no sólo sale a adoctrinar, sino que tambien sale a combatir, y no tanto al marxismo y liberalismo como a

otros enemigos mucho mas terribles para España y el nacional-sindicalismo: el acomodamiento y arribismo vallesano, la sinvergüenza granollerense, la indolencia, la cochambrería, la inecia y la cuquería.// Fruncido el ceño, con ademán agresivo, guerrero y de violencia, Estilo seguirá sin detenerse el camino trazado; contra los que a su derecha o a su izquierda dejen oír las voces farisaicas de la murmuración, descargará la fusta de su labor sin compasión ni transigencia alguna. Cuando se sale a la calle en nombre e FET y de las JONS, toda tolerancia es cobardía, todo retroceso es traición, y solo puede imperar una consigna: vencer".

Més clar i rotund ja no calia escriure per saber el rerafons ideològic de la nova publicació. Tanmateix, altres articles d'aquest primer número també insistien amb la mateixa càrrega teòrica que l'havia fet néixer: les tropes que havien entrat a Granollers el 28 de gener de 1939, eren *tropas nacionales, inspiradas por Dios*. Persones i algunes entitats emblemàtiques de la història de la ciutat era durament criticades - en especial el jovent granollerí mancat d'inquietuds i d'elevats ideals, dedicats a fer funcions de Celestina en comptes de ser milites virils d'una gran idea- en contrast amb les lloances que es feien al contingent de soldats de les tropes franquistes que havien entrat a la ciutat i que eren plenes de *bravos y gallardos requetés de la navarrería (...) esforzados y heroicos falangistas de la meseta castellana (...)*. Era desprestigiada tota la vida associativa de Granollers d'abans de 1939 - llevat d'algun cas molt particular com el del Centre Catòlic- i s'insistia en construir un nou home amb trets virils i essències de Castella. Els paràgrafs abundaven en aquestes idees, tan allunyades, per altra banda, de la tradició granollerina com de tantes i tantes poblacions catalanes immiscides en la derrota militar i ofegades en els nous conceptes metafísics - no se n'amagaven de dir-ho- amb que es vestien les frases, perilloses per altra banda, de falangistes amb afany, a més, de poder dins del nou Estat que es construïa.⁽⁹⁰⁾

⁹⁰ En aquest número, es donava per primera vegada, de manera pública, una relació de morts del bàndol *nacional*. Veure: Garriga, Joan et alii: *op.cit.* Al final d'aquesta publicació es feia constar: "*Este volumen ha sido impreso en Granollers en los talleres Gráficos del camarada Ex-combatiente Fernando Carrera, habiéndose hecho cargo de la edición, el Patricio Sr José Quincoces, en el mes de agosto del año MCMXL de Cristo, II de la Victoria de España y del Nacional-Sindicalismo.*" Es repartí gratuïtament als afiliats a la CNS. HMJM.

Sobre l'esmentada revista, veure: Subirà, Joan : *La premsa a Granollers, (1882-1982)*. 1a. part. Dep. de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1982.

El mes de setembre apareixia el número 2 de la revista. Transcorreguda la Festa Major, l'editorial feia unes anotacions de com havia anat : festivals esportius, dianes i retretes de la O.J. i la Creu Roja....., però el que més li havia entusiasmat a l'editor era la banda de trompetes i tambors, i el festival literari organitzat pel SEU. També, segons l'editor, s'havia trobat a faltar en aquell Granollers en festes, funcions teatrals i festivals populars. El balanç, però era positiu per a la revista, car havia estat ple d'essències nacional-sindicalistes del nou sistema. Clarament això es reflectia en el contingut de diversos escrits, alguns d'ells encapçalats amb títols com " *La lengua del Imperio*" o " *Formación de la Juventud*". Tanmateix, d' aquell número, una nota relativa al grup d'Informació i Investigació sobresortia de manera especial en les notícies i articles de la revista, ja que es feia un elogi a l'esforç continuat de les persones que feien aquella tasca i a l'esperit de justícia que, segons es deia, els animava. Reconeixia que era un servei ingrat el que feien, però que era el més necessari per a la nova Espanya. En unes ratlles plenes de devoció i militància a favor de les directrius de l'Estado Nuevo, se'ls deia:

" (...) vosotros sois la antorcha que señala el camino de la PAZ, sois la vanguardia aguerida y esforzada que en la obscuridad de la noche avanza sin descanso y descubre al terrible enemigo que agazapado nos acecha en la frondosidad del camino.// Vosotros sois aquellos que sin egoismo de ninguna clase prestan el máximo apoyo a la labor de nuestro invicto Caudillo, no reparando en sacrificios y menospreciando a los tibios que os señalan como hombres de acción, sí, así es, de acción y e Justicia, este es nuestro lema, con él, forjaremos Una España, Grande y Libre, bajo el Signo Redentor de la Cruz".

Tothom, però, no opinava igual sobre aquells elogis ni la justícia de la tasca del grup d'informació granollerí, grup, això sí, que al cap d'uns mesos de fer la feina que se'ls havia encomanat, havien fet una labor intensa i extensa, i indubtablement eficaç, en favor del Règim. ⁽⁹¹⁾

⁹¹ *Estilo*, núm. 2, setembre de 1940.HMJM. Confrontar dades dels lligalls " Depuraciones personal de la administración". AHMG. Segons un testimoni oral, les tasques de repressió d'algun dels membres de la Gestora, fou molt dura. En concret, Corbera Cansell, a causa de les seves activitats instructores, fou apallissat prop d'un hort a la riera del Congost, per un escamot que havia passat la frontera francesa i anat a Granollers amb la missió esementada.

La Secció Femenina també continuava vetllant pels interessos del *Estado Nuevo*, ja que recordava a les granollerines i altres joves de la comarca el deure de fer el servei social, i que si volien fer ús dels drets que els donava la sort d'haver nascut a Espanya, havien, però, de complir amb l'esmentada obligació social, la qual podia fer-se en els menjadors d'Auxili Social, juntament amb altres noies de Falange que prestaven serveis voluntaris i amb qui podien contribuir amb sensibilitat de dona cristiana i patriòtica a forjar moral i espiritualment l'ànima innocent dels nens. Així de clar.⁽⁹²⁾

Però si bé les editorials i escrits d'*Estilo* giraven gairebé sempre en lloances al *Caudillo*, a *José Antonio*, a la revolució nacional- sindicalista, la raça espanyola i els títols eren prou demostratius del fons que tractaven - *El Imperio Español historicament considerado; Es la hora de un nuevo resurgir Imperial; De la noche al alba* - dels quals n'eren autors, Emili Castellanos, Miquel Montagud Borja i Jaume Llacuna Poch, guanyadors, respectivament, del 1er. i 2on premi de prosa i del 1er. premi de poesia del Concurs Literari organitzat pel SEU durant la Festa Major de 1940, l'aconteixement al qual feia més atenció la revista granollerina, era al de la presa de possessió del nou cap local de FET i JONS de Granollers, manifestant que aquest nou nomenament feia falta per a la bona marxa de la Falange local. *Estilo* es posava a les seves ordres.⁽⁹³⁾

A Granollers, les coses, dins del partit, no devien marxar massa bé segons hom pot comprovar per algunes referències i continguts editorials o escrits de la revista. Però les coses internes es diluïen públicament el mes d'octubre, quan en haver-se trobat feia pocs dies, al cementiri de Montcada, les restes mortals de Manuel Puntas i de Francesc- Xavier Riera, la revista falangista enaltia les seves persones i aprofitava per adobar el terreny a favor, en aquest cas, del tradicionalisme. En efecte, carlins ambdós, Puntas, a més, president del Cercle Tradicionalista de Granollers, eren enaltits per la seva trajectòria política: "(...) eran dos carlistas autenticos (...) de los que llenos de una Santa intransigencia rompieron lanzas

⁹² *Estilo*, núm 4, setembre de 1940. La Secció Femenina, empenia també una forta activitat de cara a la millora de la vida rural i oferia un curs d'aprenentatge a Barcelona, de *Divulgadoras Rurales*. Veure, per exemple: *Estilo*, núm. 6, octubre de 1940. De fet, la tasca de la Secció Femenina es prodigà al llarg de 1940. Veure també, *Estilo*, núm. 9, octubre de 1940. H.M.J.M.

⁹³ El nou nomenament requeia a Lluís Icart Godayol, "(...) que viene con unos antecedentes políticos inmejorables, no obstante lo arduo que en nuestraciudad es la tarea, por existir una masa políticamente inculta y heterodoxa, sabrá con su fuerte personalidad elevar el prestigio de la FET y de las JONS hasta el lugar que le corresponde". *Estilo*, núm, 5, setembre de 1940. HMJM.

en todos momentos contra ateismo incendiario y destructor, contra los representantes de la antipatria y contra la injusticia social del capitalismo..." ! El carlismo ! Esta fue la única fuerza de choque y la única fuerza políticamente pura con que contaba la ciudad contra el desenfreno de las pasiones antireligiosas". Per si algun dubte existia, el mateix òrgan del falangisme local reconeixia que l'organització falangista era inexistent el 18 de juliol i els tradicionalistes, de llarga, llarguíssima tradició en les lluites polítiques granollerines, havien estat l'única força real per iniciar amb èxit la insurrecció militar de 1936. ⁽⁹⁴⁾

Semblava trencar un pèl la tònica de càrrega política del moment, algunes notícies sobre cinema i música, - a càrrec aquestes últimes de Josep M. Ruera- , i les que es donaven sobre l'Agrupació Excursionista de Granollers, o sobre el col·legi oficial de Segon Ensenyament de la ciutat i l'Escola Municipal de Treball, que inauguraven el curs, aquell mes d'octubre. La tasca de neteja ideològica continuava sent present, com ho palesava la presència a Granollers, del comissionat per l'Editora Nacional del Ministeri de la Governació, que havia vingut a la ciutat per posar en funcionament a les empreses, la *Biblioteca Nacional Circulante de Desintoxicación marxista*, creada per a la regeneració espiritual dels productors. ⁽⁹⁵⁾

Passés el que passés, però, Granollers es vestia de nou, i de gala, per celebrar el dia de la Hispanitat. Exèrcit, Guàrdia Civil, ex-combatents, milícies de FET i JONS, Creu Roja, desfilaven per la ciutat, fent ostentació de les noves formes polítiques del moment. Banderes espanyoles i del *Movimiento*, havien engalanat durant el actes el temple col·locat a la Plaça Barangé, rodejat el temple on s'oficià una missa , d'una peça d'artilleria, símbol perfecte -es deia per la premsa- de com, a Espanya, la força recolzava i estava al servei d'allò eternament espiritual. Una munió de càrrecs havien , també, farien ostentació de la seva autoritat i adhesió al règim, i assistit gairebé amb devoció, al discurs del delegat de Propaganda, Fernando Carrera. ⁽⁹⁶⁾

Però en un article publicat sota el títol de :! *Juan Español, atiende !*, es podia descobrir que, mitjançant l'acudit i a falta de llibertat d'expressió, la gent recorria a les bromes que de boca en boca anaven corrent. Això no agradava al sistema i es palesava quan s'engegava una campanya per evitar que el *Juan Español* fes ús d'aquestes formes. I es que un règim de les característiques com les del franquista, la broma també era supervisada i

⁹⁴ *Estilo*, núm. 6, octubre de 1940. HMJM.

⁹⁵ *Estilo*, núms. 6 i 8, octubre de 1940. HMJM.

⁹⁶ *Estilo*, núm 8, octubre de 1940. HMJM.

sancionada, i mai s'acceptà - Falange molt menys encara- l'ús de la crítica a través de forma tan enginyosa i tan difícilment controlable com aquesta.⁽⁹⁷⁾

Es confirmava la campanya el contra l'acudit, des d'instàncies superiors. A Granollers, poc després es podia llegir a les pàgines d'*Estilo* una nota del SEU que deia, entre altres coses el següent:

" (...) No es que los Nacional-Sindicalistas carezcamos de sentido del humor (...). Confesamos no obstante que hay cierta clase de chiste que no nos hace ninguna gracia (...). Tenemos que decir bien alto que estamos dispuestos a empezar una energica labor de desintoxicación que no haremos con discursitos precisamente... sino con algo más contundente. (...) A ellos, les decimos (als que deien els acudits) que la Falange, la Revolución Nacional-Sindicalista, la Pátria, no son temas propios para el chiste (...). Camarada: frente a ese tóxico del chiste fácil solo hay un medio de contestar: el que te dicte tu viralidad y ardor combativo".⁽⁹⁸⁾

Tanmateix, l'atenció envers Granollers, no venia exclusivament, com abans es palesava, des de la mateixa ciutat. FET i JONS seguia amb atenció la presència i les activitats del carlistes a Catalunya i recordava a través d'un informe, la importància que havien tingut fent esment que a part dels dotze cercles existents a Barcelona, situats la majoria a les barriades obreres, els carlistes comptaven amb més d'un centenar de cercles disseminats per tot Catalunya, i destacava d'entre els més importants, els de Manresa, Vic, Sabadell, Terrassa, Granollers, Mollet, la Garriga, Torelló..... especificant que la relació seria, per altra banda, de fer-se exhaustiva, com aquell que diria, inacabable.⁽⁹⁹⁾

⁹⁷ *Estilo*, núm. 9, octubre de 1940. L'escrit era del metge Francesc Camps Puntas, delegat comarcal de FET i JONS. Anys després sera alcalde de Granollers, moment en el qual, i curiosament, va autoritzar la festa de carnaval, una, precisament, de les més rigurosament vigilades, però que se la recorda com de les més sonades de l'època. MJM. Testimonis orals.

⁹⁸ *Estilo*, núm. 12, novembre de 1940. Signat per la delegació de P.P. i P. del D.V. En el mateix número es notificava que havia estat designada per el càrrec de delegada local de la Secció Femenina, Conxita Brustenga Oller, i que ocuparia la secretaria, Carme Martí, de Plana. HMJM.

⁹⁹ SGM. *Provincias. 1939-40*. Caixa 31 Sense numeració de carpeta. Assumpte: *Informe acerca de FET y de las JONS de Cataluña*, pág. 7. L'Informe està escrit entre els mesos de setembre-octubre de 1940. AGA.

FET i JONS, de Granollers, en realitat, però, podia estar tranquil·la si és que hi havia algun motiu per desvetllar-se a les darreries de 1940 en relació a les activitats, força controlades, dels carlins. Els antics dirigents dels tradicionalistes granollerins, ho havien estat morts durant la guerra, o havien passat a ser militants de les sigles de la nova coalició engendrada per Franco, i les directrius amb les que es movien, les posicions que prenien i les declaracions que feien, estaven absolutament dins de la més correcta ortodòxia falangista.

La concentració comarcal d'ex-cautius que tingué lloc a Granollers el 8 de desembre, centrava, però, molt més que altres coses, l'atenció oficial del moment. L'*Hermandad de Cautivos por Dios y por España* i la delegació comarcal de Granollers de FET i JONS, programaven un acte dels que els granollerins ja acostumaven a estar avesats. Solemne ofici, benedicció de la bandera, acte de propaganda falangista amb presència d'autoritats i jerarquies del Moviment, intentarien mostrar una altra vegada la prepotència política i militar a la ciutat. Massa bé no va anar, però, aquella vegada, car la queixa dels falangistes a través d'*Estilo* era ben clara després de la concentració. L'acusació contra els granollerins era la de falta d'esperit falangista i falta d'una autèntica preocupació per la cultura i el saber guiats per la doctrina joseantoniana. Però la crítica anava més enllà: el fracàs per la falta d'assistència de públic a conferències sobre història, art, literatura, filosofia, que es feien a Granollers, era evident, i es lamentava la revista que el jovent ja creia complir amb els seus deures patris, només pel fet d'estar afiliats a Falange i anar a les concentracions amb uniforme falangista.⁽¹⁰⁰⁾

El gener de 1941, les notes aparegudes a *Estilo* continuaven girant a l'entorn de la construcció del *Nuevo Estado* i a la falta de conviccions dels granollerins envers les doctrines falangistes. Com a contrast, feia avinent la tasca de la Secció Femenina que havia repartit deu cistelles -les famoses *canastillas*- a mares necessitades, acte que havien fet superant les dificultats econòmiques en que es trobava la delegació local de FET i JONS. Però on la Falange local es manifestava de manera més pregonada i on reafirmava la seva càrrega ideològica, era a través dels escrits apareguts en el setmanari tantes vegades esmentat, el qual recordava l'entrada de les tropes franquistes a Granollers, feia ja, un parell d'anys. El contingut dels seus articles eren ben contundents sobre el que volien per a la ciutat vallesana:

¹⁰⁰ *Estilo*, núms. 15 i 16, desembre de 1940. HMJM.

" (...) Granollers fue redimido de las garras de la fiera moscovita (...) para hacer en él y en toda España, la Revolución Nacional- Sindicalista".

I és que els articles recordant la mort al front nacional del granollerí Manuel Montaña o el comunicat oficial de guerra firmat a Salamanca, el 28 de gener de 1939 remembrant l'ocupació de Granollers i la de les poblacions del costat, suraven bel·licositat, regust de martiri i victòria, beneïts, a més, per la mà rectora de la parròquia de Sant Esteve que s'apuntava a la celebració de l'entrada de les tropes franquistes a Granollers:

" La via es conocimiento...ha de ser una ascensión continua. (...) Porqué nuestra ciudad se estancó , vino la descomposición (...). (...) Al cumplirse el segundo aniversario de la liberación de nuestra querida ciudad, vuestro Rector renueva sus votos de unión de gracias a Dios por tal beneficio y os pide le acompañeis en estos sentimientos de gratitud. Alabemos al Señor por su misericordia (...) al Generalísimo Franco, ministro consciente y final instrumento de la Divina Providencia (...) sigamos su glorioso Movimiento que nos ha de facilitar la liberación definitiva de la Pátria inmortal que está arriba en lo alto, en el Cielo".

El maridatge nacionalcatòlic era perfecte. Per arrodonir-ho, al cine España - rebatejat car abans era el Coliseum- s'hi estrenava aquells dies la pel·lícula - qualificada d'obra mestre del cinema europeu -, *Sin novedad en el Alcázar*. Tot estava- oficialment- previst.⁽¹⁰¹⁾

En realitat, el 2n. aniversari representà de nou un acte d'afirmació franquista molt ben preparat: pancartes parlant de Granollers restituit a Espanya, dianes i tambors, desfilades d'afiliats a FET i JONS i d'ex-combatents, lectura del comunicat oficial de guerra del 28 de gener de 1939, descobriment d'una làpida a l'antiga plaça Boada que portaria des de llavors el nom de Manuel Montaña, himnes, missa de campanya, soldats d'artilleria i membres de la Guàrdia Civil, autoritats, la mare de Montaña en lloc preferent, lectura dels Caiguts per Déu i per Espanya i paraules del general Latorre i del governador civil, Correa Véglisson, així com la visita a les ruïnes del temple parroquial, menjar extra per a soldats i asilats a l'Hospital i

¹⁰¹ *Estilo*, núms. 20 i 22 de gener de 1941. Alguns articles d'aquest darrer número eren signats per Claudi Colomer Marqués, com a cap local i comarcal del SEU, J.M. Montagud, com a notari, i delegat comarcal de Justícia i Dret, i Albert Olivella, com a prevre, regent de Granollers, i Degà Arxiprest del Vallès. HMJM.

per als nens d'Auxili Social, amb, a més, un acte al cine España, completaven l'escenografia de la festa política, repleta de personalitats del moment.

Segons les notícies, 2.000 treballadors desfilaren per la ciutat. Segons les notícies, el general Latorre digué a Granollers: "*Hemos de acabar con la política del desquite, engendradora de odios y rencores*". Devia oblidar que la repressió sobre alguns granollerins era encara molt forta. Segons les notícies, Correa Véglisson també digué a Granollers: "*Hay quien no está con nosotros, y a pesar de ello, España y la Falange triunfarán con ellos o sin ellos o contra ellos, ya que nos da fuerza el tener a Dios y la razón de nuestra parte*". És clar, però, que també al cine España digué als granollerins que no hi havia oli, que faltava blat i pa, que mancaven matèries primeres i que faltava cotó per a les indústries catalanes. Afirmava, però, que la culpa no era del sistema i que per superar la situació calia seguir una consigna per a l'any 1941 : unió i disciplina. Calia molt convenciment per fer-ho.

El problema, en efecte, era greu i públicament no es podia amagar. També a Granollers hi havia escassetat d'aliments i es patia gana, fets que eren constatats a través de les pàgines d'*Estilo*. A més, en els mesos de febrer i març - en aquest mes el jornal mig d'un peó a Granollers es fixava en 9 pts.- eren retornades a terres d'Almeria, en concret a Tíjola i Serón, diverses persones que estaven instal·lades a Granollers en condicions tan pèssimes, que oficialment s'havia estimat i procedit al seu retorn a les terres d'origen. La culpa, però, afirmava *Estilo*, de l'escassetat de queviures, de la gana, de la situació, era com sempre, del rojos, i el que calia era seguir les consignes de Falange de callar i treballar, i sobretot com deia Correa, mantenir la unió i la disciplina. ⁽¹⁰²⁾

La conjuntura devia ser prou alarmant, quan a nivell intern del Règim es prestava una especial atenció a la situació de Granollers. Un informe de la delegació nacional d'Informació i Investigació de FET i JONS, del mes de febrer, així ho constatava:

" El ambiente general de esta población es refractario a nuestro Glorioso Movimiento , debido principalmente a que toda la comarca es de arraigados sentimientos marxistas y también a la falta de atribuciones y medios económicos en que se desenvuelven las Falanges Locales y particularmente la de esta Villa, que impiden atajar las imoralidades que se cometen y dar a conocer a la masa los principios fundamentales del Estado Nacional-Sindicalista./ Socialmente, el número de parados aumenta al entrar en la época

¹⁰² *Estilo*, núms. 22, 23 i 24, gener de 1941. Correspondència, febrer-març de 1941.HMJM. i AHMG.

invernal y ello es motivo de que también aumenten los asistidos en Auxilio Social. Los Sindicatos Agrarios están faltos de conexión y no dan ningún resultado positivo. / Entre la clase humilde cunde el malestar producido por la elevación de los precios de los comestibles, haciéndose imposible la adquisición de los artículos de primera necesidad. / En esta localidad ha sido suprimida la plantilla de la Comisaria de Investigación y Vigilancia lo que es causa que queden desatendidos importantes servicios, especialmente los relacionados con la cuestión político-social, que tendrían que ocupar un lugar preferente, dado la gran cantidad de elementos rojos que existen en la misma. "⁽¹⁰³⁾

Disciplina i unió demanava Correa. Ambdues coses que, per damunt de tot, volien demostrar els falangistes granollerins en l'aniversari de la mort de Matias Montero, en els actes organitzats pel SEU i el F.J en el *Dia del Estudiante Caído*. En efecte, en el Casino s'hi ferien una sèrie d'activitats d'especial essència falangista: missa, lectura de la llista dels Caiguts, discursos i diverses activitats fetes per *Flechas y Margaritas* amb danses del nord d'Espanya, poesia espanyola, jota valenciana i cançó andalusa. Un repertori ben folklòric. Disciplina i unió que també demostraven en l'acceptació d'una política demogràfica molt concreta, refusant: "*(...) las prácticas anticonceptivas, repugnantes e inmorales, que destruyen la ancha vitalidad innata de los españoles*". ⁽¹⁰⁴⁾

Era clar que l'embranzida nacional-catòlica continuava de manera forta. En efecte, d'entre les notes aparegudes a *Estilo*, algunes eren tan clares de la ideologia oficial com aquestes: "*La vida espiritual de Granollers, trucada por los rojos, solamente podrá ser continuada, cuando tenga, nuevamente, Iglesia parroquial*". D'altres celebraven que havia tingut lloc uns solemnes funerals per a les ànimes de requetès i tradicionalistes que havien donat la seva vida per la *Causa Santa*. L'avís de la Sta. Missió que es preparava poder fer-la entre el 26 de març i el 6 d'abril, sonava, gairebé com a colofó de l'embranzida assenyalada.

I així fou. El 26 de març, Granollers redimiria de nou, però ara més que mai en aquells mesos de postguerra, les seves responsabilitats històriques, de les quals -segons alguns manifestaven- n'era tan responsable. Es demostrava que la guerra no s'havia tancat ni oficiosament ni de manera oficial, ja que la càrrega ideològica separant guanyadors i vençuts

¹⁰³ SGM. *Provincias*, 1939-40. Caixa 50, carpeta núm 58. Assumptes: *Informe confidencial de la situación político-social en Barcelona*. Datat l'11 de febrer de 1941.AGA.

¹⁰⁴ El SEU continuava demostrant una forta activitat: el mes de març també organitzava diversos actes commemoratius en honor de Sant Tomàs d'Aquino, patró dels estudiants. *Estilo*, núms. 25, 27 i 28, febrer i març de 1941.HMJM.

aflorava de manera contínua i les desfilades militars s'alternaven amb processons i actes religiosos en la que alguns hi feien acte de presència, per convenciment espiritual, però altres per demostrar com s'erigia el *Estado Nuevo* o el *Nuevo Estado*, barrejant conceptes militars i místics i on l'exculpació i el martiri cada vegada prenien més peu. En aquesta conjuntura, l'alcalde Josep Serra era cessat en el seu càrrec el 27 de març i seria substituït pel tinent d'alcalde Ramon Sobrevia, el qual fou l'alcalde de la ciutat entre el 3 d'abril al 31 d'octubre d'aquell mateix any, 1941. Tingué a veure la cessió amb els fets que a Granollers es preparaven ? El més clar és que com acostumava a fer el governador civil, els cessament i el nomenament -en aquest cas es confirmava- es portaven amb molt de silenci. Ni a les actes de les sessions de l'Ajuntament, ni a la correspondència de l'època, hi ha cap rastre del per què. Canvi de noms i prou.

A partir del 26 de març, a Granollers es celebrava un dels actes de més relleu catòlic i apostòlic: tenia lloc la Sta. Missió. Processons, banderes, estendards, cada dia rosari de l'Aurora, missa, rosari de la tarda, punt doctrinal i sermó, amb actes diferents segons a quins anaven destinats: per a tothom o només per a dones i joves o només per a obrers i servents, i amb actes que no oblidaven el via-crucis cap al cementiri ni diverses conferències per a soldats o per a afiliats a la CNS o per a membres de la FET i JONS. Els actes van acabar el dia 6 d'abril, amb una missa de Comunió General per a homes, missa, més tard, de la Comunió General per a dones i a la tarda, Via-Crucis, benedicció i col·locació de la primera pedra del nou temple parroquial. També es va fer una Missió per a infants. Tot ben lligat.

Òbviament, la Missió havia estat molt preparada. *Estilo* ja havia parlat de moments de desorientació i crisi religiosa, la qual es vivia de manera especialment important a Granollers, assenyalant que fins i tot la propaganda atea i de destrucció de la moral catòlica hi feien més mal que la portada a terme pels rojos. *Estilo* es queixava dient que malgrat les processons i via-crucis que des de la postguerra es feien a la ciutat, Granollers era un arbre espiritualment feble, i no s'estava tampoc d'afirmar:

"(...) Si la Sta. Missió era para Barcelona necessària, para nuestra localidad es urgente e ineludible. Granollers, que siempre ha tenido la triste fama de su irreligiosidad, ahora que empieza a dar los nuevos pasos por las rutas del Nuevo Estado español, Estado que, nadie lo dude, es eminentemente religioso y más concretamente católico - José Antonio dijo que el sentido religioso y militar eran las dos únicas manera de entender la vida- le precisa una

reafirmación religiosa, callada, pero profunda, espiritual y efectiva...(...). Como Falangistas fanatizados en nuestra ideología, y como granollerenses, amantes de nuestra ciudad, pedimos a Dios que bendiga de un modo especial la Misión de Granollers..."

En acabar la Missió, el balanç havia estat , segons, *Estilo*, positiu. 2.500 fidels reberen en processó als pares missioners que iniciaren la Missió. Congregacions religioses, portadors de la Creu, autoritats, jerarquies, i els pares missioners dirigint la paraula des de la Plaça dels Caiguts a la multitud que els escoltà, encetaren els actes en que Granollers s'ornamentà al llarg de diversos dies -gairebé jornades- d'intensa activitat catòlica. Milers de persones havien fet el via-crucis fins al cementiri. El Cine España havia quedat petit en un acte de propaganda missionera que s'hi va fer, i on per boca d'un missioner s'escoltava en una de les conferències, recriminacions contra els jueus. Les esglésies de Granollers havien quedat petites i la primera pedra del nou temple parroquial iniciava un lligam de característiques espirituals i polítiques que atenallaven de grat o no, la ciutat vallesana. Una ciutat a la que des de la revista *Estilo*, exultant pel resultat de la Missió, castigava, amb unes ratlles que com tantes i tantes vegades desqualificaven la seva llarga història d'associacionisme, de brega cultural, i també, era veritat, de lluites polítiques, en el fons, però, d'història de vila i ciutat plural. El contingut d'*Estilo* era ben explícit:

"(...) ¡que vengan los descreídos y racionalistas y contemplen a nuestra ciudad, que por espacio de tanto tiempo ha sido su feudo! ¡que vengan a decir los marxistas aquello del opio! Aquí está Granollers, el que más oído prestó a sus canalladas, postrado otra vez ante Dios, con el corazón compungido, arrepentido de sus errores pasados y clamando: "¡Perdona a tu pueblo, Señor!" .Sí, Dios nuestro, perdona a Granollers. (...) perdona, Señor, tantas bajezas, tantas crueldades y blasfemias que contra Tí y tus siervos, dentro del recinto de nuestra ciudad, se cometieron (...)."

A la clausura de la Missió, en una de les tantes oratòries que s'havien fet, també s'havia fet sentir la veu de la Gestora Municipal, en aquesta ocasió davant del bisbe i amb motiu de la col·locació de la primera pedra de la reconstrucció de l'Església parroquial. La Gestora havia acordat posar la ciutat sota la protecció del Sagrat Cor de Jesús, i així ho manifestava públicament el representant municipal: *"(...) queremos que España sea una en la*

unidad de la religión, grande en la grandeza de Dios y libre con la voluntad de ser esclava del Sagrado Corazón de Jesús".⁽¹⁰⁵⁾

L'activitat nacional catòlica, però, continuaria vigent i en cotes ben altes. En efecte, en el mes de setembre, el governador civil de Barcelona i cap provincial del moviment, Correa Véglisson, feia acte de presència a Granollers, per a la primera comunió de 86 nens assistits als menjadors d'Auxili Social. De nou, els acord militars de les bandes de trompetes i tambors del *Frente de Juventudes*, una església parroquial plena de goma a gom, autoritats, salutacions amb el braç enlaire, havien aconseguit barrejar sentiments religiosos i patriòtics d'una manera que tan bé feia el *Nuevo Estado* i que a Granollers tan bé es representaven. ^{106}

Per altra banda, l'explicació d'alguns actes poc aclarits a l'entorn del 18 de juliol de 1936 i que havien tingut lloc a Granollers, es posaven en clar de manera pública d'ençà de 1941. A la revista *Estilo* apareixien una sèrie de dades que explicaven el rerafons de l'aixecament protagonitzat per la dreta. Per la revista hom sabia, a partir d'ara, que a Granollers s'havien compromès a aixecar-se contra la República, divuit persones, les quals sabien el lloc de trobada per iniciar el moviment i com fer-se amos de la ciutat. Només aquests sabien quina consigna havien de fer servir per connectar amb la Guàrdia Civil, compromesa també amb l'aixecament, però a causa de que el Cap de la Guàrdia Civil no va complir l'acord, els rebels quedaren sols. Tots ells divuit, eren requetès, que foren vençuts -entre altres coses- perquè les patrulles de Guàrdies d'Assalt enviades per la Generalitat, entraren als domicilis de Josep M. Puntas, cap del Requetè de Granollers, al qui detingueren, i al de Francesc-Xavier Riera, president del Cercle Tradicionalista, que inicialment es va fer escàpol, però que també fou detingut més tard, i assassinat com el primer.

Sens dubte, aquestes dades descobrien i aclarien alguns aspectes de la preparació del cop militar, la implicació dels carlins granollerins i explicava la repressió tan dràstica i ràpida que contra ells es dirigí. ^{107}

Amb el pas dels mesos, Correa Véglisson faria, sovint, acte de presència a la ciutat. El setembre, el governador civil i el delegat espanyol del F.J., José Antonio Elola Olaso, feien una visita d'inspecció a la delegació comarcal d'aquell organisme i el governador li

¹⁰⁵ *Estilo*, núms.29 al 33, març-abril de 1941.HMJM

¹⁰⁶ *Estilo*, núm.51, setembre de 1941. El mes de març es donava notícia del nomenament fet pel delegat comarcal d'Auxili Social, Esteve Reverter, del nou càrrec de cap de menjadors de Granollers, a Ramona Julià Diumaró.*Estilo* núm.28, març de 1941.HMJM.

¹⁰⁷ *Estilo*, núm.47, juliol de 1941. Signat per C.C.M, sigles corresponents, segurament, a Claudi Colomer Marqués. HMJM.

lliurà una quantitat de 5.000 ptes. La seva presència i la d'Elola Olaso, estigué plena de salutacions, aplaudiments i visques a Franco, en una de les commemoracions de propaganda del Règim que tindria també la seva continuïtat en un altre acte de Falange que va tenir lloc al saló-teatre de l'antiga Unió Liberal, seu de la qual se n'havia apropiat FET i JONS. Allà, i sota les directrius de l'Institut Nacional de Previsió, s'hi repartiren 30.000 ptes. entre els granollerins com a subsidi de vellesa. La realitat, tanmateix, mostrava de nou les contradiccions entre l'escenografia del sistema i els autèntics sentiments de la ciutat: un dels oradors manifestava -dolent-se'n- de la indiferència del poble envers el *Movimiento*, i especialment, constatable a Granollers.^{108}

I és que les coses no anaven bé. El mes d'agost, la fàbrica de teixits de can Comas comunicava a la Gestora que a causa de la situació i especialment per la falta de proveïments de cotó, havia de tancar el segon torn de treball. A més, la picabaralla entre l'alcalde accidental Ramon Sobrevia i la delegació provincial de la comissaria d'Abastaments i Transports, en relació als subministrament de patates als granollerins ho palesava. La delegació esmentada obligava suspendre el lliurament, tot i que racionats. L'ajuntament granollerí, no en feia cas, argumentant que seguia ordres de govern civil. Al final, la delegació d'abastament de Granollers, de la qual Sobrevia n'era també el delegat, era amonestada per la seva actitud incorrecta i per la falta de col·laboració amb la delegació de Barcelona. Contenció per una banda, per altra, penúria i gana. En mig, la verificació d'un cert desconcert que no apagava la manca molt gran d'avituallament que necessitava la ciutat.⁽¹⁰⁹⁾

Correa Véglisson, al mes de novembre, tornaria més d'una vegada a Granollers. Un parell d'actes polítics motivarien la seva presència. El primer, pel canvi de membres de la Comissió Gestora. El segon, en motiu d'una extraordinària concentració Falangista que tingué lloc a la ciutat vallesana.

7- La nova Comissió Gestora. La continuada embranzida de Falange. Els canvis a l'Ajuntament i al partit.

¹⁰⁸ *Estilo*, núm.52, setembre de 1941. HMJM.

¹⁰⁹ Sessió, 21 d'agost de 1941, i Correspondència, agost de 1941. AHMG.

La renovació de les Comissions Gestores, es feia a l'empara d'una Ordre de 30 d'octubre de 1937. Així passaria a Granollers, a finals de 1941, sent substituïda la que havia estat nomenada el 1939. Segons consta a la documentació oficial, el Governador Civil de Barcelona elevava al ministre de la Governació espanyol, la proposta de persones i càrrecs el novembre de 1941 i, en el mes esmentat, prenen possessió dels seus càrrecs els nous membres de l'ajuntament granollerí.

Concentrats a l'Ajuntament tots els alcaldes i caps locals de FET i JONS de la comarca del Vallès Oriental així com diverses personalitats, amb la presència davant de l'edifici municipal d'una banda de cornetes i tambors, i amb la rebuda feta per Ramon Sobrevia, alcalde accidental i Lluís Icart, Cap Local de FET i JONS a Correa Véglisson, i Carlos Alvear, secretari provincial del Movimiento, s'iniciava un canvi d'ajuntament que quedava format, des de llavors, per: Alcalde: Francesc Sagalés Corderas. Gestors amb categoria de tinents d'alcalde: Francesc Estabanell Fontserè, Lluís Icart Godayol, Jaume Lamarca Salgot i Joan Vilardebò Uñó. La resta de gestors eren: Francesc Serra Barber, Antoni Jané Catafal, Antoni Carbó Cañameras, Agustí Corbera Cancell, Rafael Puig Llavina, Antoni Esteve Estapé, Jaume Raich Serra i Josep M. Prades Montpart.

A través de les dades del Ministeri de Governació espanyol, hom pot saber les dades i observacions que es feia dels integrants de la Gestora.

1.- Francesc Sagalés: 47 anys. Propietari. No pertanyia al partit. De moral i ètica irreprotxables. Molt recte, magnífic administrador. De dretes. Bon catòlic. Calia que fos nomenat alcalde. Consideraria una deshonra el seu fracàs al front de l'Ajuntament.

Altres dades procedents d'informes tramitats des del Govern Civil de Barcelona: Casat. Rendista. Solvència excel·lent. Bona reputació. Aimant d'obres benèfiques. Administrador de l'Hospital-Asil de Granollers, on hi desplegava una gran activitat

2.- Francesc Estabanell: 46 anys. Casat. Bona solvència moral i econòmica. S'havia passat a l'Espanya nacional durant la guerra. Un fill era ex-combatent. Havia fet donatius per a la Causa Nacional. Persona de prestigi i pertenyia a FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Industrial. Fugí el 20 de juliol de 1936, passant a França on hi esperà la seva muller i tres fills. Es traslladà a Itàlia on va fer-hi importantíssimes aportacions en divises a l'ambaixador d'Espanya a Roma. Més tard es

traslladà a Sevilla, on hi posà en funcionament una fàbrica de teixits, destinant la seva producció a intendència militar. El fill gran havia estat voluntari de l'exèrcit nacional. Des de l'alliberament de Granollers, tenia el càrrec de delegat del subsidi al combatent. Solvència econòmica excel·lent. Reputació d'honradesa i de rectitud, extraordinàries. Gran entusiasta i protector de les institucions benèfiques de Granollers.

3.- *Lluís Icart*: 34 anys. Casat. Cap de FET i JONS. Persona de solvència moral pública i privada. Dretà. Semblava -deia l'informe- que havia estat voluntari com a treballador en el camp d'Aviació legionària. Dedicat al comerç.

Informes procedents del Govern Civil: Familiar de Caigut. Passà a l'Espanya nacional, després d'haver estat amagat fins al mes de setembre de 1936, traslladant-se a França i des d'allà, a la zona nacional. Voluntari com a xofer del Cos d'Aviació, i més tard militaritzat com a mecànic, cessant per motius de salut. Havia pertangut a la Lliga. Interventor i candidat en diverses eleccions, per l'esmentat partit. Actualment era el cap de FET i JONS, i ja era membre de l'Ajuntament estant a la comissió de Proveïments.

4.- *Jaume Lamarca*: 36 anys. Solter. Dedicat al comerç. Pertanyia a FET i JONS. Passà a la zona nacional, prestant serveis com a voluntari en el parc d'automòbils de Pamplona. Immillorable reputació social a la ciutat.

Informes procedents del Govern Civil: Familiar de Caiguts. Partidari de dretes i fervent catòlic. Solvència econòmica il·limitada i moral immillorable. Detingut en període roig, junt al seu pare i cunyat, els quals havien estat assassinats, escapant-se ell, quan l'anaven a afusellar.

5.- *Joan Vilardebó*: 46 anys. Casat. Perit tèxtil. Persona d'activitat, competència i prestigi. Bon catòlic. Perseguit durant l'època roja. Pertanyia a FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Familiar de Caigut. Procurà entorpir la labor dels dirigents marxistes a la indústria on prestava els seus serveis, per la qual cosa fou amenaçat de mort. Membre de la Junta de Reconstrucció de l'Església Parroquial.

6.- *Francesc Serra*: 43 anys. Adherit a FET i JONS. Persona de solvència moral i econòmica i molt ben conceptuat. Perseguit durant l'època roja durant la qual li fou

arrabassat tot el que tenia a la fàbrica. Patró i obrer al mateix temps, per la seva cristiana manera de procedir. Benefactor, a Granollers, de FET i JONS. Intel·ligent i treballador.

Informes procedents del Govern Civil: Col·lectivitzada la indústria que regia i que era propietat del seu pare.

7.- *Antoni Jané*: 33 anys. Perit tèxtil. De molta moralitat. Dretà. Actuà a l'Espanya nacional com a sergent de l'Arma d'aviació. Militant de FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Persona de bona solvència econòmica i de d'excel·lent reputació.

8.- *Antoni Carbó*: 38 anys. Casat, comerciant. D'opció dretana i moral religiosa. Fou detingut pels rojos. Ex-cautiu i militant de FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Perseguit per haver estat portador del Sant Crist, i empresonat durant uns tres mesos a la presó Model de Barcelona. Interventor en diverses ocasions, en nom de la Lliga. President del Casino de Granollers.

9.- *Agustí Corbera*: 40 anys. Casat. Agricultor. Catòlic. Persona de moralitat. Detingut pels rojos. Militant de FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Detingut i empresonat prop d'un mes, per haver pertangut al Centre Catòlic de Granollers. Havia militat a la Lliga, anat en una candidatura per aquest partit i havia estat interventor en diverses ocasions per l'esmentada formació política. Ex-delegat del F. de J. de Granollers. De solvència econòmica i reputació social, bones. Regidor de l'Ajuntament, exercint el càrrec de cap d'Informació. Havia estat mobilitzat pels rojos com a sergent de complement i durant la retirada, s'amagà en el seu domicili.

10.- *Rafael Puig*: 27 anys. Empleat de banca. Procedent del tradicionalisme. Detingut pels rojos i militant de FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Ex-cautiu. A l'intentar passar per la frontera francesa cap a l'Espanya nacional, havia estat detingut i condemnat per un Tribunal Militar a 30 anys de treballs en un camp de concentració. Va sortir-ne al ser alliberat per les tropes franquistes. De solvència econòmica i moral, bones. Simpatitzant amb el partit tradicionalista.

11.- *Antoni Esteve*: 30 anys. Casat. Obrer mecànic. Procedent del tradicionalisme. Ex-combatent i militant de FET i JONS. Ferit en acció de guerra. Ben conceputat.

Informes procedents del Govern Civil : El març de 1938 va passar a l'Espanya nacional. Voluntari del Terç a la 1a. Divisió de Navarra. Ferit a la serra d' Espadàn. Una vegada restablert va ingressar en el Terç de Ntra. Sra. de Montserrat, prenen part a les batalles de l'Ebre, fronts d'Extremadura i en operacions al riu Tajo. Havia estat membre del partit tradicionalista, sense ocupar càrrecs.

12.- *Jaume Raich*: 30 anys. Solter. Ramader. Persona de bona conducta. Apolític. Prestà els seus serveis a l'Espanya nacional, a artilleria. Militant de FET i JONS.

Informes procedents del Govern Civil: Va passar a l'Espanya nacional, el 15 de febrer de 1937 , prestant serveis a artilleria i automòbils durant 19 mesos, a primera línia, i 4 a segona.

13.- *Josep M. Prades*: 26 anys. Solter. Mecànic. De bona moral. Ex-combatent. Militant de FET i JONS. Delegat local d'ex-combatents.

Informes procedents del Govern Civil: Va passar a l'Espanya nacional, a través de França, l'octubre de 1937, entrant a files el mes d'abril de 1938, a la 5a. Cia. del Btó. de Transports.

Aquests eren els homes, les circumstàncies que el Règim volia precisar, i els mèrits que, en alguns casos, i durant la guerra, havien contret. Calia veure com se'n sortien de la tasca que se'ls encomanava, en aquell Granollers de finals de 1941. ⁽¹¹⁰⁾

De la nova Gestora, caldria destacar, entre altres, un parell d'aspectes: la continuïtat de Corbera Cansell - cap d'Informació i Investigació de l'Ajuntament- i la no presència a l'acte de constitució, del nou alcalde, Francesc Sagalés. El motiu de la no presència del nou alcalde, era, segons l'acte de sessions i la premsa, perquè estava de viatge. ⁽¹¹¹⁾

¹¹⁰ *Ministerio de la Gobernación. Dirección General de la Administración Pública. Sección 2a. Régimen Municipal. Admón. Provincial y Municipal.. Personal. Barcelona. Gestores, Caixa 2626. AGA.*

¹¹¹ Segons testimonis orals, Francesc Sagalés fou nomenat alcalde a contracor seu. En un darrer intent d'evitar-ho, marxà de viatge a les Canàries, amb la seva muller, d'on fou requerit urgentment per ocupar l'alcaldia de Granollers.

Correa Véglisson va fer un discurs agraïnt els serveis prestats per la corporació sortint a la que reconeixia que : *"(...) haya sido su actuación más o menos acertada, hemos de reconocer que las circunstancias con que hubo de enfrentarse fueron grandemente difíciles"*. Correa, però, donava una sèrie d'opinions i directius sobre la ciutat i de com havien d'actuar els membres del nou consistori: *"(...) me he encontrado con un Granollers derruido material y espiritualmente (...) Granollers es una ciudad fría e indiferente (...) hay un testimonio presente (...) el templo en ruinas. La nueva Corporación sabrá levantar el Templo parroquial (...). Hemos de hacer de Granollers la población modelo dentro de nuestra provincia (...) y estoy por mi parte, firmemente decidido a aplastar las viejas banderías (...). Mi deseo es que cuando venga para asistir a las Fiestas de la Liberación de esta ciudad, las obras de la Iglesia estén ya muy avanzadas. (...) Tampoco debemos tener un Auxilio Social pobre. El nuevo Ayuntamiento ha de preocuparse también de este problema"* {¹¹²}

L'alcalde entrant, Francesc Sagalés, no podia sentir en directe les frases de Correa però havia de pendre'n nota, a l'igual que la resta de la Corporació, dels desigs del governador civil. La seva absència a l'acte de constitució de la nova Gestora, tornava a ser reincident i recordava la circumstància de com ja havia anat el primer nomenament d'alcalde, l'1 de febrer de 1939, recaigut sobre la seva persona però que realitat no s'havia fet efectiu.

Sagalés, ateses les manifestacions d'alguns testimonis, havia refusat fins on podia l'acceptació de l'alcadia. A, però, no hi havia, possiblement, excuses vàlides per no acceptar-ne la decisió. Francesc Sagalés, un industrial reconegut i una persona amb una trajectòria moral de prestigi davant dels granollerins, que ocupava, a més , un càrrec sempre ben vist socialment - el d'administrador de la junta de l'Hospital-Asil de la ciutat, on hi dedicava una gran part del seu esforç personal- es veia nomenat alcalde, perquè - en base a les paraules del governador civil- concorrien en la seva persona una sèrie de circumstàncies que feien d'ell la persona més idònia per ocupar l'alcaldia. Segons testimonis orals, la pressió exercida per sectors franquistes de la ciutat que veien en Sagalés la persona idònia per

¹¹² *Estilo* i la premsa barcelonina recollien les paraules del governador civil dites a Granollers, comentant també el donatiu de 5.000 ptes. lliurat pel bisbe de Barcelona per a la reconstrucció del temple parroquial de Granollers. *Estilo*, núms.59 i 60, novembre de 1941. Correa, durant l'exercici del seu càrrec de governador civil, va ser rebut sempre, a Granollers, amb un tracte de gran atenció. A la sessió de 3 de juliol de 1941, se'l proposà fer-lo fill adoptiu de la ciutat. La proposta , però només quedà aquí, sense que es feu efectiva. Sessió esmentada. HMJM i AHMG

l'equilibri de les tensions internes i la possible bona gestió de l'administració granollerina, foren determinants per la decisió de Correa Véglisson. ⁽¹¹³⁾

Resolta una de les situacions que Correa Véglisson li devien interessar més de paliar, posat al front de l'alcaldia una persona que no tenia lligams ni amb els tradicionalistes ni amb el partit, però que interessava per molts aspectes per a una ciutat com Granollers, els falangistes granollerins havien demostrat la seva acceptació o tal vegada la imposició vinguda des de govern civil, de manera disciplinada. No deixaven, però, de recordar a la població les formes externes que calia mantenir per consolidar el nou Estat. A finals de novembre, es programava a Granollers, una gran concentració d'afirmació falangista.

Una riuada de persones vingudes d'arreu de la comarca, en cotxes, camions o trens, es concentrava a Granollers el 23 de novembre. El dijous anterior ja s'havia commemorat a la ciutat, el 5è aniversari de la mort de José Antonio i els balcons de la ciutat havien aparegut engalanats amb banderes espanyoles i crespons negres. El diumenge tindria lloc la cloenda d'unes jornades falangistes d'escenografia, certament, grandiosa. Els butlletins de FET i JONS obligaven a que, homes i dones afiliats al partit, anessin uniformats i es donaven normes per al bon desenvolupament de la concentració; s'escrivia sobre el que havia de representar la concentració; sobre dades de les centúries comarcals i les centúries escolars; sobre el sentit del Front de Joventuts i de la Falange, i sobre el record de la primera concentració comarcal que havia tingut lloc el 7 de maig de 1939, la qual ara s'havia de superar. I així va ser.

En efecte, segons la premsa, i malgrat la pluja, la concentració reuní a Granollers a més de 15.000 falangistes. *Estilo*, estava exultant. Els titulars ho palesaven :

" El Vallés en pié " (...) Y es que FET y de las JONS del Vallés, pese a equívocas apariencias, tiene vitalidad, disciplina y organización..." " Toda la población granollerense, desbordante de júbilo falangista, se sumó a los actos. Campesinos -propietarios y arrendatarios- fundidos dentro de la CNS, vibran de entusiasmo falangista ante las justas y concretas palabras del camarada Correa Véglisson. Jamas en nuestra localidad habia tenido lugar un acto de tanta trascendencia numérica y de tan alta significación política. Las falanges juveniles desfilan en línea de nueve. La presencia del camarada Correa Véglisson es acogido con delirante entusiasmo, a los gritos de ! Franco ! ! Franco ! ! Franco ! " .

¹¹³ Hi ha alguns escrits de F.Sagalés a *Estilo*, referits, sempre, a l'Hospital -Asil de Granollers. Veure núms. 51 i 53, setembre de 1941.HMJM.

Una estranya barreja de ratlles en favor de la violència - *Elogio de la violència*- i de dades sobre la missa que es celebrà, elogis sobre les banderes, imposicions de medalles, discursos, cants -*Oriamendi*, *Cara al Sol*- i notes sobre les desfilades, convertiren la ciutat en un gran centre d'afirmació joseantoniana. Tot havia anat perfecte. S'havia lliurat, a més, pel governador civil, 10.000,- pts a l'Hospital-Asil, i semblava, ara, sí, que Granollers, amb aquest bany de multitud, començava de manera efectiva, a redimir la seva història plena de desencerts i culpabilitats.

Calia, però, recordar, que la lluita per consolidar els principis del nou Estat era interna i exportada a l'exterior: que hi havia combatents a la *División Azul*. En els discursos no foren oblidats, però a més a més, les cròniques internacionals d'*Estilo*, elogioses de l'Alemanya nazi, donaven el toc sentimental a finals d'anys, quan FET i JONS de Granollers, organitzava un ball de gala per recollir diners destinats a la divisió que lluitava a Rússia. La veritat, era i és que, de manera molt evident, les ratlles sobre el Nadal i la pau aparegudes a *Estilo*, no encaixaven massa comparant-les amb les formes i en el transfons del contingut del periòdic. Era a finals de desembre de 1941 ⁽¹¹⁴⁾

Tanmateix, molts dels problemes de fons de la societat granollerina es veien millor reflectits a través de les actes municipals. En efecte, en el si de la Gestora tenia lloc una llarguíssima discussió a darreries de desembre sobre els comptes municipals i a l'entorn de la confecció dels pressupostos. Estabanell i Icart discreparen moltíssim sobre el tema. Els problemes sobre la situació de la hisenda municipal tornarien al cap d'alguns mesos a mostrar-se amb força, amb punts coincidents i de vegades enfrontats entre, Sagalés, Estabanell i Icart. En el fons, la idea de Sagalés i Estabanell, estava en la línia prioritària de regular al màxim les despeses municipals. La mentalitat d'empresari i de no voler estirar més el braç que la màniga en l'aspecte econòmic, sovint es veia reflectit en ambdós. No sempre d'acord, però, Sagalés es mostrà més prudent que Estabanell en els augments impositius a alguns comerciants. ⁽¹¹⁵⁾

El mes de gener de 1942, *Estilo* estrenava nou format. Pocs mesos després fins i tot el nom seria substituït. Continuava, però, amb una línia semblant. Tanmateix, era fàcil observar alguns canvis: els escrits d'alt contingut falangista semblaven que, amb l'entrada d'any, començaven a minvar una mica. No desapareixia en absolut, el caràcter doctrinari, el record

¹¹⁴ *Estilo*, núms 61, 62 i 63 de novembre i desembre de 1941. HMJM.

¹¹⁵ Sessió, 11 de desembre de 1941. AHMG.

constant de la presència i del pes de FET i JONS. Hom diria, però, que la traca gairebé de final d'any, amb la concentració falangista que havia tingut lloc a Granollers, es vivia a partir de 1942, amb una certa tranquil·litat, potser amb un cert convenciment que el pensament joseantonian començava a donar els seus fruits a la ciutat. Potser, i perquè no, amb un cansament propi de l'esforç perllongat de la militància. *Estilo*, no baixava la guàrdia, però respirava algunes alenades que albiraven que alguna cosa la feien diferent. L'atac sovintejat als granollerins per la seva falta de convenciment ideològic en pro de FET i JONS, gairebé desapareixia. La seva història, tan qüestionada, la seva falta de religiositat, tan bescantada, semblaven que mereixien un punt i a part, com si les consignes anessin, des de 1942, cap a nous objectius. Ressenyes d'espectacles - *Los Pastorcillos siguen siendo el acontecimiento de máxima actualidad* - esports gairebé omnipresents en les notícies d'una ciutat que s'anava perfilant com una de les capdavanteres -en individualitats i en equips- de Catalunya, i notícies internacionals on l'exèrcit alemany i el japonès mereixien la màxima atenció i els britànics els desprecis de torn, i sobretot, notícies del front rus, on la *División Azul* constituïa el punt de mira i d'elogi pel seu esperit, valors eterns i valentia típica del soldat espanyol, era el que més sobresortia en aquells moments.

Però tot no marxava de manera triomfal, malgrat que els falangistes granollerins afirmessin a través del seu òrgan oficial, que dins les dificultats del moment continuaven tenint clares les reivindicacions i aspiracions que tenien pendents a Espanya, i que les resoldrien, alhora que recordaven que calia mantenir l'esperit combatiu i imperial. Tal vegada això ho manifestaven davant la realitat de la penúria continuada. També, mentre tant, fidel als seus orígens i a la seva línia, la premsa de la ciutat feia arribar als granollerins els escrits d'alguns divisionaris a Rússia, amb contingut de titular i fons com aquests:

" ¡Somos España! ... parecían gritar. Cumplimos la orden que nos dieron y aquí nos teneis... ¡Clavados al terreno! (...) La noche se hizo día y cólera de Dios con el estruendo de las bombas de mano; y un puñado de hombres pusimos en franca huida a fuerzas muy superiores que el terror a la furia hispánica transformaba en pigmeos (...) " ⁽¹⁶⁾

Tot això sense oblidar el tractament especial que es donava a la pel·lícula que, amb motiu del tercer aniversari de l'entrada de les tropes franquistes a Granollers, es passava a la

¹¹⁶ *Estilo*, núms 67 i 68, gener de 1942 i *Vallés*, núm. 76, març de 1942.

ciutat: *Raza*. Per raons òbvies -el guió estava basat en un argument original de Jaime de Andrade, en realitat, Francisco Franco- els elogis eren desmesurats, dins d'una campanya d'afirmació de fe en el *Caudillo* i de remembrança d'aquell 28 de gener de 1939:

" (...) No se puede olvidar jamas aquel momento (...). Las rodillas se doblan como un milagro (...) ! Sin miedo a los aviones ni a nada ! !La España clara y luminosa; la España de Franco; la España Nacional, que es decir la verdadera España, ha llegado a Granollers " (¹¹⁷)

Un Granollers que tornava i tornaria durant molts anys - tot i que perdent de mica en mica el caràcter de notícia excepcional- a commemorar la *Liberación*. El 1942, la festa procurava tenir el seu tradicional esplendor i feien actes d'ostentació, l'exèrcit de la caserna granollerina, la Guàrdia Civil, ex-combatents, milícies del partit, ex-cautius, Secció Femenina, Front de Joventuts, i també sortien al carrer i omplien la plaça de la Porxada, ara de José Antonio, autoritats, treballadors enquadrats a la CNS i una munió de persones que tornaven a escoltar el comunicat oficial de guerra donant la notícia de l'ocupació de Granollers, discursos, himnes, amarat tot amb una missa solemne i Tedeum i refrendat amb el *Cara al Sol*, després del qual : " (...) el camarada Emilio Oliver, inspector provincial delegado de Granollers, pronunció los gritos de ritual, los cuales fueron contestados con la máxima emoción por todos los reunidos ". (¹¹⁸)

8.- La revista *Vallés*. Els falangistes granollerins i els recanvis de càrrecs.

Però com abans assenyalàvem, una segona època de *Estilo*, naixia l'1 de març de 1942. El canvi de nom no responia a cap canvi ni en el cos de redacció ni en l'orientació del periòdic. Es feia, es deia, d'acord amb les normes rebudes per la delegació provincial de propaganda relatives a la premsa comarcal. Deixava clar la direcció que, *Vallés*, continuaria

¹¹⁷ *Estilo*, núms 69 i 70, gener de 1942. L'escrit era de Coral Montagud. En parlar d'avions, l'escrit no diu, tanmateix, que els que bombardejaren Granollers, el 1938 i el 1939, eren italians i alemanys. Un document existent a l'Arxiu, donava constància, el mesos de gener-febrer de 1939, de les fàbriques o indústries afectades pels bombardejos aeris dels nacionals: el molí de Jaume Illa, els tallers de fundició de can Trullàs, i les fàbriques d'electricitat d'Estabanell i Pahisa, S.A, la de licors Joan Montaña i la de teixits de Roca Umbert següent: HMJM. (doc. núm 4)

¹¹⁸ *Estilo*, núm 71, gener de 1942. HMJM.

la línia seguida per *Estilo*, afirmant fins i tot que : " *Con el nombre de Vallés, cuadrados brazo en alto, saludamos al Caudillo y después de pronunciar el grito de ¡Arriba España! proseguiremos la tarea.* " ⁽¹¹⁹⁾

De les activitats ciutadanes, l'escola municipal del Treball, mereixia un tractament especial en les notes de premsa. Aprofitant l'avinentsa de la reactivació de l'escola, FET i JONS de Granollers, s'apuntava una colla d'èxits d'un centre on mitjançant la diputació provincial i l'ajuntament granollerí, es possibilitaven estudis gratuïts als treballadors amb dificultats econòmiques. Si bé reconeixia que la seva fundació era anterior al GMN, es volia deixar palès que fins aquells moments no havia tingut un règim intern tan eficaç. ⁽¹²⁰⁾

La Gestora es veuria aclaparada per diversos problemes al llarg dels mesos d'abril i maig. Un d'ells, recaigut personalment sobre les espatlles de l'alcalde Sagalés. Per la *Fiscalia Superior de Taxas*, li havien obert un Plec de càrrecs per haver autoritzat la venda de carn ,al públic, per Pasqua. L'alcalde no es tirà pas enrera i va reconèixer la seva responsabilitat, al·legant, però, que des de feia mesos no se subministrava carn a la ciutat per culpa dels serveis provincials d'abastaments. A més justificava que era Pasqua i que a falta de tants altres proveïments, decidí almenys que sortís carn a la venda, i posada al preu de cost del bestiar. Altrament argumentava que no s'havia excedit en l'assignació de venda que li tocava a Granollers. En una llarga relació aritmètica, recordava que a la ciutat granollerina li pertocaven 2.817 Kgs. setmanals de carn, o sigui, 12.676 Kgs. al mes. El mes de febrer, els serveis provincials, només n'havien adjudicat 3.993 Kgs., i només 4.303 Kgs. el mes de març, per la qual cosa, els 5.000 Kgs. posats a la venda no eren excessius i recordava que, disposats a fer càlculs , encara se'n devien, reglamentàriament, a la ciutat, 16.000 Kgs., només dels dos mesos darrers. La rèplica no devia agradar gens a alguns responsables de Fiscalia. Per altra banda, quedava demostrat que malgrat la falta de proveïments, alguns

¹¹⁹ *Vallés*, núm 75, març de 1942. En el mateix número apareixia una necrològica sobre Nicolás Franco Salgado-Araujo, pare de Francisco Franco. HMJM. Sobre l'esmentada publicació, veure, Subirà, Joan : *op.cit.* 2a. part. Dep. de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1982.

¹²⁰ *Vallés*, núm 77, març de 1942. El periòdic *Iloava*, de manera especial, la tasca del director Ramon Valls Fortich, secretari local de FET i JONS, i del secretari Esteve Duran Serra, delegat comarcal del Front de Joventuts, concluint que : " (...) por una significativa coincidencia la Dirección está vinculada a dos de las mas representativas jerarquias de la Falange local, y es que, evidentemente, toda la Escuela respira las inquietudes del Nuevo Estado". L'auto-propaganda, com era lògic, era ben clara, intentant desmostrar la tasca que feia el règim en benefici dels treballadors granollerins i comarcals. Veure, també, *Vallés*, núm 92, juny de 1942. HMJM.

fer-ho obligatòriament- donà llicència per tirar endavant el pacte proposat per l'alcaldia. Estabanell, va presentar la dimissió com a tinent d'alcalde d'Hisenda, cosa que no li fou acceptada per l'alcalde. La crisi no havia estat tant petita com semblava, ja que les diverses posicions s'havien anat mantenint al llarg de sessions de la Gestora. Amb tot plegat, però, es demostrava l'interès per una banda i altra de gestionar de la manera més eficaç i beneficiosa des del punt de vista econòmic, la hisenda municipal, i a través de la pràctica, Sagalés i Estabanell, de vegades de mutu acord, o de vegades no, demostraven rectitud, comptes clars i sanejament de l'economia dintre dels difícils equilibris que calia fer en aquells moments.

Segurament era el que calia al municipi, lluny de parafernàlies i despeses innecessàries vestint espectacles de gran càrrega ideològica. Per altra banda quedava clar que Sagalés volia un estil de govern, respectuós i pragmàtic. Les paraules de Sagalés, en una de les actes de la sessió de la Gestora, eren tot una declaració de principis que, pretesament o no, marcaven diferències amb els falangistes que podien observar, els agradés o no, que l'ajuntament granollerí no era pas una corretja de transmissió directa del partit:

" El Sr. Alcalde le contesta en primer lugar que no ha tenido el propósito ni la intención de molestar siquiera al Sr. Estabanell, haciendo constar que en todas partes y en cuantas conversaciones ha tenido con los arrendatarios, ha defendido la gestión del Sr. Estabanell y ha dejado su nombre en buen lugar. Ahora bien, debe quedar definitivamente sentado que el Alcalde no solo sirve para desempatar en las votaciones y para ejecutar los acuerdos de la Comisión Gestora o las resoluciones de un Teniente de Alcalde, sino que está por encima de los Sres. Gestores y de la propia Comisión, ya que la responsabilidad de la total gestión recae sobre la Alcaldia y además la Ley le faculta para suspender los acuerdos que la Gestora tome. Y en cuanto a los motivos que le han inducido a llegar a un acuerdo con los mayoristas de bebidas, repite que ya expuso en la sesión anterior, que pugna en su manera de ser toda violencia y que para evitarla es por lo que se llegó a dicho acuerdo, y que si se le impone el deber de ocupar la Alcaldia debe serle respetada su manera de ser y de entender el gobierno de la ciudad".

Clar i contundent, per si alguns dubtes hi havia. ⁽¹²³⁾

¹²³ Sessió de l'11 de juny de 1942. Veure, també, sobre la qüestió de l'esmentat arrendament -un dels problemes ja gairebé endèmics en la història de Granollers- les sessions del 28 de maig, i 3, 6 i 18 de juny. AHMG.

Que algunes coses havien anat canviant, ho demostrava la presència a Granollers del delegat espanyol de Sindicats, Sanz Orrio, i, especialment, la presència del governador civil, Correa Véglisson, el març de 1942, ja que no despertaven tan devesall de ratlles. També aquell mes, la delegada provincial de la S.F., Casilda Cardenal, feia una visita a la ciutat, i a la seu de la delegació comarcal. Correa, tornà a Granollers, el mes d'agost, i sembla que més aviat es dedicà a prendre contacte amb el jovent falangista. ⁽¹²⁴⁾

La *División Azul*, continuava sent de les notícies que mereixien més atenció al llarg dels primers mesos de 1943. Jaume Viñallonga Borrell, un granollerí allistat a la divisió hispano-alemanya, continuava escrivint des del front rus com ho havia anat fent durant els mesos anteriors. Eren articles d'abreviat heroisme. Es diria que les dades arribades de tant lluny, mentre la ciutat feia homenatge a la divisió i Correa Véglisson tornava a fer acta de presència a la ciutat amb motiu de la celebració de l'entrada de les tropes nacionals, contribuïen a mantenir la bel·ligerància i els punts més purs del falangisme. El balanç dels actes, una vegada s'havien acabat, eren valorats com positius i els titulars de la premsa, com sempre elogiosos, a algunes institucions, persones i a la doctrina joseantoniana: "*Granollers, falangista*" -un dels titulars- manifestava en les seves ratlles que: "*(...) el camarada Correa, en su vibrante discurso, confesó que después de la liberación material de Granollers, se propuso su liberación moral y que de tan árdua tarea estaba satisfecho, pues Granollers estaba liberada moralmente e incorporada ya definitivamente al destino histórico de España*". ⁽¹²⁵⁾

Tanmateix, el concurs comarcal de bestiar, dins dels actes del mercat de l'Ascensió i amb conjunció amb les germandats sindicals de pagesos i ramaders, començava a mostrar una ciutat engrescada de nou amb les seves tradicions mercadals. La importància que adquiria per a Granollers la fira, ho demostrava les presències, entre d'altres, del tinent general Moscardó, la del governador civil Corraa Véglisson, i la del governador militar, general, Coll Fuster. ⁽¹²⁶⁾

¹²⁴ La visita de Correa i Sanz Orrio, anà lligada, entre altres coses, a tenir un millor coneixement de la distribució de patates, importació de semilles i adobs fetes a Granollers, Sabadell i Terrassa. A les oficines de la CNS, foren rebuts per Pau Palau, delegat comarcal; J. Llacuna, secretari, i Marià Ganduxer, administrador. *Vallés*, núms. 77 i 98, març i agost de 1942. HMJM.

¹²⁵ *Vallés*, núms. 117, 118, 119, 121, 124, 127, 131, i 135, gener a maig 1943. HMJM.

¹²⁶ *Vallés*, núms. 137 i 139, maig i juny de 1943. HMJM. *Vallés*, núms. 137 i 139, maig i juny de 1943. HMJM.

Granollers semblava que volia recuperar una altra imatge, i per fer-ho, fins i tot s'havia de portar a terme replicant a la premsa estrangera que feia alguns anys havia parlat de la ciutat amb tons que l'articulista -Claudi Colomer Marqués- no li agradaven. En efecte, la revista *Estampa* havia publicat quelcom semblant a que en el mercat granollerí s'hi feien transaccions pecuniàries amb motiu de nuviatges, i Colomer a part de negar-ho fermament, aprofitava per parlar de la ciutat i de la comarca vallesana amb tons de defensa dels seus habitants.⁽¹²⁷⁾

En una ràpida visita, Correa tornava a fer acte de presència a la ciutat, el mes de setembre. Atès per l'alcalde accidental, Francesc Estabanell, es congratulà de la reconstrucció de l'església parroquial. Coherent amb el que havia manifestat moltes vegades, el governador tenia un especial interès en l'esmentada reconstrucció, símbol de moltes coses, i no només per als catòlics granollerins, sinó també de l'*Estado Nuevo*.⁽¹²⁸⁾

Era evident que la càrrega ideològica del Règim no minvava: en una línia semblant als mesos anteriors, *Vallés* continuava escrivint a favor de la doctrina falangista i la remembrança de la victòria era continuament afirmada, mentre la S. F. de la FET i JONS, i les cartes des del front rus, insistien a bastament amb el contingut doctrinari d'una falange que, almenys oficialment, no baixava gens la guàrdia i Franco, el mes d'octubre, era motiu d'homenatge a través de ratlles d'elogi com cabdill a la guerra i cabdill a la pau, amb frases com aquestes:

"(...) Desde su caudillaje tiene en su haber la redención de España que con la Victoria trajo aparejado el despertar de las tradiciones patrias, el reencuentro de la Raza inmortal, el descubrimiento de la Juventud con ansias de Imperio..."⁽¹²⁹⁾

I com si la presència i les consignes de Correa haguessin abrivat el ànims d'alguns granollerins, tornava a sorgir el tema del monument, encara no aixecat, al caiguts per Déu i per la Pàtria. Sota el titular de *Deuda*, s'afirmava a *Vallés* que era vergonyós que no hi hagués encara a Granollers el monument esmentat. Era tan forta la insistència sobre el tema que FET i JONS inicià una campanya de subscripció popular que, segons afirmava el partit,

¹²⁷ *Vallés*, núm 142, juny de 1943. L'article del *Vallés* fou reproduït a *Solidaridad Nacional*, de Barcelona; *Nueva España*, d'Osca; *Hierro*, de Bilbao; *Jaén*, de Jaén; *Duero*, de Sòria, i *Línea*, de Múrcia.

¹²⁸ *Vallés*, núm. 151, setembre de 1943.

¹²⁹ *Vallés*, núms. 154 i 155, octubre de 1943. HMJM.

tenia un enorme èxit. Correrà Véglisson n'era nomenat president provisional de la comissió que ho tirava endavant. El mes de desembre, el mateix governador civil Véglisson en nomenava la comissió definitiva. Més proves de la línia d'intent de consolidació en el camí del nou Estat, entre formes i càrregues de profunditat. Sota l'editorial *Pro-Idioma Español*, es deia:

" La primera gestión oficial para sacar el ignorado yugo idiomático de los dialectos españoles, la realiza la Sección Filológica de la Estación de Estudios Pirenaicos del Consejo de Investigaciones Científicas... (...) con esa labor realizada dentro de pocos años podríamos tener un idioma más galano y menos libros plagados de perífrasis y cortedad lingüístico. Lo que no es nada trivial y sí muy importante" ⁽¹³⁰⁾

Tanmateix, les coses, a Granollers, a la cúpula política, canviaven. En efecte, el relleu en el càrrecs locals del Moviment es feia efectiu el mes de febrer de 1944. Correa feia nous nomenaments que eren rebuts a les pàgines del *Vallés* amb les frases següents:

" (...) obedeciendo a esa agilidad y a esa necesidad que tiene todo Movimiento de remozarse, se ha realizado en la Jefatura local de Falange, el relevo. El camarada Luis Icart ha sido substituido por el camarada Francisco Sagalés. Luis Icart puede dejar la Jefatura con la íntima satisfacción del que sabe haber realiado buena labor, labor que todos los falangistas agradecemos y que ningun granollerense podrá olvidar. Francisco Sagalés, el nuevo Jefe local, que tan brillante gestión realiza al frente de la Alcaldia, hace esperar nuevos auges en la Falange granollerense".

En realitat, la remodelació política era més profunda, ja que el canvi anava acompanyat d'una remodelació de la composició de l'Ajuntament de Granollers en ser, també, nomenats, nous membres de la Gestora. En certa manera, s'havia esgotat una etapa. Els canvis ideològics i pràctics, però, estaven per veure, car els falangistes de primera hora, la línia dura granollerina, no quedava pas apartada ni desconnectada dels llocs de decisió municipal. Semblava que l'alcalde Francesc Sagalés, en assumir a més, ara el càrrec de cap local de Falange, estaria ben marcat per persones de provada fe falangista. ⁽¹³¹⁾

¹³⁰ *Vallés*, núms 160, 161, 162, 163 i 164, novembre i desembre de 1943. HMJM.

¹³¹ *Vallés*, núm. 172, febrer de 1944. En el mateix número apareixien els noms dels nous

9.-Els primers resultats de la pràctica política del *Nuevo Estado*.

En pocs mesos, a tot estirar en pocs anys, el sistema basat en un règim militar i en una doctrina d'inspiració dictatorial-feixista, havia deixat Granollers absolutament diferent del que havia estat fins a l'esclat revolucionari i bèl·lic de 1936-1939 i durant aquest període.

Damunt d'una ciutat angoixada per les penúries econòmiques i socials dels mesos de revolta i de guerra, damunt d'una ciutat enrunada pels bombardeigs dels avions italians i alemanys i pels incendis i saqueigs durant la folia de la retirada, Granollers naixia de nova planta, com si la història bona o dolenta dels temps anteriors no tinguessin cabuda a la vida que s'imposava des del primer moment de l'entrada de les tropes franquistes.

Com a resultat del conflicte i amb el drama conseqüent als canvis imposats per la revolta, les morts, la brega contra la guerra, els exilis - d'impossible quantificació a hores d'ara en quant a Granollers- el desori des dels primers moments de l'entrada de les tropes guanyadores era total. ⁽¹³²⁾

En realitat, s'hagué de perfilar i bastir la ciutat amb molts entrebancs. Retornar mobles, immobles, reconstruir la ciutat, construir el *Nuevo Estado*, depurar i buscar ràpidament o a poc a poc, unes persones que fessin la feina de la manera millor a la línia imposada pel règim, era una trama que s'anà ordint perfectament, malgrat que les contradiccions fossin ben paleses entre les declaracions oficials, la parafernàlia oficial, i la vida quotidiana repleta de problemes on la gana i la fam, en massa ocasions, eren la notícia diària.

càrrecs nomenats per Correa que, a part del de Sagalés, eren : secretari local de FET i JONS, Ramon Valls Fortich; delegat comarcal d'informació, Francesc Sala Bernaus; d'ex-cautius, Francesc Puig Llivina; delegat local de justícia i dret, Josep M. Montagud. Valls Fortich era nomenat, a més, tercer tinent d'alcalde, i Esteve Duran Serra i Francesc Sala Bernaus, eren nomenats nous gestors de l'Ajuntament granollerí.

¹³² Els intents de reconstruir les dades sobre els exiliats, - les indagacions les vaig començar als voltants de 1990- han estat d'enorme dificultat. Ni per les llistes de les lleves, ni pels noms de les persones més implicades en el conflicte, ni pels noms dels presoners als camps de concentració a França, n'he obtingut dades fiables. L'última opció era la de seguir mansana per mansana de la ciutat, d'acord amb la distribució aproximada dels inicis dels quaranta, i preguntar el que recordaven sobre el tema les persones que hi vivien. Així m'ho recomanà un testimoni oral que visqué l'època de la guerra. Tanmateix, el resultat tampoc ha estat reixit a causa dels grans canvis urbans de Granollers aquests darrers anys.

A més, la sotragada també es notà perquè la població d'aquests anys, - en realitat tota la del decenni dels quaranta- es mantingué força estabilitzada, però els pressupostos ordinaris anuals d'entre 1939 a 1942, minvaren molt en proporció a pressupost, diguem-ne, per a persona. El salt fort es va fer l'any 1943, i amb lleugeres variacions es mantindria en augment, lògicament, al llarg del decenni. Els primers anys, però, les dificultats foren moltes per atendre la gran quantitat de problemes que constantment apareixien i que patia la població. No es estrany trobar encara que, a part de les cartilles de racionament que durarien fins als inicis dels cinquanta, el gener de 1945, fossin acollides els menjadors d' Auxili Social, creats el febrer de 1939, un total de 202 persones, infants en la seva majoria.⁽¹³³⁾

La població es mogué en uns paràmetres força ajustats: 1940: població de fet: 13.960; de dret: 13.518. El 1940, 14.314 i 14.052, respectivament. El 1942: 14.630 i 14.359, respectivament. El 1943: 14.873 i 14.566, respectivament. El 1944: 14.874 i 14.598, respectivament. Els pressupostos ordinaris, oscil·larien així: 1940: 966.674,59 pts.. Pressupost per habitant: 69,24 pts. -el de 1939, era de 979.472, 50 i 70,20 pts-. El de 1941: 954.425,56 pts. i 66,67, respectivament. El de 1942: 937.406,07 pts. i 64,07, respectivament. El de 1943: 1.505.576,08 pts. i 99,98, respectivament. Els primers anys, en concret fins a 1943, els qui havien d'administrar els cabals públics, hagueren de fer molts equilibris.⁽¹³⁴⁾

Els efectes de la gana es notaren aviat. Molt més, però, els acusaren els habitants del que pròpiament era Granollers, que no pas els de l'antic municipi de Palou, lloc ocupat per importants conreus i bestiar i amb una situació de relativa penúria en acabar la guerra. La gana anà acompanyada del naixement del bescanvi i de l'estraperlo, on alguns pagesos hi feren negoci, i on alguns ramaders, empresaris, i comerciants, feren cisa amb la col·laboració directa, amb la vista grossa o amb contra del parer de les autoritats oficials del moment. Alguns testimonis orals de l'època, ho avalen. Els documents existents a l'Arxiu, sobre sancions, recursos, reiterades actituds d'incompliment de les normes legals per part d'alguns granollerins, ho avalen encara més, i mostren que les pràctiques irregulars i els estira i arronsa existents a la ciutat pel tema de l'emmagatzament de queviures, les llicències, preus abusius, o trasllat irregular de bestiar, es perllongaren anys i anys, de manera, de vegades, escandalosa. Amb els anys, minvariën les actituds esmentades, però no desapareixeria la importància de aitals activitats que proporcionaria a alguns granollerins un destacat status econòmic. La situació de postguerra ho permeté amb molta facilitat.

¹³³ Correspondència, gener de 1945.

¹³⁴ Dades extretes de les carpetes d'Hisenda, de l'AHMG.

La xarxa cultural i política tan rica i plural a la ciutat vallesana abans de la guerra, quedà anorreada com si hagués estat la culpable de tots els mals granollerins i corresponsals com molts altres pobles, del conflicte general. La ciutat quedava amb unes institucions esbotzades, moltes persones culpabilitzades, de vegades de manera justa, de vegades de manera injusta, i amb un llegat esborrat a la força i amb uns dictats imposats ben allunyats del tarannà de l'esperit granollerí, vallesà, i propis d'un país avesat, poc o molt, a les formes d'autogovern, de pluralitat, i d'ús d'una llengua pròpia que també es veia esquarterada. L'Acció Catòlica, seria l'únic organisme que amb una certa importància, i no en estar estrictament lligada al Règim, qui des de 1940 iniciaria unes activitats culturals i esportives que tot i el senyal marcadament catòlic, possibilitaria un cert caliu a molts joves granollerins. També continuaria fent les seves activitats, l'Agrupació excursionista, sota control, sota molt control. Per altra banda l'impuls de l'handbol a Granollers, aniria vinculat amb la política esportiva del sistema. Tanmateix, ja des d'aquells anys, a Granollers, l'excursionisme i l'esport serien alternativa, refugi, glòria, i renom, en una estranya barreja cultural, d'esbarjo i política que encara avui dia hi és present, de manera molt especial, a aquesta ciutat vallesana.

Hom diria que, durant el temps transcorregut entre 1939 i 1943 - afinant més, fins el canvi de la nova Gestora succeït el febrer de 1944 - a Granollers s'hi observen dues línies de vegades ben diferents: per una banda, hom pot constatar com les necessitats més elementals eren el motiu de major atenció d'alguns integrants de les Gestores. Per altra, el seguiment de la via oficial i de majors connotacions amb el franquisme jurídic o sociològic, va ser l'opció presa, gairebé sense esquerdes, per altres, els quals, d'aquesta manera compliren fidelment el nou camí marcat. La revista *Estilo* i el butlletí, del F. de J. de Granollers, *Acción*, serien les mostres més clares, a Granollers, de l'esperit joseantoní i per tant, falangista.⁽¹³⁵⁾

Aquestes dues línies assenyalarien un traç ben clar damunt de la mateixa ciutat que, mentre es refeia psicològicament del trauma de la guerra, intentava reconstruir la seva vida col·lectiva i es veia violentada pels nous estils i formes tan alienes a la seva pròpia història - per bé que és ben cert que moltes persones acceptaven de grat el nou règim - , i observava silenciosament com la justícia franquista s'imposava a base de dràstics mecanismes.

¹³⁵ Sobre les publicacions dels primers moments de postguerra, veure: Subirà, Jon, op.cit. 2a part. Aparegueren: *Agrupación Excursionista de Granollers*, l'any 1940; *Estilo*, el 1940; *Boletín de Acción Católica*, el 1941; *Vallés*, el 1942; *Acción*, el 1943. Aquesta darrera publicació estava editada per la *Jefatura del Servicio de Cultura y Formación, Nacional-Sindicalista*. Va durar del maig de 1943 al maig de 1944.

Hom diria que, a Granollers, el *Nuevo Estado* tenia molt clar que les Gestores havien d'anar fent una feina important, però més aviat casolana, quotidiana, a part, com era lògic, de les tasques de control de tota la població granollerina i que algun membre es dedicà, de manera preferent, amb cos i ànima, a fer una feina entre feixuga i especial, sobre informació i investigació. A més, quedava clar que les depuracions es farien i es van fer acompanyades de tot un aparell processal que remenaria fins a les arrels d'on calia, per confeir l'història personal de molts granollerins. I fet això, sota consignes molt clares, generals o específiques, i que volien un resultat sense massa dilacions i alhora eficaç. Atesa la documentació drenada pel jutjat de 1a. Instància de Granollers, Jutjat de Responsabilitats Polítiques, es obvi afirmar que l'activitat judicial granollerina, tampoc quedà curta a l'hora de tenir feina processal. ⁽¹³⁶⁾

Repartits els papers, Granollers, a l'igual que tots els altres pobles ocupats, no deuria ser massa diferent en la seva adequació al nou règim, tot i les seves especificitats, que lògicament sí que n'hi hagueren. Algunes d'elles que no es pot deixar sense relacionar, seria la referent a la pila de repressaliats, depurats i controlats que hi hagué a la ciutat, activitats oficials que tingueren lloc entre, bàsicament, 1939 i 1943, i portada a terme per la justícia militar, i els informadors i investigadors de l'Ajuntament granollerí, Guàrdia Civil i Comissaria de Policia, gairebé sempre d'acord, llevat d'algunes poques excepcions.

El resultat de la neteja, valgui l'expressió, i del control que s'efectuaria, seria, i és, aclaparador. Les dades són aquestes:

9.1. La repressió franquista: afusellats en acabar la guerra.

Entre el 20 de febrer de 1939 i el 16 d'octubre de 1942, moriren afusellats al Camp de la Bota, un total de 18 granollerins. Representava la quarta part dels afusellats de la comarca. El promig d'edat era de poc més de 33 anys, inferior al promig d'edat dels catalans morts pel règim franquista, ja que va ser de 38 anys. Gairebé la totalitat dels executats, es feia constar que eren militants de la CNT-FAI, però també n'hi havia de les JJLL, d'ERC, d'E.C. i del

¹³⁶ Entre 1940- 1945, hi ha 70 sobresseïments del Jutjat de 1a. Instància de Granollers, dipositats a Govern Civil. Aquesta peça civil, forma part d'altres peces penals. Veure: *Expedientes de Responsabilidades Políticas. (Caja 315. Fondos Antiguos). 1940-1945.* AHGCB. Alguns d'aquests documents també consten a l'*Archivo Histórico Nacional, de Madrid.*

POUM. Dels executats, 9 ho foren l'any 1939, 5 el 1940, 1 el 1941 i 3 el 1942. Els morts foren els següents:

Cognoms i nom	Data defunció	Edat	Militància
Gené Mas, Sebastià (à. el drapaire)	20-2-39	49	CNT-FAI
Garcia Martínez, Dídac	20-2-39	39	CNT-FAI
Gavaldà de Arana, Manuel	10-5-39	38	ERC
Tàpias Cuspinera, Octavi	7-7-39	30	EC (CNT)
Grau Marco, Josep	7-7-39	47	--
Abón Malaret, Joan (à. el torner)	9-7-39	--	--
Fitó Costa, Bartomeu	16-7-39	24	CNT
Vicente Pujades, Francesc	16-7-39	21	JLL
Sardà Parés, Joan	16-7-39	20	JLL
Fernández Zapata, Josep	11-3-40	26	CNT
Serra Calobrans, Esteve	11-3-40	41	CNT
Vila Martorell, Joan	11-3-40	30	CNT
Gonzalo Ruis, Florentí	10-7-40	42	--
Faig Gratacós, Ricard	10-7-40	33	CNT

Rosas Riera, Julià	29-5-41	24	CNT
Martínez Lluch, Joan	22-1-42	30	POUM
Abarca López, Gregori	1-10-42	30	CNT
Hernández Vera, Vicenç	16-10-42	36	CNT

La cadència més acusada de morts, fou durant els mesos de febrer (2 afusellats) i juliol (6 afusellats) de 1939 ; març (3 afusellats) i juliol (2 afusellats) de 1940, i octubre (2 afusellats) de 1942. Dels divuit afusellats, vuit ho foren els mesos de juliol de 1939 i 1940.⁽¹³⁷⁾

9.2. Algunes dades dels llibres registre de detinguts a la presó o dipòsit municipal, d'entre 1939 i 1940.

Tal com ja s'ha indicat en diverses ocasions, el dipòsit municipal que va fer durant alguns anys de presó del partit, quedà replè de detinguts, fos per causa de qüestions lligades directament amb les responsabilitats polítiques del conflicte o per causes de possibles faltes o delictes comuns. A través dels corresponents llibres de registre, hi ha dades de 72 dones entre el 20 de febrer i el 12 de gener de 1939. A partir d'aquesta data, els números de registre 73 al 218, tancat el 3 de juliol de 1940, constaten els noms de dones i homes. De les conclusions que se'n poden treure, òbviament algunes serien la de les males condicions en que havien de trobar-se, atès el reduït espai de què disposava el dipòsit.⁽¹³⁸⁾

¹³⁷ Veure: Camps, Albert; Garriga, Joan; Homs, Josep; Jordana, Jacint; Ledesma, Joaquim: *op. cit. volum II*, seguint inicialment les dades de Solé i Sabaté, Josep M.: *op. cit.*, Edicions 62, Barcelona, 1985.

¹³⁸ El febrer de 1944 l'alcalde Sagalés lliurava un escrit a la presó cel·lular de Barcelona, explicant les deficientes condicions del dipòsit. La superfície era de 68 m², i d'una capacitat per a 20 reclusos en dues cel·les, sense lavabos, ni dutxes ni banys. Hi havia un sol pati. La màxima disponibilitat d'ampliació era per a 40 o 50 reclusos mes, però, lògicament, fent-hi obres d'ampliació. Contrastant aquestes dades amb les de 1939 i 1940 indicades, és fàcil d'imaginar les condicions en què es trobaven els detinguts, especialment, en aquests anys. Correspondència, febrer de 1944, AHMG.

9.3. Els expedients personals.

A l'Arxiu Històric Municipal de Granollers, hi ha una quantitat important de dades referides al personal empleat a l'Ajuntament granollerí, relacionades, especialment, amb el seu comportament social i polític d'abans de 1936, del durant la guerra, i del que empengueren a l'entrada de les tropes franquistes. Es poden trobar mitjançant els lligalls: *Personal, años 1936-1939; Personal, 1939-1940. Depuraciones; Personal 1940-1949.*

8.3.1 Certificacions i declaracions jurades del personal al servei de l'Ajuntament. (*Personal. Años 1936-1939*).

El contingut del lligall, *Personal. Años 1936-1939*, es ple d'informació sobre persones que treballaven per l'Ajuntament de Granollers i que passaren pel tràmit de depuració. L'esmentat lligall conté :

a) Per una banda un total de cinc certificacions atenyents al cap de la presó de Granollers, als metges i llevadora titulars o interí de Granollers i Palou. Van ser fets entre juliol i novembre de 1939. L'únic negatiu correspongué al cap de la presó, de qui s'afirmava a més, que abans del juliol de 1936 pertanyia a Acció Catalana.

La relació de noms per ordre de com es troben els certificats, és la següent: Esteve Rodorera Pont, cap de la presó. Alfred Sellés Baró, metge. Salvador Ramentol Rifà, metge. Concepció Lligoña Fíguls, comadrona. Josep Viñeta Font, metge.

b) Per altra banda, hi ha seixanta-vuit declaracions jurades, més un expedient ,corresponent a Trinitat Company Riera, militar retirat abans de 1936, després cap de la guàrdia municipal de Granollers i un dels principals dirigents de la Columna del Vallès. En

realitat aquest expedient hi és sobrer a l'esmentat lligall, atès el contingut de la resta de documentació. Les declaracions es feren el mes de febrer de 1939 .A través de les declaracions jurades, els treballadors de l'Ajuntament, alguns d'ells cessats de manera definitiva pel Comitè durant la guerra, manifestaven, entre altres aspectes, la seva pertinença política i sindical abans i durant l'època del conflicte.

Del total de la munió de dades existent, hom pot deduir, en quant als partits, la vinculació de la majoria, a Acció Catalana; alguns, al partit de Primo de Rivera, *Unión Patriótica*; a la CEDA, al Partit Radical de Lerroux, i a Acció Ciutadana, una coalició política Granollerina d' abans de la Segona República. En quant als sindicats, molts d'ells manifestaven que havien pertangut a la UGT i a la CNT, gairebé per meitat, manifestant també molts d'ells, que ho havien estat per la força. Algun d'ells es declarà estar a favor de Franco, ja durant la guerra, i un, Xifré Cots, feia constar que s'havia afiliat a FET JONS, des del primer moment de l'entrada de les tropes franquistes. Una de les declaracions jurades més extenses corresponia al secretari de l'Ajuntament, Miquel Roure.

La relació de noms i feines, també per ordre de com es troba la declaració, és la següent:

Frederic Aragonès Xiol, oficinista. Sebastià Xifré Cots, guàrdia urbà. Miquel Roure Llorens, secretari. Salvador Ramentol, Rifà, metge. Alfred Sellés Baró, metge. Manuel Lorén Parés, treballador de mosaics. Josep Llobet Sastre, veterinari. Josep Fatchó Fàbrega, peó. Narcisa Barnils Codina, empleada. Emili Prat Albó, peó. Pere Genevat Parera, jornalier. Josep Bassa Solé, empleat. Ramon Bosc Ros, empleat. Jaume Pelegri Arbós, empleat. Climent Obiol Solé, empleat. Jaume Llopart Bandranas, maoner. Joan Oliveras Samón, pagès. Joaquim Sanpera Corbera, pagès. Teresa Torras Cassas, empleada. Miquel Llach Verdaguer, sepulturer. Josep Duran Garriga, sepulturer. Eusebi Molins Julià, empleat. Francesc Oliveras Samon (?), empleat. Ramon Pagès Blanch, empleat. Sever Sabater Balcells, fogonista. Joaquim Coll Gralla (?), guàrdia municipal. Benet Farrés Calzada, sereno. Josep Ventura Tàpias, sereno. Miquel Teixidor Casal, sereno. Pere Planas Pujadas, no consta. Josep Gili Riera, pagès. Manuel Masip Montells, inspector d'arbitris. Rafael Sauleda Baliarda, empleat. Alfred Canal Comas, metge-cirurgià. Hilari Oña Puig, oficinista. Elena Meson Carrer, comerç. Martí Lleonart Magela, escriptent. Joaquim Garcia de Alcañiz, arquitecte. Carme Font Serra, estudiant. Josep Riera Torelló (?), contramestre. Pilar Baldellou (?) Castellori, portera. Joan Molas Garros (?) , no consta. Màxim Raillo Dias, empleat. Gregori Salas

Romagueras, paleta. Vicenç Girona Vendrell, empleat. Julià Rovira Moragas, peó. Joan Castaño Exsamoni (?), empleat. Teresa Serra Bruach, ajudant de portera. Francesc Llobet Riera, maoner. Francesc Lagé Rosell, empleat. Jaume Cladellas Guasch, empleat. Salvador Rius Ginestet, guàrdia municipal. Josep Mas Vallmitjana, agutzil. Rafael (?) Xirau Estapé, escriptent. Esteve Ventura Buils (?), porter d'escola. Pau Busquets Solé, espardenyer. Josep Martínez Martínez (?), paleta. Esteve Colobran Bover, no consta. Esteve Baset Baqué, peó. Francesc Ricart Tudau, picapedrer. Eusebi Sala Romaguera, empleat. Ramona Barril Ricart, no consta. Esteve Gurri Fernández, neteja de l'escorxador. Francesc Salvadó Carbonell, músic, (al marge consta "*provisional*"). Josep Ballesté Riera, paleta.

9.3.2. Expedients de depuració. (*Personal, 1939-1940. Depuraciones*).

Els expedients de depuració incoats contra funcionaris, es nodriren d'una informació molt més completa que les declaracions jurades en base a les quals, la primera Gestora granollerina actuà rapidíssimament. Seguint les normes posteriors a les declaracions tramitades i a les resolucions preses per la Gestora, aquesta es veié obligada a obrir una sèrie d'expedients en els que, endemés de la declaració jurada idèntica al contingut de les de febrer, s'incorporava, ara, una altra declaració que ampliava les dades ressenyades feia mesos, juntament amb els informes de la Guàrdia Civil, de la Comissaria de Policia de Granollers i de les dades elaborades pel servei d'Informació de FET i JONS, de Granollers. La documentació esmentada es troba en el lligall, *Personal, 1939-1940. Depuraciones*.

Hi ha un total de deu expedients, incoats des de setembre i acabats el desembre de 1939, i no correspon a cap dels treballadors esmentats a l'apartat anterior. Sens dubte, els informes de la Guàrdia Civil, de la Comissaria de policia i de la FET i JONS de Granollers, aportaren moltes més dades que les úniques declaracions jurades del mes de febrer anterior, tot i que en elles, es donaven els noms de les persones que podien testificar sobre el contingut del que es declarava.

Del contingut dels documents, hom podia deduir que els sotmesos a expedient manifestaven i se'ls qualificava, entre altres observacions, amb dades com aquestes: que havien ajudat en la mesura del que els havia estat possible, a persones de dretes; que havia estat persona de dretes des d'abans de la guerra, a les quals votava; que es passà a la zona franquista; entusiasta de la *Causa Nacional*; detingut durant el període roig; que s'havia presentat davant del Comitè declarant-se catòlic; considerat addicte al règim, demostrant disconformitat amb l'actuació marxista.

Les manifestacions dels expedientats, no sempre coincidien amb els informes de Guàrdia Civil, policia i Falange. Aquests informes, si bé era veritat que en alguns moments contribuïen a posar en cert la declaració de l'expedientat, no sempre entre elles mateixes estaven d'acord ni ho estaven en relació a la declaració del sotmés a depuració.

Per altra banda, també es pot constatar del seu contingut, que s'hi anotaren dades en relació a la ideologia i activitats d'esquerra des d'abans de la guerra i durant aquesta, per la qual cosa alguns d'ells foren depurats i no foren readmesos al servei de l'Ajuntament. Gairebé tots els expedients foren acabats per la Gestora, a finals de desembre de 1939.

La llista de depurats, que cal relacionar-la amb la de les actes de les sessions municipals anteriorment assenyalades, és la següent: Aureli Font Domènch; Pere Falgà Vives; Joaquim Catafal Bruguera; Agustí Palau Claveras; Pere Roure Gimbernat; Joan Orri Blasi; Avelí Torrent; Joan Canals Sarreño; Josep Carrera Nualart i Miquel Vilageliu Pascual. Roure, secretari de l'Ajuntament, no fou admès, després d'un expedient força dur, i malgrat que diverses persones testifiquessin al seu favor. Igualment passà amb Vilageliu, depositari de l'Ajuntament, i malgrat també diverses persones testifiquessin a favor de la seva conducta, entre ells, el que seria alcalde Francesc Sagalés. ⁽¹³⁹⁾

9.3.3. Altres expedients d'interès. (*Personal, 1940-1949*)

En una carpeta que porta el núm.2, s'hi troben declaracions jurades de treballadors municipals: 21 corresponen a la brigada d'obres i 10 a la de neteja pública, i fan referència al

¹³⁹ He pogut localitzar un parell d'expedients, molt complerts, al Govern Civil de Barcelona, relatius a Miquel Ventura Pascual i Miquel Vilageliu Pascual. Corresponen als recursos d'alçada que ambdós feren per recórrer la sanció de la Gestora de Granollers. Els recursos foren desestimats. Formen part dels expedients de depuració, lletres V i Z. AHGCB.

rendiment en el treball, moralitat i filiació política. La carpeta núm. 4, corresponent a l'expedient personal de Manuel Gómez Guiraldo, vigilant del dipòsit municipal, plaça que guanyà el 20 de novembre de 1940, i contra el qual, la Gestora encapçalada per l'alcalde Sagalés, instruí un expedient que és el que es troba a la carpeta núm 8. Els càrrecs eren diversos com ja s'ha assenyalat: des de les de no donar el tabac obligat als presos i en canvi vendre'l a preu abusiu, cosa que igualment feia amb el pa, fins arribar a cobrar per millores en les condicions a la presó i negociar amb espècies i diners, les tramitacions de llibertat. El 20 de maig de 1942, Sagalés tancava l'expedient instruït per Corbera, destituint el vigilant. Gómez, havia fet constar en la sol·licitud de plaça, la de que volia optar per la de cobrador d'arbitris, o subsidiàriament per la que li fou donada. Ex-combatent i en possessió de la medalla de campanya i Creu Roja, fou destituït després d'un expedient, sembla, també abans s'ha indicat, perfectament instruït.

9.4. La documentació dels lligalls, caixes i d'un fitxer, sobre responsabilitats polítiques.

A l'Arxiu, a més dels lligalls ja assenyalats, hi ha altres tres lligalls més, plens de dades, que es van obtenir per esbrinar les responsabilitats polítiques d'una quantitat altíssima de granollerins. Els lligalls porten les següents referències: *Gobierno Interior. Responsabilidades políticas. Años 1939-1940*, un d'ells sense número de lligall, i els altres dos, amb números 12 i 13, respectivament. A part d'això, hi ha cinc caixes d'avals, amb la documentació corresponent.

A) 9.4.1. El primer lligall. (*Gobierno Interior. Responsabilidades políticas. Años 1939-1940*).

D'aquest lligall, cal extreure'n les dades següents:

9.4.1.1 El llistat corresponent a la *Relación de prisioneros por orden alfabético de apellidos*.

A l'esmentat lligall, hi consten les dades personals, domicili i camp de concentració, d'un total de 338 granollerins, distribuïts entre 267 persones per una banda, més 71 en una llista addicional. La quantitat de presos granollerins en camps de concentració, per tant era força alta. Les xifres no encaixen exactament amb un *Fitxer de presoners*, en el qual hi ha la relació de 225 granollerins que es trobaven en diversos camps de concentració a l'espera de ser avalats per poder retornar a casa o bé a punt de ser integrats a les lleves i llocs de destinació a que serien col·locats. Malgrat la diferència numèrica que possiblement respongués a que el fitxer no s'acabés o que es fes en època posterior i que per tant alguns dels presos ja estiguessin a fora, la xifra majoritària ens serveix per saber la quantitat de granollerins presoners en acabar el conflicte, pendents d'aval i desconixedors de la seva destinació definitiva. En conclusió, una mostra més de l'enorme trasbals que sofria la ciutat.

La quantitat més elevada de presos granollerins, es trobava a Cantàbria, en concret a Santofia (46) i Santander (40), i després als camps de concentració de Santa Ana de León (28) i de Miranda de Ebro (21), aquest darrer a la província de Burgos. En aquests quatre camps, es trobaven gairebé la tercera part de concentrats.

Els altres camps de concentració on hi quedaren dies i setmanes moltes persones a l'espera dels avals que els permetessin sortir, eren -seguint les dades de la relació de presos abans esmentada- els de Burgo de Osma; Medina de Rioseco (Valladolid); Aranda de Duero; manicomi de Reus; La Guardia (Pontevedra); Corban (Santander); Puebla de Caramidal; Girona; Lleida; Horta, a Barcelona; Martorell; plaça de toros de Vitòria; Pamplona; Sant Sebastià; Plasència; camp de concentració Santa Estima (Valladolid); Santa Maria de Oya, a Vigo (Pontevedra); Lleó; Astorga (Lleó); La Corunya; Orduña (Biscaia); edifici dels Germans de la doctrina cristiana, a Tarragona; Vic; França; Alcolea de Cordoba (Còrdova); Bilbao; Basurto (Bilbao); Bata (Càdis); Rota (Càdis); Saragossa; Logronyo; Huelva; Maó; San Pedro de Cardeñas (Burgos); Còrdova; San Cayetano (Còrdova) San Juan Masarrifa; Sevilla; Zamora; Basbastro (Osca); Orapesa (Toledo). A través de les dades també es donava constància de presos a llocs com: caserna de la Maza, núm 15, 1a. Cia. 1er. Grup; Parc d'automòbils, 55 cia., 55 divisió; camp de concentració de la 55 divisió, a Borriana (Castelló) i Exèrcit del Sud.

En alguns casos que cal destacar i que qüestionarien de si es tractava de presos en camps de concentració o de presos en batallons de càstig, les dades donaven les següents

referències, de vegades un xic imprecises: Camp del 4art. batalló de treballadors. Agrupació de divisions; Batalló de Proveïments; Batalló de treballadors, a Santander. ⁽¹⁴⁰⁾

9.4.1.2 Les fitxes classificatòries dels granollerins afectats per les lleves.

L'intent de control i depuració que portà a terme el règim franquista, fou practicat, també, a través de les dades obtingudes de les persones que formaren o havien de formar les lleves d'ençà de 1936. Fins a la lleva de 1940, les dades de l'Arxiu de Granollers, amb documentació també molt abundant, els documents i expedients ens continuen situant sota el prisma ofegant de noms, llocs, actituds, activitats, denúncies i informes oficials.

Són centenars els documents existents, els qual cal relacionar amb un llistat de les lleves. De les dades més importants a destacar, cal fer-ho per exemple, les que feien referència a si el referenciat era de bona conducta i antecedents, o no, si va prestar o no col·laboració als rojos, i si era simpatitzant, indiferent o desafecte al règim. Anaven signats pel cap d'informació i regidor de l'Ajuntament de Granollers, el ja esmentat, Agustí Corbera. En alguna ocasió, per l'alcalde Josep Serra.

Aquests certificats, serien els complementaris dels altres dos lligalls que s'esmentaren, de números de carpeta, 12 i 13.

9.4.1.3. El llibre carpeta, *Lista de individuos presentada a depuración*.

A part dels documents abans esmentats, s'obrí un llibre carpeta amb les dades de 1.610 granollerins que havien de ser depurats. Els noms i cognoms de les persones anaven acompanyats de la conducta, qualificada de molt bona, bona, dubtosa i dolenta; la col·laboració amb els rojos, amb un sí o amb un no o amb una ratlla, i finalment el concepte que sobre ell es creia que tenia del GMN: entusiasta, addicte, simpatitzant, indiferent, o desafecte. En veritat, davant del treball esmerçat i la xifra de controlats d'una població com

¹⁴⁰ Hi ha una relació corresponent a mitjan febrer. Una altra no hi consta data, però ha de correspondre a les setmanes immediates a l'entrada de les tropes franquistes. Segons que m'explicà un dels granollerins que anà a raure a un dels batallons de treballadors, hauria preferit en molts moments haver anat a parar a presó, per tal de no sofrir les contínues vexacions a que eren sotmesos els integrants del batalló. Recordava que una munió de presos com ell, de diverses professions, foren encomenats de reconstruir part de les obres de Santa Maria del Mar, de Barcelona.

la de i com Granollers, cal concloure que sembla molt alta i feta amb molt de zel. No consten dates d'inici ni d'acabament. Possiblement, per les dades existents a l'Arxiu, devia ser obert i clos entre 1939 i 1940. A tot estirar, en els mesos inicials de 1941.

9.4.1.4. Llibre carpeta, *Relación de los avales aprobados por el Servicio de Información.*

No és estrictament complementària de l'anterior, i amb molts menys noms. Tal vegada no s'acabà. Devia ser fet en el mateix període que el llibre carpeta anterior. Signat pel cap del servei d'informació. Al costat dels noms i cognoms, hi havia les dades de conducta, col·laboració amb els rojos i relació amb el GMN. En alguna ocasió s'hi feia constar el nom o noms dels avaladors que responien de la persona avalada. En certa manera, podria respondre, per defecte, als noms de les persones indiferents o no desafectes al GMN. No consta data d'inici ni de tancament. Obert segurament el 1939 i tancat, també possiblement, el 1943. La raó de la precisió d'aquestes dates, estaria per la vinculació amb les caixes d'aval que es dirà, obertes el 1939 i closes el 1943.

9. 4.1.5 Llistat, *Relación de los individuos clasificados como desafectos por el Servicio de Información.*

En el mateix lligall, hi ha constància d'un llistat de persones classificades com a desafectes pel cap del servei d'informació de l'Ajuntament. Són un total de 53 persones, només amb nom i cognoms. Tanmateix, dóna la impressió de ser un llistat inacabat i tal vegada potser el buidat d'altres dades dels centenars de certificacions que s'han assenyalat i que s'indicaran. Els noms i cognoms no responen a persones vinculades amb esdeveniments revolucionaris o bèl·lics. Sense data, i, possiblement, no en caldria treure'n més deduccions.

B) 9.4.2. El segon lligall.(*Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1940. Núm. 12.*)

Com l'anterior, el nodreix centenars de documents. Més simple en quant a les dades que el número 13, però igualment d'important contingut. Està replè de fitxes classificatòries dels granollerins obligats per les lleves. Es formà a base d'una sola fitxa, però amb un contingut prou precís i abundant per extreure'n dades.

El classificat havia d'omplir l'esmentada fitxa classificatòria, de manera personal i signada, on hi feia constar: Cognoms i nom; edat, estat, professió, veïnatge, noms dels pares i veïnatge; haver o no estat presoner, lloc i circumstàncies; presentat, quan; llocs de residències des del 6 d'octubre de 1934; si havia servit o no a l'exèrcit roig, i si ho havia fet amb caràcter voluntari o forçós, amb les dates i dades d'ocupació, servei en unitats; indicació de les persones que durant el període esmentat s'havien destacat per la seva desafecció a la *Causa Nacional*, i si havien o no tingut intervenció en els mateixos, havent de relacionar on l'havia sorprès el *Alzamiento* i senyalant als dirigents i autors dels delictes que es cometeren, especificant, en concret, els fets criminals, en el que, havia de manifestar si havia o no intervingut; havia també de manifestar on posseïa béns, ell i els seus familiars; les persones que el coneixien i podien respondre de la seva actuació i residències; documents que presentava i podia fer, si ho creia oportú, altres manifestacions d'interès.

Òbviament, les dades pogueren contribuir al control i estengueren la possibilitat de les denúncies fins a límits importantíssims. La utilitat del contingut d'aquestes fitxes, on apareixien en alguns casos els noms de denunciats i imputacions de crims, no només de Granollers, sinó també d'altres llocs, podia ser feta servir per enjudiciar o controlar durant tot el temps que hom volgués - com a mínim durant els anys de la dictadura- a molts granollerins i per extensió a moltes altres persones d'arreu del territori de l'Estat espanyol. La facilitat de la denúncia, i àdhuc la gairebé impunitat en que es movia el declarant en donar les dades que podien seguir molts camins, contribuïa a possibilitar -de cert incertes o falses- a unes arbitrietats que fins i tot es podien pagar amb una repressió que podia arribar als límits més extrems. Els documents foren elaborats entre 1939 i 1940.⁽¹⁴¹⁾

C) 9.4.3. El tercer lligall. (*Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1940. Núm.13*)

¹⁴¹ Els anys consten en el mateix lligall.

També nodrit amb centenars de documents, és més complet que l'anterior, ja que a part de les fitxes classificatòries signades personalment, i amb anterioritat, n'hi havien unes de noves, també signades personalment i amb les característiques gairebé idèntiques, però totes dues s'adjuntaven junt als certificats de la Guàrdia Civil de Granollers, que relacionaven la conducta i antecedents de la persona sobre la que es donava informació des d'abans del GMN, durant la dominació roja-separatista, informant si s'havia incorporat o no a les files roges, amb quin caràcter, i com se'l considerava en relació a la Causa Nacional.

Junt a aquest certificat, també s'hi acompanyava el del cap d'Informació de l'Ajuntament i que ja s'ha indicat, i a més, el de la delegació d'Informació i Investigació de la FET i JONS de Granollers, amb dades molt semblants a les aportades per la Guàrdia Civil. Les signava Juan Vendoiro, amb caràcter de delegat local d'Informació, del partit.

Els mateixos raonaments fets en quant a l'anterior lligall es poden aplicar a aquest, per bé que en aquest cas, cal recordar que es feia un dossier complet, amb intervenció de diverses fonts d'informació, on les opinions falangistes sobre el passat a depuració, tenien un pes específic nou. Sota la darrera fitxa classificatòria signada pel portat a depuració, s'hi feia constar la classificació oficial, provisional i la definitiva. La documentació es va fer entre 1939 i 1940. ⁽¹⁴²⁾

9.4.4.- Lligall corresponent a la Causa General. (*Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1942*).

Un altre lligall existent a l'Arxiu conté les dades relatives a la Causa General incoada immediatament d'acabar la guerra. Entre les diverses dades existents, s'hi poden trobar els noms dels integrants del Comitè, els dels que més es destacaren i un gruix d'informació relativa a col·lectivitats, incendis, saqueigs, expropiacions i víctimes de la repressió revolucionària. Es una part de la Causa General que es troba a l'*Archivo Histórico Nacional, de Madrid*, i sembla més oportú ressenyar les dades d'aquest. D'entre les dades, però, a destacar d'aquest lligall de l'Arxiu granollerí, caldria fer les corresponents a un cenç d'ex-combatents de la ciutat, afiliats a la FET i JONS. Es feren constar un total de 29 persones.

¹⁴² Dades que consten en el mateix lligall.

9.4.5.- Les caixes d'aval, anys 1939-1943.

A part dels documents esmentats, entre ells, el llibre carpeta d'aval, es troben a l'Arxiu, milers d'aval que van ser fets entre 1939 i 1943. Recollits i organitzats en caixes fa alguns anys, permeten constatar, una vegada més, les dades de l'interessat en obtenir-lo, i que eren donats mitjançant el servei d'Informació de l'Ajuntament. N'han de faltar alguns que possiblement es trobin extraviats, fet difícil d'acceptar a hores d'ara a causa de la recerca i buidat gairebé absolut que s'ha fet de l'Arxiu, o més possiblement, desapareguts. El sistema d'organització de les caixes ha estat fet de la manera següent:

1.- Caixa 1, any 1939, avals números 410 a 750 i 1.210 a 249. 2.- Caixa 2, anys 1939-1940, avals números 1.250 al 1.300; 1.401 al 1.500; 1.501 al 1.600 i 1 al 99. 3.- Caixa 3, any 1940, avals números 251 al 409; 1.100 al 1.200 i 1.601 al 1.800. 4.- Caixa 4, anys 1941-1942, avals números 1.801 al 1.879; 1.882 al 1.979 i 100 al 250. 5.- Caixa 5, any 1943, avals números 1.301 al 1.400 ; 1.380 al 2.129 i 2.130 al 2.210. Aquesta darrera classificació, en realitat no massa clara.

Idèntiques observacions cal fer en relació a aquests avals, i el que representà de coneixement i de control per a la Guàrdia Civil, policia i falange i per al servei d'Informació de l'Ajuntament.

9.4.6. Dades a l'entorn d'un fitxer de control de la policia.

Un total de 252 persones amb diverses dades, consten en un fitxer dipositat a l'Arxiu procedent de la comissaria de policia. Elaborades a partir de diverses fonts, la policia organitzà un fitxer que, per algunes de les dades que hi consten, podria haver estat en actiu, de manera més efectiva, fins a la dècada dels cinquanta. Les dades són nombroses, entre les quals destaquen els àlies, el concepte policial sobre conducta, per exemple, dolenta, perillosa, esquerrana, indiferent, així com els càrrecs o feines polítiques que va fer durant la guerra. Entre les observacions, s'assenyalaven, entre d'altres, per exemple, la d'haver

participat en algun assassinat, condemnat a mort, a pena de presó, disposar de llibertat provisional, maçó, baix, prim, blanc amb cara de coreà, i amistats que tenia. Les dades de control, de vegades, ratllaven a veritables fineses. Un fitxer que va poder ser utilitzat fins a les portes de la desaparició de la dictadura, i que per, gairebé un atzar, fou dipositat a l'Arxiu.⁽¹⁴³⁾

9.5. Els maçons granollerins registrats a Salamanca. (*Archivo Histórico Nacional, Sección Guerra Civil*).

En principi, tan sols s'han pogut constatar les dades a l'entorn de l'expedient i el procés incoat al granollerí Josep Garrell i Alsina. Garrell, una de les persones que més s'havia destacat abans de la guerra per la seva postura liberal i àdhuc mostrat crític públicament en algunes de les decisions del Comitè, fou expedientat i processat, una vegada acabada la guerra, per la seva pertinença a la lògia maçònica Unión Fraternal, núm. 51, de Granollers, mitjançant una sentència dictada pel Tribunal especial per a la repressió de la maçoneria i del comunisme, creat d'acord amb la llei d'1 de març de 1940.⁽¹⁴⁴⁾

En base, però, al sumari que contra ell s'havia incoat, fou condemnat per sentència de 3-12-1943, a la pena de dotze anys i un dia de reclusió menor i accesoris. Segons constava a la sentència en alguns dels fets provats, la seva activitat política havia estat esquerrana, i havia ingressat a la lògia, l'any 1925, amb el nom simbòlic de Costa, arribant a obtenir el grau segon de company maçó, sense que es pogués haver sabut si va tenir càrrecs i desenvolupar activitats, posteriorment.

El delicte pel qual fou condemnat, segons constava al 1er. considerant, va ser el d'haver ingressat a la maçoneria, obtingut el segon grau, i no constar la seva baixa ni haver presentat la declaració-retractació. Posteriorment, la pena, a totes llums gravíssima, fou commutada. L'expedient consta al Lligall 351/32 (B), i diverses dades sobre l'esmentada lògia consten a la referència de Granollers, 621-A-25, AHNS. ⁽¹⁴⁵⁾

¹⁴³ Testimoni oral.

¹⁴⁴ Josep Garrell fou empresonat i li fou concedida la llibertat condicional el gener de 1941, amb el vist-i-plau del cap local de la FET i JONS i la Gestora. Correspondència, telegrama, gener de 1941. AHMG.

¹⁴⁵ A l'Arxiu de Salamanca, hi ha diverses dades sobre els integrants de la maçoneria de Granollers, algunes d'elles encara per investigar.

10.- El contingut de la Causa General de Granollers.

Per jutjar els fets ocorreguts durant la Guerra Civil i per esbrinar les responsabilitats d'alguns republicans, el règim franquista va publicar un decret el 26 d'abril de 1940 que permetia la investigació judicial de diversos aspectes succeïts durant el període qualificat de domini roig. En realitat, això va permetre recollir un munt de dades que omplien un espai temporal que començava amb els Fets d'Octubre de 1934 i arribava molt sovint fins a 1950 i en alguns casos a la dècada dels seixanta.

Anys després, al setembre de 1980, les dades foren dipositades per la fiscalia del Tribunal Suprem a l'*Archivo Histórico Nacional*, en un total 1850 caixes que contenien els documents integrants de la que era coneguda com la Causa General.

Aquesta font possibilita, i ha possibilitat, descobrir molts fets que tingueren lloc durant el conflicte, alguns d'ells ignorats o no aclarits, per bé que el zel, la irresponsabilitat o la revenja d'alguna de les persones que contribuïren a la seva incoació, en alguns moments poguéssin alterar la realitat dels fets i contribuir a delacions injustes o falses. En tot cas, el mecanisme de repressió disfressat de justícia franquista, actuaria de manera minuciosa amb la finalitat de depurar qualsevol persona o activitat, implicades, sota la concepció franquista, en activitats delictives o il·legals.

La documentació corresponent a Granollers és força voluminosa. Tant l'informe en forma de llibre -volum III- de la Causa General, elaborat per la *Delegación Provincial de Información y Investigación de FET y JONS* de Barcelona, com la *Causa General de la revolución en Barcelona y provincia*, instruïda pel fiscal Eugenio Carballo Morales on hi ha la *Causa General de Granollers*, nodreixen una densa documentació relativa a la ciutat vallesana.

Analitzem primer el volum III ja esmentat, el qual fou instruït i/o acabat el març de 1942.

10.1. FET y de las JONS com a partit de control i de repressió : les dades de la *Delegación Provincial de Información e Investigación de FET y de las JONS* de

Barcelona, delegación comarcal de Granollers.

10.1.1. La informació de FET - JONS començava amb unes referències a l'estat de l'Ordre Públic a partir de les eleccions de febrer de 1936 i amb una descripció geogràfica de Granollers i rodalies, ressaltant la importància de la ciutat com a centre comarcal.

10.1.2. De manera molt succinta feia, sobre Granollers, les següents observacions: la importància de les lluites fratricides entre liberals i conservadors; els homenatges sovintejats als granollerins, morts, de opció liberal; la importància de la Unió Liberal com a lloc aglutinador de granollerins progressistes. Es referiria al diputat Francesc Torras Villà, com a cabdill (sic) durant anys, de l'esmentada entitat. Parlava de la importància que també havien tingut a Granollers diversos organismes: Centre d'Esquerres; Centre Radical de Lerroux ;Lliga Catalana ;Centre Tradicionalista; Centre Catòlic

10.1.3. En relació als sindicats, feia referència al Sindicat Únic de Treballadors i del Sindicat de Contramestres "El Ràdium". Deia d'aquest, que havia tingut pocs afiliats.

10.1.4. En relació a les escoles, donava les dades sobre les regentades per religiosos, algunes de particulars de caràcter semi- laic i una de totalment laica.¹⁴⁶ *"En esta escuela -diu l'informe- se formaron los hombres que en días no muy lejanos habrían de sembrar el odio y el rencor que debia traducirse en el colapso revolucionario más grande que registra la historia de Granollers"*. Es devia referir a l'escola existent a la Unió Liberal.

10.1.5. L'informe continuava amb elogis al general Primo de Rivera i a la dictadura, època, deia, en la qual, elements liberals i anarquistes esperaven el moment per assaltar els estaments de l'Estat (sic). Feia referència a que, durant la dictadura i en diverses ocasions, havien fet acte de presència a la ciutat, Alfons XIII, Miguel Primo de Rivera, Alejandro Lerroux i diversos diputats, però lamentava que precisament durant la dictadura primoriverista s'hagués organitzat, a Granollers, la maçoneria. La causa, també segons l'informe, havia estat l'arribada del comandant Ramon Soriano Cardona (ja mort a l'època de l'informe) al Batalló núm.IV d'Estella, destacat a la caserna de Granollers. Segons l'informe, Soriano havia estat el responsable de la formació a Granollers, de la lògia *"Unión Fraternal*

¹⁴⁶ Es devia referir a l'Escola de la Unió Liberal.

núm.51", filial de la "Gran Lógica Española". Per l'informe sabem que els seus integrants eren un total de disset persones.

Componentes de la Lògia granollerina, *Unión Fraternal* núm. 51

Ramon Soriano Cardona. Grado 33. Venerable del Taller. Simbólico:
"Viriato". (Comandante del Ejército)

Pedro Vegué Matamoros. Grado 3. Contador. Simbólico: "Rosseaux"
(Director escuela 2a Enseñanza)

Claudio de Boet Grado 3. Orador. Simbólico: "Renard"
(Secretario Ayuntamiento de Granollers)

Nicolas Gorina Torra Grado 3. Primer Vigilante. (S): "Herriot".
(Oficial Quintas, Ayuntamiento de Granollers)

Joaquin Montaner Vila Grado 3. Segundo vigilante. (S): "Salmerón"
(Obrero mecánico).

José Gómez García Grado 3. Tesorero y más tarde secretario.
(S): "Peters". (Teniente del Ejército)

José Álvarez del Manzano Grado 3. Maestro de Ceremonias.
(S): "Descartes". (Teniente del Ejército)

Antonio Santonja Grado 3. El Terrible. (S): "Marat"
(Teniente del Ejército)

José Garrell Alsina Grado 3. Nombre (S): se desconoce

(Industrial impresor)

Juan Massó Patau

Grado 3. Limosnero. (S): "Bethoven"
(Empleado municipal)

José Grau Ticó

Se desconoce el grado y nombre simbólico
(Delineante de arquitectura)

J. Raspall

Se desconoce el grado y nombre simbólico
(Arquitecto municipal). Fallecido.

José Maria Coll Coll

Grado 4. Se desconoce el nombre simbólico.
(Agente de negocios)

Benito Altadill

Grado 3. Se desconoce el nombre simbólico.
(Perito agrónomo)

Juan Montaña Riera

Se desconoce grado y nombre simbólico.
(Comerciante). Fallecido.

Martín Soler Ducros

Se desconoce grado y nombre simbólico.
(Contramaestre de tejidos)

José Mas

Se desconoce grado y nombre simbólico.
(Industrial herrero)

L'informe explicava que, per raons econòmiques, la lògia de Granollers s'havia dissolt i que s'havien format dos triangles: un que continuà pertanyent a "*La Gran Lògia Española*", i l'altre al "*Gran Oriente Español*". També deia que suposava que a ambdues lògies hi havien ingressat nous "satèl·lits" i destacava que els seus integrants havien incidit de manera

important en la vida econòmica i política de la ciutat. Afirmava que la majoria dels esmentats maçons formaven part de la Unió Patriòtica (¹⁴⁷).

9.1.6. En relació al 6 d'octubre de 1934, l'informe relacionava que els dirigents dels partits separatistes i membres anarquistes de Granollers, proclamaren l'Estat Català i lliuraren a la massa revolucionària, armes llargues i curtes que amb antelació havien emmagatzemat a l'Ajuntament. Feia constar, a més, la relació dels integrants de l'Ajuntament d'aquell moment, format per Acció Catalana, Esquerra Republicana i un Radical.

De la relació dels esdeveniments ocorreguts, segons l'informe, cal extreure'n les següents dades: els fets es desenvoluparen de manera extraordinària i violentíssima, havent estat Granollers una de les poques poblacions on el moviment arraigà. Comentava com els revoltats es dirigiren, una vegada convertits en amos de la situació, a la Caserna de la Guàrdia Civil, per tal de saber si els seus membres se sumaven a l'aixecament *antiespañol* (sic). En no fer-ho, començà un violentíssim tiroteig entre ambdós bàndols el qual es perllongà durant dos dies amb la Guàrdia Civil dintre la Caserna, tiroteig que acabà quan arribà de Barcelona una columna de l'exèrcit. Tres guàrdia civils en resultaren ferits. L'informe comentava que hi hagué l'intent d'incendiar la Caserna, del llançament d'explosius a l'Església Parroquial, de l'assalt al Centre Radical i de diversos registres domiciliaris, entre ells, el de Manuel Puntas. Al final de la relació dels fets, l'informe explicava que algunes persones foren empresonades -els polítics- i d'altres fugiren -els activistes-. El nombre, llistat, era de 37 persones i continuava amb un etc.

10.1.7. Comentava també l'informe que, d'ençà del 6 d'octubre, es succeïren diverses vagues de caire revolucionari. Donava la relació dels integrants de ERC, el 26 de gener de 1936 així com de la celebració de diverses assemblees i mítings promoguts per Acció Catalana, ERC i POUM. Donava també la relació dels resultats electorals del 16 de febrer de 1936 (Front Popular d'Esquerres 3.788 vots i el Front Popular d'Ordre 1.921) i de diversos incidents promoguts pels partits. Explicava l'efectivitat de l'Ordre de 18 de febrer de 1936, donada pel nou governador civil de la província de Barcelona, Joan Moles, comunicant la reposició de l'Ajuntament destituït pels fets del 6 d'octubre de 1936, i l'informe precisava

¹⁴⁷ L'any 1927 es va crear a Granollers la lògia *La Fraternal*. Pertanyent a la Regional del Nordest, de Barcelona, hi hagué també a Granollers, el triangle *Virtud*. El 1933 es formà la lògia Adonis, predecessor del triangle *Luz y Vida*.

altres dades que demostraven la minuciositat i l'interès en què s'havia fet: donava relació de la data de constitució i dels membres integrants de la Societat de Caçadors i la dels de la Junta del Centre Catalanista d'Esquerra Republicana. Donava, també, dades de *La Gralla*, periòdic independent, al que qualificava de republicà i separatista i del que assenyalava que havia deixat de publicar-se el gener de 1937 per haver quedat absorbit - era el que deia - per *Orientaciones Nuevas*, òrgan de la CNT-FAI del Vallès Oriental.

En altres apartats, l'informe tractava sobre els temes següents:

10.1.8 Dels prolegòmens de l'aixecament militar, afirmant que no hi havia cap preparació al seu favor i que l'ambient dominant a Granollers i comarca era favorable a les idees separatistes.⁽¹⁴⁸⁾

10.1.9 De que, durant la revolta, a Granollers i comarca s'implantà el comunisme llibertari i més tard el sindicalisme anarquista, organitzant-se diverses col·lectivitats. Donava la relació dels inspiradors de l'organització del nou sistema: un total de 34¹⁴⁹, relacionant els qui es trobaven en la data que es feia l'informe, en llibertat, detinguts, afusellats o fets escàpol. Especificava els participants en actes de col·laboració o execució material i les imputacions corresponents. D'entre ells, n'hi havia 15 amb una relació de dades força completa i 60 només amb nom i/o àlies. Donava també constància, dels diversos membres dels comitès revolucionaris: un total de 32, especificant, a més, l'informe, que pertanyien a la CNT-FAI, a la UGT, al Partit Socialista, als Rabassaires, al Front Popular o també al POUM, que actuà -sempre segons l'informe- en forma de comitè en el seu propi local, supeditat a la CNT-FAI.

En altres apartats, l'informe feia constar:

10.1.10 Diverses dades en relació al tribunal de Justícia Popular Revolucionària, format a Granollers, nomenat des de Barcelona i format per tres persones que eren membres destacats de la FAI i que -deia l'informe- havia actuat de manera totalment arbitrària.

¹⁴⁸ Aquesta no era la versió que sobre Granollers, donava Claudi Colomer Marqués, fetes a través d'un escrit a *Estilo*, el juliol de 1941.HMJM.

¹⁴⁹ Les dades són exhaustives. Molt abundants.

Recordava que existien diversos sumaris instruïts per aquell tribunal, en el jutjat de Primera Instància de Granollers. L'informe relacionava els noms dels funcionaris de Justícia: un total de 4.

10.1.11 També donava la relació dels dirigents dels sindicats: un total de 7.

10.1.12 Donava, l'informe, una sèrie de dades a l'entorn de la formació i procediment per a l'allistament i anada al front durant els primers moments de la revolta, activitats que eren portades a terme per la milícia popular organitzada a la comarca. Comentava que el mes d'agost de 1936 s'havia format la Columna del Vallès Oriental i que no havia arribat a cobrir la xifra de milicians prevista, per la qual cosa havien estat cridades les lleves de 1934 i de 1935. ⁽¹⁵⁰⁾

L'informe relacionava els integrants de la Columna: un total de 567 persones. Es donava constància de les persones més destacades en la direcció de les operacions i en especial de Trinitat Companys Rivera, organitzador i cap de la Columna, antic suboficial en situació de retir per la llei Azaña i que a l'esclatar el conflicte era el cap de la Guàrdia Municipal de Granollers. S'explicava l'ascens de Companys des de sots-cap de la Guàrdia Municipal de Granollers fins al de comandant Major de l'exèrcit i comandant del CRIM de Barcelona, i valorava l'informe, negativament, que la causa instruïda contra ell hagués quedat sobresseguda. Explicava que, a part d'aquesta Columna, havien sortit, de Granollers, diferents grups de voluntaris pertanyents a les milícies del POUM, d'ERC i del Partit Socialista. Aquestes prengueren part, segons deia l'informe, en el *ridículo desembarco de Mallorca*. Igualment es feia constar a l'informe, que el comitè de Granollers amenaçà a les lleves del 34 i del 35 d'afusellar a qui no s'incorporés a la Columna i que trauria la cartilla de racionament i que incautaria els béns dels familiars dels emboscats fins que no es presentés el mosso de la lleva que s'havia fet escàpol.

10.1.13 En quant a la persecució religiosa, l'informe relaciona que el Comitè de Granollers havia estat extraordinàriament bel·licós i que aprofitant les esplèndides vies de

¹⁵⁰ L'informe dona la xifra global de 564 soldats, explicant que "*fue hallada una relación de dicha columna que dice así ...*". Deu ser la que també consta a l'AHMG. Veure també: DDAA: *Els últims Quixots. La Columna del Vallès Oriental*. Imprempta Roca, Granollers, 1983.

comunicació s'havia traslladat amb nombrosos milicians a tots els pobles de la comarca, incendiant, saquejant i robant en els temples, esglésies, capelles, convents i col·legis regentats per religiosos, *deixant huellas inequívocas de su paso satánico*. Diu que assassinaren a nombrosos sacerdots i religiosos. En relació al patrimoni artístic i cultural, manifestava que destruïren alguns museus particulars existents a la comarca.

10.1.14 En relació a la propietat privada manifestava que el Comitè s'incautà de totes (sic) les propietats de la comarca i de la ciutat, permetent que el propietari que en tenia més d'una es quedés només al seu habitatge, passant les altres a ser administrades per l'Ajuntament.

10.1.15 En quant a la banca, l'informe relacionava que havia estat controlada des dels primers dies de la revolta pel Comitè revolucionari i que, en haver controlat els comptes corrents de les persones de dretes, moltes d'elles havien quedat a la misèria. En relació a la indústria informava que les empreses havien estat incautades i més tard col·lectivitzades sota *la dirección criminal y tiránica de los comités de control*. En quant al comerç explicava que el ram de l'alimentació fou col·lectivitzat i que botigues de queviures, forns i indústries gastronòmiques foren reduïts a uns locals ja preparats i dirigits per membres de la FAI, i que les pèrdues per als propietaris foren incalculables ja que, en donava algun exemple, no havien estat inventariats els gèneres i la maquinària dels forners, sotreta. En relació a l'agricultura, l'informe expressava que també fou col·lectivitzada i que les terres dels propietaris de significació dretana foren repartides entre els rabassaires més destacats.

10.1.16 En els darrers apartats, l'informe tractava de com havia anat l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat, el 28 de gener de 1939 i explicava que només la rapidesa de l'avanç havia salvat la major part de la seva indústria, ja que els *rojos* havien col·locat material inflamable per incendiar-les, cosa que només passà en algunes d'elles. L'entrada de les tropes *nacionals* i malgrat la intensa propaganda feta contra d'elles pels republicans donà lloc a que els veïns de Granollers les rebessin amb *alborozo* oferint-les lloc perquè s'allotgessin a les seves cases. L'informe donava la relació de la crema de les fàbriques de teixits Roca-Umbert i Serratusell, de les indústries Murtra, de la fàbrica de farines de Josep Lamarca, la de Josep Avellana, la dels tallers Baulenes, els garatges Mas, la llibreria

Carbó, la de roba, Novedades Fèmina, les destil·laries Montaña, farmàcia i drogueria de Josep Marimón, de sis cases del carrer J.A.Clavé i deia que, en la fugida de les tropes i de la gent, foren sostretes màquines i estris de diverses indústries, nombrosos camions, carros i cavalleries, havent estat saquejades moltes cases que havien quedat desallotjades per la por als marxistes. (sic). Seguidament hi havia una relació de 36 persones assassinades durant la revolta, la relació de 9 edificis destruïts per ordre del comitè revolucionari i una relació de la destrucció de diverses capelles dels carrers de la ciutat o de particulars.

L'informe acabava signat per *Dios, España y su Revolución Nacional-Sindicalista. Barcelona, 15 Marzo 1942*. El subscribia Pedro de Armenteros, Delegat Provincial d'Informació i Investigació. Al final de l'informe hi havia 58 fotografies sobre incendis i destruccions d'edificis; de diverses persones i de la Columna del Vallès Oriental. Moltes vegades, els peus de les fotografies identificaven persones sobre les que feien diverses valoracions, fins i tot inculpant-les d'algun assassinat

10.2. Les dades informatives i processals del sumari número 73.

La peça separada número 73, forma la Causa General de Granollers. Més voluminosa que l'informe elaborat pel *Servicio de Información e Investigación de FET y de las JONS*, i incoada pel fiscal Instructor Eugenio Carballo Morales i el secretari Ramon Grau Badia, l'expedient o sumari consta de 246 fulls que es converteixen, però, en 397 cares amb un feixuc i important nombre de dades. Una vegada tancada la investigació, hom pot treure'n les següents dades de la documentació existent a la peça sumarial esmentada..

10.2.1. Dades generals.

En començar, es feia constar la relació de persones residents a Granollers que moriren violentament o foren donades per desaparegudes creient que havien estat assassinades: el total era de 32. Hi havia, a més, una relació de cadàvers recollits en el terme municipal: un total de 7. També es feia constar una relació de llocs destruïts, entre els quals hi havia el Registre de la propietat, l'Arxiu notarial general i alguns arxius notariaus particulars. També hi havia dades sobre llocs incautats i una relació de persones perjudicades pels estralls o per les detencions. S'hi acompanyaven 24 fotografies de llocs destruïts o incendiats. També hi

havia diversos documents signats per l'alcalde de l'Ajuntament granollerí, amb data de 10 de gener de 1941, lliurats al fiscal instructor de la Causa General de Catalunya, en els quals constaven les dades dels familiars de les víctimes, i dels integrants més destacats del Comitè Revolucionar⁽¹⁵¹⁾ i diverses referències a la composició de l'Ajuntament de durant el conflicte. També s'hi feia constar una relació dels estralls provocats pels incendis durant la retirada.

Hi constaven, a més, la relació de les diverses cooperatives o col·lectivitats que foren creades durant la guerra: 1.- 24 cafès i bars col·lectivitzats sota el nom d'Indústries Gastronòmiques socialitzades: un total de 24. 2.- Un total de 17 cerealistes que s'organitzaren el novembre de 1936 i que al cap d'un any deixaren d'actuar com a col·lectivitat, però que continuaren agrupats en forma de cooperativa fins al final de la guerra, amb el nom de Cooperativa Distribuïdora Comarcal de Cereals. 3.- Magatzems de ciments i materials de construcció organitzats l'agost de 1936 que funcionaren com agregats al ram de la construcció en general i que estava formada per quatre empreses/-aris. 4.-Pastisseries, iniciades com a col·lectivitat l'1 d'abril de 1937, i que es perllongà com a tal fins al mateix novembre en que quedà dissolta. 5.- Ebenistes, en un total de 6 integrants que formaven la col·lectivitat, Indústria del Moble . 6.- Impremtes, una col·lectivitat que es va formar inicialment amb 6 integrants sota el nom d'Arts Gràfiques. 7.-Botigues de queviures que es va formar l'octubre de 1936, per bé que alguns se'n separaren aprofitant algunes disposicions del Govern republicà -l'informe en deia, marxista- i que estava formada per 21 empreses/-aris. Hi foren agregats, un total de 19 tocinaires. 8.- Abastadors de carn: la col·lectivitat la formaven un total d'11. 9.-Lleteries: actuaren sota el nom de " Lleteries col·lectivitzades CNT-FAI ", constituïdes el novembre de 1936. Hi havia botigues distribuïdores de les 21 empreses que la formaven. 10.- Llauners i lampistes: reunides sota el nom de " Col·lectivitats de lampistes i electricistes ", constituïda l'octubre del 36. Estava formada per 8 empreses. Un altra total de 8 empreses no volgueren integrar-s'hi i els foren

¹⁵¹ Diu així: Manuel Fabregat Selaes, de ignorado paradero. Esteban Serras Colobrans, fusilado en cumplimiento de Sentencia dictada por la Auditoria de Guerra de esta Región Militar. Pedro Roca Prieto, de ignorado paradero. Miguel Badia Santamaria, ausente. José Espinalt Vila, ídem. José Fernández Zapata y Juan Vila Martorell, los dos fusilados en cumplimiento de la Sentencia dictada por la Auditoria de Guerra de esta Región Militar; Isidro Canals Grau, de ignorado paradero; Arturo Sitjà, en la cárcel cumpliendo condena; Pablo Fusté, de ignorado paradero; Vicente Hernández, que según los datos que obran en este Ayuntamiento, se encuentra internado en el Batallón disciplinario de Trabajadores nº 94 en Larache.

requisades eines i material. 11.-Sastres: portaren el nom de " Sastries socialitzades ". La col·lectivitat es constituí el desembre de 1936 i es dissolgué al cap d'un any. La formaren un total d'11 empreses. 12.- Fabricants de sabons i lleixius: constituïda el setembre de 1936. Formada per 4 empreses. 13.-Forns: creada l'octubre de 1936. Totes les màquines foren col·locades en un local que girà amb el nom de " La panificadora CNT-AIT ". Se'ls prengué la maquinària a un total de 23 empresaris. 14.-Pintors: funcionà amb el nom de " Col·lectivitat de pintors " des de l'octubre de 1936 fins pocs mesos abans d'acabar la guerra. L'integraven 13 industrials. 15.-Barbers: formada el desembre de 1936, amb el nom " Barberies col·lectivitzades ". Formada per un total de 28 industrials. 16.-Perruqueries per a dones: organitzada el desembre de 1936, sota el nom de " Perruqueries col·lectivitzades ". Un total de 13 indústries. 16.-Cistellers: organitzats sota el nom de " Cistellers col·lectivitzats ". Un total de 3 industrials. 17.- Fusters: la col·lectivitat s'inicià l'agost de 1936, sota el nom de " Col·lectivitat de fusters de la CNT-AIT ". La formaven 13 industrials. 18.- Sabaters : formaren la " Col·lectivitat del ram del calçat CNT-AIT ". Formada per 10 industrials. 19.- Carboners: formada per 14 industrials. S'inicià l'octubre de 1936 i durà un any. 20.- Paletes: constituïren la col·lectivitat el setembre del 1936, girant amb el nom de " Col·lectivitat de paletes i peons ". Formada per 18 industrials. 21.- Metall: estava formada per 6 industrials. 22.- Electricitat: formava la col·lectivitat " Llum i Força ". Agrupava dues empreses. 23.- Tèxtil: estava formada per 20 industrials.

10.2.2. Els informes de la Guàrdia Civil de Granollers.

10.2.2.1.Els documents lliurats per la Guàrdia Civil de Granollers, informaven dels assassinats de Josep Amigó Jordana, Miquel Vila Maynou, Francesc Ramírez Vidal, Sadurní Ventura Ventura i Gabriel Gassó Pujol.

Sobre Amigó deia l'informe que: " (...) Su cadáver fue hallado en Samalús (...) con impresión de haberle disparado a boca de jarro ". Sobre Vila que: " (...) fue hallado su cadáver en el punto conocido por el Tibidabo, con señales en el terreno de haber prendido lucha antes de la muerte (...) ". Sobre Francesc Ramírez que: " (...) su cadáver fue hallado en la carretera de Barcelona a Ribas (...) ". Sobre Sadurní Ventura que: " (...) fue hallado su cadáver en las cercanías de Vallromanas (...) ". De Gabriel Gassó que: " (...) fue asesinado en su propio domicilio (...) ". L'informe imputava els crims a les següents persones: " Todos

estos crímenes fueron cometidos por los elementos del Comité Revolucionario de esta ciudad y por otros individuos dirigentes del régimen marxista y sobre los que recaen más fundadas sospechas son Manuel Fabregat Selaes; Pedro Roca Prieto; Miguel Badia Santamaria; Isidro Casals Grau; Pablo Fusté, que se encuentran en ignorado paradero. Esteban Serras Colobrans, José Fernández Zapata y Juan Vila Martínez, fusilados en cumplimiento de condena, impuesta por el Consejo de Guerra y Vicente Fernández Vera, que, se encuentra en un Batallón Disciplinario.⁽¹⁵²⁾

10.2.2.2. En la tramitació de les diligències, la Guàrdia Civil de Granollers informava al fiscal, en data de 30 d'abril de 1941, de com succeí la detenció i mort de Pere Trullàs Pons. Les dades eren aquestes: el matí de l'11 de Setembre de 1936, fou detingut per un cosí seu, l'Esteve Serras Colobrans en sortir d'un banc (l'informe especifica que, una vegada acabada la guerra, Serras fou jutjat i executat a Barcelona). Continuava l'informe dient que Trullàs fou conduït al Comitè i poques hores després fou portat a prop del cementiri on fou assassinat. . Que el cotxe amb el que fou conduït al cementiri era conduït per Pere Gelaver (sic) (àlies) *El chato*, fugit a França, i que prengué part a l'assassinat, Joan Martínez Lluch, empresonat en la data de l'informe, a la Model. També intervingueren, segons l'informe, Josep Cebrià i Ter Ventura, ambdós escapats a França, i un parell més de persones les quals es desconeixien.⁽¹⁵³⁾

En quant a l'assassinat d'Antoni Cunillera Farnés, la Guàrdia Civil donava les següents dades: que l'11 de setembre del 1936 es presentaren a l'establiment de Cunillera, Pere Gilabert Ribel (sic); Miquel Ter Ventura i Joan. (il·legible). Tots tres anaven armats. Cunillera fugí per darrera de la casa i un dels armats disparà la pistola. Cunillera tornà més tard a casa i intentà fugir agafant el tren a Parets on fou detingut l'endemà. Serras Colobrans es presentà a can Cunillera per a fer un registre i aquell mateix dia aparegué assassinat Antoni Cunillera a Palausolitar, havent estat recollit per un veí a Parets que el portà al cementiri del poble. Se sabia- deia l'informe - que un dels assassins havia estat Esteve Serras Colobrans, el qual havia estat afusellat a Barcelona d'acord a la sentència dictada en un Consell de Guerra.⁽¹⁵⁴⁾

¹⁵² Informe signat a 20/3/41, pel comandant de lloc de la Guàrdia Civil de Granollers, cognoms il·legibles. Doc. núm. 34, anvers i revers.

¹⁵³ Informe signat a 30/4/41 per Francisco Marín Pérez, comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers. Document núm.40, al marge.

¹⁵⁴ Informe signat el 6/6/41, pel comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers,

En relació a l'assassinat de Vallbona, les dades eren aquestes: havia estat detingut l'11 de setembre de 1936, a les 12 del migdia, i traslladat en cotxe al cementiri de Granollers. L'informe deia així: *"... a las 12 y 1/4 aproximadamente entraron en el citado cementerio conducido por un tal Cebrian llamado Cipriano Clavera Font y con pistola en mano obligó al sepulturero a abrir una habitación de aseo donde encerraron a la víctima, oyendose al poco una descarga de armas de fuego, abrieron seguidamente y amenazando a dicho sepulturero le dijeron que si decía algo harían lo mismo con él. (...) Con el citado Cebrian iba también un tal Esteban Serras Colobrants que fue fusilado en Barcelona en virtud de sentencia dictada por la 4ª Región Militar, ignorándose si hubo intervención por parte de otros elementos."*⁽¹⁵⁵⁾

En quant a l'assassinat de Pere Rivera Rivera, l'informe de la Guàrdia Civil deia que: *"(...) al estallar el GMN, se ausentó de esta ciudad, entre los días 17 y 18 de Agosto de 1936, escondiéndose en Barcelona en un domicilio particular, el cual se ignora, siendo detenido entre los días 25 al 26 del mes y año expresado, desconociéndose quiénes llevaron a cabo tal detención, así como el asesinato del citado religioso"*⁽¹⁵⁶⁾

En relació a l'assassinat de Clemente Fernández Vega, constava a la Causa General, el següent: *"(...) se ha sabido que dicho señor fue detenido el día 11 de septiembre de 1936 en su domicilio particular, llevándole en un coche del Comité de esta ciudad, apareciendo asesinado en las inmediaciones de esta localidad. Uno de los autores de la detención y asesinato fué Esteban Serras Colobrants, fusilado en virtud de sentencia dictada por la 4ª Región Militar. Como supuestos colaboradores, un tal Andrés Marqués, (à) Fabre, y Miguel Ter, ambos se supone están refugiados en Francia, y como chofer al parecer iba un tal Juan Agut Salvador (actualmente detenido) a disposición del juzgado militar de esta plaza"*.⁽¹⁵⁷⁾

En relació a l'assassinat d'Alfons López, l'informe que constava a la Causa era aquest: *"(...) que el día 3 de agosto de 1936, hallándose escondido en la causa de campo "Casa Diego " del término municipal de Las Franquesas, se presentaron a las 20 h. del dicho día, varios coches con 9 individuos del Comité del citado pueblo, siendo detenido en unión de dos religiosos más que fueron asesinados entre los pueblos de La Garriga y Samalús,*

Francisco Marín Pérez. Doc.57 anvers i revers, al marge.

¹⁵⁵ Informe signat el 22/6/41, pel comandant accidental del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers, Julián Hernández González Doc.62, al marge.

¹⁵⁶ Signat a 28/9/41 id. id.. Doc.72, al marge.

¹⁵⁷ Signat el 6/10/41, pel comandant de la Guàrdia Civil, del lloc de Granollers, Julián Hernández González. Doc. núm. 73, al marge.

salvándose uno de los religiosos llamado Fray Buenaventura Román Játiva, regiendo actualmente en esta ciudad. Los autores de dichos crímenes se llaman: Ramón Paralols Ferermones (sic), (à) Trapaire (sic), actualmente huído en Francia. José Sabaté Gay, se supone también huído a Francia. José Corominas, actualmente detenido en la cárcel Modelo de esta capital (Pueblo Nuevo). Un tal Badia, supuesto autor, el cual en época roja, desempeñó el cargo de Juez Popular de esta ciudad, suponiéndose también huído a Francia, ignorándose los nombres y los datos de los demás participantes en dicho delito".⁽¹⁵⁸⁾

En relació a l'assassinat de Julià Estrada Farnés deia: "(...) resulta que el dia 11 de septiembre de 1936 fue detenido en la finca denominada " Casa Puig ", enclavada en las inmediaciones del pueblo de Martorellas (Barcelona) siendo trasladado en un coche a su casa del barrio de Palou de esta ciudad, siendo asesinado frente a la iglesia de dicho barrio, ignorándose el nombre y actual paradero del autor o autores de dicho crimen. ⁽¹⁵⁹⁾

En relació a l'assassinat de Ricard Martí Gispert, l'informe era aquest: "(...) el dia 17 de marzo de 1937 se presentaron en su domicilio particular y tienda de comestibles, situada en el C/ Corró, 1, unos 15 o 20 individuos, se apoderaron de cuanto tenía en su establecimiento cuyos artículos y enseres cargaron en un camión y por esta razón protestó de tal atropello, motivo este para que fuera detenido y conducido a los calabozos del Comité de esta ciudad a disposición del Consejo de Defensa. Y en la madrugada del dia siguiente, fue sacado de dichos calabozos y en el cruce de las calles Portalet y Nueva, fue asesinado por una ráfaga de pistola ametralladora ignorándose la persona o personas autores de estos disparos si bién eran componentes del referido Comité: Esteban Serras; José Vila; un tal Fernández, ejecutados en virtud de sentencia dictada por la 4a Región militar; también formaban parte del mismo Comité, Manuel Fabregat Selaes, actualmente se halla detenido, y un tal Espinal y S.Martí, huidos a Francia y algunos nombres se ignoran". ⁽¹⁶⁰⁾

10.2.3.Dades processals en relació als assassinats.

En compliment d'un proveïment del fiscal, es reberen al Jutjat Municipal de Granollers, diverses declaracions testificals en relació a alguns assassinats.

¹⁵⁸ Signat a 6/10/41, pel comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers, Julián Hernández González. Doc. núm.74, al marge.

¹⁵⁹ No signat i sense segell de la Guàrdia Civil. Lliurat a 7/10/41. Doc. núm.75, al marge.

¹⁶⁰ Signat a 17/1/42, pel comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers Julián Hernández González .Doc.81, al marge.

10.2.3.1. Les primeres eren les d'Emilia Lamarca Salgot i Jaume Lamarca Salgot, en relació a la mort de Miguel Vila Maynou. Emilia Lamarca declarava que el seu marit, Miguel Vila Maynou, havia estat detingut "*(...) por afiliados a la FAI conocidos entre ellos, Serras y Luciano, de Granollers, en casa Valls de Monteugas, de La Garriga, el 2 de agosto de 1936, siendo conducido pasando por Figaró a una casa de La Garriga ocupada por el Comité de aquél pueblo y por la tarde de aquel mismo (día) fué asesinado con su suegro, mi padre (q.e.p.d) en el bosque contiguo a l'Hostal de l'Arençada, término de Llíssa de Munt*". Explicitava que el fet fou denunciat "*en diferentes ocasiones, en el Juzgado Militar*".

La declaració de Jaume Lamarca era la mateixa que l'anterior, però testificant i precisant que, ell mateix, el seu pare i el seu cunyat Miguel Vila Maynou, foren portats després d'haver estat al Comitè de La Garriga, al bosc al costat de l'hostal de l'Arençada "*donde murieron asesinados Miguel y mi padre, escapando por rara casualidad el declarante*". ⁽¹⁶¹⁾

10.2.3.2. En relació a l'assassinat d'Esteve Trullàs Pons, hi hagueren dues declaracions. La del fill, Joaquim Trullàs Cunillera, afirmant que el seu pare fou detingut "*(...) por Esteban Serras Colobrans y otro sujeto de la casa "Cebriá" de Palou, en Granollers, el 11 de Septiembre de 1936, siendo conducido a un coche por los mencionado individuos al cementerio de Granollers, donde fue asesinado (se aclara con todo detalle el hecho en hoja aparte)*". Declarava, també, que el fet havia estat denunciat al Jutjat de Granollers.

La declaració de la vídua, Maria Cunillera Farnés, era idèntica, especificant que el seu marit havia estat detingut per "*Esteban Serra Colobrans, Cipriano Clavera y F. Martínez y otros cuyo nombres se ignoran*". Sobre les persones sospitoses del crim manifestava: "*(...) Fernández- Luciano Paulé (sic)- G. Ter- Andrés Marqués Campos- (Labra) (sic)- Pericas- Pedro Gelabert- Pedro Roca Prieto- Padrós- (Forcaire) (Espinalt) y otros que se ignoran*". ⁽¹⁶²⁾

¹⁶¹ No consta data de la prova testifical. Correspon, però, a les dates d'entre el 23 de març i el 15 d'abril. Doc.94 anvers i revers, al marge.

¹⁶² Prova testifical del 13 i 19/4/42, respectivament. Doc.98 al marge, anvers i revers

Una posterior i extensíssima declaració d'Esteve Trullàs Cunillera, ampliava la feta abans i ja esmentada. El text era el següent: "*(...) que su padre (...) fue detenido el día 11 de Septiembre de 1936 en Granollers en la c/ del Doctor Robert, la más céntrica de todas, a las doce del mediodía aproximadamente y cuando salía del banco a recoger el dinero para el pago de los salarios de aquella semana, por los siguientes individuos seguros: Estaban Serras Colobrans; Cipriano Clavera Font (Cebriá de Palou); Francisco Martínez (camarero). Lo montaron en coche ignoro el nombre del conductor que no supongo ninguno de los tres amotados, parándose el coche nuevamente en casa de D. José Vallbona, procurador de los Tribunales donde detuvieron al mencionado señor y lo llevaron juntamente con el padre del firmante en coche en dirección al cementerio, deteniéndose en casa del peón Caminero señor Fernández al que estaba deteniendo otra patrulla de forajidos, juntamente con su hijo. Al llegar al camino del cementerio, uno de los coches, el del señor Fernández, siguió en dirección a Cardedeu, y al final de la bajada fue asesinado fusilando a su hijo en un campo del lado. El padre quedó tendido mirando el suelo en la calzada de la cantera (fue reconocido por el que suscribe). El otro de los coches se dirigió al cementerio, donde dieron muerte a D. Esteban Trullàs Pons y a D. José Vallbona, muriendo ambos en la escalera que existe frente a la puerta. A fin de borrar toda huella de tan monstruoso crimen cometido y debiéndose de ejecutar por la tarde de aquel día el entierro del primer miliciano local muerto en el Frente de Aragón entierro al que se obligó asistir en forma de manifestación a todo Granollers, y con el intento de ensañarse más con las dos víctimas que eran muy conocidas y apreciadas en el pueblo por sus buenos sentimientos, dieron órdenes de enterrarlos inmediatamente en una fosa cavada en el suelo donde fueron sepultados con vida con versiones que merecen crédito.*

Mientras esta patrulla perpetrava estos hechos otra dirigida por un tal Pericas, Pedro Gelabert (Xato), Padrós, (Forcaire) se ignora el verdadero nombre, Espinal y otros que no se recuerdan, se personaron en los talleres propiedad de D. Esteban Trullàs donde preguntaban al que suscribe que acababa de dejar el teléfono donde le acababan de comunicar la detención de su padre, le preguntaron por éste, y al decirles que mejor lo sabían ellos que él, pues según le acababan de comunicar lo habían detenido, se dirigieron c/ de San Jaime en dirección a Barcelona. Se supone que fueron los que apresaron a D. Jaime Bultá quien fue asesinado el mismo día y a esta misma hora fue detenido.

Increpado el sepulturero de Granollers por el que suscribe si era cierto el rumor de que su señor padre había encontrado gloriosa muerte en aquel recinto le fue negado debiendo recorrer la mayoría de cementerios de la comarca, bosques y campos donde le indicaban que habían asesinado a alguna persona, encontrando el domingo día trece en el cementerio de Llisá a su tío Antonio Cunillera asesinado en la carretera de Sabadell.

Este mismo día 13 y en vista de los resultados negativos obtenidos en todas las partes que había visitado y revistiéndose de valor, acudió al Comité de Defensa y requirió al asesino (ya me constaba así) para que me hiciera el favor por lo menos de decirme dónde descansaba mi padre a lo que accedió entregándome un papel con el sello del Comité en cuestión para que el sepulturero me lo indicara, cosa que tampoco hizo sino que acudiéndose (sic) en lo que en el mismo se le mandaba me dijo que si me le remitía un ataúd, él lo desenterraría y lo volvería a enterrar en el nincho de la familia, cosa que así se llevó a efecto al día siguiente, lunes 14 de Septiembre de 1936 a las cuatro de la tarde, no dejando ver el cadáver por el que esto suscribe debido al estado de descomposición y a fin de evitarme un mal recuerdo para toda la vida.

Las personas sospechas de haber tenido relación si no directa, indirectamente y que a lo menos estaban enteradas de lo que se estaba tramando són: Pedro Roca Prieto (fundidor de la casa, en aquel entonces Consejero de Trabajo del Ayuntamiento, quien en otra ocasión ya se había sorteado con otros la vida del señor Trullás). Fernández (encuadernador, ex-presidiario). Toleró los hechos en concepto de alcalde, D. Esteban Camillo Mustarons, quien al ser increpado para que en la tarde del crimen indicara el paradero de las víctimas, repuso con cinismo que no buscaran ya que tampoco les dirían dónde se encontraban. Andrés Marqués Campos (Sabra) camarero que en compañía de Luciano Paulé (de nacionalidad francesa), conocido por Llucíá, éste bién podría ser el chófer del coche del señor Trullás. Otro de los chóferes que empleaban era un tal Casassas. J. Vila jefe del Comité de Defensa.

Paradero de estos: Esteban Serras Colobrans (condenado a muerte-fusilado). Fernández (condenado a muerte-fusilado). J. Vila (condenado a muerte-fusilado). Francisco Martínez (condenado a muerte-fusilado). Cipriano Clavera (huído). Luciano Paulé (huído). G.(a) Ter (huído). Andrés Marqués Campos (Sabra) (huído). Pericas (huído). Pedro Gelabert (huído). Pedro Roca Prieto (huído) Según referencia

a Argentina..Padrós (huído).(Forcaire) (huído).(Espinalt) (huído).(Esteban Camillo) (huído), probablemente a Andorra"(¹⁶³)

10.2.3.3. Les testificals de l'assassinat de Vallbona foren practicades el 17 d'abril de 1942.La primera corresponia al fill, Vicenç Vallbona Calbó, que feia constar que el seu pare estava afiliat a Unió Patriòtica (també ho manifestava la vídua) i que *"fue detenido por elementos del Comité Revolucionario de Granollers en su domicilio el 11/9/36 siendo conducido desde su domicilio al Cementerio Municipal de esta ciudad en donde acto seguido fue vilmente asesinado por los mismos elementos que habían ido a buscarle, (...) presentaba heridas producidas por armas de fuego, fue hallado en el Cementerio Municipal a los tres días de asesinado"*.

Respecte als sospitosos del crim, afirmava: *"Esteban Serras Colobrans; Cipriano Clavera Font (a) Cebrià; G.Ter, aparte de otras personas cuyos nombres exactos no puede precisar en este momento y que no se habían destacado durante aquel período tanto como los otros tres citados."*

La vídua, Dolors Calbó Capdevila, feia idèntica declaració amb les següents matitzacions: *"(...) fue hallado sepultado en el propio cementerio, siendo enterrado aún con vida"*. Precisava també, que: *"en el propio día se cometieron otros asesinatos contra elementos de ideología derechista, formándose tres grupos: uno de ellos que intervino en el asesinato del esposo de la exponente, lo integraban juntamente con otras personas de menos significación durante aquél período y cuyos nombres se ignoran. Otros dos bien conocidos llamados Esteban Serras y Cipriano Clavera (a) Cebrià. El primero fue detenido al ser liberada Valencia siendo conducido a Barcelona y condenado a muerte. El otro, huído, ignorándose su actual paradero"*. Declarava, també, que el fet havia estat denunciat davant el Jutjat Militar.(¹⁶⁴)

¹⁶³ Signat a 13/4/42. A l'inici del document, consta que Esteve Trullàs havia estat afiliat a la "Liga Catalana", però està tatxat en tinta negra i posa al damunt: "Derechas". Docs.100-101, al marge.

¹⁶⁴ Prova testifical, de 17/4/42. Doc.105, al marge, anvers i revers.

10.2.3.4. La prova testifical sobre l'assassinat d'Antoni Cunillera Farnés, corresponia a la seva germana i la filla. La primera, Mercè Cunillera Farnés, testificava que el seu germà havia estat detingut per ordre *"del Comité Rojo de Granollers y por milicianos en la estación de Parets (Barcelona), el 12 de Septiembre de 1936 (...) en el momento que intentaba tomar el tren descendente, siendo obligado a montar en un coche, hallándose después su cadáver en la carretera (...) de Palausolitar (Barcelona). Afegeia que: " (...) El día 11 se personaron en el domicilio de su hermano cuatro individuos armados de pistolas y fusiles pretendiendo la detención del mismo, no haciéndolo por haber huído por la parte trasera de la casa..."*.

La declaració d'Eulàlia Cunillera Barangé, la filla, era idèntica a l'anterior. Com a persones sospitoses de l'assassinat eren donats els noms de: *"Pedro Gelabert (a) Xato; Pericas; (a) Ter; Serres (fusilado)"*. Tan Mercè com Eulàlia declaraven que el fet havia estat denunciat al Jutjat Militar de Granollers. ⁽¹⁶⁵⁾

10.2.3.5. La prova testifical de Saturní Ventura Ventura, era aportada pel seu fill, Joan Ventura Gou i la vidua Florentin Salgot Morell. Joan Ventura deia que: *" (...) su padre fue detenido por cuatro individuos desconocidos por ser forasteros, en su propio domicilio el 22/8/36 siendo conducido a la cuesta de "Font de Cera" ceracana al pueblo de Vallromanes donde fue vilmente asesinado después de instarle mediante amenaza a mano armada, a que penetrase en el automóvil que le aguardaba en el portal..."*. Sobre el sospitosos de participar en el crim, deia: *"(...) Serras, Gelabert. Ter y otro denominado "Sable". También declarava que: "(...) Primero declaré en la Comandancia Militar y ante la Guardia Civil, y más tarde ante el Juez Militar encargado de investigar estos asuntos, de esta plaza."*

La vidua Florentina Salgot declarava el mateix. ⁽¹⁶⁶⁾

10.2.3.6. En relació a l'assassinat de Pere Gendre Signes, declaraven la vidua, Anna Blancafort Gaya i la filla Carmen Gendre Blancafort. Una i altra declaraven no saber qui o quins van detenir al domicili particular, el 27 de gener a Pere Gendre, ni l'autor o autors de la seva mort a la perllongació del c/ Ricomà. Tant l'una com altre declarants, deien que: *" (...)*

¹⁶⁵ Prova testifical del dia 17/4/42. Doc.108, al marge, anvers i revers.

¹⁶⁶ Prova testifical de 22/4/42. Doc.111, al marge, anvers i revers.

no se ha denunciado (el fet), pero se practicaron varias diligencias en el juzgado de 1ª Instancia de este Partido, al objeto de inscribir la defunción". (167)

10.2.3.7. En relació a l'assassinat de Joan Pons Serra, declaraven la mare, Maria Serra i Guàrdia i la vídua Maria Carrencà Ventura. La mare i la vídua declaraven el mateix: que Pons Serra havia estat detingut el 14/9/36 i portat a Barcelona, a la Via Laietana, i que el seu cadàver fou trobat a la carretera d'Alcella, no tenint més dades sobre l'assassinat. La vídua declarava que el fet havia estat denunciat al Jutjat Militar de Granollers. (168)

9.2.3.8. En relació a l'assassinat de Miquel Mas Maynou, declaraven el pare, Isidre Mas Tarrés, i un amic, Pau Riera Monells. El pare feia constar que el seu fill fou: "*(...) asesinado(y) (...) hallado en Plaza Corona (hoy Plaza Caídos)*". Sobre les persones sospitoses del crim, afirmava: "*Miguel Marqués (Sabra)-Miquel Ter- José Clos (Ferroviario)- Miguel Sañé (ejecutado)- Vila (Albañil, hermano jefe cenetista)-Pedro Gelabert (Chato)*". Declarava no haver denunciat el fet, però que les autoritats en tenien coneixement.

Pau Riera Monells declarava el mateix, precisant: "*(...) asesinado en la citada plaza por la espalda, reconociendo a un tal Alejandro Rosell, no conociendo a cinco más que estaban en dicho acto criminal*". També declara com a persones sospitoses del crim a: "*Jaime Vila y José Clos*". (169)

10.2.3.9. En relació a l'assassinat de Jaume Cladellas Serra, el fill, Tomàs Cladellas Angelet, declarà que el seu pare: "*(...) fue detenido por individuos de la FAI en su domicilio, el 11/9/36 siendo conducido al término de La Roca donde encontraron el cadáver*". Com a persones sospitoses de participar en el crim, va assenyalar: "*José Espinalt que fue reconocido por la voz*". Afegeix que el fet havia estat denunciat i que les autoritats en tenien coneixement. (170)

¹⁶⁷ Prova testifical de 30/4/42. Doc.114, al marge, anvers i revers

¹⁶⁸ Prova testifical de 23/4/42. Doc.117, al marge, anvers i revers

¹⁶⁹ Prova testifical de 11/5/42. Doc.120, al marge, anvers i revers.

¹⁷⁰ Prova testifical de 5/5/42. Doc.128, al marge, anvers i revers.

10.2.3.10. En relació a l'assassinat d'Antoni Gorchs Pascalet, declararen els fills, Esteve i Marta Gorchs Riera. El primer testificà que el seu pare: "*(...) fue detenido por Vicente Hernández Vera y uno apodado "El Forcaire" en su mismo domicilio el 17 de Marzo (de 1937) siendo conducido hasta Cardedeu en auto, y desde aquí a Llinas del Vallés, arrastrado por el mismo con una cuerda, según le dijo al declarante un testigo de Llinàs (...)*". Com a sospitòs de participar en el crim indicava a : "*Vicente Hernández, uno de los principales del Comité rojo de Granollers, y capitán de milicias en el Ejército rojo; "El Forcaire; un individuo muy cínico y refinado dentro del crimen"*. Agregava que el fet havia estat denunciat al Jutjat Militar de Granollers i davant el jutge Cándido Escudero. La filla va fer, pràcticament, la mateixa declaració, explicant que el cadàver fou trobat en un lloc conegut com a "4 Cantons" i assenyalava com a persones que participaren en el crim i donava altres dades com les següents: "*Vicente Hernández y Bienvenido Alonso, el primero individuo de mucha influencia en el Comité y el segundo un destacado anarquista.(...).**Vicente Hernández se encuentra la cárcel de Pueblo Nuevo. Bienvenido Alonso en la cárcel pero ignoro en cual*".⁽¹⁷¹⁾

10.2.3.11. En relació a l'assassinat de Joan Roure Guardiola, declarà la vidua, Victòria García, donant les dades següents: que el seu marit era tradicionalista i que "*fue detenido por Gascón (trabajaba en casa de sus tíos de alpargatero); " El Chato", que trabajaba en los entoldados; fue detenido en Arbucias (Gerona), masia Marcus, el 31 de septiembre de 1936, siendo conducido junto su primo llamado Manuel Roure al Comité de Granollers donde se le encerró en los Fosos y poco después se le recibió declaración (entre ellos uno llamado Roca) en donde tenía el uniforme y la trompeta (sic) de Requeté y en donde se encontraba Javier Riera (él no declaró nada) más tarde fue conducido a Barcelona y otra vez aquí que fue hallado en la cuneta de la carretera de Mollet a Barcelona*". Com a persones sospitoses del crim assenyalava: "*Según referencias del pueblo, el padre de dicho Gascón le dió el tiro de gracia*". Manifestava que el Chato y el pare d'en Gascón eren a França, i que el fill havia estat procesat. Agregava que el fet havia estat denunciat en el moment d'entrar els nacionals Granollers. ⁽¹⁷²⁾

¹⁷¹ Prova testifical del dia 15/5/42. Doc.131, al marge, anvers i revers.

¹⁷² Prova testifical del dia 18/5/42. Doc.133, al marge.

10.2.3.12.En relació a l'assassinat de Jaume Bultà Viñals, declarà la vídua Teresa Carreras Cardús, afirmant que el seu marit fou detingut per "*individuos del Comité rojo de Granollers en su domicilio el 11/9/36 siendo conducido al término municipal de Vallrromanes (Barcelona)*", on fou trobat cadàver amb ferides d'armes de foc. No donava dades sobre sospitosos, però agregava que el fet havia estat denunciat al Jutjat Militar. ⁽¹⁷³⁾

10.2.3.13. En relació a l'assassinat de Julià Estrada Farnés, declararen el gendre, Joaquim Pont Puig i la filla Gertrudis Estrada Forns. El primer afirmà que el seu sogre: "*(...) fue detenido por Juan Quintana y Román Planas de La Roca. Espinola, Serras y otros de Granollers, en Martorelles (Casa Puig, propiedad del declarante) el 11/9/36, siendo conducido en dos automóviles que ocupaban dichos individuos hasta llegar frente a la Iglesia de Palou donde les asesinaron. (...) Su cadáver fue hallado en medio de los árboles que hay frente a la Iglesia de Palou*". Com a persones sospitoses del crim declarava: "*las mismas que le detuvieron*". Agregava que: "*(...) se denunció verbalment (el fet) al juez municipal de Granollers*". La filla feia la mateixa declaració, però afegia que, a part dels noms concrets donats per l'altre declarant, hi havia "*tres o cuatro más*". ⁽¹⁷⁴⁾

10.2.3.14.En relació a l'assassinat de Francesc Xavier Riera Marsà, declararen els seus germans Nicolau i Frederic. El primer va manifestar que F.X. Riera i Marsà, afiliat al Partit Carlista, "*fue detenido por unas patrullas de la c/ Provenza (Sagrada Familia), cuyo jefe se llamaba Ordaz, en la c/ Montaner nº 58 el 17/10/ (de 1936), siendo conducido a los calabozos o checas que allí tenían, esto es en la c/ Provenza frente de la Sagrada Familia. Fue detenido por denuncia, según se cree del portero de la casa en la que vivía*". Sobre altres aspectes en relació a les persones sospitoses de participació en el fets declarà: "*El jefe de la patrulla era un tal Ordaz, muy conocido en la barriada de la Sagrada Familia. Se cree que le denunció el hijo del portero de la ya precedida casa de la c/ Montaner, 58*". Afegia que l'assassinat no fou denunciat. El germà, Frederic, declarà, pràcticament, el mateix ,afegint que, el seu germà Francesc Xavier, havia estat conduït al cementiri de Moncada i Reixac, on fou assassinat, assenyalant com a persones relacionades amb els fets: "*los porteros de la casa nº 58 de la c/ Montaner como probables denunciadores ya que su hijo se decia ser patrullero. El ejecutor fue el jefe de la patrulla, Ordaz, muy conocido en la*

¹⁷³ Prova testifical sense dada i per duplicat. És anterior al 20/5/42. Doc.135, al marge.

¹⁷⁴ Prova testifical del dia 1/6/42. Doc.136, al marge, anvers i revers.

barriada de la Sagrada Família.(..) Los porteros padres creo que continuaran en la misma casa, el hijo no se sabe su paradero y del jefe de patrullas Ordaz se cree fue fusilado".⁽¹⁷⁵⁾

10.2.4. Altres dades importants, sobre informes i actes processals, existents a la Causa General.

Es feia constar també, a la peça separada, un document que en extracte deia el següent:

10.2.4.1.- Que el Comitè de Granollers estava integrat, gairebé en la seva totalitat, per membres de la CNT-FAI, amb escassa incidència dels representants dels partits del Front Popular.

10.2.4.2.- Que el Comitè "*cometió desmanes, saqueos, incendios y asesinatos en gran escala y en general toda clase de actos vandálicos (...) (y) se llegó a extremos de verdadera crueldad y ensañamiento*".

10.2.4.3.-Que en el Comitè "*se distinguieron especialmente por sus instintos sanguinarios los siguientes individuos: Manuel Fabregat Selaes; Estaban Serra Colobrans que tuvo participación directa en varios de los asesinatos que se cometieron en la localidad; Pedro Roca Prieto; Miguel Badia Santamaria; José Espinalt Vila; José Fernández Zapata y Juan Vila Martorell, alguno de los cuales formó también parte del Ayuntamiento como por ejemplo el Roca Prieto, como el Fabregat y el Selaes*".

10.2.4.4.-Que durant l'època d'actuació del Comitè es cometeren uns disset assassinats destacant els de: "*Antonio Cunillera Farnés, comerciante de esta localidad y cabo que fue del Somatén, el cual fueron a detenerlo en su domicilio un tal Pedro Girollen (sic), uno apodado Ter, y un tal Juan Pericas (...). El asesinato de los señores José Vallbona Batista (sic) y D. Esteban Trullàs Homs (sic), los cuales inmediatamente de ser detenidos, fueron conducidos por miembros del Comité rojo al cementerio de la localidad e introducidos en una habitación del mismo lugar donde les dispararon repetidas veces según diversas de distintos vecinos de la localidad, y fueron enterrados estando aún en vida;*

¹⁷⁵ Prova testifical de 15/5/42. Doc.146, al marge, anvers i revers.

parece ser que en estos asesinatos intervinieron Esteban Serra Coloubres (sic), Clavera Font, y algún otro miembro del Comité. El asesinato de D. Ricardo Martí Gispert, el cual después de saquearle el establecimiento fue llevado a los calabozos del Comité en la noche del 17 de Marzo de 1937 y a la madrugada siguiente en las mismas calles de ciudad fue asesinado por una ráfaga de ametralladora teniendo parte directa en tal asesinato el repetido Serra y un tal Vila".

10.2.4.5.- També es feien comentaris i s'aportaven dades a l'entorn dels incendis de l'església parroquial, casa rectoral, Centre Catòlic, església de St.Francesc; capella de les Germanes Carmelites; parròquia de St.Julià; església de Montserrat; la dels pares Conventuals i sobre els saqueigs d'algunes capelles i domicilis particulars, així com sobre la incautació dels serveis públics d'aigua potable i d'autobusos. També es mencionaven els incendis de tres grans fàbriques de farines i s'explicava que de les dades recollides no es podia afirmar que existís el SIM roig ,de manera organitzada, per bé que semblava que en alguna ocasió semblava que hagués hagut algun agent del servei, a Granollers.⁽¹⁷⁶⁾

10.2.4.6.-La vídua d'Antoni Gorchs Pascalet, també declarà, explicant que el seu marit: " (...) de profesión barbero, que no estaba afiliado a ningún partido político y organización sindical (...) fue detenido por un grupo de hombre armados de los cuales sólo conoce a uno apodado "El Forcaire" en su propio domicilio a la una de la madrugada del día 19 (sic) de Marzo de 1937, siendo conducido al local del Comité situado cerca de la estación (...) " Sobre les persones sospitoses de participar en el crimèn assenyalava ": *El Comité de Granollers, entre los que estaba un tal Serras."* i afegia que creia que els membres del Comitè es trabaven a França. El fet havia estat denunciat a les Autoritats Militars.⁽¹⁷⁷⁾

10.2.4.7.- La Guàrdia Civil de Granollers, informava al Fiscal, en relació a l'assassinat de Miquel Mas Maynou, i després de les gestions practicades, afirmava el següent: "*(...)que dicho señor, fue asesinado el 18 de febrero de 1937, suponiéndose que los*

¹⁷⁶ Informe lliurat al fiscal instructor de la Causa General, signat per Joaquín (il·legible) i Miguel (il·legible). Data 28/9/42. Docs.148, al marge, anvers, revers, i 149, al marge.

¹⁷⁷ Prova testifical del dia 6/10/42. Doc.151, al marge

autores fueron unos individuos llamados Vila y Fernández, los cuales fueron juzgados en Consejo de Guerra y ejecutados." ⁽¹⁷⁸⁾

10.2.4.8.- Sobre el de Ramon Montaña Guasch, la Guàrdia Civil informava al Fiscal que: *"(...) fué asesinado el 17 de marzo de 1937, por unos individuos llamados Antonio Requena e Isidro Clavera, ambos vecinos de Granollers, los cuales se ignora su paradero, suponiéndose están huidos a Francia".* ⁽¹⁷⁹⁾

10.2.4.9. Sobre el de Vicenç Vidal Cuquet, la Guàrdia Civil informava al Fiscal que: *"(...) el día 27 de enero de 1939 fue detenido y asesinado el referido señor por elementos marxistas que pasaban por esta ciudad, huyendo hacia la frontera, ignorándose nombre y paradero de los individuos que intervinieron en el hecho."* ⁽¹⁸⁰⁾

10.2.4.10. Sobre l'assassinat de Josep Lamarca Catarineu, hi havia la prova testifical aportada pel seu fill Jaume Lamarca Salgot, que entre altres dades aportava, a la Causa, les dades següents: *" El día 2 de agosto de 1936, y en la casa del término de La Garriga (Barcelona), denominada "Can Valls de Monteugas", situada en las afueras, fue detenido en compañía de su padre y un cuñado; al asesinarles el mismo día en un bosque de Llisá de Munt (Barcelona) cerca de la casa "Hostal de l'Arengada", el declarante se escapó escondiéndose en aquél mismo bosque", "(...) Ignora los nombres y apellidos de los que intervinieron en la detención y asesinato, a excepción del cabeza de la FAI, José Serra, (sic), de Granollers que fue el que mandaba el asesinato, y de un tal Luciano de nombre, muy conocido en Granollers por su actuación en los crímenes cometidos."* ⁽¹⁸¹⁾

10.2.4.11. Un informe de la Guàrdia Civil de Granollers, en relació a l'assassinat de Jaume Cladellas Serra, eren emès i incorporat a la Causa General. Hi constava que després de les gestions practicades: *" (...) el referido señor fue asesinado el 11 de septiembre de 1936 en el sitio conocido por "Prat Viejo", suponiéndose con toda seguridad que el autor del*

¹⁷⁸ Signat pel comandant de lloc, Julián Hernández González, data del 24/11/42. Doc. 163, al marge.

¹⁷⁹ Id. Data de 24/11/42. Doc. núm. 164, al marge.

¹⁸⁰ Id. Data de 24/11/42. Doc. núm. 165, al marge.

¹⁸¹ Document mecanografiat, amb segell de Jutjat Municipal de Granollers. Firmat, però sense data. Correspon a una data anterior del 19/12/42. Doc. núm. 177, al marge.

hecho fue un individuo llamado Espinal el cual se ignora su paradero. Las causas de ser asesinado fue el haberse negado a dar cierta cantidad de dinero al Comité Revolucionario de esta localidad, ignorándose otros detalles." ⁽¹⁸²⁾

10.2.4.12. Un altre informe, però aquest en relació a l'assassinat de Pere Gendra Signes, era també lliurat per la Guàrdia Civil a la Causa General. Deia que: *"(...) fue asesinado el 28 de enero de 1939 por unos soldados de la Columna de Lister que pasaron por esta ciudad en dirección a Francia, ignorándose quiénes pudieron ser como igualmente se ignoran más detalles"*. ⁽¹⁸³⁾

10.2.4.13. De nou hi havia aportacions en relació a l'assassinat de Josep Lamarca Catarineu. Un altre fill, Josep Lamarca Salgot les feia afirmant que el seu pare havia estat detingut: *"(...) por varios agentes de la FAI conocidos de Granollers: Serra,(sic), Luciano y otros desconocidos, en Casa Valls de Monteugas, de La Garriga el 2 de agosto de 1936, siendo conducido pasado por Figaró al Comité de La Garriga y de allí el mismo día a Llisá de Munt en la carretera de Caldas y en un sitio de bosque próximo al Hostal de l'Arençada donde murió asesinado."* Com a persones sospitoses de participar en el crim manifestava: *" el guardabosque que en aquellos días estaba en Casa Valls de Monteguas de La Garriga, quien parece denunció al Comité de La Garriga que mi padre estaba refugiado en aquella casa."* (...). *Se dice que el citado guardabosques murió en la cárcel de Granollers o La Garriga."* Afegia que l'assassinat fou denunciat: *"(...) después de la liberación de Granollers por el Glorioso Ejército Nacional, en la Comandancia Militar de Granollers y después en los Tribunales Militares de Granollers."* ⁽¹⁸⁴⁾

10.2.4.14. Un parell d'informes més de la Guàrdia Civil de Granollers, datats el mateix dia, emetien judicis sobre els assassinats de Lamarca i de Dionís Vicente. Sobre el primer afirmava que: *"(...) fue asesinado(...) siendo los autores los individuos vecinos de esta ciudad, un tal Serra (sic) y otro conocido por Vila, los que condenados por un Consejo de Guerra fueron ejecutados, también tomó parte otro individuo llamado Luciano del cual se*

¹⁸² Signat el 14/12/42, per Julián Hernández González, comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers. Doc. núm. 179, al marge.

¹⁸³ Id.(veure nota 2 pàg.33). Data 15/12/42. Doc. núm. 180, al marge.

¹⁸⁴ Prova testifical de 5/1/43. Doc. núm. 191, al marge.

ignora su paradero".⁽¹⁸⁵⁾ Sobre Vicente diu el següent: "(...)que dicho Reverendo, el 19 de julio de 1936, marchó del convento de esta ciudad al Hospital Civil de la misma, permaneciéndolo en él, hasta el 2 de agosto del mismo año, de donde fué sacado por unos desconocidos y asesinado en el sitio conocido por los Tres Pinos(sic) del terreno municipal de Cardedeu, teniéndose conocimiento que unos de los desconocidos era una tal Pedro Roca, el cual se encuentra ausente de esta localidad, ignorándose el paradero".⁽¹⁸⁶⁾

10.2.4.15. Deu d'informes seguits un rera l'altre, signats com d'altres, pel Comandant de la Guàrdia Civil de Granollers, Julián Hernández González i intercalats només per unes declaracions relatives a l'assassinat de F.X.Riera Marsà, eren, també, incorporats a la Causa General. Nodririen en aquest cas, una documentació que podríem agrupar en un total d'onze apartats.

1) El primer informe es referia a l'assassinat del frare menor conventual, Modesto Vegas. Deia el següent: *"(...)que dicho religioso fué asesinado cerca del pueblo de Llisá de Vall, ignorándose en la forma que fué asesinado y personas que intervinieron en el mismo, suponiéndose que fueran los individuos que formaron el Comité Revolucionario, en los primeros momentos, ya que fué asesinado el día 27 de julio de 1936".⁽¹⁸⁷⁾*- 2) En quant al frare Francesc Renom, l'informe era el següent: *"(...)que dicho religioso fué asesinado el día 2 de agosto de 1936 en el sitio conocido por los Tres Pinos, del término municipal de Cardedeu, el cual fué sacado del Hospital Asilo de esta ciudad por los individuos, un tal Roca, otro conocido por el Trapero, y un tercer llamado Forcaire, los cuales fueron los autores del asesinato, ignorándose en la actualidad su paradero".⁽¹⁸⁸⁾*- 3) Sobre el frare Miquel Renom, deia: *"(...)que dicho Religioso fue asesinado el día 3 de agosto de 1936, en la carretera de Samalús, por un tal Forcaire y otro conocido por el Trapero, ambos vecinos de Corró de Vall, los que en la actualidad se ignora su paradero, creyéndose que las causas por las que fué asesinado el Religioso en cuestión, fué por su calidad de cristiano".⁽¹⁸⁹⁾*- 4) Sobre Jaume Bultà Viñals, afirmava que: *"(...)fué asesinado el día 11/9/36, en el término*

¹⁸⁵ Signat el 31/12/42, per Julián Hernández González, comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers. Doc. núm. 190, al marge.

¹⁸⁶ Íd. 31-12-42. Doc. núm. 195, al marge. Doc. núm. 199.

¹⁸⁷ Signat el 26/2/43. Doc. núm. 199, al marge.

¹⁸⁸ Signat el 26/2/43. Doc. núm. 200, al marge.

¹⁸⁹ Signat el 26/2/43. Doc. núm. 201, al marge.

municipal de Vallrromanes, por unos individuos apodados "El Chato", El Ter y Pericas, sin más datos, los cuales, al parecer se encuentran huídos ignorándose su paradero".⁽¹⁹⁰⁾. - 5) Sobre Manuel Puntas Viñas, deia el següent: *"(...) que dicho señor fué asesinado el 24/10/36 por un individuo apellidado Ordáz de la patrulla de control de la Sagrada Familia (Barcelona) en unión de varios individuos que formaban parte del Comité Revolucionario de esta ciudad, ignorándose paradero de los mismos".* ⁽¹⁹¹⁾. - 6) Referent a Antoni Gorchs Pascalet, l'informe deia que: *"(...) fué asesinado el 17 de Marzo de 1937 entre las poblaciones de Cardedeu y Llinás de esta provincia, por un individuo apellidado Forcaire, vecino de Las Franquesas y dos desconocidos de los cuales actualmente se ignora el paradero".*⁽¹⁹²⁾. - 7) En relació a F.X.Riera Marsà, deia que: *"(...) fué asesinado el 9 de octubre, en Moncada, ignorándose quién pueda ser el autor o autores, como igualmente paradero de los mismos"*⁽¹⁹³⁾. - 8) En relació a Juan Roura Guardiola, l'informe afirmava que: *"(...) fué asesinado el 1º de Septiembre de 1936, entre Mollet y esta ciudad, por los individuos Luís Gascón, un tal Gelavert (sic) (a) "El Chato" y otro conocido por Forcaire vecinos los dos primeros de Granollers y el último de Las Franquesas, además de varios desconocidos más que se ignoran quienes son, como igualmente el paradero de todos ellos".*⁽¹⁹⁴⁾. - 9) En relació al frare Joan Salla Miró, informava que: *" (...) en los primeros días del Alzamiento, marchó dicho Rvdo. a Badalona a casa de un pariente que posee una Farmacia apellidada Salla por cuya causa se ignora todos los datos que interesa en su citado superior escrito"* ⁽¹⁹⁵⁾. - 10) La nova documentació referent a F.X.Riera Marsà, era en base a la declaració de Lluís Sánchez Sánchez, porter de la casa on fou detingut aquell, el qual va declarar la pressumpció de responsabilitats en l'assassinat de Riera Marsà, a les *"Juventudes Libertarias que tenían su centro en la c/ Provenza y Roger de Flor"* ⁽¹⁹⁶⁾ i la pràctica d'una nova declaració feta per Nicolau Riera Marsà, que no variava l'anterior de 1942, però que precisa que el seu germà fou detingut el 19 d'octubre de 1936 i conduït a la *"(...) checa de San Elías, desapareciendo a*

¹⁹⁰ Signat el 26/2/43.Doc. núm.204, al marge.

¹⁹¹ Íd.id. 14/4/43.Doc.núm.209, al marge.

¹⁹² Íd.id. 14/4/43 Doc.núm.210, al marge.

¹⁹³ Íd.id. 14/4/43 Doc.núm.211, al marge.

¹⁹⁴ Íd.id. 18/4/43 Doc.núm.212, al marge.

¹⁹⁵ Íd.id. 28/4/43 Doc.213, al marge.

¹⁹⁶ Lluís Sánchez Sánchez, de 53 anys "Mozo molinero". Domiciliat a Hipólito Lázaro, 19; porter de "la misma". Hom no sap si té res a veure amb el porter denunciat en declaracions anteriors en relació a F.X.Riera Marsà. Declaració de 19/5/41 Doc.núm. 214, anvers i revers.

partir de aquél momento", afegint que les personas sospitoses de participar en el crim eren: " el portero de la casa de la c/ Montaner, 159, y luego indirectamente el Comité de Granollers, nombrando entre ellos a un tal Serra (sic) , desconociendo el nombre de los demás. El que practicó la detención se llamaba Ordóñez, que era el jefe de la patrulla. Riera Marsà afirmava que ignorava el lloc on es trobaven aquells. (197).- 11)En relació a l'informe de la Guàrdia Civil sobre Alfred Baró Grau, es deia que: "(...) fué asesinado el 23 de Septiembre (de 1936) en el sitio conocido por Barranco Fuente Alba del término municipal de Tiana, ignorándose quién pueda ser el autor o autores del mismo". (198)

10.2.4.16. A la Causa General, s'hi feia constar una diligència derivada d'un expedient de responsabilitats polítiques seguides contra Albó Ventura, contenint la transcripció d'una sentència que deia: *"(...) en la plaza de Barcelona (...) Reunido el Consejo de Guerra para ver y fallar la causa seguida contra el procesado Buenaventura Albó Ventura (...) y RESULTANDO que, el procesado era afiliado a la CNT con posterioridad al GMN, con actuación no determinada en los sucesos de Octubre de 1934 durante el Dominio Rojo prestó servicio de guardia armada en barricada, controles e intervino en el incendio de las imágenes de la Iglésia Parroquial y de los Padre Franciscanos. Ingresó voluntario en la columna del Vallés Oriental mandado al Frente. Se le imputa que durante la permanencia en esta Columna intervino en el asesinato del soldado Pedro Dalmau Badia, sin que la prueba practicada permita dar por probado este hecho (...) Fallamos que debemos condenar y condenamos al procesado Buenaventura Albó Ventura, a la pena de 15 años de reclusión temporal...ACUERDO DEL EXCMO.SR.CAPITÁN GENERAL DE LA IV. REGIÓN MILITAR// Barcelona, 13/8/42 ,de conformidad con el precedente dictamen y por sus propios fundamentos acuerdo aprobar la Sentencia dictada por el Consejo de Guerra que condena al procesado Buenaventura Albó Ventura.V. a la pena de 15 años de reclusión temporal. El Capitán General, rubricado". (199)*

10.2.4.17. S'incorporava poc després, a la Causa General, la declaració feta a Badalona, de Joan Salla Pallas(sic), en relació a l'assassinat del seu oncle, el frare franciscà,

¹⁹⁷ Doc. testifical de 8/5/43. Doc.216, al marge.

¹⁹⁸ Datat l' 1/5/43. Doc.núm.217, al marge.

¹⁹⁹ Diligència feta a Barcelona, el 21/5/43, i relacionada amb l'expedient de Responsabilitats Polítiques núm.2836, contra B.A.V. Al marge, en llapis, "mirar Granollers".Doc.218,al marge.

Joan Salla Miró. Declarava que estava domiciliat al convent de les Germanes Josefines, a Granollers i que fou detingut -ignorava per qui i el lloc- a Barcelona, l'octubre de 1936. Afegia que: "(...) ignora en absoluto todos los demás datos, habiéndolo supuesto que la causa de su detención fuera el haberse encontrado con otros sacerdotes, pues con frecuencia se reunían, si bien ignora el dicente en que punto, fundando tales suposiciones en el hecho de que un día salió de su casa y ya no volvió.(...) Ignora si ha sido o no hallado (el cadáver) en parte alguna, pero hasta el momento no ha sido identificado". Afegia que: "No sospecha concretamente contra persona determinada que pueda ser autora de la muerte de su tío". Deia que no havia denunciat el fet.⁽²⁰⁰⁾

10.2.4.18. Una altra proveïment està a Barcelona, en sentit igual a l'anterior, feia referència a Manuel Pedro Guinjoan. Deia: "(...) SENTENCIA... RESULTADO que aparece probado que el procesado de mayor edad penal con anterioridad al Movimiento era de malos antecedentes y anarquista y que durante el mismo le unía íntima amistad con los componentes del Comité de Granollers; actuando de jefe de los controles con arma larga y ametralladora, que en la asamblea pública celebrada antes de ser asesinado 9 personas de orden fué él quien excitó más los ánimos, formando parte en las detenciones y asesinatos de algunas de dichas personas, que fundadamente se le supone componente de la banda que actuó en el pueblo de Centellas en donde se asesinó a 12 personas considerándole como elemento de acción habiendo sido concejal en representación de la CNT y manifestando que por esta organización daría cuanto tuviese. FALLAMOS que debemos condenar y condenamos al procesado Manuel Pedro Guinjoan a la pena de MUERTE.// El ILMO. SR. AUDITOR en su dictamen de fecha 17/3/40 aprueba la anterior Sentencia.// Dicho condenado según comunicación del Director de la Prisión Celular falleció en la enfermería de dicho establecimiento a consecuencia de uremia de cuya comunicación se dió el curso oportuno".⁽²⁰¹⁾

10.2.4.19. Igualment, es feia constar una altra diligència en relació a Salvador Solé Solà que deia: " (...) SENTENCIA... RESULTADO que el procesado Salvador Solé Solà... natural y vecino de Bigas, formó parte del Comité del pueblo por imposición del

²⁰⁰ Declaració de 4/9/43. Doc.222, al marge.

²⁰¹ Diligència feta a Barcelona, el 10/1/44, i relacionada amb l'expedient de Responsabilitats Polítiques. núm.4375, contra M.P.G. Doc.223, al marge

Comité de Granollers, acompañando individuos de este último Comité a practicar la detención del Rvdo. Padre que más tarde fué asesinado por los de Granollers. Intervino en la imposición de multas, participó en registros, tomó parte también en la destrucción de objetos religiosos de la Iglesia... (sic) FALLAMOS que debemos condenar y condenamos al procesado Salvador Solé Solá a la pena de VEINTE Y UN DÍA DE RECLUSIÓN MAYOR, cuya sentencia fué aprobada por el Excmo. Sr. Capitán General de esta Región en fecha 7/11/42". ⁽²⁰²⁾.

10.2.4.20. Diversos proveïments integrarien una colla de documents en relació a les dades sobre cadàvers trobats, però no identificats, corresponents al terme de Granollers o a la seva jurisdicció penal. Tan sols s'identificava un tal Manils, que s'assenyalava que podria ser el cadàver d'una persona de prop de St. Celoni. ⁽²⁰³⁾

10.2.4.21. Constava també a la Causa, la declaració d'Elena Montañà Guasch, en relació a l'assassinat del seu primer marit, Alfred Baró Grau. En la declaració feia constar que Baró era mestre d'obres, afiliat a les "*Derechas Monárquicas*", i que: "*(...) fué detenido por Esteban Serras Colobras (sic), un tal Fernández, Miguel Ter y Pedro Gelabert: los dos primeros según tiene noticias han sido condenados a la pena capital. El tercero se encuentra en Francia y ignora su paradero. Más otros dos que ignora quienes fueran* . Assenyalava que fou detingut: "*(...) en el domicilio de unos tíos de su esposa, (...), en Barcelona, el día 23/9/36, siendo conducido a Tiana y le asesinaron en el sitio conocido por Fuente del Alba de aquél término*". *(...) "fué hallado en el indicado sitio, unos quinze o veinte días después de su detención.*" Sobre les persones sospitoses de paticipar en el crim afegia : "*las indicadas anteriormente*". A la pregunta de si havia estat denunciat el fet declarava : "*No, por ser conocido el hecho de toda la ciudad en donde las autoridades ya actuaron sobre ello a la liberación de la misma*". ⁽²⁰⁴⁾

10.2.4.22. Els darrers documents feien referència a la possible implicació de Josep Clos Martí en l'assassinat de Miquel Mas Maynou. Un document lliurat per la Fiscalia del

²⁰² Diligència feta a Barcelona, el 24/1/44, i relacionada amb l'expedient de Responsabilitats Polítiques, núm. 4507, contra S.S.S. Doc. 224, al marge.

²⁰³ Docs. 225-240, al marge, menys doc. 231, al marge.

²⁰⁴ Declaració de 12/6/44. Doc. 231, al marge.

Tribunal Suprem a l'instructor delegat de la Causa General de Barcelona, deia així: "(...) tengo el honor de interesar de V.I. con carácter urgente, por solicitarlo la Comisión Dictaminadora de repatriación de exiliados políticos, la remisión a esta jefatura del testimonio referente a José Clos Martí (ref.46485), nacido el 5-8-1893, viudo ferroviario, hijo de Salvador y de Josefa, natural de Alfar (Gerona), y que durante el Movimiento residió en el pueblo de Granollers (Barcelona), pues aparece en la relación B de inculpadados remitida por esta Causa General, un tal José Clos, sin segundo apellido, acusado como partícipe en el asesinato de D.Miquel Mas, por si se tratara del informado; debiendo determinar en caso afirmativo, si la intervención del informado en el hecho de que se le acusa fué a título de participación material o de inducción".⁽²⁰⁵⁾

La Guàrdia Civil de Granollers contestava via fiscalia de Barcelona, el següent: "(...) el citado sujeto residió en esta plaza, Plaza de la Montaña antes del GMN y durante el mismo, al terminar la Guerra de Liberación marchó a Francia, trabajó en esta como obrero de vias y obras de la RENFE, al iniciarse el movimiento, ocupó el cargo de Sobrestante; fué delegado de la CNT por espacio de unos 6 meses; referente a la muerte de D.Miquel Mas Maynou, que fue asesinado en esta ciudad, y lugar Plaza de la Corona, el citado Clos no tuvo participación directa en dicho asesinato, ya que el mismo fué cometido por un individuo llamado de apodo "el Trapero", actualmente fallecido, no obstante el referido Clos, fué uno de los que indujeron al asesino, para que verificara el asesinato, ya que incluso el Clos había dicho a la familia del asesinado que se vengaría del señor Mas, porque éste, siendo guarda, sorprendió cazando a Clos en tiempo de veda y le mató un perro, contestándole éste que con él haría lo mismo que con el perro, cuando tuviera ocasión (...)".⁽²⁰⁶⁾

L'Ajuntament de Granollers, complimentava el proveïment, amb el tex següent: "(...) el referido José Clos Martí, se sabe que actualmente tiene su residencia en Millás, Francia; durante el periodo de los años 1936 al 1939, residió en esta ciudad, en el Paseo de la Montaña, nº 30, hasta unos días después de la Liberación, en por haberse destacado durante el periodo rojo, huyó a Francia. Pertenecía a la CNT, y más tarde ostentó durante la Guerra el cargo de Delegado por un periodo de unos pocos meses; trabajaba en la Brigada de Vías y Obras de la Cia. MZA, como peón; más tarde ostentó el cargo de Sobrestante desposeyendo al titular D.José Guilleumas, hoy retirado en Viladecans, de ésta provincia de

²⁰⁵ Datat a Madrid, el 22/10/64. Doc.242.

²⁰⁶ Signat el 30/10/64, pel sergent en funcions de 1r. comandant del lloc de la Guàrdia Civil de Granollers.(firma il·legible). Doc.núm.244.

Barcelona. Referente al asesinato de D.Miquel Mas Maynou, no se cree fuera el tal Clos su autor, sinó un individuo apodado "el Trapero", y que le asesinó en la Plaza de la Corona de esta ciudad, aproximadamente a las onze de la noche del día 17 de Enero de 1937, ignrándose su actual paradero, aunque parece cierto haber sido fusilado.// Al parecer, los referidos Clos Martí y el asesinado D.Miquel Mas Maynou, Guarda Jurado, entonces de la Sociedad de Cazadores, antes del Movimiento, discutieron al ser sorprendido el Clos, cazando en tiempo de veda, y que el guarda Sr.Mas mató de un tiro a los perros, diciendo el Clos que se vengaría de tal hecho. Esta última información ha sido hecha por un hermano del Sr.Mas residente en esta ciudad, en la c/ Sastre nº 4, y cree podría ser posible haber sido el Clos un inductor de la muerte de su hermano, aunque no lo confirma".⁽²⁰⁷⁾

En base a les diligències de la Guàrdia Civil de Granollers i de l'alcaldia, el tinent fiscal de l'Audiència Territorial, instructor delegat de la Casa general de Barcelona, Girona i Balears, certificava el mateix, lliurant-ho al fiscal de la Causa General.⁽²⁰⁸⁾

²⁰⁷ Lliurat per l'alcalde de Granollers, amb data 2/11/1964. Doc.245

²⁰⁸ Còpia del testimoni documental. Lliurada a Barcelona el 13/11/64.

II

Granollers al llarg del període 1944-1953

1. Aspectes generals. Una ciutat alentint les turbulències: 1944 - 1947. La nova i tercera Gestora Municipal.

El context bèl·lic internacional, la perillongació de la crisi ja encetada amb la Guerra Civil així com una climatologia evidentment desfavorable al llarg del quinquenni 1945-1949, van ser algunes de les causes de l'enfonsament de l'economia espanyola. A més, un sistema autàrquic i d'intervencionisme estatal que regulava el mercat interior a base d'un sistema de racionament que durà fins a l'entrada dels anys cinquanta i que regulava salaris i preus, també contribuïren al retard d'un millor model de gestió econòmica.

Però a part d'això, la supressió de la reforma agrària de l'època republicana, la devolució de les terres als antics propietaris i la mala gestió de l'aparell burocràtic franquista, van fer encara més forat en una crisi ja prou endèmica i aguda. El camp se'n ressentí i el mercat negre - l'estraperlo- ampliat a altres sectors de producció, es convertí en un fet dels més greus d'una època on la gana no desapareixia del tot i en la que alguns van fer grans beneficis no per la inversió de capitals i tecnologia més aviat absents d'un mercat espanyol ple de mancances ja tradicionals, sinó que pels salaris baixos i dels preus molt alts que adquirien productes molt escassos, tot això davant la impossibilitat o la convivència dels mateix Sistema. La indústria també li costaria de reeixir. No seria fins als 1950 quan començaria a experimentar un augment de la producció en relació als índexs anteriors al conflicte bèl·lic. Falta de bens d'equip, de recanvis de matèries primeres, d'energia, acumularen el paquet de la crisi que no es beneficià dels plans de reconstrucció europeus.

A banda d'això, els canvis de la política internacional esdevinguts per la pèrdua progressiva de posicions per part d'Alemanya, va donar lloc a una certa rectificació de la tàctica de relacions exteriors de l'Estat espanyol. Hi hagué una certa aproximació als aliats i Franco va tendir a canviar algunes de les formes externes del Règim. Amb la derrota de l'Alemanya nazi, desapareixia la salutació braç enlaire (decret d'11 de novembre de 1945),

l'organització paramilitar de Falange era dissolta, el 1945 s'aprovava el *Fuero de los Españoles*, i el 1947 la llei de *Sucesión a la Jefatura del Estado* era sotmesa a referèndum, i, lògicament, aprovada, com no podia ser d'altra forma ateses les circumstàncies. També es recanviaren altres aspectes: en el Govern espanyol hi haurà una major presència de catòlics i el bandejament d'algunes persones que havien estat molt compromeses amb el feixisme. Serrano Suñer era apartat del ministeri d'Afers Exteriors i el comte de Jordana, un anglòfil el substituïa. De fet, també Falange perdrà les seves atribucions de vigilància policial i de servei de control i d'informació, a partir de 1944. Des d'aquell moment, varen passar a ser competència de la Guàrdia Civil i del Cos General de Policia, que les exerciren amb competència exclusiva. Un procés paral·lel a la minva de poder de la Falange, aniria lligat amb la pèrdua considerable d'afiliats entre 1943 i 1945, la qual cosa també influí en que la dinàmica del partit s'anés concentrant amb major importància, des de 1943, en les activitats esportives i culturals. També la Secció Femenina, a partir dels anys 1944-1945, es burocratitzà i es dedicà a tasques ben poc reeixides a l'hora de la veritat: escoles de la llar i de formació, per exemple.

Les formes externes de ben poc serviren al Règim en el seu intent de maquillatge, i una resolució de 13 de desembre de 1946 de l'Assemblea General de l'ONU - abans per tant de la Llei de Successió - donava lloc a la retirada dels seus ambaixadors d'Espanya. Però mica en mica la postura internacional va anar canviant. La guerra freda, l'hivern de 1947-1948 amb el bloqueig de Berlín, i l'anticomunisme visceral de l'Administració nord-americana, obriren els braços, més que els tancaren, al Règim de Franco, fidel aliat anticomunista. La tensió internacional contra el general Franco anà minvant d'ençà de 1948. Els anys 1949 i 1950, arribaven un parell de crèdits molt importants des dels EUA a l'Espanya franquista. El mateix any era revocat l'acord de retirada d'ambaixadors i la consolidació internacional de Franco havia fet les passes més importants per acabar de consolidar-se amb els acords amb els EUA i el Vaticà, l'any 1953, i l'entrada a les Nacional Unides, el 1955.

L'oposició interna a Franco, poca cosa va poder fer durant aquesta època. La invasió guerrillera que va entrar per la Vall d'Aran el 1944 va demostrar, amb el seu fracàs, les dificultats de la recuperació de terreny i d'ideologies. El Sistema, amb un aparell repressiu sense escrúpols, va decantar el possible suport que la població podia donar al maquis, cap a actituds de ben poca, per no dir nul·la ajuda als seus integrants. Tampoc dins el mateix Règim les alternatives a Franco eren fàcils, i l'intent propiciat per alguns procuradors a Corts

el 1943 reclamant-li el retorn de la monarquia tingueren èxit. Franco va guanyar prou temps per consolidar el Sistema, fent que D. Juan acceptés la successió monàrquica en la persona del seu fill, Juan Carlos, desactivant, en molta part, l'oposició monàrquica.

Per altra banda, i a trets molt generals, cal recordar que tot i que el 1942 tornava a funcionar de manera clandestina l'Institut d'Estudis Catalans, el desballestament continuat de la cultura catalana era un fet ben palès, en part corregit a partir de mitjans de la dècada i que tot i que per bé que el mateix 1942 es fundava el Front Universitari de Catalunya (FUC), el panorama organització en la vessant política i sindical eren ben magres. Els anarquistes, ja prou delmats per la Guerra, encara foren més desarticulats per la repressió posterior i també per les pròpies escissions. El PSOE i la UGT gairebé desapareixeren, i només les direccions a l'estranger van intentar mantenir les direccions en contacte -ben poc realistes- amb l'interior, intentant pactar amb els monàrquics. L'incidència el PCE i del PSUC a Catalunya, va ser força decisiva per la reorganització de l'oposició. Feta, però, amb penes i treballs, va anar incidint en els moviments populars, mentre anaven apareixen altres grups com el Moviment Socialista de Catalunya (MSC), els democrata-cristians, els grups nacionalistes a Catalunya (Front Nacional de Catalunya) i al País Basc (PNB). Amb molt de risc, amb activitats mínimes, però amb capacitat de resistència provada, mica en mica s'anaren consolidant. La vaga de tramvies de Barcelona, el 1951, es pot considerar com l'inici d'un moviment de masses, resultat del descontentament popular i d'un cert alè i desig d'acabar amb un estat de coses que, tot i no assolir-se, possibilitaren el desvetllament del moviment obrer i ciutadà a inicis dels anys cinquanta. L'any 1957, una nova vaga de tramvies va tenir lloc a Barcelona, aquesta vegada, però, amb menys èxit.

I enmig d'aquest període, no es pot obviar que va ser en els anys 1946 i 1947 quan van tenir lloc els conflictes laborals més importants del decenni, i el moment en el qual es va veure ben clar que els treballadors preferien negociar al marge de la CNS, el qual era més aviat un parany per les reivindicacions i les negociacions. L'any 1943 s'havia creat la figura de l'enllaç sindical que només podia ser elegit entre membres de la FET i JONS i el 1944 hi havia una llei que prohibia als empresaris augmentar els salaris de forma col·lectiva, cosa que propiciava les retribucions personals a persones addictes. Tampoc l'establiment dels jurats d'empresa, feta per un decret de 1947, a totes les empreses de més de cinquanta treballadors, decret que quedà paralitzat a la pràctica per l'oposició de les organitzacions patronals fins al 1954, representà cap millora democràtica efectiva. Amb aquesta situació, era

ben normal que malgrat les declaracions de principis del Règim a favor de la CNS, aquesta fos absolutament inoperant des del punt de vista de defensa dels interessos de classe ⁽²⁰⁹⁾

Un punt essencial de referència en la resistència antifranquista, va ser, tanmateix, el paper destacat que va jugar l'Església catalana. La resistència i la recuperació de les llibertats, varen tenir força a veure en moltes de les actituds dels grups catòlics i dels clergues que malviviren la imposició religiosa i àdhuc lingüística com una de tantes tasques polítiques comandades pel general Franco. De fet, però, el nacionalcatolicisme va ser gairebé omnipresent durant molts anys a l'Estat espanyol, i les dificultats per reeixir d'aquesta situació, no varen ser gens fàcils. Els actes de la coronació de la Mare de Déu, el 1947, que tingueren lloc a Montserrat, tanmateix, demostraren les possibilitats i la força d'un pila de vivències entre cristianes, nacionalistes i democràtiques, que serviren de punt d'atenció i de forta arrancada en diverses coses que no plageren al Sistema, al qual ja li anava bé un Estat confessional i amb uns drets que tenia el cap de l'Estat, suficientment importants per mantenir a ratlla qualsevol desviacionisme de dins l'Església catòlica. L'interès de monopolitzar la religió i d'implantar i perllongar el nacionalcatolicisme tindrien el seu colofó l'any 1952, amb el Congrés Eucarístic de Barcelona, que donà lloc a un dels intents més vergonyosos del Règim, com va ser el d'intentar amagar la pobresa barcelonina fent construir uns quants blocs d'habitatges per paliar part del barraquisme d'un Règim que, teòricament, garantia treball, pa i casa, per a tothom.

Un clar desconcert de les classes mitjanes movent-se entre el catalanisme i el nacionalcatolicisme; unes classes populars movent-se en medis força hostils i començant a poc a poc la protesta com el mitjà més adient per fer-se sentir; uns sovintejats plantejaments excessivament limitats en les formulacions teòriques de l'oposició, acabaven d'arrodonir, entre moltes altres coses, les dificultats de ressorgir al llarg dels anys quaranta, d'aquella situació de franquisme que demostrava la seva voluntat de persistir i la seva força de fer tot el possible per mantenir-se. S'anava demostrant, a més, amb l'ajuda exterior, que Franco es podia mantenir llargament en el Poder, Tampoc la vella oposició antifranquista catalana dels anys quaranta, no havia pogut fer res per abatre'l. Calia canviar estratègies i calia començar a pensar que seria molt llarg el període esmerçat a partir de 1936. ⁽²¹⁰⁾

²⁰⁹ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *El règim franquista. Feixisme, modernització i consens*. Eumo Editorial, Vic, 1992 i 1994.

²¹⁰ Culla, Joan B.; Riquer, Borja de : *El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)*, Ed. 62, Barcelona, 1989 i 1994.

Granollers no viuria apartat de les incidències generals del període, i en algun cas, i en alguns aspectes, la vida social i política serien un reflex ben clar de qüestions globals que amb diversos tons i matisacions convivia o malvivien aquells anys.

A començaments de febrer de 1944, com assenyalàvem, la Gestora quedava configurada de nou sota els vist-i-plau del governador civil Correa Veglisson. A més de l'alcalde Francesc Sagalés, la formarien els tinents d'alcalde: Pere Riera Pujol; Pere Illa Colomer; Oriol de Riba de Salas i Ferran Baya Rodríguez. Els gestors, serien Francesc Serratusell Farell; Antoni Jané Catafal; Pere Viaplana Riera -poc temps després substituït-; Laureà Ribó Clos; Antoni Esteve Estapé; Francesc Sala Bernaus; Josep Mayol Mora i Francesc Carreras Cortada. Alguns tenien tres anys per endavant per continuar apedaçant la ciutat i a ser possible tornar a enlairar-la. D'altres, tres anys, especialment, per acabar de consolidar les línies doctrinàries d'un falangisme que tot i demostrar més elements ideològics que solucions reals en l'economia i en l'aixecament de la ciutat, no es feia enrera volent ser present en el teixit social i especialment polític, de Granollers.

Com a constància del tarannà catòlic de molts membres de la Corporació granollerina, es pot observar el contingut de l'acta que donava inici al nou Ajuntament: immediatament en constituir-se la nova Gestora, es feia un recordatori a la recent mort d'un antic membre, Antoni Carbó, qualificat com a ciutadà exemplar i bon catòlic. Els gestors, posats en peu, feien una oració íntima pel desaparegut. També es feia una referència a la sortida de la Gestora, de Lluís Icart, per al qual es tenien paraules d'agraïment. Tot seguit, les coses anaven per vies més terrenals. El tema del subministrament de l'aigua a la ciutat encetava una llarga polèmica sobre l'augment o no del cànon de l'aigua. L'alcalde era partidari de l'augment. El tinent d'alcalde d'Hisenda, Estabanell, n'era contrari. A finals d'any, s'acordava acceptar un augment de 0,50 cts. el metre cúbic, però a canvi d'una millora del servei del subministrament, propietat d'en Serra de l'aigua -així era conegut normalment-, el qui, a més, havia estat el primer alcalde de la Gestora granollerina. El problema del subministrament i restriccions d'aigua, colpejarien durament la ciutat, però per ara, el de la falta de pa, continuava sent prioritari. A començament de març, hi ha constància documental que per falta de farina no hi havia elaboració de pa, i, conseqüentment, no hi havia repartiment diari. El problema era greu.⁽²¹¹⁾

²¹¹ Sessions de 2 i 3 de febrer. Correspondència, març, i sessió de 29 de desembre de 1944, respectivament. AHMG.

També gairebé d'immediat a l'inici de les seves activitats, la Gestora tornava a posar sobre la taula una antiga demanda que feia molts anys que ja havia formulat: la de la presència, de nou, d'un destacament militar a la ciutat. La presència de soldats a la caserna militar, era una cosa molt assimilada pels granollerins. Feia molts anys, diversos prohoms granollerins s'havien manifestat sobre els avantatges econòmiques i de prestigi que representava la presència de militars a Granollers. Àdhuc, abans de la Guerra Civil s'havia demanat la creació i instal·lació a la ciutat, d'una escola militar. Després d'acabat el conflicte, la temença d'una nova involució aquesta vegada de caràcter internacional; la por, tal vegada, d'un esclat de violència social a causa de la crisi que es vivia i la temença que la dotzena de guàrdies civils que hi havia a la seva caserna servís de ben poca cosa per controlar-la; potser els beneficis econòmics que la caserna havia reportat anteriorment per a alguns sectors de la ciutat, i que ara no hi eren; ras i curt, potser algunes d'aquestes coses o tot plegat, eren les causes que menaven a prendre aquesta actitud a l'alcalde i la Gestora sol·licitant el seu retorn després del buit en què es trobava la caserna granollerina.

En efecte, a començaments d'any, una carta particular de l'alcalde Sagalés al general en cap de l'Estat Major de la 4a Regió, amb seu a la capitania general de Barcelona, feia avinent l'oportunitat d'instal·lar un destacament a Granollers, oferint de fer, si calia, reformes a la caserna. La carta devia fer el seu efecte, ja que el mes de novembre el governador militar informava que havia estat acordat destinar a Granollers un esquadró de cavalleria. Mesos després, la guàrdia civil - les revistes mensuals existents a l'Arxiu ho avalen- també aniria augmentant en nombre fins arribar a haver-n'hi una vintena. ⁽²¹²⁾

Mentrestant, Granollers, a la recerca de moments millors i de no alentir la seva importància com a capital comarcal, també continuava intentant afirmar-se en actes com els

²¹² Correspondència, gener, i sessió 9 de novembre de 1941. En la carta que lliurava l'alcalde al general en cap de l'Estat Major, Antonio Lafuente, li recordava que un germà seu, Vicenç Lafuente, ja havia estat, abans de la Guerra, un dels caps militars del batalló d'Infanteria de la guarnició de Granollers. Observo que el mes de juny de 1944, l'alcalde feia arribar al capità general, president de la junta regional d'aquartermament, un estat de comptes de la junta de Granollers, ja dissolta. Això demostra que durant alguns anys havia funcionat l'esmentada junta local. Les activitats devien ser de col·laboració amb l'estructura militar, però no hi ha rastre a l'Arxiu d'acords o altres dades que ens puguin explicar el què va fer durant aquell temps. Integraven la junta granollerina: L'alcalde Sagalés, Lluís Icart, cap de FET i JONS; Francesc Estabanell, representant de la diputació provincial; Joan Vilardebó, conseller d'obres públiques i Albert Compte, delegat de la Cambra Agrària. Correspondència, juny de 1944. AHMG

que tenien lloc a les darreries de febrer de 1944, quan s'inauguraven les noves oficines de les *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos del Vallés*. Com acostumava a passar, la presència de Correa Véglisson i de diverses autoritats a la ciutat, donaven un relleu especial a les activitats tendents a la consolidació i promoció del sector agrícola, important a Granollers i de manera especial a la comarca. L'autocomplaença, com gairebé sempre, aflorava en els discursos que es digueren. Correa fou ben explícit: reflexions sobre les millores ocorregudes al Vallés des de la seva arribada a Govern Civil; elogis al granollerí Ganduxer i a un grup de col·laboradors, pel seu treball; al·lusions a Franco i a la situació del camp català:

" Mañana hará una semana me preguntaba el Caudillo, con preocupación, por los problemas de nuestra querida Cataluña, y al hablar del problema del campo, yo le dije: Mi General: 54.000 propiedades hay en la provincia de Barcelona; pues bien: solamente 30 pleitos han ido a primera instancia por cuestiones de deshaucio. Me parece que este resultado es el mejor florón, el mejor obsequio que podemos traer los agricultores catalanes a la mesa de su Excelencia".

Senzillament, un anàlisi sobre el camp català com a mínim simple, i amb la tranquil·litat que ningú replicaria de manera pública aquestes afirmacions. ⁽²¹³⁾

La premsa granollerina no s'allunyava ni un xic de les posicions i opinions oficials en relació a temes socials. Les declaracions eren clares: *el Movimiento* havia superat el sofriment i el desengany del socialisme i del marxisme, i, en quatre anys de pau, l'economia i els principis cristians menaven clarament cap a la reconstrucció i a la fita màxima d'uns altres quatre anys que calien per assolir el projecte més meravellós que veuria la Història d'Espanya, és a dir, la implantació total de la revolució Nacional-Sindicalista. ⁽²¹⁴⁾

En definitiva, eren teories socials i econòmiques que es pregonaven des de la premsa espanyola i circulaven per Granollers com també arreu. Les particularitats de la indústria

²¹³ *Vallés*, núm 175, febrer de 1944. D'entre els elogis esmentats, cal destacar els dirigits a Mariano Ganduxer Relats, el qual ocuparia més tard, importants càrrecs a l'administració franquista. Mariano Ganduxer, arribà a ocupar el càrrec de regidor de l'Ajuntament de Barcelona, i fou un dels protagonistes del famós no al català, l'any HMJM.

²¹⁴ *Vallés*, núm 174, març de 1944.

espanyola, també eren notícia. En efecte, unes notes i estadístiques del diari *Arriba*, posaven de manifest la recuperació industrial d'Espanya. No sols no hi havia alentiment de la complexa màquina industrial, sinó que a més, s'havien assolit un dels èxits més espectaculars del Nacional-Sindicalisme. Es comentava que hi havia grans inversions; que la producció de carbons i la indústria elèctrica havien obtingut xifres rècords superant gairebé el doble de la producció anterior a la Guerra; que la producció d'indústria pesada havia propiciat intercanvis internacionals, havent-hi fins i tot, un superàvit de producció. Això, es deia, havia propiciat poder pagar les importacions de blat i poder evitar les restriccions. Les dades lloaven les xifres obtingudes les quals, es deia també, havien superat els càlculs més optimistes.⁽²¹⁵⁾

L'interessava al Règim donar aquesta visió optimista mentre es defensaven uns ideals que amb el temps no semblaven pas canviar. L'editorial de *Vallés*, fidel a aquesta línia, remembrava la victòria militar tot argumentant:

" Se aceptó la guerra desde la fundación de la Falange porque después de un periodo de inapetencia histórica, no había otro recurso. Los problemas entre el nacionalismo y el comunismo no pueden decidirse por otro camino que el de la violencia (...) Se aceptó el morir como servicio y las banderas y canciones tenían una esperanza trágica : estandartes roji-negros, muertes y sangre; rojos de sangre y amarillos de gloria; canciones que hablaban de luceros y de guardias en ellos ...(...) La victoria no fue la ganada simple de una batalla bélica, sino el triunfo rotundo de las virtudes españolas. No se luchó por partidismo, por hundir una parte de españoles, sino por integrarlos a todos en un estado potente y justo que les dé justicia social, dignidad ante, dentro y fuera de la Patria, trabajo y hogar. "⁽²¹⁶⁾

I mentre això s'escrivia, la presència de les autoritats falangistes a la ciutat, tornava a ser notícia. José Antonio Elola Olaso, delegat espanyol del F.de J., visitava el mes d'abril, la seu de Granollers. També Fermín Sanz Orrio, delegat de Sindicats, feia acte de presència el mateix mes, visitant la *Hermanidad Comarcal Sindical de Agricultores y Ramaderos* i tot prenia un caire exultant quan es tractava de ressaltar la preparació de la fira-exposició provincial ramadera que havia de tenir lloc el mes de maig. L'èxit va ser molt gran. La ciutat curulla d'autoritats -entre elles el capità general de la IV Regió Militar, general Moscardó, a

²¹⁵ *Vallés*, núm. 177, març de 1944. HMJM,

²¹⁶ *Vallés*, núm 180, abril de 1944. HMJM.

més de Correa, i de Mateu, alcalde de Barcelona- plena de gent i de mostres ramaderes, sens dubte catapultaven Granollers cap a llocs de renom en les activitats esmentades, amb un clar protagonisme de la germandat sindical assenyalada. ⁽²¹⁷⁾

Tot això, és clar, barrejat amb notícies i ideals d'essències joseantonianes, mostraven una ciutat en reconstrucció i alhora amb un interès claríssim, per part dels falangistes, què Granollers no oblidés els camins que li marcava aquesta doctrina. Una carta oberta de Claudi Colomer Marquès a Pere Viaplana, n'era un exemple clar. El contingut girava a l'entorn dels butlletins, *Acción*, la lectura dels qual feien redactar a Colomer que:

"Por de pronto una profunda y auténtica poesía envuelve prosas y consignas dotandolas de arrebatadoras alas...(.) Las consignas de Acción son concisas y concretas, son como dardos de fuego para blancos muy reducidos de la localidad pero que no obstante germinan alusiones muy altas y temas del heroísmo más poético..." (..) " Esa identidad de fervor y esa identidad de creencias políticas en lo nacional, me autoriza para que yo -ajeno a las aventuras y a las intrigas de la localidad- levante mi brazo en alto y os felicite por vuestra labor y vuestro estilo de quemante falangismo ". ⁽²¹⁸⁾

Aquest profund sentiment falangista d'alguns granollerins, volia fer-se arribar arreu de la comarca a través de *Vallés*, l'òrgan de comunicació més important del què disposava el partit:

"Los centros rurales de nuestro ubérrimo Vallés, son desconocidos, salvo numerosas excepciones, de la gran verdad que preconizó José Antonio (...) donde más falta hace un medio eficaz de educación, es en el sector rural (...) es necesario educarle en el culto de la Patria a la que forzosament, por antonomasia, la querrá incondicionalmente después de conocer a la Falange a través de Vallés.// (...) Cuando conozca el programa revolucionario rural de Onésimo Redondo, cuando sepa de la idea imperial de Ruiz de Alda que les hará sentir a cada uno de ellos un Hernán Cortés o Pizarro, cuando lea a Ramiro Ledesma, no tendrá más salida que la falangista ", ⁽²¹⁹⁾

²¹⁷ *Vallés*, núms 181, 183, 185 i 187, mesos d'abril i maig, de 1944. HMJM. Mariano Ganduxer Relats, va ser-ne el secretari executor de la Fira.

²¹⁸ *Vallés*, núm. 185, maig de 1944. HMJM.

²¹⁹ *Vallés* núm. 198, agost de 1944. HMJM.

I de l'anècdota a la categoria, ja que el juliol de 1944 es presentava oficialment, a Granollers, l'handbol, amb un partit entre el C.D. Ilerda i el F. de J. de Barcelona. Un esport que seria útil, socialment i també en el camp polític, en un Granollers de postguerra i al llarg de molts anys de franquisme. A part, però, d'aquestes consideracions, la vàlua de la llarguíssima tirallonga d'esportistes que el practicarien -i que el practiquen amb èxit encara- quedaria i queda fora de tot dubte i s'encimbellava en els llocs més alts d'un esport d'élite que d'ençà de 1944, iniciava el seu camí amb una il·lusió esplèndida i amb uns esportistes granollerins, de qualitat ben notable, i àdhuc, en alguns casos, excepcional. Granollers començaria a viure amb l'handbol, moments de glòria, i en certa manera es distrauria de coses força punyents d'una llarga, molt llarga postguerra. ⁽²²⁰⁾

En els seus intents de consolidació, el Règim es vestia amb formules més exportables fora de les fronteres, i, per altra banda, maquillava la seva imatge interior, sense, tanmateix, perdre en veritat, ni el més petit control de l'activitat política reforçada per un sistema militar, policial i desproveït d'una oposició que el neguitegés.

En aquesta línia, procedia amb tota tranquil·litat a unes eleccions sindicals que els mitjans d'informació cuidaven prou de presentar com plenament lliures i en les que només s'imposaven dues condicions: que els elegits formessin part, des de feia tres anys, de la branca de producció corresponent, i que el possible elegit fos de conducta honrada. Sobre si podia ser discrepar del Règim, no se'n deia res, i era obvi que això es pagava amb la repressió, i claríssimament passava, si la discrepància es feia pública i de manera notòria. Discrepància i discòrdia que eren recriminades argumentant que el que volia la majoria de la gent era poder participar dels beneficis del Sistema, com es demostrava perquè: "*Las estadísticas, hechas públicas por la prensa, ponen de relieve el promedio elevadísimo de votantes que en muchas ciudades y pueblos alcanza la totalidad del censo (...) Es que tarde o temprano había de ser popular el convencimiento de que el Estado Nacional Sindicalista se apoya en el pueblo, que es medio de unión en la tarea de ordenar y hacer prosperar España en todos los órdenes*". ⁽²²¹⁾

Tot això quedava emmarcat, a més, en una de les tantes demostracions que tant li agradaven al Règim: el mes d'octubre tenia lloc una impressionant marxa-concentració dels cadets de la comarca del Front de Joventuts que celebraven la fundació de la Falange, data

²²⁰ Vallés, núm. 196, juliol de 1944. HMJM

²²¹ Vallés, núm 209, octubre de 1944. HMJM.

que l'enllaçava amb la celebració del dia dels Caiguts i dia de la Fe en Franco, en els dogmes joseantonians, en la unitat de destí d'Espanya cap a l'universal i fe en els valors religiosos.

Granollers tornava a reviuire els grans actes d'afirmació feixista: es feia guàrdia a la Creu dels Caiguts aixecada a la mateixa plaça; es feia una concentració i missa de campanya, prop de la població de Santa Eulàlia de Ronçana; es llegien frases d'ardor falangista; es caminava des de l'esmentada població cap a Granollers, al capvespre, amb torxes enceses, mentre entraven les centúries en una ciutat a les fosques i s'entonaven cants fins arribar a la plaça dels Caiguts on eren rebudes per autoritats i jerarquies del Moviment, presidint aquell esdeveniment tan extraordinari, com acostumava a succeir, el governador civil, Correa Véglisson. La parafernàlia que Itàlia i Alemanya havien assajat anys abans, Granollers la mantenia precisament quan els feixismes estaven en hores baixes i teòricament derrotats. Granollers, però, n'era un paradigma i Espanya un bon exemple, que les essències més dictatorials es mantenien, aquí, vives i sense pudor.

A part d'aquesta demostració de força, les darreries de 1944 s'anaven tancant amb un estira i arronsa entre el conseller de l'ajuntament, F. Estabanell, i el *Vallés*, el qual criticava el mal estat dels carrers de la ciutat mentre aquell argumentava que el que calia que fes la revista era col·laborar en les tasques de redreçament de Granollers. Però els problemes eren més grossos: es feia pública una Circular sobre restricció d'enllumenat particular, comercial i públic, reduint-lo en un 35 %, llevat dels llocs de consum inferiors a 10 Kv/h. La falta d'electricitat era el nou parany amb que topaven els granollerins com molts altres catalans, en un hivern de temperatures a Granollers, de nou, molt baixes, i on ni els Pastorets ni la cavalcada de reis el gener de 1945, es farien, per l'estalvi de fluid elèctric i com a conseqüència d'una nova restricció entre tantes i tantes restriccions.⁽²²²⁾

En mig de tanta penúria, la Gestora semblava que volgués donar un toc de distinció a les seves activitats d'administració pública. El mes de gener de 1945, l'alcalde proposava crear la medalla de la ciutat destinada a premiar els serveis d'algunes persones en pro de Granollers. Medalla de tres classes: coure, argent i or, i que mitjançant acord municipal no tardaria gaire a ser proposada - la primera d'or- a Correa Véglisson, el governador civil que tantes vegades havia fet acte de presència a la ciutat. La Gestora acollia favorablement les paraules de l'alcalde sobre l'estima i actuació tan destacada i desinteressada, així com l'atenció que havia tingut sempre amb les justes demandes de la ciutat. Davant de tan honor, -

²²² *Vallés*, núms. 209 i 210, octubre i novembre de 1944. HMJM. Correspondència, octubre de 1944.AHMG.

Franco posteriorment també la tindria- difícilment Correa es podia queixar de Granollers, una ciutat que posaria en pràctica aital homenatge a diverses persones, especialment a les darreries del franquisme.⁽²²³⁾

I més fets que ens apropen a la vida social i política ciutadana d'aquell 1945 que s'encetava. Tot i el pas del temps, alguns granollerins no volien deixar en oblit el trauma de la guerra i els noms dels morts causats per la repressió revolucionària. En efecte, aprofitant l'aniversari de l'entrada de les tropes franquistes a Granollers, es donava el nom de Josep M. Puntas, a la Centúria de la Guàrdia de Franco integrada per militants de FET i JONS, Segons que es justificava, la falange granollerina estava en deute amb Puntas, mort els primers moments de la revolta, al qual, amb aquell acte, se li volia retre homenatge. De fet, l'homenatge a Puntas, tradicionalista ben conegut i compromès en la política fins al moment de l'aixecament del juliol del 36, estava immiscit dins d'una colla d'actes que com sempre, cada any, omplien de fervor patriòtic espanyol i pro-Règim, les dates de l'entrada dels nacionals a Granollers. El comunicat de guerra, el recordatori de les tropes a l'arribada a la ciutat, Missa i Te Deum, presència d'altres jerarquies militars, frases d'afirmació nacional. sindicalista, benedicció de banderins, imposició de medalles, una llarga desfilada militar, semblaven haver parat el temps al moment gairebé just d'acabada la guerra, sobretot quan Claudi Colomer escrivia frases com aquestes, reflexionant sobre la República, la guerra i Puntas: " *Con José Mª Puntas, nuestro jefe, aprendí también estilo. Aprendí a adoptar actitudes enterizas, sin reservas ni protegidas retiradas. Aprendí a entender las armas como argumento, cuando son usadas en defensa de la justicia...* " ⁽²²⁴⁾

Tanmateix, i a part de la presència a la ciutat, del ministre de Justícia, Eduardo Aunós -aquells dies feia estada al Balneari Blancafort, de la Garriga-, les notícies giraven a l'entorn de la campanya pro-subsidi familiar agrícola i les restriccions elèctriques. La culpa de les mateixes eren, segons s'indicava, ben clares: circumstàncies meteorològiques adverses; increment industrial espanyol i restricció o negligència dels tres anys de dominació marxista. Les solucions estaven, però, a l'abast: en pocs anys es preveia la construcció d'una gran quantitat de centrals hidroelèctriques i per tant, el problema seria subsanat. ⁽²²⁵⁾

²²³ Sessions, 11 i 20 de gener de 1945. AHMG.

²²⁴ *Vallés*, núms. 221, 222, 223 i 225, gener de 1945. Sobre els darrers moments de Puntas, hom pot trobar diverses dades en un escrit signat per R. Llanas de Niubó, a la revista esmentada, en el núm 235, d'abril de 1945. HMJM.

²²⁵ *Vallés*, núm. 227, març de 1945. HMJM.

Malgrat tot, els números de caixa de l'ajuntament granollerí no anaven pas malament. Durant mesos, una gestió molt prudent -excessivament prudent per alguns- permetia tancar l'arqueig del pressupost de 1944 amb superàvit. El tinent d'alcalde Estabanell, ponent d'Hisenda, xifrava entre 210.000,-pts. i 239.000,- pts. l'escreix amb que es cloïa la liquidació del pressupost anterior, havent-se , a més a més, pagat uns pagaments atraçats d'unes 60.000-pts. La satisfacció de la Gestora, era evident.⁽²²⁶⁾

No ho era en canvi, pels diversos casos de tifus que havia a Granollers al cap d'uns mesos. Tal vegada la falta d'aigua potable en un estiu que s'acabava, n'era una de les causes determinants, fet que podia empitjorar per les restriccions elèctriques que es patien i que es continuarien patint, com es continuava sofrint per la repressió política d'una postguerra llarguíssima. En efecte, també a les acaballes d'estiu, el governador civil de Barcelona feia arribar al president del club d'escacs de Granollers, l'exalcalde Artur Gasset, un ofici pel que obligava a donar de baixa per antecedents polítics-socials, a dos membres de la directiva. El Règim no baixava la guàrdia.⁽²²⁷⁾

Però era la nova llei de Bases d'Administració local, la qui semblava ocasionar una sacsejada política més important a la ciutat. L'explicació de la llei, l'adequació de la mateixa a les línies defensades per falange, la insistència de presentar Franco, falangista - "*Franco ha seguido el camino (...) porque desde su puesto de terrible responsabilidad ha encontrado en la doctrina falangista la única solución al momento histórico actual*"- les eleccions a Granollers i les paraules de José Antonio que havia dit que calia destruir les urnes, es perfilaven, revisaven i es justificaven, per tal de fer entendre que no hi havia cap traïció al pensament falangista i que la llei, el sistema, vetllava per un ordre establert que no trontollaria per unes eleccions que de ben segur, així s'afirmava, beneficiarien Granollers. Si a més, a darreries d'any l'Ajuntament acusava rebut de les disposicions de la nova Llei d'Administració local de 17 de juliol de 1945, que obligava que a partir de 1946, la Gestora-Ajuntament funcionés en Comissió permanent setmanal i en Ajuntament en Ple a base d'una sessió trimestral, els canvis, controlats, es feien evidents, però, també, per les necessitats conjunturals d'un règim que de totes maneres no estava disposat a deixar cap escletxa oberta d'oposició. Això estava garantit.⁽²²⁸⁾

²²⁶ Sessions de 26 d'abril i 3 de maig de 1945. AHMG.

²²⁷ Sessió de 20 de setembre. Correspondència, setembre, 1945. AHMG.

²²⁸ Vallés, núms. 249, 257 i 265, d'agost, octubre i de desembre de 1945. HMJM. Sessió de 27 de desembre de 1945. AHMG.

L'entrada de 1946, analitzant el resum municipal oficial de 1945, era triomfal: ressorgiment material de la ciutat, ressorgiment espiritual ben manifest a través de les obres de reconstrucció de l'església parroquial, obsessió, gairebé, de les autoritats municipals granollerines. Elogis a l'alcalde Sagalés per les gestions efectuades a Madrid per obtenir les llicències de les obres de construcció dels ponts sobre el Congost des de la carretera de Mataró i el del carrer Viñamata. Els propòsits per a 1946, eren bons, atès l'arqueig del també bon exercici de 1945 que tornava a tancar-se amb superàvit. Calia, ara, desenvolupar les obres de la xarxa de clavegueram ja iniciades, les obres de l'escorxador, les d'embelliment, sanitat urbana i d'asfaltat. Els elogis eren clars, davant, el que semblava a totes llums, una correcta administració dels minsos recursos econòmics. ⁽²²⁹⁾

No tot, però, era fàcil, i la veritat era que hi havia al si de la Gestora alguns friccions derivades d'interpretacions diferents sobre el tema de la gestió econòmica. Les divergències continuarien al llarg de mesos. En efecte, el pressupost per a 1946 portà molta discussió abans d'aprovar-se. L'alcalde, preveient les inversions que calia fer, opinava que o bé calia formar un pressupost extraordinari per a l'execució de projectes el qual havia de ser desglossat del pressupost ordinari, o bé que calia adaptar el pressupost ordinari a la necessitat d'inversions, atenent els defectes de consignació que es produïssin mitjançant un suplement de crèdit invertint el superàvit del pressupost de 1945.

Possiblement, amb la primera proposta, s'intentava mantenir el crèdit anual més controlat. Possiblement també, en el fons es buscava una fórmula per no eixugar massa les arque davant els imprevistos continus que hi havia. Aquell primer plantejament, que comportava una rectificació del pressupost inicialment presentat, no fou massa discutit pel tinent d'alcalde i ponent d'Hisenda, F. Estabanell, ja que manifestà el seu desig de no intervenir activament en les tasques municipals, i per tant en la confecció del pressupost, per motius de salut. Així les coses, l'interventor donà compte de les propostes i una vegada estudiades, la Gestora optà per procedir a la formació d'un pressupost extraordinari, les despeses del qual havien de ser destinades a la construcció del clavegueram i pavimentació, més a altres partides obligades per la llei, addicionant-se a l'esmentat pressupost, amb caràcter d'ingressos, el superàvit de la liquidació del pressupost de 1945, més les contribucions de la liquidació del pressupost de 1945, més les contribucions especials que calia imposar per la realització de les obres esmenades.

²²⁹ *Vallés*, núm. 272, febrer de 1946. HMJM.

L'equilibri semblava garantit. Tanmateix, amb posterioritat, Estabanell s'oposà a aquest acord, al·legant la seva disconformitat i la seva condició de ponent d'Hisenda. Per a ell, les obres es podien fer a càrrec del pressupost ordinari, explicant que tenia intenció de demanar que 100.000.- pts del superàvit de 1945, fossin destinades a l'acabament de les obres del pavelló d'infecciosos de l'Hospital-Asil. Sagalés, li contestà que també estava d'acord amb l'acabament del pavelló al·ludit, però que les obres que calia fer-hi havien d'anar a càrrec del pressupost ordinari. L'aprovació quedà paralitzada. Estabanell havia d'estudiar-ho i informar. Finalment, donà la conformitat al que havien estat analitzant els membres de la Gestora setmanes abans, i en conseqüència, la proposta inicial de Sagalés, tirà endavant. El pressupost ordinari per a 1946, seria de 1.712.154, 14 pts. L'extraordinari, destinat per a obres de pavimentació i clavegueram, de 273.335,- pts. El mes de setembre, foren destinades 100.000 ,- pts per a les obres d'acabament del pavelló d'infecciosos. Els quadres tràgics que foren explicats sobre algunes famílies granollerines arran de la destinació dels diners esmentats, demostraven la manera tan pèssima en la qual vivien algunes persones, i es parlà fins i tot de demanar una contribució especial per paliar les ajudes a gent necessitada.

L'interès en administrar bé, quedava provat. Que fossin encertades o no les decisions, seria una altra qüestió, però que l'ajuntament granollerí havia fet tot el possible per posar ordre en el números i actuar prudentment, era evident. Potser si, però, que algunes obres d'arranjament eren ja molt urgents, i molt altres problemes eren urgents també d'aplicar-els-hi solucions. ⁽²³⁰⁾

I és que la ciutat acusava greus deficiències i continuava topant amb diversos paranys. El setmanari *Vallés*, a través d'uns articles apareguts a la secció de temes locals, apuntava alguns dels més punyents que colpejaven la societat granollerina. Hom pot constatar que, malgrat els reiterats intents per part dels falangistes de presentar Granollers durant els primers anys de postguerra, com una ciutat caminant de cara als nous i bons horitzons que albirava la nova era franquista, la realitat era que es trobava ancorada i aclaparada per greus problemes. Des del *Vallés*, s'aixecaven veus que denunciaven l'estraperlo, les penúries del

²³⁰ Sessions de 15 i 21 de març, i 11 i 17 d'abril i 12 de setembre (SCMP), de 1946. En mig de la polèmica hisendística, l'alcalde Sagalés era nomenat compromissari per a l'elecció de procuradors a les Corts espanyoles. Un decret de 15 de març de 1946, que regulava la llei de 9 de març sobre l'elecció del procuradors representants dels municipis de cada província exclosa la capital, obligava a fer l'acte d'elecció del compromissari que representaria al municipi a l'elecció de 2n grau, la qual havia de tenir lloc a la diputació provincial el 14 d'abril. Un nou mecanisme confegit dins del propi sistema franquista es posava en marxa.

clima social i la falta d'un millor nivell de vida a la ciutat. Les frases eren contundents i de clar reflex de la situació d'aprofitament d'alguns granollerins, i de l'escassetat i dificultats en que malvivien d'altres:

"Se puede optar por cualquier actitud menos la inhibición. Y menos se puede permitir que se tome una solución transitoria, tibia; de parche y de paño caliente que solo beneficia a los sectores -que todos los granollerenses sobradamente conocemos- que son feudo de un "straperlismo" exagerado, y que en los que se negocia con las necesidades de los más desamparados " (231)

El problema era prou viu i la crítica a la situació i a la falta eficaç de resolució es veien expressats en ratlles posteriors que asseguraven estar basades en comentaris de tertúlies i reunions:

" En Granollers hoy impera el tema de los comestibles, y todo el mundo cree saber y poseer la solución que llene el estómago en forma adecuada y necesaria. A mi opinión, el problema es difícil de resolver por el sencillo y simple motivo de que las subsistencias son insuficientes para cubrir las necesidades actuales (...) Alguien puede extrañarse de que desde estas líneas se trate tema tan poco elevado, pero es que la Falange está convencida de que no se puede hablar de Revolución ni de Patria, ni de las demás verdades doctrinales, mientras falta al obrero, al español, lo más esencial: el pan. / (...) Si las autoridades locales competentes no se dedican a la tala del mercado negro en sus raíces, y por el contrario queman la polvora persiguiendo el "straperlo" en sus manifestaciones menos importantes, el problema no se resuelve. En Granollers todos nos conocemos y por lo tanto todos sabemos quienes se dedican a ese ilegal negocio. (...) Granollers no tiene hoy otra preocupación más grande ni obsesión más manifiesta, que la de las subsistencias y los precios (...) no es justo que dejemos malograr por las buenas tantos esfuerzos y sacrificios solo porque unos pocos ambiciosos y brivones llenos de cochombreria, han resuelto enriquecerse en Granollers, de una vez, pisoteando la necesidad y la pobreza de los demás granollerenses. / Es natural, que si se entabla la lucha será durísima, porque conocemos todos hasta que punto llega la fuerza

²³¹ Vallés, núm 276, març de 1946. HMJM. Signat com altres articles de la secció *Temas locales*, per P.V.R., col·laborador habitual del setmanari. Les sigles corresponien a Pere Viaplana Riera

y capacidad de resistencia al ánimo de lucro que los culpables se hallan poseídos, cegados y envanecidos por los censurables éxitos que a costa del bienestar común les ha proporcionado la especulación a que se han dedicado (...) puede asegurarse que, con los resortes que se pueden poner en movimiento, se saldrá victorioso de esta batalla política de Granollers.... "⁽²³²⁾

Es pot assegurar que, a part de les notícies a l'entorn de la inauguració del nou local on s'instal·laria el Museu de la ciutat - la casa Molina, i de la benedicció i inauguració de les obres de l'església parroquial de sant Esteve, de el problema dels proveïments dominava de llarg l'interès de molts granollerins. ⁽²³³⁾

En efecte, l'acapament de queviures, l'estraperlo i l'encariment d'alguns preus d'articles en el mercat per falta de suficients existències o del control establert pels estraperlistes, era una pràctica sovintejada a molts llocs, i Granollers no se n'escapava. Aquesta pràctica abusiva seria una de les causes de l'aparició d'un decret governamental de finals d'agost, atorgant a cada municipi unes facultats més àmplies per sancionar aquestes pràctiques il·legals que tan mal causaven a la població. Una editorial del *Vallés* eren ben explícita i dràstica elogiant el decret i afirmava que creia que l'ajuntament granollerí l'aplicaria eficaçment. De no fer-ho, s'afirmava des de les mateixes pàgines del setmanari, que: "*(...) recibirian las denuncia clara, tajante e inculpadora de unos males que podrian evitarse, poniendo tan solo en línea de combate un poco de acierto y mucha valentia*".

El problema dels robatoris als camps granollerins, també era important pel que hom observa del mateix setmanari de l'anterior editorial. La fam, predisposava i llançava arreu de la comarca, a entrar i agafar queviures de terres i arbres aliens. Segons es deia, grups procedents de Barcelona, espoliaven els camps del terme municipal, durant, especialment, els caps de setmana. Calia, i s'aconsellava, que les autoritats de la ciutat i de la germandat de pagesos, ho vetllessin i que es destinessin diners per vigilar algunes arribades de trens, amb els que, se suposava, feien parada i baixada a Granollers, els grups i particulars esmentats. Hi havia molta especulació, gana i encariment de preus, i això no es podia amagar i calia, a més, arranjar-ho. Les notícies ho constataven habitualment i una d'elles donava referències de la

²³² *Vallés*, número 281, abril de 1946. HMJM

²³³ *Vallés*, núms. 302 i 307, setembre i octubre de 1946. HMJM.

reunió celebrada a Madrid entre governadors civils i alcaldes per tractar de la campanya d'abaratiment de la vida. El problema exigia una ràpida solució. ⁽²³⁴⁾

Milers de quilos d'existències o queviures acumulats i amagats a Granollers, per un grup d'estraperlistes, era el que des de la premsa es denunciava amb insistència, de nou l'octubre de 1946. Arròs o oli, era igual. La denúncia i la crítica era el contingut de les ratlles de l'editorial del *Vallés*, exigint mà dura contra els que especulaven amb el consum, i demanant major control i majors sancions. ⁽²³⁵⁾

La crítica, però, s'anava fent extensiva des de l'esmentat setmanari a altres temes municipals: la situació del Parc -deixadesa, brutícia, roba estesa- i la de l'estació de la línia de França, en el mateix parc, rebien tocs d'alerta força durs i demostratius que, a part d'imatges i de maquillatges sovintejats, la realitat demostrava que la postguerra era difícil -ànima i estructuralment- de superar. Tanmateix, la crítica més dura era la continguda en un reportatge sobre l'existència d'habitatges excavats a la terra on malvivien algunes famílies. No es precisava el lloc -estaven, però, al costat de la via fèrria de França, sota l'Hospital-Asil- però les dades confirmaven que la imatge i condicions de vida, eren lamentables. Tardarien encara molts anys en desaparèixer aquestes barraques, fent present la contradicció entre la misèria i les grans declaracions de principis de les autoritats del Règim. Misèria que es palesava - no es podia ni calia amagar- en aquell Granollers de finals de 1946 que, malgrat tot, oficialment, s'indignava contra els intents d'ingerència estrangera. En efecte, la campanya anti-ONU portada a nivell de tot el territori de l'Estat espanyol, es reflectia nítidament a la ciutat :

"(...) queremos hacer constar desde estas lineas, que las fuerzas vivas de Granollers, sin distinción de matices e ideologias, teniendo por guia y norte la suprema realidad de España, ha formado como un solo hombre -porqué esto es tan solo cuestión de hombría- y acudió entusiastamente a la gran manifestación que en Barcelona se celebró el pasado martes(..). Y queremos hacer constar algo más,: En Granollers afirmamos que con Franco y por España iremos hasta donde sea".

²³⁴ *Vallés*, núms. 303 i 304 setembre de 1946. HMJM. A la veïna població de Mollet, la campanya, pel que hom dedueix de les notícies, es portava a terme amb molta intensitat.

²³⁵ *Vallés*, núm 305, octubre de 1946. HMJM.

Per arrodonir l'escenografia, Granollers mostrava a la carretera, una pancarta que posava : *"Los españoles estamos contra la ONU, si es que el comunismo logra ponerlo a su servicio"*. Barraques i aïllament internacional. Granollers, n'era una mostra d'una llarga, llarguíssima postguerra, i d'un règim enderiat a convertir-se en un penyal, o en un far, o simplement, en un sistema faltat de democràcia, però disposat a mantenir-se al preu que fos. Per això havia fet una guerra.⁽²³⁶⁾

A l'inici de 1947, la corporació granollerina feia un balanç d'algunes realitzacions fetes i de l'estat de l'economia dels darrers anys, especialment de l'exercici de 1946. El conseller d'Hisenda passava revista a diverses operacions de crèdit: s'havien amortitzat 200 títols amb un valor de 100.000 pts. corresponents a un préstec que encara s'arrossegava des de 1928. S'havien liquidat a Hisenda diverses utilitats. Havien estat pagades totes les factures pendents fins al 30 de desembre de 1946 llevat d'uns rebuts dels anys 1935-36. S'havia construït un nou escorxador municipal i una sub-colectora d'1 Km. S'havia aprovat un pressupost extraordinari de 273.335 pts, nodrit, en gran part, del superàvit (209.729 ptes) de 1945 i la resta amb contribucions per millores. La destinació era per a obres i asfaltat de carrers i places. S'havia lliurat una subvenció de 100.000 ptes per a l'acabament del pavelló d'infecciosos de l'Hospital-Asil, i s'augmentaven de 12.000 a 56.760,65 pts. la subvenció anual que rebria, per part de l'Ajuntament, l'esmentat hospital. S'havien duplicat les subvencions per a ensenyament i inaugurada -mitjançant aportacions voluntàries dels ciutadans i subvencions de l'Ajuntament, per un valor de 371.648 pts- la nova Església parroquial. En fi, i a més, quedaven en caixa, el 31 de gener de 1947, 166.430,11 pts i molts ingressos pendents.

Res no indicava, més aviat al contrari, que la Gestora sortint, encapçalada per Sagalés, hagués fet una mala gestió econòmica. Hom pot discrepar que la distribució econòmica podia, en algun cas, haver estat feta d'una a altra forma, especialment en quan a la inversió per a la reconstrucció de l'Església parroquial en front d'altres necessitats. Sens dubte, però, en una postguerra amb moltes dificultats econòmiques i amb uns problemes gravíssims d'especulacions estraperlistes, a Granollers, era clar que, a inicis de 1947, les arques s'havien tancat força sanejades. Quedaven coses pendents per resoldre, evidentment.

²³⁶ Vallés, núms 305, 306, 311 i 315, d'octubre, novembre i desembre de 1946. En el número 311, hi ha fotografies de les barraques a que feia referència el reportatge. HMJM.

Calia, ara, apostar per unes millores ben necessàries i que la mateixa Gestora sortint no amagava. ⁽²³⁷⁾

2. 1947-1949: La quarta i darrera Comissió Gestora, abans de la constitució dels nous ajuntaments.

A inicis de gener de 1947, la manca d'avituallament continuava de manera evident i davant de les necessitats i de la proximitat de la data de la commemoració de l'entrada de les tropes franquistes, l'alcalde en funcions, F. Estabanell, demanava a Abastaments i Transports de Barcelona que, almenys per l'esmentada data, es podés subministrar oli a la població. No era aquesta l'única mostra de la penúria que hi havia: al voltants de la mateixa data, l'alcalde en funcions també demanava al delegat tècnic especial per a la regulació del subministrament elèctric, que els talls de corrent fossin a partir de les sis del matí, ja que dels 21 forners que hi havia a la ciutat, només 6 podien acabar d'elaborar el pa a les dues de la matinada, hora en la qual els talls, en aquella època, eren freqüents. El text de l'alcaldia era ben explícit sobre la qüestió i sobre el perill d'enrarament del clima social a Granollers:

" Las últimas disposiciones sobre restricción en el consumo de fluido eléctrico, cuya aplicación ha de ser objeto de preferente atención por parte de esta Alcaldia, han de irrogar gravísimos problemas y plantear insolubles conflictos a esta ciudad en cuanto se refiere al abastecimiento de pan".⁽²³⁸⁾

A finals de febrer de 1947, havia relleu d'alcalde i de Gestora. En efecte, Francesc Sagalés havia demanat a Govern Civil, el mes de novembre de 1946, que fos acceptada la seva dimissió com a alcalde. A finals de gener de 1947, l'alcalde en funcions, Francesc Estabanell, donava compte a la Gestora que la dimissió de Sagalés havia estat acceptada. En conseqüència, tots els membres de la Gestora quedaven cessats en els seus càrrecs i calia nomenar nou alcalde i nous membres. Era el que passaria al cap de ben pocs dies. En efecte, Francesc Camps Puntas, substituïa Francesc Sagalés, el 23 de febrer de 1947. En sessió extraordinària per aital renovació, Ignacio de Solozábal, delegat del governador civil, feia la

²³⁷ Vallés, núm 321, febrer de 1947. HMJM.

²³⁸ Correspondència, gener de 1947. AHMG.

constituïó de la nova corporació municipal, o Comissió Gestora, agraint als sortints la tasca esmerçada. Un extracte de l'acta i de les paraules del delegat del governador civil són aquestes:

" Da las gracias a los señores que cesan por la patriótica y eficaz labor realizada en los cinco años que han estado al frente del Ayuntamiento, y de manera especial, al Sr. Sagalés para quien tiene frases de afecto haciendo constar la especial estima que por él siente el Excmo. Sr. Gobernador Civil (...).// A continuación, el Sr. Estabanell en nombre de la Gestora saliente, expone que se hicieron cargo del Ayuntamiento con el propósito principal de construir la Iglesia parroquial a cuya obra se ha dado feliz término gracias a la colaboración que encontraron en los diversos sectores de la población. Además pueden manifestar que dejan la Hacienda municipal saneada"

No hi havia dubte de la prioritat d'una tasca. Tampoc del sanejament de les arque. Tampoc, que Francesc Sagalés i Corderas havia hagut d'acceptar el càrrec malgrat que no el volgués, però que l'havia ocupat, vigilat pels falangistes, amb equitat, serietat i posat - també amb la tasca d'Estabanell- el números en ordre, i que decididament no devia ser massa aimant d'aquelles situacions i sessions oficials. Com ja en altres ocasions havia fet, no era present a l'acte.⁽²³⁹⁾

El Vallés rebia el nou alcalde amb paraules d'estima: fill de Granollers i de destacada família. Fins feia poc havia residit a Vilanova de la Roca -actualment Vilanova del Vallès-, veïna població de Granollers. Metge de professió i al front de la delegació comarcal de Sanitat de FET i JONS, era home de sentiments humanitaris, d'apostolat i de profundes conviccions cristianes. La ciutat de Granollers, podia -s'escrivia - estar d'enhorabona. Editorial sobre Camps però acompanyada al costat d'una salutació que no amagava una manifesta reflexió. Es parlava de l'acabament d'una tasca i d'una etapa que com a punt central havia vist la inauguració de la nova església. Ara en quedava perfilada una altra que havia d'encapçalar Camps, i en la qual es demanava canviar la imatge d'un Granollers un xic massa de poble. Calia, es deia, netejar, remodelar el Parc, la plaça de l'Església, aixecar el monument al Caiguts. S'havien de desarxivar els projectes sobre un mercat tancat, alinear algun carrer, obrir cases tancades dins del centre urbà i subsanar el gravíssim problema de

²³⁹ Sessió del 30 de gener (CMP), i 23 de febrer de 1947. AHMG. Testimonis orals.

l'habitatge, algun d'ells en condicions infrahumanes. I calia esforçar-se en enlairar el nivell cultural de la gent. Mai, es deia, les escoles nacionals, havien estat tan deixades de la mà de Déu, sent un fet inqualificable, es deia també, que algunes estiguessin tancades perquè els mestres no trobaven casa en arribar a Granollers.

Una tirallonga de coses a pal·liar. El *Vallés* era crític. Curiosament, devia oblidar que això passava per culpa de les contradiccions d'un Estat que ell mateix defensava, i en un context en el qual els problemes econòmics i socials ja semblaven gairebé impossibles de poder ser resolts per l'agudització de l'autàrquica i la misèria econòmica. I per la manca d'alternatives contraposades al Règim. Ho feia palès, el propi *Vallés*, recordant-ho el marge de dalt, costat dret de la publicació, amb unes paraules de Franco: "*Nuestra consigna es la unidad y, en el camino de la Patria, considerar traición la disidencia*". ⁽²⁴⁰⁾

Durant alguns mesos després, la crítica a la nova Gestora, no seria pas excessiva. Més aviat inexistent. En canvi, les notícies anirien encapçalades fent un seguiment de les festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat. Un veritable esdeveniment, de resultats importants, dins la política catalana.

En efecte, el *Vallés* se sentia afalagat perquè la seva campanya a favor de les millores urbanes havia tingut ressò. L'anunci de les mateixes, responia a que les necessitats, a part de ser sabudes, se les hi volien donar arranament. Des d'inicis de febrer, semblava que hi havia un extens pla de reformes i mesures de conservació destinades a les millores de la ciutat, mesures, ambdues, sobre les que n'era crítica, molt crítica, l'esmentada revista en relació a la Gestora sortint. ⁽²⁴¹⁾

El mes de març s'aprovava el Pressupost per a 1947. Xifrat en 1.496.730,- pts en ingressos i despeses, semblava que la Gestora pretenia, a més, impulsar obres d'arranjament de la ciutat, cosa sobre la qual devia haver anunciat alguns projectes, si es comprova l'opinió sobre la temàtica municipal, que en tenia el *Vallés*. I el mes de març, es posava en marxa una operació a gran escala per rebre Franco a Catalunya. Granollers en prendria part en les nombroses activitats que es farien.

Les activitats de la Comissió Abat Oliva, continuarien sent notícia. En efecte, el març, Josep M. de Sagarra, membre de la Comissió central de Barcelona, feia acte de presència a

²⁴⁰ *Vallés*, núm. 324, març de 1947. HMJM.

²⁴¹ *Vallés*, núm. 323, febrer de 1947. També P.V.R. era molt crític amb l'Hospital-Asil, per la falta de construcció del pavelló d'infecciosos, demanant que, a part de bona voluntat en els integrants de la Junta, tinguessin major eficàcia. HMJM.

Granollers, amb una lectura del seu darrer poema titulat, Montserrat. Abans, l'havia fet al Foment de les Arts Decoratives amb un èxit extraordinari. També es donava notícia de l'exposició circulant montserratina que seria inaugurada el 17 d'abril a la Biblioteca Popular Francesc Tarafa. Fotografies, pintures, llibres, documents musicals, cartes geogràfiques i conferències a càrrec del publicista Pau Roig Giralt, donaven encara més relleu a la preparació dels grans actes que tindrien lloc a Montserrat. L'èxit de l'exposició i de la conferència va ser molt gran. ⁽²⁴²⁾

El que succeí, però, a Montserrat, no devia haver agradat gens als redactors del *Vallés*. El 27 d'abril, una nota encapçalada amb, *La primera gloria de una tierra noble*: Montserrat, i una altra amb el títol de, Montserrat, força anodines ambdues i que remembraven la importància del lloc per a Catalunya, quedaven pràcticament com a úniques mencions sobre els fets que havien de succeir a la muntanya, però que a l'hora de la veritat, desbordarien les previsions oficials. ⁽²⁴³⁾

Un silenci sepulcral obligava a tancar files davant l'acte de catalanisme més important que s'havia fet després d'acabada la Guerra Civil. Al Règim se li havia escapat de les mans, i els falangistes granollerins no es devien sentir massa satisfets per tal com havien anat les coses. ⁽²⁴⁴⁾

Sí, en canvi, que les pàgines de la premsa de la falange de la ciutat reflectien la inauguració, l'11 de maig, a la collada de Parpers, d'una capella dedicada a Crist Rei. El lloc, havia estat escollit per haver estat un paratge on alguns havien estat assassinats durant la Guerra. ⁽²⁴⁵⁾

²⁴² *Vallés*, núms. 327, 330 i 331, de març i abril, respectivament, de 1947. HMJM. La Gestora acordava lliurar, després d'una instància rebuda per la Comissió Abat Oliva, un donatiu de 500 ptes per la làmpada que oferirien els vallesans orientals a la Verge de Montserrat. Sessió, 10 d'abril de 1947. AHMG.

²⁴³ *Vallés*, núm 332, abril de 1947. HMJM

²⁴⁴ L'advocat i historiador Josep Benet i Morell, tingué una important participació en els actes que tingueren per colofó Montserrat, i que sens dubte escaparen de les previsions del Règim.

²⁴⁵ *Vallés*, núm. 333, maig de 1947. HMJM. En aquest mateix número hom pot observar en l'apartat de temes locals, un dedicat al Casino. A l'article es ressenyava la tasca que havia fet Albert Compte i la que havia emprès F. Camps, alcalde de Granollers i president en aquells moments de l'entitat. Segons l'article, l'entitat tenia, aproximadament, uns 450 socis, els quals abonaven 15 ptes al mes. Les despeses mensuals eren de 3.000 ptes. Les fetes de major relleu que organitzaven eren: carnaval, Any Nou, Festa Major i revetlles. Josep M. Corbera, el secretari de la junta de govern, insistia, segons l'article, en la necessitat de potenciar alguns actes per atreure el jovent i per això, deia, que s'estudiava la possibilitat de crear dins del Casino un grup o associació que portés el nom de la *Recreativa*, i destinat

Les atencions al nou alcalde sovintejarien al llarg d'alguns mesos. En una entrevista que li feia el *Vallés* el mes de maig, l'alcalde Camps Puntas parlava de la importància de la Fira de l'Ascensió i del ressò que tenia i encara agafava arreu. Tractava també, de les millores urbanes que calia fer a la ciutat i que s' havia demanat un préstec al Banc de Crèdit Local per la construcció de la plaça del mercat; feia avinent en explicar la seva darrera visita Madrid que havia parlat amb el director gral. de la RENFE al qui havia demanat la prioritat en l'electrificació de la línia MZA, i sobre el tema que Granollers havia cedit a l'Estat, feia dotze anys, els terrenys per a la construcció de la futura estació i que la permuta de terreny encara no s'havia fet. També explicava que li havia demanat que activés l'acabament del pont de la carretera de la Roca, damunt de la via del tren ⁽²⁴⁶⁾

3.Franco passa per Granollers: crònica d'un desenfrè totalment controlat. Del Referèndum a la Llei de Successió a les eleccions pels terços: els canvis dins del Sistema.

L'1 de juny de 1947, Granollers es vestiria amb les seves millors gales: Franco faria acte de presència a la ciutat d'anada cap a Vic, la capital d'Osona..

Per a alguns, la presència de Franco, remembrava les anteriors presències del rei Alfons XIII durant l'època de la dictadura primoriverista. Era cert que, amb la família reial, o amb Primo de Rivera, o Moscardó, o Correa Véglisson, per donar-ne alguns exemples, Granollers ja havia mostrat la seva capacitat de mobilització popular -manipulada, espontània, encuriosida- però, a més, amb Franco, res no podia fallar. Els dubtes de si el *Caudillo*, el vencedor d'una Guerra elevada a categoria de croada, el màxim representant d'un nacionalcatolicisme omnipresent, el mite vivent, Franco en definitiva, faria o no acte de presència a Granollers, es covaven des feia setmanes. Finalment els dubtes s'aclarien. L'1 de juny, el gran esdeveniment tenia lloc. *Franco en Granollers. Con toda solemnidad, vistiendo*

preferentment a activitats del jovent granollerí.. Durant força temps, el Casino continuaria tenint un tracte especial a les pàgines de l'esmentada revista. La confusió d'algun càrrec polític i social -el cas de l'alcalde era clar- afavoria l'atenció d'aquell equipament, per altra banda, d'antiga i reconeguda importància que ara la recobrava amb major intensitat a falta d'altres centres d'interès polític i cultural a la ciutat, i especialment per la desaparició de la Unió Liberal.

²⁴⁶ *Vallés*, núm. 334, maig de 1947.HMJM.

sus mejores galas, y a los gritos de ¡Franco! ¡Franco! ¡Franco!, Granollers se adhiere a la política de afirmación española y de repulsa anti-comunista. Aquests eren els titulars de premsa. I aquesta la crònica dels fets:

"Desde el día anterior a la memorable jornada, una profusión de banderas, gallardetes y carteles, iban arraigando un día de gala. Asimismo se levantaban improvisados arcos de triunfo en diversos lugares de la carretera, con inscripciones de adhesión y respeto al Caudillo de España (...) La plaza de José Antonio también ofrecía un rutilante aspecto (...) con el signo del caudillaje del Victor (...). En el interior (de las casas consistoriales), ricos tapices y alfombras y discreta jardinería, constituían marco adecuado y digno de la próxima visita del Jefe de Estado".

La gent omplia la carretera i, de manera especial, la Plaça dels Caiguts reunia la flor i nata de la ciutat. Franco sortia tard de Barcelona, però per fi, arribava a Granollers:

"A las 13,15 horas la banda de música dió al aire las brivantes y en esta ocasión heráldicas notas del Himno Nacional mientras entraban en la plaza los motoristas que precedían la comitiva./ A los gritos de ¡Franco! ¡ Franco !, la muchedumbre enardecia de entusiasmo y elevó un inenarrable clamor: los más osados desde los árboles, y otros colgándose en el estribo del coche y accesorios saludaron ávida y amorosamente al Capitán de la Cruzada liberadora que entraba por primera vez a la ciudad./ El primer coche de la comitiva era ocupado por el segundo Jefe de la Casa Militar, general D. Francisco Franco Salgado; le seguía un automóvil ocupado por la señorita Carmen Polo; en otro coche viajaban el Caudillo y su esposa, doña Carmen Polo de Franco (...).

Les autoritats que estaven a peu de carretera eren nombroses:

" (...) el Sr. Alcalde D. F. Camps Puntas (...) el reverendo D. Juan Sala, arcipreste de Granollers; el Juez de la Instància D. Ricardo Ferrer de la Cruz; el delegado Comarcal Sindical; el secretario de la Zona Agrícola, D. Mariano Ganduxer; Juez Comarcal, D. Miquel de Planell; el Jefe accidental de FET y de las JONS, juntos con más delegados de servicios, don José Montagud que además representava a la delegación del Colegio de

Notarios de Granollers, Juntas en pleno del Colegio de Procuradores, Médicos y Abogados con sus presidentes, Dr. D. Santiago Ramentol y don Alberto Compte, respectivamente; el P. rector de las Escuelas Pías, Rvd. Jaime Roca; el P. Superior de los Franciscanos MMCC Rdo. Lorenzo Castro; Junta Parroquial de Acción Católica; Presidente de la Cruz Roja local D. José Entraigas; Jefe de la Agencia del INPO, José Cunisá, y otros muchos que sentimos no recordar (...). Entre inenarrables y estentóreos gritos de entusiasmo, parose el coche de S.E. y fué rápidamente saludado con un cordial apretón de manos. Seguidamente el Sr. Camps, invitó al Caudillo, a que se trasladara a las Casas Consistoriales con objeto de aceptar la Medalla de Oro de la ciudad y el álbum que se le había confeccionado como presente./ El Generalísimo, dijo que aceptaba cordialmente los ofrecimientos que el Sr. Camps, en nombre de la población le hacía, pero invitó al Sr. Alcalde a que ambas ofrendas le fueran entregadas en otra ocasión, con más calma y con la solemnidad que merecía aquel pueblo enardecido de entusiasmo patriótico. (...)/ Dª Marisa Reus de Camps, esposa del señor Alcalde, y la señorita Mercedes Vilaró, Delegada de la Sección Femenina, cumplieron a la esposa e hija del Generalísimo, con la entrega de espléndidos ramilletes de flores que fueron recibidos con cordiales frases de agradecimiento./ Pocos minutos después, toda la comitiva de coches reemprendieron la marcha, recibiendo una reiterada manifestación de amor y lealtad al hombre que rige los destinos pátrios. El Caudillo tuvo que corresponder con eterna y amorosa sonrisa a la apoteósica muchedumbre que incesantemente le aclamaba.(...) / Inmediatamente de haberse puesto de nuevo en marcha la comitiva, y al cruzar por todo lo largo de la carretera en sus tramos de las calles de Clavé y Generalísimo, se renovaron las pruebas de adhesión inquebrantable (...) hasta que se perdieron de vista los coches que salieron de la población en dirección a Vich." (247)

La crònica era vibrant, però els fets entre vestidors també val la pena de saber-los: el mes de març, es rebia a l'Ajuntament, una carta del governador civil lliurada a l'alcalde, en la qual li comunicava la seva preocupació per la dimensió econòmica que havia agafat el cost d'uns àlbums que les poblacions catalanes oferien a Franco en la seva estada a Catalunya, i de pas feia un petit reny a l'Ajuntament granollerí:

²⁴⁷ Vallés, núm. 337, juny de 1947.

" (...) la preparación de tan gran número de álbumes nos ha obligado a efectuar desembolsos de consideración que, de acuerdo de todas las entidades organizadoras del homenaje, serán cubiertas con aportaciones voluntarias de todas ellas (...) Debo significarle que el Ayuntamiento de su Presidencia es de los pocos que no ha atendido las indicaciones que sobre el particular se les ha comunicado".

L'alcalde, a la vista de la qüestió, enviava pocs dies després a govern civil, a través d'un ingrés a la Banca Garriga Nogués, la quantitat de 1.500. pts.. Però la suma era inferior a la que s'havia de pagar. Era per això que el governador, en tenir constància de l'ingrés, insistia de nou en tema amb el text següent:

" al propio tiempo le signifíco la conveniencia de que ingrese a la mayor urgencia el resto hasta la cantidad de 5000,- pts que fué la señalada a este municipio./ Dios guarde a Ud. muchos años."

Sembla que la Corporació ja creia que n'hi havia prou amb l'ingrés inicialment abonat, i que era prou honor que el mateix mes de maig havia acordat lliurar la medalla d'or a Franco. Fos el que fos, la ostentació per una banda i la migradesa per altra, semblaven donar-se la mà en el rerafons d'una presència de Franco que movia tan enrenou i exigia que tot, aparentment, fos perfecta, magnífic i ostentós al menys externament. ⁽²⁴⁸⁾

En mig d'aquesta conjuntura quedava palès un agut malestar a les files falangistes: S'evidenciava amb el tractament que es feia -es continuava fent- amb alguns dels problemes granollerins existents, però el que semblava mostrar el sentiment més irat era el relacionat amb el del monument previst i mai acabat de la plaça dels Caiguts, lloc de concentració principal a l'arribada de Franco. Amb aquest motiu s'havia avivat el tema, un amb que els falangistes es creien absolutament maltractats pels diversos consistoris granollerins. Recordaven que el monument aixecat als soldats de la guerra de l'Àfrica i destruït durant la Guerra Civil, ja durant la República, abans de l'inici del conflicte, li havien canviat la placa que deia " *Los que mueren por España viven en su eterna gratitud* ", per una altre frase, " *A las víctimas del imperialismo español* ". Opinaven que havia de ser refet i enlairat i dedicat als morts de l'Àfrica i als morts del bàndol nacional de la guerra de 1936-1939. Juntament

²⁴⁸ Correspondència, 7, 19 i 27 de març, de 1947. Sessió del 29 de maig (CPM), de 1947. AHMG.

amb fotografies del treballs de construcció, de la presència del rei Alfons XIII el dia de la inauguració, el *Vallés* reproduïa un escrit aparegut a *La Vanguardia* del 30 de maig de 1947, signat per Luís Galinsoga, en que comentava a propòsit del pas de Franco per Granollers, el següent::

"Vale recordar a este proposito que en estat ciudad, Granollers, se erigió un Monumento a los héroes del Ejército español caídos en tierra de Africa, como protesta viva y gallarda contra las vilezas del derrotismo separatista, calumniador infame del Ejecito Español./ No hay que decir que ese Monumento cayó derribado por las piquetas de la República, pero si hay que decir que ese Monumento sigue derruido. Y eso no puede ser, porque hay que reconstruirlo sin demora, ya que responde a uno de los más hidalgos y patrióticos impulsos de aquella ciudad en defensa de España y de su Ejército".

Recordant també com Galinsoga que era l'únic monument d'aquelles característiques aixecat a Catalunya, un escrit signat per PVR., acabava de reblar el clau:

" (...) Los de las campañas africanas y los gloriosos Caídos de nuestra Cruzada, cayeron, en definitiva, por un mismo y hermoso ideal: para sentar los cimientos donde construir una España más grande y más noble. /Porqué, pues, no pueden sintetizarse ambos y análogos martirilógicos en un solo Monumento que perpetue su heroico e hidalgo gesto, evitando con su erección que los observadores ojos de los profanos a la población, calibren sus impulsos por dicha omisión, creyendo -no con poca razón,- que Granollers ya no sabe responder a los mas hidalgos y patrióticos impulsos que guarda celosamente en su seno ?(...)." ⁽²⁴⁹⁾

El tema era tan punyent per un sector granollerí - el falangista- que de nou, el mes d'octubre, coincidint amb la data del 12 d'octubre, es reiterava fil per randa a primera plana, la reivindicació del monument. S'esperava que l'any següent, de pas per Vic, Franco el trobés erigit. De nou, el novembre, es reiteraven en la temàtica en memòria del 29 d'octubre, dia dels Caiguts i *Vallés* adjuntava plànols de 1943 signats per l'arquitecte Boada, mentre recordava l'inici de les obres fins que a mitjan de 1944 foren tirades a terra per la brigada municipal. Es deia a la revista que:

²⁴⁹ *Vallés*, núm. 338, juny de 1947.HMJM.

" Se solicitó autorización del Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación -adjuntándole planos- para su erección y para abrir la suscripción que llegó a una crecida cantidad. Con todo resultó frustrada dicha labor, y quienes mejor continuarla fueron, primero, diferieronla y más tarde la relegaron al olvido".

El tema no s'havia oblidat i ni paït. La visita de Franco, precisament a aquella plaça, havia estat com un fibló que punxava molt fort als falangistes. ⁽²⁵⁰⁾

Tanmateix, altres aspectes molt més importants per a la vida ciutadana caldria destacar d'aquell 1947. En especial, la falta d'aigua amb els conseqüents perills per falta d'higiene que patiria Granollers al llarg de l'estiu, dominava una bona part de l'atenció de la gent. I també, en un Sistema totalment hermètic, l'anunci de la Llei de Successió que es posaria a referèndum, semblava atreure molt més l'atenció de la majoria dels granollerins que el tema sempitern de la vindicació monumental i funerària de les obres a la plaça dels Caiguts. La publicació de la Llei, les instruccions per votar, dades sobre opinions en relació a la Llei i consideracions patriòtiques, anti-ONU i elogis a Franco es barrejaven amb la temàtica electoral. El resultat que evidentment havia de ser favorable, es preparava molt. Els titulars de la premsa falangista, a l'espera del dia de les votacions, eren prou explícits:

" Granollerense: Votar SI en el Referendum, significa decir: 1. Franco Si.- 2. Ingerencia extranjera, no.- 3. Otra Guerra Civil de Sucesión, no.- 4. Mejoras sociales, si.- Religión y familia, si."

En una de les editorials, Vallés deixava clar que :

" (...) Con el Referendum que hoy tendrá lugar en toda España se trata, sencillamente, de invitar a la voluntad nacional para echar los cimientos del porvenir de un modo duradero y estable.(...) Granollers no puede inhibirse de todos estos conceptos si no quiere ser perjura, incluso, de su tradicional espíritu transformado y progresivo libre de fórmulas bárbaras y exóticas (...) los votos de los cobardes no nos interesan. per Granollers, no es ciudad de cobardes y eunucos".

²⁵⁰ Vallés, núms. 354 i 357, octubre i novembre de 1947. HMJM.

La campanya va ser incisiva i dura. A la premsa es reproduïren fotografies de documents relacionats amb les col·lectivitzacions fetes durant la Guerra, i apel·lant a la memòria dels industrials sobre els fets ocorreguts. Però també hi havia notes com aquestes: *¿Recuerdas las teas incendiarias ?... Es historia viva de la ciudad.* Al peu, una foto dels estralls ocorreguts a l'església. O n'eren reproduïdes d'altres com aquesta: *"Católico granollerense: Esto no es del otro lado del telón de acero. Esto es un borrón de la historia de Granollers. Tu lugar de reunión, después del saqueo e incendio. Si quieres volver a las andadas, vete de excursión en vez de votar. Si eres consciente, vota valiente, sí.* Entremig, una altre foto de l'església.

Votar, però, era obligat. Quedava nitidament expressat a les instruccions donades als votants. A més, les sancions per no fer-ho eren fortes. Un text ho deixa ben clar:

" El derecho y obligación al sufragio son ineludibles. El incumplimiento a este derecho al sufragio de los electores que se hallen inscritos en las listas electorales lleva aparejadas las siguientes sanciones: publicación de su nombre como censura, por haber dejado de cumplir un deber civil; nota desfavorable en su carrera administrativa, si fuese funcionario, recargo del 2 % de la contribución que pagase al Estado en tanto no vuelva a tomar parte en otra elección, y pérdida del 1% de su sueldo, si fuese funcionario, con destino a la Beneficencia."/ Únicamente cabe la excusa de quienes justifiquen hallarse enfermos o imposibilitados para emitir el sufragio. La Ley Electoral establece severas penas para todos los delitos de coacción, falsedad de documentos o cualquier otro trámite relacionado con el sufragio".

Tot i que sembla que hi hagueren unes octavetes exhortant als treballadors a l'abstenció, el resultat, lògicament, fou de llarg favorable al referèndum:

" No obstante, el resultado fue sorprendente tanto en el elevado número de votantes como en el reducido de votos negativos . El número de votantes superó, con creces, al que se registraba en las elecciones anteriores a nuestra Guerra de Liberación.(...) No habíamos tenido en cuenta que el ciudadano granollerense sabia ciertamente que no solo se refrendaba la fundamental Ley de Sucesión, sino que también conocia que el voto afirmativo representaba una rotunda afirmación a la continuidad del Caudillo en la Jefatura del

Estado, a la continuidad del espíritu que informó el 18 de julio de 1936; a la Revolución Nacional Sindicalista en marcha; a la independencia de España. Y en su afirmación representava una negativa rotunda a otro Jefe que no fuera Franco; a los que pretenden traicionar a los Caidos; al capitalismo y al comunismo, a la mediatización extranjera"

Així es pronunciava Vallés. Els resultats foren aquests: nombre d'electors 10.430. Nombre de votants: 8.546. Vots a favor: 7.720. En contra, 430. En blanc: 396. ⁽²⁵¹⁾

Mostres externes a favor del Sistema no hi ha dubte que n'existien. Intents d'aparentar que l'activitat política i la vida quotidiana marxaven per un camí de progrés, tot i que lent, també n'apareixien constantment. La realitat, però, marxava per altres bandes. La documentació existent sobre les existències de queviures en el magatzem d'abastaments de Granollers, indicaven a finals de juny de 1947, una pobre relació de queviures al llarg del primer trimestre de l'any, i en conseqüència una minsa possibilitat de cobriment de les necessitats de la població: 120 kgs. de mongetes; 158,50 kgs. d'arròs; 128 kgs. de sucre; 83,20 Kgs. de bacallà; 2,50 kgs. de cafè; 54,30 kgs. de xocolata; 10,40 kgs. de sabó; 97,50 kgs. de llegums i 100,50 kgs. de lleties, n'eren una prova de l'escassetat per tan alt nombre de necessitats ciutadanes.

Que la migradesa d'aliments i que el racionament no s'havia aturat, es comprovava de nou el mes d'agost quan es feia amb la carn congelada. Que l'intent sistemàtic d'alguns pagesos d'evadir el lliurament del cupó forçós de blat que s'havia de donar a la *Hermandad Sindical de Labradores*, també es practicava força, també les dades ho palesaven. Manifestacions externes esplèndides. Actuacions quotidianes, però, demostratives de les dificultats de la vida diària. I proves d'un estraperlo que ningú tallava i de falta de compliment de la llei, moltes. ⁽²⁵²⁾

Però la solució semblava que arribava: la Caixa d'Estalvis Provincial era notícia a la ciutat, ja que inaugurava una sucursal a Granollers i l'estalvi i el cristià, era el tema que el deà Arxiprest, Joan Sala, relacionava en un escrit que deia així:

"(...) Es de agradecer la instalación de entidades que nos inciten al ahorro y acrecienten nuestras pobres economías (...). Pediré al Señor que derrame sus gracias sobre la Excm. Diputación, su Caja de Ahorros, particularmente sobre su sucursal en Granollers, y sobre

²⁵¹ Vallés, núms, 337, 339, 342 i 343, juny i juliol de 1947. HMJM.

²⁵² Correspondència, 30 de juny i 27 d'agost de 1947. AHMG.

todo y cada uno de sus presentes y futuros imponentes, segura fuente de felicidad temporal y eterna".⁽²⁵³⁾

En realitat, a falta d'altres solucions econòmiques, el recurs a la pietat era la gran solució que, tal com es veu algú donava en aquell Granollers i en aquella situació de penúria força generalitzada. Respectable, però trista solució. Tanmateix, les eleccions i la inauguració del nou magatzem, molí i oficines de la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*, eren també una de les notícies destacades d'aquells mesos. Els elegits eren els següents:

Secció econòmica: Fruits: Josep Durán Llenas, 285 vots; Productes hortícoles: Josep Pratginestós Burós, 291; Cereals: Pere Pujol Cladellas, 289. Vi : Jaume Estrada Bellavista, 294. Oliva: Lluís Fatjó Fatjó, 296. Ramaderia: Manuel Masclà Casany, 290. Fusta: Marià Ganduxer Relats, 296.

Secció Social: Propietaris: Oriol de Riba de Salas, 120 vots. Arrendataris: Vicenç Campins Guardia, 150; Parcels: Isidre Tintó Angelet, 4. Bracers: Ramon Pocurull Estrada, 10. Vocal 1er: Pere Agustí Blanchart, 279. Vocal 2on: Josep Guinart Ambrós, 275. Vocal 3er: Jaume Raich Serra, 281.

Vots emesos, en la secció econòmica: el 92,81 %. En la social: 90,93 %. ⁽²⁵⁴⁾

Tot i trobar-nos allunyats de poder fer un balanç de la correlació de forces dels propietaris i treballadors del sector primer -per altra banda un contenciós que d'existir quedava ben diluït sota l'aparell sindical franquista-, almenys es pot constatar que, a finals de 1947, eren 35 els pagesos o propietaris agrícoles que, amb un total de 730 kgs., els qui estaven obligats per la junta local agrícola de l'Ajuntament de Granollers, a atendre amb la quota forçosa d'ordi, a les necessitats globals del moment. I que eren 27, i amb un total de 574 kgs., els obligats a atendre-les amb civada. I que eren un total de 299 els que ho havien de fer amb un total de 40.262 kgs. de blat.⁽²⁵⁵⁾

²⁵³ *Vallés*, suplement extraordinari, octubre de 1947.HMJM.

²⁵⁴ *Vallés*, núm. 355, octubre de 1947.

²⁵⁵ Correspondència, 12 de desembre de 1947. AHMG.

Seguint les dades extretes de la documentació assenyalada, s'observa que Oriol de Riba de Salas destaca per la quantitat de kilos d'ordi a aportar i després , tot i que amb menor quantitat, Pere Angelet Moret. De civada, sobresurten Jaume Cladellas Manent i de nou , Oriol de Riba. Camil Rowe també ocupava un lloc destacat a l'igual que en les partida d'ordi. Els cognoms Cladellas, Catafal , Pratginestós, Tuset, apareixen amb freqüència en la documentació de la junta local agrícola. En relació a la quota de blat, els cognoms Angelet, Bages, Campins, Catafal, Cladellas, Clavera, Duran, Estrada, Galbany, Guinart, Jané, Pocurull, Pratginestós, Pujadas, Quintana, de Riba, Riera, Roca, Tintó, Tuset, sense menystenir-ne d'altres, sovintegen en les partides i en quant a la xifra.

En base a la relació de quantitats de quilos a aportar, i en conseqüència de superfície disponible i productiva, es pot deduir la importància que cada propietari tenia en aquells moments.

Per força, la gran majoria de terres, situades a Palou, antic municipi agregat a Granollers l'any 1928, continuaven sent l'espai on la força de les hectàrees i dels cognoms arbitraven directament o de manera indirecta moltes de les directrius de la distribució dels queviures. Més d'un, fins i tot a costa de la pagesia, podia fer força negoci amb l'acaparament i el mercat negre tal com també passava en altres sectors productius d'aquell Granollers, d'aquell país i d'aquella Espanya on l'especulació i l'estraperlo, produïa magnífics beneficis i grans perjudicats.

De les dades, el que justament se'n pot concloure és que en el sector primer, les grans famílies eren poques i algunes ben representades a la *Hermandad Sindical de Labradores*. Del que no hi ha dubte és que al camp, durant la Guerra i durant la llarga postguerra, els aliments eren més fàcils d'aconseguir que al centre urbà d'un Granollers que en canvi continuava castigat per la falta de queviures i per la gana. Per altra banda, a ningú tampoc se li escapava que la inauguració del nou edifici de la pagesia era un testimoni clar de la potència d'aquest sector. O almenys d'alguns propietaris que potser tan sols fent la viu se'n sortien no gens malament de l'economia autàrquica imposada per les directrius franquistes.

(Docs. al) (En són 4)

L'any 1948 iniciava el periple granollerí, amb una sèrie de bons propòsits i remembrances d'arrelament a uns esquemes del passat i desigs de fites encara no assolides. L'òrgan falangista granollerí deia:

"Saludamos gozosos el año 1948, con la esperanza de que el mismo nos traerá un espíritu religioso más acendrado que permita que gocemos de una Iglésia Parroquial digna y acogedora, para que nuestras súplicas y oraciones sean más y mejor escuchadas: nos traerá -de esto estamos convencidos-, la piedra filosofal que obre el poder de erigir el Monumento a los Caidos por Dios y por España... (...). Esperamos que el grave problema del agua potable de Granollers, no exista; (...) que la Plaza del Mercado... se levantará airosa y acogedora con todos los adelantos técnicos y sanitarios...(.) que la plaza de la Iglésia deje de ser un inmundo rincón para convertirse en un apacible lugar de recreo y jardineria. Que las calles y plazas se transformen en algo transitable y dejen de ser barrizales propios de ciudades de colonizadores...". ⁽²⁵⁶⁾

Els desigs i aparences proposades i dites a les autoritats no acabaven aquí. I és que Granollers, a part d'aquest memorial, continuava patint força mancances.

Però la premsa falangista de la ciutat, fent un estrany equilibri entre realitats i aspiracions de superació, també s'endinsava en opinions sobre el panorama internacional i la magnanimitat de Franco que permetia tornar de l'exili a molts que hi havien marxat a causa de la Guerra. Elogis molt abreviats anaven dirigits a Franco per la seva visió en el terreny polític i econòmic en una època que el pla Marshall no acollia Espanya. I hom diria que amb el canvi d'any, a part de la temàtica política, de nou, un cert fervor religiós inundava moltes de les ratlles del portaveu falangista a la ciutat: la remembrança de soldats heroics i cristians caiguts per a altres per aconseguir un determinat model de Pàtria i per assolir pa, justícia, i sobretot, el regnat de Crist, omplien les ratlles del portaveu oficial del falangisme granollerí.⁽²⁵⁷⁾

De fet, semblava que una embranzida moral s'endegava, i la prova estava en una editorial del mes de febrer. La causa era el carnaval que havia tingut lloc feia pocs dies. *"Chato, soez, ordinario y asqueroso"*, el qualificava Vallés. La crítica a les autoritats municipals era forta, ja que els culpava d'haver fomentat la festa. La crítica es feia i es deia "

²⁵⁶ Vallés, núm 366, gener de 1948. HMJM

²⁵⁷ Vallés, núms. 368 i 369, gener de 1948. HMJM.

exercici es trobava també, en el bon estat en que havia deixat la hisenda municipal l'anterior Ajuntament. A partir d'aquell moment, es parlà d'augmentar el sou dels funcionaris i constituir un pressupost extraordinari per millorar el paviment de diversos carrers de la ciutat. En qüestió de números, no es pot dir que l'Ajuntament de Granollers anés enrera. ⁽²⁶²⁾

L'estiu imprimia nous trets en el camp de la cultura. L'Associació Cultural feia pública una ressenya dels antecedents històrics dels Jocs Florals i aquests tenien lloc - els IX, i sota el lema , Amor - durant la Festa Major de la ciutat. Premis ordinaris i extraordinaris a poesies i treballs en prosa, gairebé tots en català, havien cobert la gala d'aquell certamen que trencava de molt el monopoli de les activitats falangistes a la ciutat. Hom diria que, a part de l'Acció Catòlica, l'A.C. començava a demostrar clarament que volia desmarcar-se de FET i JONS, i decididament apostava per recuperar moltes de les arrels d'un país sotmès i on fer cultura no oficial, volia dir també fer molts equilibris. Una característica que duraria encara molts decennis. ⁽²⁶³⁾

Però el monopoli no el volien perdre els falangistes que s'haurien d'avesar a compartir cada vegada més altres actes amb altres entitats de caire no polític. Sota el títol, *Vision fugaz del Granollers actual*, es poden polsar moltes de les vibracions del membres del partit:

(...) De la manera particular el homenaje que la ciudad ha rendido al sacerdote en la persona de Mossén Julià, hijo ilustre de Granollers, demuestra que la vitalidad del catolicismo granollerense no ha muerto, después del imponente y trascendental esfuerzo material que representava la construcción y reparación casi total de diversas iglesias de la ciudad (...). (...) En el campo de la política municipal, vease el extenso plan de mejoras urbanas (...) Arquitectónicamente, Granollers se embellece (...) Nuevas fábricas y nuevos métodos de trabajo surgen al compás del tiempo. (...) En el sector social (...) una série de industrias granollerenses han hecho posible mediante una cuota anual que los hijos de sus productores puedan recibir enseñanza media (...). La cultura también ha sufrido un gran empuje con las exposiciones que periodicamente se organizan en el Museo (...) los actos organizados por la novel Asociación Cultural de Antiguos Alumnos de Enseñanza Media (...)

²⁶² Sessió de 3 de juny de 1948. AHMG.

²⁶³ Vallés, núms 396, 399, extra. d'agost, i setembre, respectivament, de 1948. El veredicte atorgava premis, entre altres, a Mn. Pere Ribot, Salvador Llobet, Josep Estrada, Aureli Campany, Fèlix Cucurull. Observo també que foren premiats, Jaume Llacuna Poch i Eugenio Carballo Morales.

todo ello bajo el aplauso popular (...) He aquí una fugaz visión de nuestro Granollers (...)
(²⁶⁴)

A finals d'any, la ciutat començava a moure's dins nous aires polítics. El règim apostava per donar pas a un sistema molt especial de participació, com sempre, controlat, però que obria nous viaranyes en el camp de la política franquista.

Efectivament: per als dies 21 i 28 de novembre i 5 de desembre, se senyalaven les eleccions en les quals sortirien els representants dels caps de família, els de l'organització sindical i els del sector representatiu de les entitats econòmiques, culturals i professionals, amb el plàcid òbviament de Govern Civil. D'un cert vernís, per tant, es pintava el Règim, mentre la ciutat es trobava immiscida en la possessió com a rector de la parròquia de Sant Esteve, Joan B. Serrat Farrés. En mig d'una arribada a la ciutat que recordava la celebració de molts altres actes político-religiosos a que estava avesada a viure, les notes de premsa eren aquestes:

" A las cuatro menos cuarto salia de la de la Iglesia Parroquial la procesión que integrada por el Ilte. Ecónomo Arcipreste Rdo. D. Juan Sala, acompañado del clero parroquial, del Excmo. Ayuntamiento en pleno con las demás autoridades de la ciudad, de las diversas ramas de Acción Católica y demás asociaciones religiosas con sus correspondientes banderas o estandartes, y de numerosos fieles, encaminose hacia la plaza de los Caidos para recibir allí, al Rda. Sr. Cura Párroco, quien llegaba poco después alrededor de las cuatro, siendo saludado por las Autoridades y agregándose seguidamente a la procesión, que emprendia su regreso a la Parróquia por las calles de A. Clavé, San Roque y Plaza de José Antonio."

L'efemèride entroncava amb altres commemoracions d'aquella perllongada postguerra on el nacionalcatolicisme continuava i continuaria tenint-hi, un paper molt present i preeminent. (²⁶⁵)

Els falangistes granollerins no baixaven la guàrdia. El 1949 remembraven les més pures essències i els orígens de l'Estat espanyol sorgit de la Guerra, i s'endinsaven en els fets del 18 de juliol de 1936: criticaven als partits, al comunisme, elogiaven la *Cruzada*, la pau posterior i una barreja de reis Catòlics, Felip II, el Concili de Trento, que es trobava controlat

²⁶⁴ Vallés, núm. 403, octubre de 1948. HMJM.

²⁶⁵ Vallés, núms. 404, 410, 411 i 412, octubre, novembre i desembre de 1948. HMJM.

i dirigit fermament pel timó de Franco. Tot anava cursant el seu camí, un camí, impregnat d'un *! Arriba España !* que en aquells inicis de 1949, a Granollers, semblava per a alguns que res hagués canviat des de l'entrada de les tropes nacionals el gener de 1939. ⁽²⁶⁶⁾

4. La constitució del nou ajuntament granollerí.Franco i Granollers. La Memòria de l'Ajuntament, corresponent a 1948. El canvi d'alcalde.

Però l'atenció de la ciutat quedava concentrada en el nou Ajuntament que es constituïa el mes de febrer .Cessades les Comissions Gestores que havien encapçalat els consistoris municipals d'ençà d'acabada la Guerra, la fórmula pretesament representativa de l'esquema franquista, s'aplicava als nous ajuntaments.

A Granollers, el dia 6 de febrer tenia lloc la constitució de la Corporació Municipal que presidiria Camps Puntas i que quedaria formada pels consellers elegits a les eleccions celebrades en base al decret de 30 de setembre de 1948. S'acordava fer sessions ordinàries del Ple, una vegada al trimestre.

El nou consistori quedava format per: alcalde, Francesc Camps Puntas; 1er tinent d'alcalde: Pere Riera Pujol. (Foment); 2on tinent d'alcalde: F. Sala Bernaus; 3er tinent d'alcalde: Josep Terrades Farnés (Cultura); 4ar. tinent d'alcalde: Laureà Ribó Clos (Beneficència i Governació); Regidor Síndic: Jaume Estrada Bellavista. Consellers: Josep Mayol Mora; Antoni Esteve Estapé; Jaume Raich Serra; Pere Font Juanola; Francesc Serratusell Farell; Antoni Montaña Guasch i Josep Marquès Estrada.⁽²⁶⁷⁾

Les dades oficials sobre els elegits eren prou simptomàtiques de que el Règim no es veia ni alterat ni afectat pels consellers entrants. Vegem-les:

Ajuntament: Granollers. Partit judicial: Granollers. Habitants de fet: 13.960. De dret: 13.518. Cens corresponent als caps de família: 3.979 persones. Nombre de residents majors de 21 anys: 10.193.

²⁶⁶ *Vallés*, núm 418, gener de 1949. Article signat per Antonio Ramos, secretari local del *Movimiento*.

²⁶⁷ Sessió de 6 de febrer de 1949. AHMG.

poder d'un parell de grups, com a mínim, enfrontats a Granollers, per qüestions econòmiques i polítiques. Enfrontament que continuarien durant alguns anys encara.⁽²⁷¹⁾

Però l'atenció ciutadana es desviaria del problema amb els actes d'homenatge a la vellesa i l'exposició ramadera que omplirien la major part de notícies i acapararien la major part d'interès dels granollerins, el mes de maig.⁽²⁷²⁾

I Franco de nou feia acte de presència a Catalunya. El salvador de la Pàtria -així n'era qualificat- havia arribat a Barcelona amb la finalitat exclusiva - així s'afirmava- d'estudiar els problemes catalans. Amb Franco calia renovar fidelitat a uns principis i a la seva persona. I això calia que ho fes tot Granollers.

" Porqué fué Franco quien nos liberó del comunismo./ Quien abrió de nuevo el culto a nuestros templos y dió paso a la recristianización de España./ Quien ha conseguido que no sea estéril la sangre de nuestros caídos./ Quien nos ha devuelto el orgullo de ser españoles./ Ha manteniendo nuestra paz gallardamente y ha sabido responder dignamente a las ingerencias exteriores de toda índole./ Es Franco quien ha mantenido la unidad de las tierras de España, de los hombres de España, y de las naciones, hijas de España./ Y quien con soluciones cristianas, ha creado una legislación laboral que el mundo admira e imita"
(²⁷³)

Més elogis al Caudillo, no calien. El diumenge dia 5 de juny, Franco havia de tornar a passar per Granollers.

" Especialmente los que sentimos en nuestro pecho el contacto de una camisa azul, con emoción, los que hemos seguido su gran labor de catolicidad, los que conocemos como trabajadores los beneficios que ha aportado su desvelo para solucionar con justicia el inquietante problema social, los jóvenes, a quienes ha devuelto la fe en la Patria que deben heredar, todos los granollerenses, en fin, deben sumarse en el homenaje merecido que la ciudad le tributará mañana."(²⁷⁴)

²⁷¹ Correo Catalán, diumenge, 27 de març de 1949. IMHB. Sessió, 31 de març de 1949, i 3 d'abril de 1949. AHMG. Vallés, núm 428, abril de 1949. HMJM.

²⁷² Vallés, núms. 432, 434, 435 i 436, maig de 1949. HMJM.

²⁷³ Vallés, núm. 437, juny de 1949. HMJM.

²⁷⁴ Vallés, núm. 437, juny de 1949. HMJM.

Franco havia de passar entre les 9 i les 10 del diumenge dia 5 amb destinació Vic, per assistir als actes de clausura del centenari balmesià. No fou així. En canvi, els membres del F.de J. granollerí, els dimarts 7 de juny es traslladaven a Barcelona on es concentraven amb altres membres del Partit i lliuraven a Franco:

" (...) una magnífica cesta conteniendo productos de nuestra comarca, entre los que destacaban un hermoso cerdo, una ternera, dos corderos, y no faltando en la misma, nuestras típicas butifarras y los huevos que han dado renombre a nuestra ciudad./ Habiendo merecido el elogio de cuantos presenciaron dicha ofrenda, y siendo entregado por camaradas ataviados con trajes regionales."

A part del rigor històric del fet, la nota de premsa és per estudiar. En una Espanya on l'humor estava rigorosament controlat, la serietat de la notícia provoca un sentiment contrari al segurament pretès pel corresponsal o articulista.

I bé: el dissabte dia 11, una representació de l'ajuntament granollerí era rebuda per Franco. L'alcalde Camps Puntas i els membres del consistori, Sala, Terrades, Serratusell, Raich i Font, foren rebuts pel *Caudillo* a Barcelona. Camps dirigí unes paraules a Franco oferint-li la medalla d'or de la ciutat i Franco agrai l'oferiment, a més d'expressar algunes de les seves idees:

" Afirmó a continuación que ya en la lejanía se vislumbra una época de prosperidad y precisamente pasamos una época de vacas flacas porque se prepara el tiempo de las vacas gordas./ Lamentó no poder residir más tiempo en Barcelona porque había deseado visitar nuestra industriosa ciudad y conocer de cerca nuestros problemas aunque conoce ya la actividad industrial, agrícola y ganadera e la comarca./ Terminó diciendo: La solución de los problemas de Granollers, irá englobada en los problemas catalanes".

Les fotografies de la processó de Corpus i les de l'audiència de Franco arrodonien aquell maridatge nacionalcatòlic que, en comptes de minvar, semblava estrènyer-se aquell juny de 1949. Un Franco seriós, inexpressiu i una corporació granollerina tal vegada impressionada per la recepció, semblaven estàtues de marbre mentre Franco rebia la medalla d'or que Camps li lliurava, mentre també els membres del consistori *"le entregaban un album*

que miró hoja por hoja, para conocer los distintos aspectos fotográficos que figuraban en el mismo".⁽²⁷⁵⁾

Maridatge, assenyàvem, reflectit en articles avisant dels perills que s'albiraven a Itàlia amb els contactes entre catòlics i comunistes. Els cristians progressistes italians podrien errar el camí. Els perills d'un progressisme mal entès, confondria als catòlics i en el cas del nostre país, també podria esdevenir així. La quantitat de ratlles, molt ben estructurades, meticulosament dites, de nivell intel·lectual molt preparat, contribuirien a pouar la defensa d'uns convenciments catòlics que anaven com anell al dit per a aquells que miraven amb lupa qualsevol cosa que vingués de fora de les fronteres, especialment d'Itàlia i França.⁽²⁷⁶⁾

Però les dades fetes públiques el mes de juliol de 1949, obrants a la Memòria corresponent a 1948, ens apropen encara més al coneixement d'aquell Granollers de finals de dècada.

A finals de 1947 Granollers tenia 15.364 habitants de dret i 15.389 de fet. El 1948, 15.592 i 16.686, respectivament. Un augment de dret, per tant, de 128 habitants, i de 1.297 habitants, de fet. Per mes, representava un augment de 108 habitants. El promig per quilòmetre quadrat, o sia la densitat del terme de Granollers, era de 1.111 habitants, i que en alguns llocs augmentava, ja que en 135 Ha. es concentrava més del 90 % de la població.

Les terres del terme estaven repartides així: 648 Ha. de secà; 370 de regadiu; 264 eren ermes; 135 eren de centre urbà; 10 eren de bosc i 25 de pastura. El total era de 1.482 Ha. La propietat rural estava molt repartida. Hi havia 618 contribuents de rústega.

El pressupost ordinari de 1948, havia pujat a 2.051.146,74 pts. distribuïdes de la manera següent en les partides principals: Obres Públiques, 496.334,80 pts. Obligacions i Crèdit Municipal, 250.155,78 pts. Personal i oficines, 234.360 pts. Salubritat i higiene, 173.864. Beneficència, 170.152 ptes. Vigilància i Seguretat, 158.914,53 ptes. Policia urbana i

²⁷⁵ Vallés, núms. 438, 439 i 440, juny de 1949. HMJM. Poc després, els detalls de l'audiència de Franco foren reaccionats per l'alcalde al altres regidors de l'Ajuntament, excusant-se que no havien pogut ser avisats tots per anar a trobar-se amb Franco per falta de temps. Entre altres coses, l'alcalde explicà que Franco havia expressat sobre el moment que es vivia, *"que estamos en momentos de escasez pero que ya se ve llegar para un futuro relativamente próximo una era de prosperidad"*. L'alcalde demanà a Franco que es dignés concedir a l'Ajuntament, *"su retrato con un autógrafo, y que fué concedida esta petición"*. Sessió de 18 de juny de 1949. AHMG.

²⁷⁶ Articles de J. Verde i Aldea, titulats, *Católicos y comunistas de una sola pieza*. Vallés, núms. 441, 442 i 443, juliol de 1949. HMJM.

rural, 158.040 pts. Instrucció Pública, 116.060 pts. Hi havia un superàvit de 218.608,41 pts. El líquid imposable de riquesa urbana era de 1.558.436,84 pts. El de rústica, 811.605. El de pecuària, 122.600 pts. Les quotes de contribució industrial, foren de 420.427,83 pts. Durant l'any 1948, s'havien tramitat 171 expedients d'obres, 17 de noves indústries, 46 obertures d'establiments, 204 multes i 50 en conceptes de diversos.⁽²⁷⁷⁾

El tractament que a la Memòria mereixien les aigües a Granollers, sembla necessari esmentar-lo. Hi havia dues empreses particulars. Una, la societat d'aigües de la Mina Nova, de poca entitat per al municipi. L'altre, la del servei general, era insuficient per al consum de la ciutat i això comportava restriccions a l'estiu. La penúria quedava reflectida en recordar la instal·lació de grans dipòsits a les fonts omplerts durant el dia i la nit i portant aigua a centres industrials i benèfics. Les aigües residuals podien arranjar-se mitjançant una xarxa de clavegueram que calia fer al carrer de Sant Josep de Calassanç, amb 176 metres lineals, i d'import de 47.200 pts. Havia de ser la darrera del cicle iniciat al carrer Corró i Barcelona, i a les places de *José Antonio* i les Olles.⁽²⁷⁸⁾

Les xifres, força fredes, no podien amagar que, el mes de maig de 1949, l'alcalde havia escrit una carta al *Sindicato Nacional del Olivo*, fent palès que la collita d'oli del terme municipal de Granollers havia estat absolutament nul·la i que, per aquesta circumstància, la delegació provincial d'Abastaments havia clausurat els dos molins existents a la ciutat. La conjuntura, almenys en l'aspecte agrari, no era massa favorable.⁽²⁷⁹⁾

Mèrits i demèrits. L'octubre l'editorial del *Vallés* es manifestava contra la falta de mitjans culturals.

"Bien está (...) que se construyan pavimentos fuertes y limpios en las calles de Granollers, para que el polvo y el barro no nos salpique, que las alcantarillas sean una obsesión y que se logre sanificar nuestras viviendas./ Ahora bien, es sabido que esto no es todo, porque entonces podríamos aplicar el refrán de la mona y el vestido de seda (...)".

Calia aixecar el nivell cultural. Calien fets i no només paraules; calia reorganitzar les escoles; lluitar perquè la gent menuda anés a classe. Meritòria era la tasca que es podia

²⁷⁷ Resum de la part general de la hisenda local de l'exercici de 1948. *Vallés*, núm. 444, juliol de 1949. HMJM.

²⁷⁸ *Vallés*, núm 445, juliol de 1949. HMJM

²⁷⁹ Correspondència, maig de 1949. AHMG.

assolir amb un Centre de 2a Ensenyança però calia una Escola Professional d'Arts i Oficis, i que l'Escola Professional disposés de tots els avenços pedagògics i un edifici de nova planta. L'editorial era força contundent criticant la mentalitat d'alguns granollersins.

"En logros artificiales, improvisados, lo máximo que se alcanza es un bombo improvisado y artificial; el bombo de la oportunidad, jamás el de la eficacia" (280)

I de nou el monument als Caiguts. Critiques, laments, interrogants. Quedava clar que el Monument no s'endegava, que semblava ser un tema tabú, o tal vegada, d'enorme cost per a les arques municipals. Tema, tanmateix, que a darreries d'any sovintejava de manera gairebé monocorde alhora que la ciutat es mudava per rebre per carrers i places la visita pastoral del bisbe de la diòcesi amb confirmació inclosa de nois i noies.

El bisbe Modrego trepitjava els carrers de Granollers, una ciutat engalanada amb presència de banderes, pal·li, sacerdots i gent diversa. Poca o molta, la mateixa que sabia de la presència a la ciutat, pocs dies després, del diputat provincial i president de la Comissió d'Educació de Barcelona, Joan Sedó Peris-Mencheta que feia una inspecció a Granollers, visitant entre altres llocs, l'Escola del Treball, la Biblioteca Popular, els locals de la *Hermandad Sindical de Labradores*, els tallers de can Trullàs, i el Museu. Semblava que l'interès per millorar el tema cultural a Granollers i especialment alguns aspectes de l'Escola del Treball, es veien atesos. Era el que demanava i comentava en les seves notes el *Vallés*, fent-se ressò de les opinions generals de la ciutat. (281)

Però la barreja político-religiosa-cultural, continuava amarant la ciutat a finals de 1949 i inicis de 1950. El text era contundent:

" Más memoria; más nobleza; más comprensión. Duro y triste es pensar que para rescatar a España hubo que sacrificar a medio millón de españoles y que muchos de los que con ello lo recuperaron todo, han pisado esta sangre tan generosamente derramada"

²⁸⁰ *Vallés*, núm 455, octubre de 1949. HMJM. El tractament de la creació d'un institut de 2on ensenyament i professional, també era recollit a *Vallés*, núm 459, novembre de 1949. HMJM

²⁸¹ *Vallés*, núms. 456, 457 i 459, novembre de 1949. HMJM.

Les paraules eren de Correa Véglisson. Transcrites l'any 1950, era com tornar al túnel del temps. O copsar que, per als falangistes, el temps no els havia esborrat les idees per les quals havien fet la Guerra. El *Vallés* no se n'amagava:

" (...) mientras Granollers vivirá unas horas conmemorativas, se repartirá por los hogares vallesanos nuestro semanario el que orgullosamente sostiene las línea recta concreta y falangista, que se inició en el año 1939" (282)

L'òrgan falangista, al mateix número, no s'estava aquell gener, com tants d'altres gèners en els que recordava l'entrada de les tropes nacionals a Granollers, de mostrar fotos de l'*Alcázar de Toledo*, del *Campeño*, de parlar de la necessitat de la Guerra. Només la realització d'obres públiques el 1949 i les previstes el 1950, semblava treure un xic el regust de tanta i tanta guerra, i de tant i tant Monument. En el mateix setmanari, per tal que no s'oblidés que el control de la societat granollerina el continuava portant i sancionant ell, es relacionava que els carrers havien millorat poc després des de 1948 tot i expressant que podia ser degut a la càrrega de les nombroses obres realitzades feia un parell d'anys. També anotava, que s'havia acordat un pressupost superior a 600.000 pts. per a fer moltes obres de millora i que calia complir-ho. Granollers tenia, entre altres aspectes pendents, la solució de la xarxa ferroviària de la línia de França. Problemes urbanístics, pel que es deduïa, n'hi havia molts. I reiteradament eren assenyalats.

Per altra banda, l'Associació Cultural d'Antics Alumnes de 2on Ensenyament, semblava continuar la seva embranzida en mig d'un Granollers tan monopolitzat pels esquemes oficial. El setmanari falangista feia ratlles d'elogi cap a l'entitat i al seu president, Pere Canal Baliu. En el primer any d'existència, s'havien fet tretze actes i altres tretze el segon any, d'entre els quals hi havien hagut una desena de conferències. Actes, entre altres, amb recitals de guitarra, sardanes, danses clàssiques i mancances per la falta d'un piano de cua que havia impedit fer actes de major envergadura, però tots ells, a la cap i a la fi, d'importància, era el que ressenyava d'una entitat que utilitzava com a local social la Biblioteca Popular, i que caminava cada vegada amb més força a la ciutat granollerina. En el tercer any d'existència, els propòsits i elogis eren destacats com a molts positius. La cultura

²⁸² *Vallés*, núm 468, gener de 1950.

oficial començava a haver d'acceptar, dintre d'un estricte control, que no tot ho podia organitzar.⁽²⁸³⁾

I per bon camí anaven, semblava, les tasques de la junta de l'Hospital-Asil. El mes de febrer, s'hi destinaven 25.087,80 pts., recollides a Granollers, en la Loteria popular i benèfica en pro d'aquell establiment. L'administrador de l'Hospital - Asil, Francesc Sagalés, de bell nou era motiu d'elogis per la seva personalitat i tasca. L'exalcalde granollerí tornava a ser notícia, possiblement, en el camp que més li plaïa i que no era precisament el polític.⁽²⁸⁴⁾

I l'empenta falangista semblava no minvar. Efectivament, el març s'inaugurava la *Cel·lula Comarcal de Formació Política*. En el saló d'actes de la delegació comarcal del F. de J., el grup esmentat inaugurava les seves tasques. Hi havia molts dels pesos pesants del falangisme local i comarcal: l'alcalde de Granollers i cap comarcal del *Movimiento*, F. Camps Puntas; el delegat d'Auxili Social, Esteve Reverter Ginesta ; el delegat d'Informació, Francesc Sala; el d'excombatents, Antoni Esteve; l'administrador, Reginaldo González; el cap de la Guàrdia de Franco, tinent Orth; el delegat comarcal del F. de J. Carles Díez i el cap de la cèl·lula comarcal, F. Jubany. Juli Planas, donà una conferència sobre el que era la Falange. Jubany, establí els motius i transcendència que tenia el seminari de Formació, ja que encara, argumentà, no s'havia acabat la Revolució Nacional Sindicalista. Semblava, que els anys 1934, o 1936 o 1939 havien tornar a aparèixer. Tal vegada, pels falangistes, no havien desaparegut mai.⁽²⁸⁵⁾

Possiblement, Eduardo Baeza Alegria, en el seu càrrec de nou cap provincial de FET i JONS, devia propiciar aquells canvis del mes de març quan es creava l'esmentada cèl·lula i també nomenava Jaume Raich Serra, en substitució de Camps Puntas com a cap local i comarcal del *Movimiento*. Com era típic, Camps era acomiadat amb gaubances. I com era normal, Raich era rebut amb magnífiques salutacions. Així se'l descrivia:

" Después de luchar cruentamente por su triunfo (de la Causa Nacional), y la liberación definitiva de su ciudad natal desde las filas del Cuerpo de Ejercito marroquí, se incorporó a la árdua tarea de reintegración de los valores eternos e inamovibles de la Nación, por

²⁸³ Vallés, núm 469, febrer de 1950. HMJM

²⁸⁴ Vallés, núm 470, febrer de 1950. HMJM.

²⁸⁵ Vallés, núm 474, març de 1950. HMJM. El mes d'abril, Sala seria substituït en el seu càrrec, per Joaquim Trullàs Cunillera. Veure Vallés, núm. 478, abril de 1950. HMJM. El juliol, Reverter ho seria per Joan Canal Baixeras. Veure Vallés, núm 492, juliol de 1950. HMJM.

mediación de la Delegación de Ex-combatientes y con su inquebrantable adhesión y entusiasmo a los principios políticos y éticos de nuestro Movimiento". ⁽²⁸⁶⁾

Només caldria ressenyar les notes aparegudes públicament parlant de la *Guardia de Franco*, per adonar-se que la vella guàrdia estava en peu:

" (...) Hemos tenido, hasta el presente, las espaldas muy anchas para soportar culpas ajenas (...). Por amor a España, solamente por eso, hemos continuado con tesón en nuestros puestos, soportando en silencio un peso que es llegado el momento de aliviar (...) y reanudar la batalla en la que hicimos un alto, porque la seguridad de la Patria así lo exigía, pero jamás por apatía o desaliento. (...) Nada ni nadie podrá ya detener nuestra marcha (...) sembraremos sobre las podridas raíces de lo caduco, la fecunda semilla de un Orden nuevo(...) " ⁽²⁸⁷⁾

Els membres de la *Guardia de Franco* es reuniren el mes d'abril, per presentar-se de manera oficial, al nou cap comarcal del *Movimiento*. Assistiren a l'acte, els delegats de serveis i comandaments de la centúria *Tradición*, de l'esmentada guàrdia. Orth, pronuncià un discurs expressant la fidelitat i disciplina del grup al nou cap comarcal. ⁽²⁸⁸⁾

De fet, els càrrecs polítics granollerins tindrien feina aquell mes de juny. Els relleus d'autoritats i comandaments comarcals els faria ser presents a diversos pobles. Així passà amb Jaume Raich, com a cap comarcal del *Movimiento*; Pau Palau Muñoz, com a delegat comarcal de Sindicats; Pere Viaplana Riera, com a secretari comarcal; Antoni Ramos Sánchez, com a secretari polític, i Jaume Llacuna Poch, com a secretari local de Sindicats. ⁽²⁸⁹⁾

I canvi d'alcalde. A finals de juny de 1950, Jaume Raich Serra, substituïa, Francesc Camps Puntas.

Tot i l'aparent normalitat amb que s'havia fet el canvi, en el moment del traspàs havien quedat demostrades unes friccions internes fruit de les pugnes existents entre alguns dels membres de l'Ajuntament granollerí. Si bé davant del delegat governatiu Gonzalo

²⁸⁶ Vallés, núm 475, març de 1950. HMJM.

²⁸⁷ Vallés, núm 476, març de 1950. HMJM.

²⁸⁸ Vallés, núm. 481, abril de 1950. HMJM.

²⁸⁹ Vallés, núm. 448, juny de 1950. HMJM.

Serraclara, ningú no havia mostrat la seva contrarietat per la substitució, poc després si que es manifestava. El delegat tingué cura d'assenyalar que el cessament de Camps Puntas no podia posar en dubte la seva honorabilitat, però que les necessitats del moment aconsellaven la seva substitució així com que la màxima autoritat recaigués en Raich Serra, persona de màxima confiança del governador civil. Fins aquí tota justificació oficial. A la primera sessió municipal, el primer tinent alcalde Pere Riera, manifestà que no desitjava continuar desenvolupant la 1a. tinença d'alcaldia perquè s'identificava amb l'actuació de Camps Puntas i que volia ser substituït a la major brevetat possible. Al seu torn, Francesc Sala, Josep Terrades i Laureà Ribó, també primers tinents d'alcalde, manifestaren el mateix, per la qual cosa, poc després Raich els substituï. ⁽²⁹⁰⁾

Les ratlles de *Vallés* no reflectiren cap excessiu entusiasme per l'acte de canvi. Tan l'alcalde sortint com l'entrant rebien elogis, però tot plegats semblava fet dins d'un compliment gairebé obligat. ⁽²⁹¹⁾

Semblava que l'òrgan falangista estava més preocupat per l'estat en que es trobava Granollers: la necessitat d'arranjament de qüestions político-administratives sense resoldre per culpa de l'exclusiva dependència a altres òrgans provincials o de l'Estat o els problemes causats per mancances econòmiques ocupaven una gran part de la seva atenció. Però també n'hi i havien d'altres que se senyalaven i que es reclamaven al nou alcalde: mà enèrgica per resoldre qüestions de millora urbana de la ciutat. Calia resoldre el tema gairebé etern del subministrament de l'aigua. El de la línia de França. El de les vies públiques. I es feia una tirallonga de reclamacions:

" (...) nuestro Granollers, tiene escasamente un 30 % de sus calles en sus condiciones requeridas, incluyendo en ellas las 6 carreteras que atraviesan de cabo a rabo el casco urbano (...). Recordemos que tan solo salimos unos metros escasos de nuestro centro neurálgico (...) nos encontramos con unas calles dignas de cow-boys, tanto por su polvoreda en verano, como por los barrizales invernales. Que muchas de nuestras calles carecen del elemental cuidado higiénico de una alcantarilla que recoja las aguas residuales (...) que tenemos una plaza de la Iglesia completamente abandonada (...). No hablemos de las condiciones de la Porxada para servir de mercado más propio de la cábila africana que de una ciudad que tiene sus buenos 18.000 habitantes (...) "

²⁹⁰ Sessions de 30 de juny i 3 i 13 de juliol, respectivament, de 1950. AHMG

²⁹¹ *Vallés*, núm. 490, juliol de 1950. HMJM.

Places, espais verds, servei d'autobusos, la situació urbanística era durament qüestionada.⁽²⁹²⁾

Certament, l'article esmentat era un pel xocant comparant-lo amb el que apareixia pocs dies després com a editorial de l'esmentada publicació falangista. Sota el títol de *Granollers progressa*, la ciutat semblava, ara, una altra. Clar, però, que el punt de referència que s'agafava era el de la data del 18 de juliol de 1936. Des de llavors es deia, els carrers, la ciutat, la gent, havien progressat i de manera millor fins i tot que en altres llocs. En definitiva, s'afirmava que es millorava com a tot arreu i al compàs del progrés espanyol. La conclusió que se'n treu dels dos articles és que es podia criticar, però calia fer-ho dins d'un ordre, i si calia rectificar es feia, no fos cas que la imatge oficial d'una Espanya en marxa fos qüestionada.⁽²⁹³⁾

Però el pretès progrés i la misèria real xocaven a Granollers com a tantes altres bandes: al cap de pocs dies, l'alcalde Raich manava adjudicar a famílies formades per 4 o 5 persones, 300 lots de queviures. Aquests lots eren de 2 a 3 Kgs. de pa; d'entre 1/2 a 1 litre d'oli; 1/2 Kg. de sucre; i de 400 a 800 grs. de sabó. Això evidenciava que la ciutat devia continuar passant per moments difícils.

I es demostrava també, quan l'Auxili Social engegava, seguidament, una nova etapa d'impuls i reorganització. Canal Baixeras, delegat d'Auxili Social, n'era el forjador del reajustament, juntament amb l'alcalde: el menjador era tancat, les cuines eren suprimides, i, mitjançant tiquets, les racions serien recollides als forns i a les botigues granollerines. D'aquesta manera, cada dilluns es repartien queviures per cobrir les moltes demandes que feia la gent. De les dades existents, hom observa que el 17 de juliol foren assistides 81 persones. El dia 24, 76 i el dia 31, 78. El millor lot havia estat el del dia 17 de juliol: arròs, 200 grs.; carn, 100 grs.; pa setmanal, 800 grs.; xocolata, 138 grs.; plàtans, 2 unitats; patates, 3 kgs.; farina d'arròs, 250 grs.; dolços de pastes, 1 unitat.⁽²⁹⁴⁾

També per les dades existents, hom observa que s'havia incrementat el nombre de beneficiaris passant de 76 a 105, i que el reajustament d'Auxili Social s'havia fet perquè la *ficha azul* -quota protectora-, havia minvat els seus ingressos en un 30 %. Per arrodonir el

²⁹² Vallés, núm 492, juliol de 1950. HMJM

²⁹³ Vallés, núm. 493, juliol de 1950. HMJM

²⁹⁴ Vallés, núms. 494 i 495, juliol i agost de 1950. HMJM.

mal panorama, era constatable la presència de molts rodamons a la ciutat, els quals acabaven d'agreujar la situació de cobertura alimentària que ja prou problemàtica era a Granollers en aquells moments.⁽²⁹⁵⁾

5. El nou planejament urbà. Els greus problemes d'habitatge.

Tal volta, a darreries d'any es diria que la façana de la ciutat canviava. Un article de Jordi Baulies a *Vallés*, parlava d'ordenació urbana amb un to tècnic com feia anys que no s'acostumava a llegir en temes com aquests. Venia al cas amb motiu d'una exposició que havia de tenir lloc el dia 8 de novembre al saló del Tinell, a Barcelona, sobre l'ordenació i planificació de la ciutat comtal i la seva zona d'influència. Per tant, Granollers hi quedava inclosa. Baulies feia avinent les millores de Granollers, des de feia uns tres anys i les avantatges també per a la ciutat, que se'n deduïen del planejament previst en l'exposició. Lluny de ser derrotista o exultant, l'escrit era concís i analític, i del mateix semblava concloure's, que Granollers, ara sí, podria recanviar, i força, la seva faç. ⁽²⁹⁶⁾

Tot i això, o malgrat això, el memorial de greuges continuava sent fort des de les files falangistes: no s'oblidaven antigues reivindicacions, mals planejaments o mancances d'infraestructures. En efecte: calia el monument als Caiguts. A Granollers, no hi havia ni un passeig, ni jardins ben urbanitzats; el parc de l'estació de França era un fangueig els dies de pluja; Granollers tenia un servei de correus mediocre i els extrems de la ciutat estaven, en aquest sentit, desassistits; la ciutat tenia una església parroquial, *desnuda, levantada con grandes esfuerzos, con el dinero de los pobres y las promesas de los ricos, como dijo muy bien un popular Gobernador Civil, en visita a nuestra ciudad*. La plaça de l'església estava per urbanitzar. Dures crítiques al Consistori, mentre l'activitat falangista, tampoc no semblava parar: els mesos de novembre i desembre, amb la intervenció de l'alcalde Raich com a cap comarcal, eren inaugurats nous locals del *Movimiento*, a Sant Feliu de Codines i Cardedeu. El protagonisme polític o cultural, el volia Falange. Ho tenia molt clar. ⁽²⁹⁷⁾

²⁹⁵ Entrevista a Canal Baixeras, delegat d'Auxili Social, i a Miquel Arenas, administrador del Servei. *Vallés*, núm. 499, setembre de 1950. HMJM.

²⁹⁶ *Vallés*, núm 506, novembre de 1950. HMJM

²⁹⁷ *Vallés*, núms. 507 i 508, de novembre de 1950. HMJM.

De fet, les notes sobre les activitats culturals no propiciades estrictament per Falange, sovintejaven cada vegada més al periòdic esmentat. La força dels fets s'imposava, i Granollers per via d'algunes entitats - Agrupació Excursionista, Associació Cultural...- o de personalitats, eixamplava els horitzons tan estrets en què semblaven voler moure's els addictes granollerins al Règim, més radicals. Es podia comprovar darrerament, entre altres exemples, amb els contactes amb Pere Maspons i Camarasa, resultat del qual i de la seva tasca a Guayaquil, es feia, el mes d'agost, un acte d'homenatge a les nacions hispano-americanes i es donava el nom d'aquella ciutat equatoriana, a l'antic carrer de l'Alba, o amb l'escrit i consideracions del científic granollerí, Antoni Jonch, arran de la inauguració de la secció de Ciències Naturals del Museu de Granollers, durant la Festa Major d'aquell any. ⁽²⁹⁸⁾

I el Monument, l'etern monument, el que no s'aixecava però que no s'oblidava, continuava sent present: a inicis de gener de 1951, la reivindicació de la construcció dedicada als Caiguts a uns determinants Caiguts, continuava sent un punt d'atenció i de reclamació des de les files falangistes, mentre un cert descontent des de les línies del partit semblava despuntar, ja que es llançava una dura crítica contra aquells granollerins que prenen una actitud de poca o nul·la col·laboració amb Falange. Per una banda, es deia, que hi havia gent que negava ajuda a Auxili Social, a base de lliurar 30 cts. cada 15 dies. Per altra, la crítica apuntava contra aquells que s'havien emparat sota el Règim i s'hi emparaven encara, amb una capa més o menys intel·lectual, esportiva o d'activitats recreatives, però només per treure'n beneficis, oblidant els temps anteriors que s'havien viscut a Granollers, alliberada gràcies a Franco, a la Falange, al Règim i amb l'ajuda de Déu. Tot barrejat i ben barrejat, i sense temença de cap crítica frontal. El Sistema ho permetia. ⁽²⁹⁹⁾

Pel que es dedueix, la Falange granollerina no estava de bon humor aquell inici de 1951. L'òrgan falangista demanava que tothom que volgués fer arribar les seves queixes a la publicació, sobre la situació general de Granollers, les fes arribar. Evidentment, tanta magnanimitat de diàleg contrastava amb les disposicions que es publicaven sobre el carnaval i que demostraven la realitat d'una societat totalment encaixonada en el diàleg, la crítica i la broma. I és que res es podia transgredir. O com a mínim, descontrolar:

²⁹⁸ Vallés, núm.504, agost de 1950.HMJM. Per altra banda, en l'esmentat número 507, hi apareixen dades sobre la 4a. reunió de la Comissaria Provincial d'Excavacions Arqueològiques, que tingué lloc a Granollers, on l'empenta d'alguns membres, entre ells Josep Estrada, començava a tenir força ressò.

²⁹⁹ Vallés, núms. 515 i 517, de gener de 1951. HMJM.

*"(...) se previene que está totalmente prohibido circular por las calles con la cara tapada o desfigurada (...) "*³⁰⁰⁾

Tanmateix, els problemes ciutadans, eren molt més punyents encara. L'any 1951, encara quedaven els refugis o barraques que s'havien construït al costat de la línia de França. El fet era notable: un important allau de persones havia anat arribant a Granollers, atrets, bàsicament per la feina que la indústria tèxtil donava a les dones. Una vegada aquí, els homes no tenien feina i s'iniciava una espiral de despropòsits. Arribats a Granollers, venuda l'antiga habitatge -tal vegada per 4.000 pts.- diverses famílies s'havien instal·lat al costat de la via i vivien en barraques amb l'ajuda de la caritat pública. La meitat de les persones estaven en situació il·legal, prenién conductes que atemptaven a la moral pública, els pares no cuidaven de la instrucció dels seus fills i més de la meitat havien passat pel dipòsit municipal. Les solucions estaven en que les grans empreses construïssin habitatges per als treballadors, i que l'Ajuntament fes habitatges protegides. També s'apuntava la necessitat d'una major control per atorgar l'empadronament i fins i tot s'assenyalava la possibilitat de facturar amb un bitllet de retorn, a aquelles persones que eren considerades per la seva conducta a Granollers, com a indesitjables. El tema era problemàtic:

" (...) Muchos de cuantos se creen conocedores de lo local, no se han molestado nunca a llegarse hasta la explanada MZA. (...) Y si siguen el trazado paralelo a la calle de Gerona se encontraran con que en 31 refugios bajo tierra, viven un mínimo de 5 personas en cada familia, lo cual no dará probablemente un censo mucho más subido comparado con el de la misma calle Gerona. Y las condiciones en que viven, o mejor vegetan, para nosotros al menos, son incomprensibles y necesitan rápida solución. En apenas cuatro años han aparecido estas familias, que antes tenían sus viviendas o no pertenecían a nuestra sociedad.
³⁰¹⁾

Mentre això succeïa a Granollers, el Governador Civil i cap Provincial del *Movimiento*, Eduardo Baeza Alegria, acompanyat d'altres autoritats, entre elles de Jaume Raich, alcalde de la ciutat i cap comarcal de FET i JONS, i de M. Ganduxer, secretari de la

³⁰⁰ Vallés, núm 519, febrer de 1951. HMJM.

³⁰¹ Vallés, núm 520, febrer de 1951. HMJM.

2a. Zona, feia una visita a diversos llocs de la comarca. Més tard, els directors de la premsa comarcal del *Movimiento* eren rebuts per Baeza. Entre els directors hi havia Josep Quincoces Papiol, delegat comarcal de Premsa i Propaganda. Baeza se li havia girat feina, perquè també rebia a l'Ajuntament de la ciutat, la comissió pro-monument als Caiguts a la Guerra d'Àfrica,, a la *Cruzada* i a Rússia. Més tard es trobava amb els membres de la Guàrdia de Franco presidits per Ernesto Orth, cap de centúria. I més tard, trobada amb afiliats i membres de la CNS, d'entre els quals hi havia els dirigents de Granollers, Ganduxer i Llacuna. El delegat provincial destacà la immillorable impressió que li causaven les visites a Granollers i demanà a l'alcalde, referint-se a l'Escola Agropecuària que ja comptava amb un milió de pessetes de subvenció de l'Estat, que prorrogués la cessió dels terrenys on es construiria. Raich li contestà que no sols faria això, sinó que col·laboraria amb tot el que calgués per laborar per la ciutat i Espanya. També tractaren dels economats, habitatges protegides i dels ponts de les rieres. Tot semblava que anés perfectament. Sobre les barraques, ni una nota ni un rastre que oficialment demostrés l'interès per tractar el greu problema. ⁽³⁰²⁾

El 9 de març quedaven inaugurades l'exposició provincial d'urbanisme i l'emissora de ràdio. Tanmateix, les manifestacions que Manuel Baldrich, autor del Pla d'Ordenació de Granollers, feia sobre la ciutat, eren dels fets més destacables d'aquells moments. Baldrich, director de l'Oficina Tècnica de la Comissió Superior d'Ordenació Provincial i del Pla de Granollers ja esmentat, manifestava entre altres coses el següent: Que Granollers era una ciutat d'extraordinària vitalitat. Que damunt de la ciutat, s'hi superposaven una potent riquesa agrària, un centre mercantil el més antic de la província, i una florent indústria. Que el creixement al llarg dels 50 anys següents, seria molt important. Que es modificava el sistema de comunicacions per carretera; es pensava amb un futur passeig de Ribera; amb anells circulitoris; es planejaven àrees industrials; separació de les habitatges de les indústries, i pensades, aquelles, com unitats veïnals, de barris i de parròquies, dotades dels serveis necessaris per evitar les aglomeracions urbanes. Entre les coses que plantejava Baldrich, era que Granollers deixés de donar l'esquena a la riera i que en canvi aquesta fos una de les façanes de la futura ciutat, amb un centre comercial i representatiu. Volia evitar l'edificació anàrquica als camps veïnals, la destrucció de la natura i del patrimoni artístic. Demanava atenció a Palou i Llerona, poblacions veïnes. Era evident la defensa d'un sistema urbà i paisatgístic, clarament progressista. ⁽³⁰³⁾

³⁰² *Vallés*, núm 521, febrer de 1951. HMJM

³⁰³ Segons es dedueix de l'entrevista a Baldrich, l'articulista creia que, Granollers, a

L'alarma, però, havia saltat. Sota l'editorial *„Sobre una abortada intentona comunista, Vallés* estrenyia files contra els fets ocorreguts a Barcelona, amb la vaga de tramvies. Res traspuava de la notícia, sobre el que havia passat. Un silenci de noms i dades imperava a les ratlles de l'òrgan falangista. Tanmateix, la posició de crítica i d'afirmació contra el que havia succeït, eren ben clares:

" Con armas peculiares, la sorpresa y la mentira se logró el éxito inicial de un movimiento ideado con métodos que nos recuedan los tristemente célebres de los tiempos preliminares al 18 de julio de 1936./ (...) Granollers, ciudad eminentemente trabajadora, no secundó la maniobra comunista (...) La Falange - lo lanzamos a los cuatro vientos el pasado 28 de enero- no ha muerto. Vive y aparecerá ante Granollers cuando sea necesario. "

Tot això, barrejat amb notícies del ràdio-missatge del Papa als treballadors espanyols, després d'una missa de campanya celebrada amb gran quantitat d'autoritats, pancartes i banderes vaticanes, a la plaça Maluquer i Salvador. Ràdio Vaticana, a Granollers, per mitjà de grans altaveus, renovava aquell ja consolidat pacte polític i místic, utilitzant les paraules del pontífex catòlic, *que cayeron como semilla reconfortable y alentadora en las mentes de los asistentes al acto.* ⁽³⁰⁴⁾

Era un març mogut. Com aquell qui diu, ventós. Felipe Acedo Colunga, substituïa Baeza Alegria, en el càrrec de Governador Civil i cap Provincial del *Movimiento*. Acedo Colunga visitava Granollers el mes d'abril. Era la primera visita que feia dins la província de Barcelona. De nou, el moviment d'autoritats locals i comarcals, es posava en marxa. Posteriorment, tornaria per la Fira de Granollers. ⁽³⁰⁵⁾

I també semblaven posar-se en marxa, les activitats de l'Escola de l'Hogar de la Secció Femenina de Granollers. En efecte, l'abril hi havia exàmens del Servei Social i les notes de premsa sobre les virtuts de la secció de Granollers eren esplèndides:

" Pocas veces dejamos patente la actividad constante de nuestra Escuela-Hogar. Su misma esencia nos circunscribe a comentar su labor (...) aprovechamos empero esta coyuntura para felicitar a los mandos de nuestra Sección Femenina por su labor eficaz en la formación de

finals de segle, tindria 36.000 habitants. Vallés, núm 523, març de 1951. HMJM

³⁰⁴ Vallés, núm 525, març de 1951. HMJM.

³⁰⁵ Vallés, núm 526, 529 i 532, març, abril i maig, de 1951. HMJM.

las futuras amas de casa. Educación que lleva a cabo con la habitual alegría y optimismo y con una compenetración recomendable y ejemplar. Conscientes de que si bien se trata de dar a la futura mujer unos conocimientos que van a serle necesarios y al mismo tiempo preste la joven su servicio a la Patria, es preciso también dotar a la joven de unos ideales -Dios y Patria- que le acompañen toda su vida, cual norte fijo y claro. Y, con esto, una vez más se destruya la leyenda de la tristeza de la mujer española. Servir a Dios y a la Patria en la Falange, es cosa muy seria, pero no requiere gestos áridos, ni es incompatible con una sana alegría (...). Ejemplar es -como ya hemos dicho, la misión de la Sección Femenina de FET y de las JONS y que en Granollers realiza magnífica y calladamente por medio de la Escuela-Hogar. (306)

Com sempre, la Fira de Granollers, atreia personalitat polítiques del moment i actes a pleret. Però aquell any, durant la Fira, Granollers estigué de desgràcia. El 3 de maig, una plaça de braus, provisional, muntada a l'esplanada de la línia de França, es desplomà. Hi hagueren diversos ferits i la ciutat es commocionà. Poc després, se celebrà una altra *corrida* a Vic, en benefici dels ferits de Granollers. El mes de juny, una trentena de camions feren camí de Granollers a Vic, on tingué lloc el festival taurí esmentat, amb participació granollerina ben destacada:

" El tercero recortado y bravo le tocó al novillero de Granollers, Alfonsito Dueñas, que se luce con el capote, oyendo aplausos, pero con la muleta no tiene suerte. Mata de una estocada dando la vuelta al ruedo y siendo sacado en hombros por los aficionados granollerenses. (307)

A part d'això, la crònica de la setmana de les darreries de juny, estava en la 1a Comunió dels nens i nenes assistits a l'Auxili Social de Granollers. Acompanyats per nenes de FET i JONS, d'autoritats, el lloctinent de la Guàrdia de Franco, camarada Orth, i l'administrador d'Auxili Social, la Falange granollerina, s'apuntava l'èxit espiritual i material de l'acte. (308)

³⁰⁶ Vallés, núm 530, abril de 1951. HMJM.

³⁰⁷ Vallés, núms. 530, 533 i 535, abril, maig i juny de 1951. HMJM

³⁰⁸ Vallés, núm 538, juny de 1951. HMJM.

I a part d'això, una nova indústria a Granollers donava peu a pensar en un cert relleu econòmic. L'empresa, *Manufacturas Vilaró, S.A.*, era inaugurada el juny de 1951. *Vallés*, donava la benvinguda a la nova indústria tèxtil que se situava a la ciutat. Però en realitat, el que celebrava més d'un granollerí era que, a finals de juny, es reemprenguessin les obres del monument de la plaça dels Caiguts. Semblava que definitivament, ara sí, s'erigiria el monument defensat i reivindicat llargament pels falangistes de la ciutat. ⁽³⁰⁹⁾

De nou, ara el mes de setembre, el governador civil es personava a la ciutat. Visitava els terrenys on havia d'anar a raure l'Escola agropecuària; visità la delegació comarcal del F. de J.. Al saló de l'alcaldia es creuaren discursos. Acedo Colunga elogià les tradicions agropecuàries de Granollers. Entre setembre i octubre, les notícies sobre Acedo i el dia del *Caudillo*, semblava que fessin girar-ho tot a l'entorn d'un franquisme viu i elogiat de manera constant des de les files falangistes. Falangisme que semblava renovellar les seves forces amb la inauguració el mes d'octubre, d'un curs oficial d'infermeres de la Secció Femenina. També l'octubre, l'estació-escola del F. de J., Ràdio Granollers, iniciava les seves activitats del curs 1951-1952. ⁽³¹⁰⁾

A banda d'això, semblava que la ciutat entrava en una dinàmica cultural ben destacada, amb motiu dels actes que se celebraven pel XXV aniversari de la fundació de la Biblioteca Popular. En realitat, la Biblioteca, des de l'any 1926 en què havia estat inaugurada, i fins a la data de 1951, havia demostrat una gran utilitat i activitat. *Vallés*, ho recordava. ⁽³¹¹⁾

Tot, oficialment ordenat, es conjuntava en renovar la fe en la Falange. I és que fins i tot, també, un full informatiu del F. de J. de Granollers, de l'octubre de 1951, apareixia amb un text al marge que deia, *Bendita sea la Falange, si ella nos lleva a morir por España*. I quedava més clar encara, quan una de les editorials de *Vallés*, estava inspirada sota el títol de *Resurgir falangista*, amb textos d'aquest caire:

"La Falange, ya lo dijo José Antonio, no tiene programa, pero tiene el deber de entrever las necesidades de la hora y solventar los problemas a medida que se presenten. Que Granollers tiene graves problemas a resolver, no lo dudamos, pero sin embargo nos atrevemos a augurar un esplendoroso porvenir para la ciudad." ⁽³¹²⁾.

³⁰⁹ *Vallés*, núm 539, juny de 1951.

³¹⁰ *Vallés*, núms. 547, 550 i 552, octubre de 1951. HMJM.

³¹¹ *Vallés*, núm 552, octubre de 1951. HMJM.

³¹² *Vallés*, núms. 553 i 554, octubre i novembre de 1951. HMJM.

Però la politització del moment quedava més palesa amb l'activitat de darreries d'any: El consell comarcal del *Movimiento* se celebrava a Granollers amb temes de cara a les properes eleccions municipals. Poc després eren proclamats consellers pel terç familiar: Antoni Santa Eugènia Torrents, nascut a Granollers el 1899, casat, catòlic, militant de FET i JONS, extinent d'alcalde de Governació des de 1934 a 1936, pel bloc de dretes, i Joan Mas Marquès, nascut a Barcelona, el 1902, però que feia més de 30 anys que vivia a Granollers, catòlic, militant de FET i JONS, recentment acabat de ser designat cap Provincial del *Movimiento*, i conseller local del mateix. Tot semblava que planegés sota una espècie d'aura falangista. L'alcalde i cap comarcal, Raich, així ho manifestava. La feina de Quincoces i col·laboradors al front de *Vallés*, havia estat positiva per al pensament i la tasca falangista: un nou local del F. de J. qualificat com el millor de la província; l'ampliació i millores tècniques de l'emissora escola núm., 13 Ràdio Granollers; les millores d'Auxili Social, i l'edificació, finalment, del monument als Caiguts. Tot semblava -oficialment- anar amb el vent a favor.
(³¹³)

L'empenta continuava: les eleccions pel terç sindical en les que votaren un 85 % de vots feren sortir elegits, F. Camp Trias i Josep M. Corbera Solva.

Les dades oficials sobre els elegits, eren les següents:

Camp Trias, havia nascut a Granollers, l'any 1900. Era director d'un taller mecànic, Casat, catòlic, delegat comarcal de la CNS, de d'abril de 1939 a juny de 1940. Militant de FET i JONS.

Corbera Solva, havia nascut, també, a Granollers, l'any 1903. Era solter. Empleat tècnic. Havia militat a la Federació de Joves Cristians. Militant de FET i JONS. Durant sis anys, havia estat secretari el Casino i actualment era secretari de la Mútua de conductors i motoristes.

Per les entitats econòmiques, culturals i professionals, n'eren elegits, Josep Quincoces Papiol, i Pere Viaplana Riera.

³¹³ *Vallés*, núms. 555, 557 i 558, novembre i desembre de 1951. HMJM.

Les dades oficials sobre els elegits eren:

Quincoces Papiol, havia nascut a Barcelona l'any 1910. Resident a Granollers, des de feia 33 anys. Casat, industrial, catòlic, militant de FET i JONS, i pertanyent al bloc de dretes abans de la Guerra. Havia tingut diversos càrrecs a la Creu Roja, de la que en aquells moments n'era capità. Delegat comarcal de Premsa i Propaganda, director del setmanari *Vallés*, delegat local del F. de J.; director de l'emissora de ràdio, i amb condecoracions de la Creu Roja. Era, també, conseller local del *Movimiento*.

Viaplana Riera, havia nascut a Granollers, el 15 d'agost. Dedicat a l'administració de grans i Agent Assegurador. Batxiller Universitari. Casat, catòlic. Militant de FET i JONS. Durant 7 anys, havia tingut el càrrec de delegat d'excombatents i durant 8, del *Vallés*. En aquells moments era secretari comarcal del *Movimiento*. Estava en possessió de diverses condecoracions per la seva actuació durant la Guerra. ⁽³¹⁴⁾

Aquell desembre, semblava que una mica per tot, l'òrgan falangista se sentia ple de satisfacció:

"Y es que Vallés en Granollers, y en la comarca entera, marca un mojón en la historia pequeña de nuestra sociedad. (...) Los historiadores notaran a través de Vallés, un ciclo ciudadano cuyo exponente máximo será la defensa de la sociedad, a unas constantes, a unos pensamientos sanos, unificados por unos valores permanentes y eternos como son Familia, el Municipio, la Patria; sin altibajos ni reflujos desorientadores, sin estrecheces de miras ni servilismos denigrantes (...)" ⁽³¹⁵⁾

Era a finals de 1951 i ben cert era també que la línia de l'esmentada publicació no s'havia mogut massa, potser gens en el fons i tal vegada només en les formes, en els ideals que havia vingut defensant des dels seus orígens.

³¹⁴ *Vallés*, núms. 559 i 560, desembre de 1951. HMJM.

³¹⁵ *Vallés*, núm 558, desembre de 1951. HMJM.

6.El Monument i el canvi d'Ajuntament. La Missió de 1952: política i religió de bracet. Franco, una altra vegada, passant per Granollers.

L'aliança política i religiosa del Règim no perdia en absolut ni un mínim d'importància. Durant el mig any primer de 1952 quedaria ben demostrat, almenys a Granollers. Una editorial d'inicis de gener de *Vallés*, encapçalada pel títol, *Lo religioso en nuestro Movimiento*, semblava ja anunciar-ho. Un altre subtítol que estava redactat amb, *Se impone una obra de saneamiento moral*, ho acabava d'apuntalar. I els camins estaven traçats, amb la, per fi, inauguració de la Creu dels Caiguts. En efecte, a inicis d'any semblava endegar-se una croada religiosa que per altra banda mai s'havia tancat des de 1936. El governador Acedo Colunga visitava Granollers i inaugurava l'esmentada Creu a més del *Hogar rural de las Falanges Juveniles de Franco*, i realitzava la compra simbòlica del Museu-Arxiu. Per damunt de tot, la inauguració del Monument als Caiguts, ja abans de fer-se, era celebrada de una manera entusiasta pels falangistes granollerins:

" Por fin será inaugurado en una de nuestras más céntricas plazas, el Monumento a los Caidos por Dios y por España. Por fin su memoria la recordaran las futuras generaciones granollerenses (...)".

La ciutat tornava a vestir-se de gala. Autoritats i discursos a pleret, amb invocacions a Franco, al *Movimiento* i Espanya, omplirien els actes que celebrava Granollers aquell gener de 1952, gairebé com una perllongació d'una concentració de més de 300 falangistes de les Falanges Juvenils de Vic i Granollers que s'havien reunit pocs dies abans a aquesta darrera ciutat, a la Biblioteca Popular, amb una clara manifestació de poder dels seguidors de les doctrines joseantonianes. Per acabar d'arrodonir el bon moment que semblava demostrar Falange a la ciutat, a inicis de febrer, a l'Ajuntament, prenien possessió dels càrrecs els nous consellers del consistori granollerí, i les paraules de l'alcalde i cap comarcal del *Movimiento* refermaven els postulats ideològics de Falange i d'un Règim que a totes llums s'anava més i més consolidant. Era per això que l'alcalde Raich, deia:

" Han salido unos hombres y han entrado otros. Es el lógico y natural relevo de todo servicio. (...) Porque sabemos de la constitución falangista de la recién renovada

Corporación, de la r cia formación política y capacidad de trabajo adem s de la catolicidad y fuerte estima por lo local y acendrado amor a España de todos los integrantes del actual Ayuntamiento, es por lo que estamos seguros del fuerte impulso que habrá de recibir la tramitación resolutive de los muchos y difíciles problemas pendientes. "

El decret de l'alcaldia nomenant els nous membres del Consistori donava càrrecs a Francesc Camp Trias, com a primer tinent d'alcalde; a Josep Quincoces Papiol, com a segon tinent; a Pere Viaplana, com a tercer; a Josep M. Corbera Soliva, com a quart. Els altres consellers eren: Francesc Sala Bernaus; Josep Mayol Mora; Josep Terrades Farnés; Laureà Rib  Clos; Antoni Monta   Guasch; Antoni Santaeg nia Torrents i Joan Mas Marqu s.⁽³¹⁶⁾

I com sempre, balanç i recomanació al Consistori sortint i a l'entrant: projectes que calia portar a terme a l' Hospital-Asil; necessitat d'un camp d'esports per al jovent; repressió de la mendicitat; trasllat de la línia MZA; millora de les façanes públiques; vigilància per a l'assistència a l'escola dels nens majors de cinc anys: Les qüestions a resoldre eren moltes. Els nous consellers tenien molta feina per endavant.

Però en aquella conjuntura només calia una altre esdeveniment , per a alguns de capdal importància per a la vida social i política de la ciutat, per tal que l'ensamblatge nacionalcatòlic tan mimat i pregonat pel Règim, semblés arribar a un dels punts més alts. I  s que des d'inicis d'any semblava que tot estava a punt per a una magna celebració que per fi arribava: la Sta. Missió.⁽³¹⁷⁾

En efecte, la Missió i l'arribada de la Verge de F tima, tornarien a amaran la ciutat dins d'una fenomenologia ben característica. Catolicisme, sentiment marià, misses, rosaris, processons, milers de persones rebent la Verge:

" Su paso por las calles, adornadas e iluminadas de forma sorprendente y artística, ha sido indescriptible y emocionante, un espectáculo para el que no existen apelativos para

³¹⁶ La renovació de consellers de l'Ajuntament, afectava a Josep Marqu s Estrada i Antoni Esteve Estap . Els darrerament elegits eren: Antoni Santaeg nia Torrents; Joan Mas Marqu s; Francesc Camp Trias; Josep Corbera Soliva; Josep Quincoces Papiol i Pere Viaplana Riera, que juntament als qui no afectava la renovació: F. Sala; J. Mayol; J. Terrades; Laureà Rib  i Antoni Monta  , formaven el nou consistori de febrer de 1952. Sessió, 3 de febrer de 1952. AHMG.

³¹⁷ Vall s, núms, 563, 565, 566, 567 i 568, de gener i febrer, de 1952. HMJM.

calificarlo./ En la plaza de José Antonio, el Sr. Alcalde ha consagrado la ciudad al Inmaculado Corazón de Maria, mientras los misioneros lanzaban su mensaje de Paz".

I és que:

" A la abnegada labor de los Misioneros, ha correspondido Granollers en sus hombres, sobre todo en sus trabajadores, en sus mujeres y en sus niños. La verdad ha penetrado en los más recónditos rincones, en las conciencias más ofuscadas en los lugares más humildes. "

Tot i que en una editorial de *Vallés* es parlava d'una consigna que havia corregut per boicotejar la Missió, les dades eren més que exultants:

"Apoteósica jornada final de la Sta. Misión (...) Diez mil personas asisten a los diversos actos (...) Más de 7.000 comuniones."

Tot semblava, efectivament, adobat d'una eufòria religiosa, de misticisme catòlic, d'aliança amb el Règim i d'olor de croada mai bandejada. Granollers, amb la presència del bisbe Modrego el 30 de març a la ciutat, quedava confirmada una vegada més com a lloc d'esplendor i parafernàlia d'actes polítics i religiosos. També es demostraria i es reafirmaria amb l'interès de molts granollerins pel proper Congrés Eucarístic i Internacional de Barcelona. ⁽³¹⁸⁾

La nota de condol, però, apareixia en aquell Granollers pletòric de sentiment catòlic. L'exalcalde Sagalés havia mort. Les lloances a la persona que havia estat al front de l'administració de l'Hospital-Asil i de l'alcaldia, en moments certament ben difícils i des d'on havia imprimit un estil molt personal i coherent, apareixien a *Vallés* com a reflex del sentiment ciutadà i de comiat a l'home que ara desapareixia. ⁽³¹⁹⁾

Acabada la Missió, l'ambient polític creixia. L'alcalde Raich havia estat proclamat diputat provincial el mes de març, i per aquest motiu era homenatjat, poques setmanes després, al Casino de Granollers, per associacions, entitats, Corporacions i Gremis. ⁽³²⁰⁾

³¹⁸ *Vallés*, núms. 570, 573, 574, 575, 576, 579 i 584, de febrer, març, abril i maig de 1952. HMJM.

³¹⁹ *Vallés*, núm 576, abril de 1952. F. Sagalés, morí mentre se li practicava una intervenció quirúrgica que en principi no havia de tenir cap complicació.

³²⁰ *Vallés*, núms. 575 i 585, de març i juny, respectivament, de 1952.

Raich semblava estar en una bona onda a la ciutat: projectes, reconstruccions, estaven en el punt de mira de l'alcalde. Tanmateix, la notícia la tornava a concentrar Franco. El 13 de juny i de pas cap a Sant Celoni, el *Caudillo* passava per la ciutat. L'anada a la població veïna era per inaugurar una fàbrica de cel·lulosa i fibres artificials. La comunicació del pas de Franco havia estat feta gairebé sobre la marxa, però a la plaça dels Caiguts, autoritats, jutge i secretari del Jutjat, corporació municipal en ple, centres docents, representacions d'associacions i entitats locals, una gran majoria de comerciants i amb el tancament de les fàbriques i presència dels seus treballadors a la carretera, l'expectació i l'èxit del pas de Franco havien quedat assegurats:

" (...) De esta suerte pudo toda la ciudad, espontáneamente, con su presencia y aclamaciones, rendir a Franco, el merecido tributo de imperecedera gratitud, homenaje e incondicional adhesión". ⁽³²¹⁾

Passat els moments d'eufòria del pas de Franco, Raich tornava a concentrar l'atenció amb l'homenatge ja esmentat que tenia lloc el 22 de juny. Una quantitat de personalitats i entitats, el tot Granollers oficial, retia honors a l'alcalde:

" (...) Esta es la justificación del homenaje (...) su afabilidad de trato para con todos, sin distinción de categorías ni clases sociales, a lo que hay que añadir los dotes de mando nada comunes, que se traduce en constante interés para con todo cuanto implica beneficio para la población en su múltiple aspecto moral i material (...) "

L'acte fou, certament, extraordinari. ⁽³²²⁾ Com també extraordinari o impensat era el que passà poc temps després amb Raich. Un dissortat afer el faria caure de l'alcaldia i de tots els càrrecs públics. En el mes d'octubre seria substituït, de manera provisional en el càrrec d'alcalde, per Francesc Camp Trias. Raich ja no tornaria a prendre possessió de l'alcaldia.

³²¹ Vallés, núm 586, juny de 1952. HMJM.

³²² Vallés, núm 588, juny de 1952. El dia anterior, Raich havia ordenat que des d'aleshores es podria adquirir, a les botigues, al preu de 10,50 pts. el Kg., tot el sucre que per a ús domèstic es necessités. Una mesura popular, oportuna, i que no amaga la penúria del moment. Observo per les dades de l'Arxiu que el jornal mig d'un peó a Granollers, era, el mes de març, de 26 pts.. Sessió de 27 de març i Correspondència, juny de 1952. AHMG.

En efecte, a finals de 1952, i segons les dades processals existents, Raich havia estat implicat en unes operacions d'introducció fraudulenta i tràfic il·legal de cotxes. Per tal d'evitar que l'afer l'esquixés definitivament, intentà subornar a un caporal de la Guàrdia civil de la caserna de Granollers, mitjançant el pagament de fins a un quart de milió de pessetes. El dia 3 d'octubre fou atrapat in fraganti per un tinent coronel i un sergent quan portava a terme l'intent de suborn amb les quantitats abans indicades. Fou immediatament detingut i ingressat a presó, passant a disposició del jutjat militar que incoà la causa número 1886-IV-52. Raich, al·legà a favor seu que ell oferia els diners per tal que els dos cotxes dipositats a la caserna de la Guàrdia Civil de Granollers -un d'un familiar i un altre d'un amic- servissin de fiança de que serien retornats una vegada quedés esclarit l'afer. Els fets no afavorien a Raich que a més de la detenció, hagué d'assistir a la seva destitució com a regidor, alcalde i diputat provincial.⁽³²³⁾

Si ens refiéssim de les notícies de la premsa o de les dades que la documentació de l'Arxiu municipal granollerí ens aporten sobre el tema, poca cosa per no dir res en sabriem de la qüestió. Sobre l'afer Raich, un silenci general, acordat o obligat, imperà a Granollers. Ni un rastre a les notícies, ni una crítica ni una defensa al seu favor, ni un comentari a les actes, en la seva substitució a l'alcaldia. Res no podia passar en aquell estat franquista que no fos absolutament controlat, per bé o per mal. A més, per la interpretació oficial donada sobre l'afer, es dedueix que un alcalde i diputat provincial qüestionava la integritat del Sistema de manera massa grollera. L'estraperlo i els negocis fets sota l'ombra del franquisme eren una cosa sabuda, però calia un estil de fer-ho o en tot cas trobar-se emparat en la conjuntura en que es feien. Raich no tingué ni una ni altre cosa, pel que es dedueix de la versió oficial, que no és tota la versió existent sobre el tema. Altres opinen que fou víctima d'una clara extorsió, conseqüència d'una possible imprudència que tingué en els canvis de motor d'un parell de cotxes, acció feta de manera il·legal fora del territori espanyol, però que podia acabar amb una sanció mai de la importància de com es resolgué. Fos el que fos, Raich havia passat, en

³²³ Lligall: *Expedientes disciplinarios a concejales y empleados municipales: Expediente instruido al concejal del Ayuntamiento de Granollers y diputado provincial, suspenso, en ambos cargos, don Jaime Raich Serra*. AGCB. A part d'aquestes i altres dades observo que Raich també estava sent processat per la jurisdicció ordinària. La còpia d'aquest expedient d'entre 1952-1953, es trobava en el grup d'expedients dels anys 1958-1975.

Segons el justificant de la revista mensual del mes de desembre de 1951, a la caserna de la Guàrdia Civil de Granollers -Terç de la Guàrdia Civil, 231 comandància, 5a. Cia, lloc de Granollers- hi havia un total de 22 Guàrdies civils. Correspondència, desembre de 1951. AHMG.

ben pocs mesos, dels núvols a estimbar-se a terra, en una ciutat immiscida, aquesta era la veritat, en molts altres problemes de la vida diària.⁽³²⁴⁾

I és que, aquell 1952, el problema de l'habitatge continuava atraient molta part de l'atenció dels granollerins. Semblava que els problemes que la ciutat tenia sobre l'habitatge començaven a tenir una sortida. Un total de 96 habitatges per a famílies modestes, edificades per l'empresa Filats i teixits Comas, podien ser realitzades ben aviat.

El tema no era nou. I tampoc ho era que es parlés de la situació de moltes famílies que malvivien a la ciutat, a causa de les deficientes condicions d'habitatge. Segons la premsa de l'època, hi havia a Granollers, en aquells moments, més d'un miler de persones que vivien en condicions pèssimes. A can Puntas, per exemple, una de les cases més emblemàtiques de la ciutat, hi habitaven 18 famílies amb un total de 47 persones, d'elles 17 menors d'edat, i amb unes condicions d'higiene i salubritat, mínimes. Les habitacions que ocupaven a la casa, en algun cas, eren inferiors a 3 metres quadrats. Com sigui que la mesada d'entre 250 o 300 pts que havien de satisfer per altres habitatges no les podien pagar, el recurs era viure en aquell lloc i d'aquella manera. L'Ajuntament certificava que els residents de can Puntas eren tots de bona conducta i que la majoria feia menys de 10 anys que vivia a la ciutat, tot i que alguns en feia 18. Afirmava que havien deixat llurs cases i havien arribat a Granollers, atrets pel somni de trobar feina i d'estar millor. Els pagaments que es feien, eren de 75,- pts per habitació, amb dret a llum i aigua. En total, el llogater - el propietari de la Fonda Prat- que rellogava, es treia una mesada d'unes 1.000 pts.⁽³²⁵⁾

Vallés denunciava la situació com inhumana i ho continuaria fent-ho al llarg de diverses setmanes. En efecte, encetat el 1953, continuava amb el tema i carregava contra la contradicció existent entre la manca d'habitatges per una banda, i per altra banda, contra l'existència de cases deshabitades. El problema era tan greu que al cap d'unes setmanes el governador civil posava la primera sanció per vivenda deshabitada. Granollers passava a ser

³²⁴ Existeix un escrit amb data de 23 d'octubre, en que el governador civil comunicava la suspensió de Raich dels seus càrrecs públics, des del 16 del mateix mes, sense però, que es donés cap tipus d'argumentació del per què. Les notes de substitució obrants al llibre d'actes, són, també, completament asèptiques. Correspondència, octubre i sessió del 30 d'octubre de 1952. AHMG.

³²⁵ Treballaven a la Fundació Bernaus, Fàbrica Guitart, Construccions Baró, can Botey, ca l'Enric Garrell, Construccions Llistuella, can Comas, Renfe, Farinera Juandó, Sastreria Porta, Impremta Garrell, can Masferrer, can Trullàs, Telègrafs, Tèxtil Bretón, Sabons Camps, Fàbrica Batet.

notícia per aquesta sanció, la qual havia estat radiada fins i tot per Ràdio Nacional d'Espanya.⁽³²⁶⁾

Al marge de tanta misèria, el maridatge nacioncatòlic a Granollers no perdia empenta. El mes de febrer es concedien medalles d'argent a excombatents, a representants de Caiguts per Déu i per Espanya, i a excautius. Un total de 42 persones, en nom propi, d'altres, o d'alguna comunitat religiosa n'eren els homenatjats. Possiblement, en el criteri dels falangistes, s'anaven complint les etapes de la revolució pendent i entre elles les d'homenatjar i retenir en la memòria col·lectiva a aquells que havien lluitat per la defensa d'uns ideals que en el cas de la Falange, no es podien ni oblidar ni aigualir. ⁽³²⁷⁾

La notícia, però, que destacava a Granollers, a inicis de febrer de 1953, era la del nomenament del nou alcalde de la ciutat. En efecte Francesc Camp Trias, alcalde provisional des de la destitució de Raich, deixava el seu càrrec i Carles Font Llopart es convertia en la nova primera autoritat municipal.

Feia molts mesos que el recanvi de Camp Trias s'estava preparant. Una sèrie de llargues indagatòries sobre els possibles substituïts s'havien anat acumulat a les altes esferes de decisió política. Calia garbellar molt bé per no tenir sorpreses i s'empraren tots els mitjans per disposar d'informació fiable abans de decidir qui havia d'encapçalar l'alcaldia granollerina. Les dades dels serveis d'informació contribuïren a preparar el nomenament que finalment recaigué a favor de Font Llopart.

D'entre les diverses notes que existeixen al Govern Civil, caldria destacar aquestes observacions fetes sobre els possibles candidats, algunes ja aparegudes en informes anteriors i d'altres, noves:

1. En una paper escrit a mà, s'hi feien constar les anotacions següents:

Lluís Icart. Cap Local de FET i JONS, l'any 1941, amb Correa. Va disposar de fons públics.

Francesc Estabanell. Procedent de la Lliga (Dretes). Persona de prestigi, però actualment, molt malalt.

³²⁶ Vallés, núms. 605 i 609, de novembre i desembre, respectivament, de 1952, i 613 i 618, de febrer de 1953. HMJM.

³²⁷ Vallés, núms. 615 i 617, febrer de 1953. HMJM.

Rafael Puig. Fabricant de conserves. Persona modesta, però bona.

Àngel Parera. Farmacèutic. S'hi feia constar el següent: *Carece de categoria.*

Joaquim Trullàs. S'hi feia constar el següent: *Está neurastènico. Persona rara.*
(Informe de Sanz Catalán).

2. Altres informacions donades des de Govern Civil i sortides en concret de la secretaria particular, referenciaven el següent, al costat d'un model de fitxa que posava:

Nom i cognoms.- Naturalesa.- Domicili.- Edat.- Estat.-Professió.- Dades en relació a mutilat, excautiú, excombatent, familiar de Caigut, pertanyent a FET i JONS, núm. de carnet.- Mèrits contrets en relació a GMN.- Noms del partit o partits polítics als que hagués pertangut abans del GMN.- Càrrecs polítics exercits i data.- Solvència econòmica.- Reputació social a la localitat.- Altres dades d'interès.

Rafael Puig Llivina. Nascut a la Roca. 38 anys. Casat. Industrial. Ni mutilat, ni excautiú, ni excombatent. Militant de FET i JONS. Carnet 13.302. Mèrits a destacar: Haver estat detingut pels rojos i enquadrat en un batalló de treballadors. S'ignorava si havia militat en algun partit però havia rumors fonamentats de que pertanyia al partit tradicionalista. Càrrecs polítics: exconseller de l'Ajuntament de Granollers de del febrer de 1939 fins a gener de 1942. Solvència econòmica, en tenia. Bona reputació i qualificat com a addicte al Règim. (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952). En un altre informe hi constava que havia estat excautiú. Mèrits a destacar: Detingut a l'intentar passar la frontera i empresonat, a causa de la seva ideologia i dels antecedents familiars, des de l'any 1937 al 1939. Càrrecs polítics: Delegat d'excautius des de l'any 1941 fins a 1948. Conseller gestor des de l'any 1941 fins a 1945. Solvència econòmica: excel·lent, Havia creat una indústria de gran importància en derivats d'ametlles i altres fruits. De bona reputació, de gran energia i emprenedor, ben vist en tots els mitjans i conegut especialment en els ambients populars i esportius. (Informe signat des de la Jefatura Provincial de FET i JONS, per José Solano Latorre, subcap provincial i José Ma. C.de

Sobregrau, inspector provincial, a 3 de desembre de 1952. Ells mateixos signaren un altre informe. amb idèntiques manifestacions, amb data 16 de gener de 1953).

Jaume Lamarca Salgot. Nascut a les Franqueses. 47 anys. Casat. Excauti, excombatent, familiar de Caigut. Militant de FET i JONS. Carnet 11.838. Mèrits a destacar: Va aconseguir escapar-se quan anava a ser afusellat junt al seu pare i un cunyat i va passar-se a l'Espanya Nacional. Càrrecs: No havia pertangut a cap partit polític, però era simpatitzant de les dretes a les que votava. Extinent d'alcalde, des d'agost de 1943 fins a juliol de 1946. Solvència econòmica, bona. Bona reputació. Qualificat com a addicte al Règim. Consta també el següent: *Este individuo fué procesado el año 1947, encarcelado en la Prisión Celular de Barcelona, por tráfico ilegal de géneros intervenidos.* (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952.) Un altre informe feia constar més o menys el mateix que les dades anteriors, precisant: tinent d'alcalde des de 1942 fins al juliol de 1946, quan *tuvo que ser relevado por tener varios expedientes en Fiscalía de Tasas.* Catòlic militant i persona apreciada. Es feia constar, però, el següent: *De tenerse en cuenta que fue encarcelado en 1948 y fue clausurada su fábrica de molineria por infracción grave en materia de Abastecimientos.* (Informe signats pels ja citats, Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952.

Lluís Icart Godayol. Nascut a Granollers. De 47 anys. Casat. Del comerç. Excombatent. El seu sogre i el seu cunyat foren afusellats pels rojos. Militant de FET i JONS. Carnet 12.214. Mèrits a destacar: Es va passar a l'Espanya Nacional, l'any 1936. No havia pertangut a cap partit polític, però era simpatitzant de la Lliga i dels tradicionalistes. Interventor a les eleccions, votava als partits de dretes. Càrrecs: Excap de FET i JONS, des del mes de gener de 1942 a desembre de 1945. Exconseller de l'Ajuntament, des del febrer de 1939, fins al desembre de 1945, cessant a petició seva. De solvència econòmica i bona reputació. De conducta excel·lent i d'elevat prestigi a ciutat. Gran entusiasta del GMN, i des de la seva fundació, membre del sometent armat de Granollers. (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952). Un altre informe, deia aproximadament el mateix, qualificant Icart d'ardent home d'acció a favor de les dretes. Que havia pertangut a la Lliga Regionalista i que també es deia que ho havia fet a la Comunió Tradicionalista. Cap local i comarcal del Moviment des de 1941 a 1944. Tinent

d'alcalde des de 1941 a 1944. De solvència econòmica regular. A l'informe també constava el següent: *Es considerado recalcitrante y obstinado por lo que no goza de simpatias.(...).* *Debe tenerse en cuenta que a pesar de ser de FET y de las JONS, desde el año 1944 que dejó de ser Jefe Local se ha negado reiteradamente a pagar cuotas de FET haciendo algunas manifestacions de contrariedad respecto a la política Nacional del Movimiento.* (Informe signat pels ja citats, Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952).

Francesc Serratusell Farell. Nascut a Sant Martí. 51 anys. Casat. Industrial. Ni mutilat, ni excauti, ni excombatent, ni familiar de Caigut. Cap mèrit a destacar. No havia pertangut a cap partit polític, però a les eleccions sempre votava pels partits de dreta. Càrrecs: exconseller de l'Ajuntament des de gener de 1948 a maig de 1950. De solvència econòmica. De bona reputació. Qualificat d'addicte al Règim. (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952). Un altre informe precisava que havia pertangut a Esquerra Republicana. Que havia estat conseller de l'Ajuntament, des de 1943 fins a 1951. Que se'l considerava com a un nou ric i que: *No pertenece al Movimiento y le horrorizaria una posible unificación de mando, como en su día ya manifestó, no obstante le gustaria ser Alcalde, lo que da por posible.* (Informe signat pels ja citats Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952).

Francesc Estabanell Fontseré. Nascut a Centelles. 59 anys. Casat. Industrial. Membre de FET i JONS. Carnet 2632. Adherit. Mèrits a destacar: Va passar a l'Espanya Nacional, l'any 1936. No havia pertangut a cap partit, però simpatitzava amb les dretes, a les que votava en el moment de la celebració de les eleccions. Càrrecs: Extinent d'alcalde des del mes de juny de 1943 fins a maig de 1946. De solvència econòmica i bona reputació. Qualificat com a addicte al Règim. Durant el domini roig la seva indústria havia estat destruïda, havent d'haver estat amagar fins poder passar a l'Espanya Nacional. Administrador de l'Hospital-Asil de Granollers. (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952.) Un altre informe el qualifica com a persona ni excauti ni excombatent. Li atorgava el nombre de carnet de militant, 4552. Precisa que havia pertangut a la Lliga Regionalista. Tinent d'alcalde des de l'any 1942 fins a 1947. D'excel·lent solvència econòmica i afegia el següent: (...) *Como persona de edad y posición de raigambre en la población, goza de respeto. No obstante, su indiosincracia es difícil de encajar con el*

Movimiento.(...) Cuando la Guerra de Liberación huyó a Italia y no regresó hasta que la suerte de la misma estaba prácticamente decidida. Es el concesionario para suministro de fluido eléctrico por contrata al Municipio. (Informe signat pels ja citats Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952.

Àngel Parera Novellas. Nascut a Granollers. 51 anys. Casat. Farmacèutic. Militant de FET i JONS. Carnet 27655. Ni mutilat, ni excauti, ni excombatent, ni familiar de Caigut. Mèrits a destacar: Haver tingut amagats a casa seva, durant la Guerra, alguns religiosos del Monestir de Montserrat. No havia pertangut a cap partit, però sempre votava als partits de dretes. Càrrecs: Havia format part del Consell Local de FET i JONS, des de 1950. De solvència econòmica. De bona reputació. Addicte al Règim. Pertanyent al sometent armat de Granollers, des que es va fundar. President de la branca d'homes d'Acció Catòlica.(Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952). Un altre informe li dona el mateix nombre de carnet, però com a adherit. No li destaca cap mèrit. Assenyala que havia pertangut a Acció Catalana. D'entre els càrrecs, destacava el d'haver estat conseller local del Moviment des de 1949 fins a la data de l'informe. De regular solvència econòmica. Considerat profundament catòlic. Farmacèutic municipal, persona de bon criteri i prudent. (Informe signat pels ja citats Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952).

Ramon Valls Fortich. Nascut a Barcelona. De 51 anys. Casat. Químic industrial. Ni mutilat, ni excauti, ni excombatent, ni familiar de Caigut. Militant de FET i JONS. Carnet 18.839. Cap mèrit a destacar No havia pertangut a cap partit, però a les eleccions havia votat sempre als partits de dretes. Càrrecs: Exsecretari de FET i JONS des de gener de 1942 a desembre de 1945. Extinent d'alcalde des de maig de 1943 a desembre de 1946. De solvència econòmica. De bona reputació i qualificat com a addicte al Règim.(Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Pedro Alonso, a 29 de novembre de 1952). Un altre informe el situava com haver pertangut a la Lliga Regionalista i a Acció Catalana. Càrrecs polítics: tinent d'alcalde des de 1942 a 1947. Secretari de FET i JONS, aproximadament a la mateixa època. De bona solvència i ben considerat en els ambients industrials. Afegia, però: (...) *popularmente se le considera persona engreida y de escasa simpatia*. Era director de l'Escola

Municipal del Treball i per tant, funcionari municipal. (Informe signat pels ja citats Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952).

Joaquim Trullàs Cunillera. De 35 anys. Casat. Enginyer Tèxtil. Familiar de Caigut. Militant de FET i JONS. Carnet 6413. Mèrits a destacar: el seu pare havia estat assassinat pels rojos. Havia estat membre de la Federació de Joves Cristians. Càrrecs: Delegat d'Informació de FET i JONS des de 1949, fins a la data present. Caporal del sometent des de 1948, també fins a la data present. Solvència econòmica: excel·lent. De família de renom i prestigi. Afegia, però: (...) *De temperamento apasionado, en varias ocasiones ha incurrido en anécdotas comprobadas que han producido comentarios de diversa índole en la localidad. Un gran sector de la población le discutiría como persona de mando pues le consideran poco equilibrado para ejercerlo. Tiene gran ilusión en ser alcalde y lo da por seguro en sus conversaciones.* (Signat pels ja esmentats Solano i Sobregrau, a 3 de desembre de 1952. No consten dades emeses per la Guàrdia Civil de Granollers)

Josep Quincoces Papiol. 43 anys. Industrial. Portava 36 anys de residència a Granollers. Mèrits a destacar: integrat en el grup de dretes de Granollers. Interventor per aquestes, a les eleccions de febrer de 1936. Havia pertangut i la CEDA i, en general, a partits espanyols de dretes. El 1939 havia format part del servei d'informació i investigació de Falange. Havia estat un dels comandaments del Front de Joventuts, tant a Granollers com a comarca. Delegat de Premsa i Propaganda i 2on tinent d'alcalde elegit per terç governatiu, l'any 1951. En relació a la seva solvència les dades eren aquestes: Tenia una indústria formada per diversos tallers, dedicada a la fabricació d'articles per a regal i decoració. Tenia una excel·lent consideració bancària. Es calculava que tenia un milió i mig de pessetes invertides a la indústria esmentada. Se'l tenia per persona amable, però enèrgica i treballadora. La seva gestió com a cap de la Creu Roja, li proporcionava agraïment i prestigi. Estava concebut com intel·ligent. La seva tasca al front de càrrecs polítics i administratius era considerada meritòria. Es precisava: (...) *Seria a la vez excelente Jefe Comarcal, manteniendo la unidad política establecida. Es persona adecuada para el cargo.* (Informe signat pels ja esmentats, Solano i Sobregrau, a 16 de gener de 1953.) Un altre informe, precisava el contingut següent: 40 anys. Del comerç. Ni mutilat, ni excauti, ni excombatent, ni familiar de Caigut. Militant de FET i JONS. Carnet 6410. Mèrits a destacar, cap. Havia

pertangut a la CEDA. Director de Ràdio Granollers. Se li suposava solvència econòmica. Bona reputació. En aquells moments era capità de la Creu Roja de Granollers. (Informe signat des de la Guàrdia Civil de Granollers, per Alonso Pastor, a 7 de febrer de 1953).

A part d'algunes imprecisions- especialment en el període en què alguns dels referenciats havien ocupat càrrecs a l'Ajuntament-, i algunes dissonàncies entre els informes de la Guàrdia Civil i dels serveis informatius de Falange, les dades són prou aclaridores del bagatge dels possibles futurs alcaldes de Granollers. Res no amaga, però, que algunes de les preferències apareguin en els informes o que algunes de les objeccions també hi siguin presents.

Estranya que en grup de fitxes informatives no aparegui la corresponent a Font Llopart. Aquest, però, seria l'elegit d'entre tots els candidats. El governador civil de Barcelona, Acedo Colunga, s'havia pronunciat al seu favor a inicis de febrer de 1953 i el ministre de a Governació ho ratificava:

Excmo. Sr. D. Felipe Acedo Colunga.

Mi respetado General y querido amigo:/He recibido tu carta de fecha 6 de los corrientes, a la que adjuntavas propuesta de Alcalde de Granollers, a favor de D. Carlos Font Llopart, en el que concurren las demás circunstancias(...)/ El alcalde que cesa, Sr. Raich es el que está procesado./ Presto mi conformidad a tu propuesta y me dirijo al Sr. Director General de Administración Local, para que disponga lo necesario a fin de que me someta a la firma el nombramiento del Sr. Font Llopart. (...).(328)

La carta estava datada a Madrid el 10 de febrer. El 23 es cursaven ordres a Govern Civil per donar possessió de l'alcaldia a Font Llopart i aquest rebia la designació. Elecció directa, però precedida d'una acurada i filtrada informació. El Sistema ho volia i s'ho permetia fer-ho sense massa complicacions. Era una de les tantes maneres d'assegurar la seva pervivència.

A Font Llopart, li havien assassinat el pare durant la Guerra i era persona que havia fet prou mèrits - professionals i polítics- per poder ocupar amb prestigi el lloc pel qual ara se

³²⁸ La carta a l'igual que les fitxes citades, consten a : *Sección Política. Relevo de alcaldes. Años 1951-1963. Caja, 182, carpeta 96.* (Hauria de ser 95). AHGCB.

l'assignava. Advocat i notari, havia estat nomenat delegat de justícia i dret del *Movimiento*. Era home de Falange i proves en donaria. Lluïnt la medalla de la ciutat per ser fill de Caigut, encapçalava una línia falangista ben definida des de la presa de possessió de l'alcaldia, moment en el qual, les virtuts del nou alcalde eren exaltades pel delegat del governador civil, Manuel Casado Nieto. Les excel·lències del nou nomenat també eren glossades, de nou, a la seu comarcal de FET i JONS de la ciutat. Les al·lusions a l'ajuda divina, a la unitat de la Pàtria, a Falange, eren repetides insistentment. Tothom feia pinya amb Font Llopart. I Font, disposaria de força anys per consolidar el Sistema i tranquil·litzar els falangistes de la ciutat, els quals, com sempre, passaven compte a cada canvi: calia millorar en l'aspecte religiós i de moralitat, calia vigilar l'entrada de menors als cines, cafès, sales de joc. Calia salvaguardar i millorar alguns dels monuments encara malmesos: església de Sant Francesc, ampliació de les sales d'exposició del Museu. En l'aspecte polític, calia trencar amb certes covardies i acabar amb certes capelletes. En l'aspecte social, calia resoldre el tema omnipresent: dotar d'habitatges als treballadors. I fer places. I urbanitzar. El de sempre, gairebé, i que la revolució pendent, tot i cremar etapes, no semblava resoldre amb justícia ni per bé de tothom, un tothom, però, que només tenia una veu oficial. Era el que volia i imposava el Règim des del primer dia de l'entrada de les tropes guanyadores a Granollers. I arreu. I durant aquells anys, ho havia aconseguit al preu que fos. L'any 1953, no semblava que les escletxes de llibertat s'obriessin per veure-hi passar la llum. I encara tardarien molts anys perquè això passés. ⁽³²⁹⁾

7. A manera de valoracions.

Granollers va quedar immiscida en una profunda crisi social i econòmica a l'entrada de les tropes franquistes. Era evident que les arrels pouaven en les mesos anteriors del perllongat conflicte bèl·lic, però no hi ha dubte que la victòria militar d'uns representà la derrota d'altres i que la ciutat a l'igual que arreu del país va haver de sofrir una dràstica i lenta repressió portada a terme pels sollevats i guanyador de la Guerra.

Per altra banda calia sortir de les cendres com fos i alguns ho van fer de manera reeixida. De seguida un grapat de granollerins van fer causa comuna amb les tropes

³²⁹ Vallés, núms. 618, 619 i 620, de febrer i març de 1953. HMJM.

victorioses, amb les tesis del naixent *Estado Nuevo* i van procurar ocupar els càrrecs directius de la nova administració franquista. La nova organització fonamentada amb un sistema polític i sindical on el feixisme havia teixit les seves tenalles, va proporcionar la cobertura legal o no de les activitats que construïren la nova societat des de 1939. El falangisme, molt més que no el tradicionalisme, va drenar els necessaris continguts ideològics per fer entendre com s'havia d'actuar en aquell nou sistema de valors, de nous mecanismes econòmics i culturals, i d'absolut control i dirigisme per un Estat centralista que no acceptava cap tipus d'oposició a la seves raons d'Estat.

Molts d'altres, expectants, observaren com tot allò que abans de la Guerra havia estat tan comú, desapareixia com si el vendaval del conflicte ho anunciés i la postguerra ho consumés. Del sistema associatiu, la pluralitat ideològica, política, sindical, no en quedava res. Ja era molt que no es sofrís un excessiu control personal i familiar. La vida privada, la feina i de manera molt especial les conviccions polítiques o religioses, o simplement les posicions partidistes amb tots els matisos possibles, van ser analitzats de manera minuciosa. Com a conseqüència d'això, la repressió va adquirir diverses formes, i els granollerins les patiren totes, com era ja la tònica arreu de Catalunya. Diversos granollerins, previ coneixement de qui eren i què feren abans i durant la Guerra, foren executats, en base a l'organització judicial en què els Consells de Guerra hi tenien una paper primordial. D'altres passaren llarg temps a la presó. D'altres patiren els efectes dels càstigs que es feren presents en els batallons de treballs de l'exèrcit, o en els escarnis públics a la mateixa ciutat de Granollers. D'exemples n'hi ha un munt, i la represàlies en la persona i d'algun familiar del metge Alfred Canal, home d'activitat ben destacada a la història granollerina i que pel seu tarannà progressista més que polititzat hagué de patir de les vexacions d'altres granollerins que volgueren fer recaure moltes de les coses que no havien compartit mai abans de la Guerra dins d'una ciutat conflictiva però oberta, en poden ser un amarg recordatori. Però n'hi hagueren moltes d'altres de formes repressives esglaiant els milers i milers de documents escrits sobre, com aquell qui diu per la seva magnitud, cadascun dels granollerins. Amb una quantitat tan abrusadora de dades com ho palesa la documentació que existeix sobre la ciutat en relació a aquest tema, no és estrany que la denúncia, el descrèdit, fonamentat o no, les diferències entre nacionals i rojos, bons i dolents, vencedors i vençuts, fes un tall profund entre els granollerins, i una marca que amb els anys no ha desaparegut del tot.

A Granollers, la brutalitat del conflicte de 1936-1939 es va fer molt evident. No valen excuses per justificar el que de manera sorda s'explicava durant el període bèl·lic sobre els assassinats perpetrats en granollerins o persones vinculades a la ciutat. Tenen diverses explicacions, això sí, i una revolta i una guerra disposa d'una enorme càrrega de violència de resultats brutals i amargs, i no es pot oblidar mai que molts dels que moriren eren persones vinculades amb un moviment que donava un cop d'Estat perllongat i que havia generat l'odi inherent en tota guerra i en una guerra d'una especial virulència on el bàndol feixista no es quedava enrera en la repressió. Ni si quedaria una vegada va guanyar per la força de les armes el que no podia per la força de les urnes. La rèplica a la violència de la Guerra, Granollers la va tastar abastament una vegada acabada i aquí tampoc valen excuses, i les formes varen ser moltes. Les execucions en són una prova. Els exilis en són una altra. La cura en les llarguíssimes transcripcions que es troben sobre els informes dels granollerins, fetes durant mesos i mesos, en són una altra. La repressió caiguda de manera molt especial a famílies de cognoms llargament vinculats a la ciutat, com els Garrell, per exemple, en seria un altra. Es pogué veure en la incautació de material de la seva impremta, del qual se'n beneficiaren altres de Granollers, destacades per les seves posicions dretanes abans de la Guerra o simplement addictes al Règim. Es pogué veure en la necessitat de canvi de cognom d'algun dels Garrell, per poder alinear-se en un equip de futbol, utilitzant el cognom fals de David. I d'aquí a una tirallonga d'exemples, trobats a les escoles on els infants granollerins hagueren d'aprendre en la llengua de l'Imperi, un nou concepte de la Història i un nou model de disciplina, basada en sentiments i pràctiques catòliques i l'ensinistrament sota el model del Front de Joventuts i de la Secció Femenina i si calia, fent acte de presència alguna de les seves esquadres en algun col·legi de Granollers, per recordar la Victòria i escarnir als fills dels vençuts.

Però a més es necessitava permís per moure's de poble a poble. Calia permís per reunir-se, per parlar en públic, per jugar en equip i per cantar. Calia permís per fer vida normal. Per damunt de tot això, l'església granollerina va jugar un paper els primers temps, ben galdós. Era el que succeïa arreu, però ben galdós. Res va fer per impedir una colla d'assassinats al camp de la Bota. Res la va separar d'un camí traçat on les Misses, les processons, els actes de contrició per una ciutat esgarriada i retornada a la Veritat, beneïen el Règim perquè estaven al costat seu i en formaven part. També, és clar, alguns catòlics granollerins que havien estat molt espantats durant el conflicte per la persecució que va patir

l'església, pot fer entendre el desig de control d'una ciutat no massa clerical en la seva història. De bracet un i altre, el nacionalcatolicisme acabava d'embolcallar la gent que si bé es cert que participava en les manifestacions polítiques i religioses del moment, també ho és que ho feia moltes vegades per obligació, per por, o per allò que tothom ho feia, sense obviar que també eren molts a la ciutat que es miraven els esdeveniments des de la barrera, castigats per la guerra i la postguerra, decebuts de tantes coses, enutjats, impotents o esperançats que en acabar-se el conflicte mundial, el caos dels primers anys del franquisme aviat s'acabaria.

Tot Granollers estava i va estar durant molts anys, sota control. Però, qui tenia aquest control ?

L'exèrcit els primers moments. Els falangistes acte seguit. La FET i JONS granollerina s'articulà ràpidament per dirigir la política, el sindicat i la repressió, a la qual s'hi apuntaren persones més o menys conegudes de la ciutat. Certament, a l'emparedat de la facilitat de les delacions, alguns jugaren un paper força brut. Caldria diferenciar d'aquestes pràctiques, diguem-ne voluntàries, de les que processalment feren els familiars dels assassinats durant la Guerra.

Falangistes i tradicionalistes i persones sense definició política, integrarien un llarguíssim nomenclàtor de noms i cognoms que activaren la repressió a Granollers. L' Arxiu Històric Municipal, n'és la principal fons de dades.

Clar, però, que estrenyent el cercle els personatges cada vegada són més concrets. No hi ha dubte que els que formaren part del Servei d'Informació de la FET i JONS local, , i també de la Guàrdia Civil de Granollers, feren una tasca de primer ordre en relació a la repressió. La recerca de dades a les cases dels veïns, per tenir elements de judici sobre els que calia fer un informe, a part és clar, d'altres vies d'informació, expliquen les responsabilitats en aquestes feines. I les decisions finals preses pel col·lectiu de persones que decidien sobre els informats, expliquen també les responsabilitats encertades o no i el joc que s'acceptava al Règim. És de justícia, però, explicar que les actituds dels que oficialment havien de decidir sobre els informes, diferien sovint. Hi havien personatges durs, n'hi havien disposats a intercedir i d'altres a moure's segons com bufava el vent. Moltes i moltes hores passaren alguns granollerins a discutir i dictaminar finalment sobre els milers d'informes elaborats, escrits alguns d'ells envoltats de tragèdies personals i familiars, on la presó, la feina, la gana acompanyaven el drama particular de cadascun d'ells. ⁽³³⁰⁾

³³⁰ Testimonis orals.

Comandaments militars, falangistes i alguns pocs tradicionalistes convençuts o donats d'alta per viure del *Movimiento*, Guàrdia Civil, membres dels diversos Consistoris granollerins de bona gana o amb una certa desgana en complir unes tasques encomanades per les directrius del Règim, persones vinculades amb l'església i als sectors tradicionalment més immobiliistes de la població, i perquè negar-ho, d'altres persones difícilment definibles i que en tota situació d'anormalitat apareixen disposats a fer llenya de l'arbre caigut, formaren a Granollers, un magma llefiscós i de vegades duríssim per a una part molt extensa de la resta de la població obligada a seguir uns dictats indiscutibles en tots els ordres.

I els alcaldes nomenats a dit, en uns moments tan difícils, en un període de tantes interferències i de tantes emergències, quin paper hi jugaren ?

De fet les dades documentals i testificals aportades són prou evidents pel que sembla. D'antuvi cal assenyalar que els primers alcaldes franquistes, Serra i Sagalés, demostraren d'una o altra forma el seu desinterès general per no ser-ne. Així de clar. Serra ocupà l'alcaldia nomenat per l'autoritat militar i en l'exercici del seu càrrec es trobà perfectament acomboiat pels comandaments d'un exèrcit d'ocupació i d'una colla de falangistes o de gent que s'emparà de seguida sota l'ombra del Règim que li feren com aquell qui diu, tota la feina bruta de la terrible repressió que s'esdevingué d'immediat a Granollers. I si Serra demostrà que intentà passar gairebé de puntetes en la tempesta del moment -no tothom, però, l'eximeix d'unes actituds que si més no, l'afavoriren personalment- Sagalés per altra banda va fer evident la seva vocació de no fer política tutelada pels falangistes de la ciutat. Com sempre, però, acostuma haver-hi algunes discrepàncies en les valoracions de les persones i els fets i si per alguns responia a les característiques d'un home obligat a contra cor a fer d'alcalde i que procurà fer-ho de la manera més correcta, per altres, de manera ben gràfica opinaven i creuen que aquesta presa de posició resultà que comportà una política incolora, inodora i insípida. Clar, però, que aquesta darrera versió procedeix del corrent falangista més pur i crític a la seva gestió per no haver-se involucrat amb més compromís amb el *Movimiento*. Les tensions que pogueren haver-hi amb l'alcalde Serra, no tingueren punt de comparació amb les existents amb Sagalés. Serra, a més, pràcticament deixà d'ocupar-se del càrrec i mesos abans de ser destituït d'alcalde de la Gestora, quedà submergit en una profunda depressió, per causes, segons alguns, alienes a qüestions polítiques i sí en canvi, personals i afectives.

En el cas de Sagalés, el contenciós entre falangistes i ell fou el determinant del seu cessament el 1947, un cessament, pel que sembla, desitjat per Sagalés i llargament cobejat pels membres més purs de la Falange local. A l'època Sagalés, les coses, des de l'òptica del partit, no funcionaven com havien d'anar d'acord amb els criteris de la revolució nacionalsindicalista.

Home de conviccions catòliques profundes, sense lligams polítics, respectat com a persona per la seva educació i pel seu prestigi com industrial del tèxtil i com administrador de l'Hospital-Asil de Granollers, devia disposar, l'any 1941, d'un perfil idoni, segons criteri bàsic del governador civil i compartit per la línia ascendent de la jerarquia del Sistema, per encapçalar una Gestora en un Granollers on la feina dura de la repressió ja es trobava a la recta final, i on aquesta tasca, en tot cas, ja es trobava ben dissenyada en mans de persones de provada fidelitat al Règim, d'un zel ben provat, en mans de militars o de la Guàrdia Civil, i amb la supervisió, sempre, local o forània del serveis d'informació i investigació de FET i JONS.

Sagalés havia de fer un paper d'home bo que era el que l'interessava en aquells moments al Règim que fessin algunes primeres autoritat, i que era el que també volia fer el mateix Sagalés sense seguir els dictats d'una revolució nacionalsindicalista en la que no hi creia i així ho manifestà en algun enfrontament verbal i àdhuc no massa pacífic amb falangistes de la ciutat a la mateixa casa de la vila. I és que Sagalés es trobava en una situació difícil no només pel paper de primera autoritat de la ciutat, sinó també pel paper de primera autoritat de Falange amb el seu nomenament en el càrrec de cap local i comarcal de FET i JONS. Els criteris estrictes del Consell Local del Moviment, no eren seguits per Sagalés i per això fou acusat per alguns falangistes per la seva actitud poc compromesa amb les seves línies. El seu cessament es considerarà com un cert èxit del sector més pur de Falange. La veritat és que tot apunta que per a Sagalés fou també un descans ja que fou persona que navegà entre els mars de la política amb personalitat però amb cura de no ser un home del Sistema i d'un aparell que l'obligà a gairebé deixar la seva empresa, la qual es ressentí greument dels anys en que s'hagué de dedicar a l'alcaldia, i en uns anys en que l'especulació i l'estraperlo proporcionà a un grup força important de persones, magnífics beneficis econòmics i polítics. Evidentment, també a Granollers.

En una ciutat que demogràficament havia oscil·lant d'entre unes 14.000 persones l'any 1940 a tenir-ne unes 15.400 a finals de 1947, els efectes urbans de la postguerra eren

evidents, però més que per l'increment poblacional, ho eren pels anys transcorreguts sota el conflicte que havia comportat incendis i destruccions d'una quantitat ben notable d'edificis, Això sense oblidar, és clar, que amb el desori hagut, s'havia acabat de consolidar la presència d'uns habitatges totalment inhumans en diversos llocs de la ciutat, especialment al costat de la via de la línia de França. Tot i les queixes sorgides des de les mateixes files de Falange, costaria molts anys encara que aquesta lacra desaparegués d'una ciutat on les diferències econòmiques s'accentuaren en casos molt concrets ja que els beneficis que alguns assoliren en els primers anys de postguerra no minvaren de forma clara fins a l'entrada de la dècada dels cinquanta. La quantitat de denúncies i sancions corresponents en relació a pràctiques lligades amb l'estraperlo fet per alguns granollerins, omplen un bon gruix de documentació oficial a part de córrer de boca en boca en aquells anys de misèria. I és que les necessitats alimentàries anaren lligades amb l'escassetat de una pila de bens materials, però si bé afectaren a la majoria de la població, no hi ha dubte que alguns cognoms de la ciutat van lligats, en aquesta època, a l'ascensió política i la millora econòmica. Els testimonis orals coincideixen en que Mariano Ganduxer va ser-ne un d'ells, i de manera destacada. Col·locat de manera estratègica en el teixit de la distribució de productes agraris, ben vist per les autoritats provincials, Ganduxer sembla ser, a Granollers, el cas més paradigmàtic, els primers anys de la postguerra, del creixement material al recer de la nova política. I això en boca, també, i de forma molt crítica, per part d'algun falangista.

En una ciutat totalment controlada a tots nivells, les formes de manifestació pública s'abocaren cap a la parafernàlia dels actes oficials i religiosos. Un bany ideològic i espiritual inundava en moltes ocasions la ciutat, que a falta d'altres coses i sovint per obligació i en més d'una ocasió per gregarisme i en altres per una espècie d'estranya catarsi, va sortir al carrer manifestant entusiasme, constricció o simplement presència en els banys de massa que sovintejaren a Granollers aquells anys. Els diversos enquadraments a la ciutat, a través del Front de Joventuts, la FET i JONS i la Secció Femenina per una banda, i l'Acció Catòlica granollerina per altra, compliren aquests anys un paper fonamental en quant l'organització del jovent, i l'esport, en una ciutat que disposà de seguida d'un magnífic planter de practicants, alguns d'ells d'elit, es va convertir en una esponja que les persones del Règim aprofitaren fins la darrera gota. Res, però, pot amagar com ja en un altre moment hem assenyalat, que Granollers aportaria per aquesta causa, una quantitat importants d'esportistes que destacarien en el futbol, l'atletisme i especialment, durant molt i molts anys, en l'handbol.

En aquella postguerra tan grisa, Granollers i l'handbol començarien a ser coneguts anant de la mà, mentre expressions col·lectives arrelades des de feia anys a la ciutat o gent de cultura o artistes granollerins feien viaranys per sortir-se'n sota l'ombra allargada del franquisme a Granollers. La inauguració de la nova seu del Museu, no apaivagava l'ocupació de la Unió Liberal. Tot i els bons propòsits i tasques de la gent que treballaren per al Museu de Granollers, la realitat no amagava que un centre de discussió com la Unió Liberal no es permetria de cap de les maneres, i de la seva desaparició i pas a mans de la Falange se'n farien un qüestió gairebé de principis per part d'alguns falangistes granollerins. Els fets ho proven. Com ho proven que ni el Casino ni cap entitat se n'escaparia de l'intent de control omnipresent i que es començaria a contestar de manera més directa amb la constitució de l'Associació Cultural d'antics alumnes de 2on ensenyament, i que començaria a trencar amb força dificultats, el monopoli polític i cultural existents. Tanmateix, a inicis de 1947, les preocupacions dels falangistes anaven orientades a saber com es resoldria la substitució de Sagalés mentre apostaven per un altre alcalde que respongués al perfil del partit. Els fils de Claudi Colomer i de Marià -Mariano- Ganduxer, feren, però, que això no passés. El nou càrrec va recaure a Francesc Camps Puntas, sobre qui Colomer i Ganduxer, d'entrada hi tenien major ascendència. Amb el temps es veuria si existiria o no conflicte, ja que el contenciós entre Colomer, Ganduxer i alguns falangistes era ja manifest i de retruc l'alcalde en podia sortir esquitxat. La irresistible ascensió de Colomer, un home inicialment vinculat amb el tradicionalisme segons ell sempre havia pregonat, o convertit al pensament tradicionalista en una reunió d'urgència per fer prosèlits a Granollers i apuntat al tradicionalisme per conveniències a la vista de poder fer carrera política més ràpida, segons d'altres, i entre els quals ho afirma algun falangista, es veia consolidada inicialment amb Camps. Ganduxer, per tal de poder continuar en els magnífics camins de beneficis econòmics, s'hauria apuntat a la candidatura de Camps. Un i altre confiaven, era la primera impressió, en que Camps Puntas, els serviria als respectius interessos. D'entrada, els falangistes granollerins rebien un altre cop baix des de les files del Règim. Haurien d'esperar altres temps per poder controlar totalment l'Ajuntament i des d'aquí acabar de dirigir, sota els principis joseantonians, la ciutat i la comarca. Era un desig llargament cobejat.

Que va suposar, però, el canvi d'alcaldia ? D'entrada, res no indica que Camps no volgués seguir les línies del Moviment. Semblava, en segon lloc, que el seu nomenament i afinitats polítiques, possibilitaven la seva acceptació per part dels falangistes de

Granollers. Com Sagalés, home de conviccions catòliques, representava, a més, un perfil al gust d'un ampli sector de granollerins. Camps Puntas, tanmateix, provocà l'escàndol dels ben pensants i de la línia més dura del Règim a la ciutat, quan va permetre unes festes e carnaval en un Sistema on la repressió arribava a la diversió, a l'humor, a la transgressió pactada, una vegada, almenys, l'any. Un petit terratrèmol recorregué Granollers, quan la primera autoritat, permetia sota el franquisme, concedir permís per una gatzara dintre de tot, controlada. De rebot, si alguns posaren el crit al cel per haver de suportar el que consideraven escandalós - la celebració, simplement, d'un Carnaval- altres respiraren amb un xic d'aire fresc en l'espessor de l'ambient d'aquella postguerra tan llarga. Això sembla indicar que va permetre que Camps Puntas fos vist, per alguns granollerins antifranquistes o senzillament aclaparats per l'omnipresència del *Movimiento*, amb més simpatia que la que podia tenir amb el seu nomenament. Val a dir, però, que la línia més pura de la Falange es molestà amb ell, enderiats com estaven en no permetre que no pugés ni el to de la rialla en una Espanya on els homes havien de ser meitat monjos meitat soldats. Les coses, tanmateix, canviarien amb motiu de la picabaralla de Camps Trias amb Colomer Marqués. Segons que sembla, la dialèctica escrita anà acompanyada de la directa verbal al bell mig de la ciutat. Camps hauria recriminat que se l'hagués intentat mediatitzar o utilitzar com alcalde. Algun o diversos fets ho devien confirmar i Camps tingué un enfrontament que es perllongà en la premsa i que posicionà el consistori i els falangistes, quadrant files sota el comandament de Camps, que per això era el cap del Consell Local del Moviment i perquè les tensions hagudes podien afeblir el control directa o de manera indirecta de Colomer i Ganduxer a l'Ajuntament granollerí.

Amb el recanvi de Camps Puntas per Raich, els falangistes granollerins no hi podien perdre massa. Podia semblar que, el 1950, al cap d'un dècada, Raich es convertiria en l'home més fàcil de conduir Granollers pels camins del partit. Lluny d'interferències alienes a la Falange, Raich seria, de no espatllar-ho res, l'home que per fi trobaven els falangistes per dirigir la ciutat d'acord amb les línies més fidels i possibles.

L'any 1950, Granollers tenia 15.540 habitants de fet. Font Llopart heretaria una ciutat que superava ja, per poc, els 16.000, xifra a la que va arribar el 1953. Les poquíssimes variacions hagudes entre la demografia de 1947 i 1950, saltaren més acusadament a partir d'aquest moment fins al 1952 per continuar ràpidament després. Camps i Raich es trobaren amb una ciutat amb un salt poblacional en relació als primers anys de postguerra, més alt. No

estrident, però amb un augment que calia tenir en compte, i més quan les previsions per Granollers podien fer creure que la demografia es dispararia de manera ben clara - i així va ser- a la dècada dels cinquanta. Els problemes d'escassetat de bens no feren completament marxa enrere i la necessitat d'inversions a la ciutat, de manera especial per cobrir la falta d'habitatges, problema que continuaria encara anys més tard, ja era especialment greu. Tan sols la ubicació de la immigració a poblacions veïnes, i de manera molt concreta al barri del Xarlet de Canovelles, a l'altra banda del pont de la riera del Congost, i per tant al costat mateix de Granollers, va permetre frenar l'allau de nouvinguts que en aquest cas s'instal·laren com assenyalàvem a Canovelles que creixeria com altra poblacions de manera desmesurada i pessimament en quant a serveis. L'especulació haguda amb les construccions al barri del Xarlet, al costat de la riera, proporcionaren bons beneficis a algun granollerí de la construcció que més tard hagué de veure's implicat en afers judicials.

No es pot negar que amb tantes obligacions de reconstrucció i d'inversió d'ençà d'acabada la Guerra, el pressupost municipal quedés massa curt de vegades. Des de 1940 a 1942, s'havia fins i tot escurçat l'ordinari. A partir de 1943, de poc més de 900.000 ptes de l'any anterior, va passar a poc més d' 1.500.000,- ptes., i amb oscil·lacions fins i tot a la baixa com en els anys 1944 i 1947, s'anà incrementant, amb un salt important el 1948 que superà els 2.000.000,- ptes i disposar el 1953 d'un de més de 3.000.000,- ptes. Això explica els equilibris d'algun equip per fer front a les necessitats, les poques inversions, els pressupostos extraordinaris de més de 600.000,- pts. el 1946 i especialment de més de 800.000,- pts. el 1950. Bona gestió, prudència, o tal vegada desinterès es poden barrejar segons diferents criteris, però aquesta va ser la política econòmica, pública, del moment.

Hom diria que Raich trobava la ciutat molt diferent de com era el decenni anterior. Anava sortint-se, com podia, de la malura econòmica tan greu de com l'havia patit els primers anys de postguerra. L'ambient ciutadà, era, molt diferent també. No es vivia amb tanta opressió, però el control no cedia. La resposta ciutadana, es començava a perfilar a través d'algun grup, com l'Associació Cultural que es convertiria en la punta de llança d'un moviment cultural i a l'ensem, volguda o no volgutament, polític, i que amb el Club de Ritme i el Casino es convertirien en un focus, el més actiu, de la resposta ciutadana a la gent del *Movimiento*, i de manera clara als falangistes, que volien mantenir el monopoli en part mai assolit, perquè també l'Acció Catòlica i alguns grups culturals i esportius ja havien

intentat desmarcar-se, més o menys clarament, de FET i JONS , però que ara amb més força es veia qüestionat pel pes de l'Associació ja esmentada.

Raich, tanmateix, fou un imprudent. I caigué en un parany que li van tendir. Almenys tot apunta cap això. Fou acusat, perdé els càrrecs i acabà en un trist paper com a ciutadà de Granollers, sembla, absolutament derrotat moralment. Eren els jocs del Sistema i de tots els sistemes: de vegades pujar ràpidament, i de vegades aterrar de la manera més llastimosa. Raich ho tastà. Ara calia veure que passaria amb el nou nomenament d'alcalde. Els falangistes de Granollers es mogueren urgentment. L'experiència els havia ensenyat que no es podia perdre temps. N'havien après molt. Farien els possible perquè un dels seus homes es fes càrrec de l'alcaldia i fos una persona que, com a mínim no se li poguessin atribuir possible errors com amb els que havia incorregut Raich. Font Llopart seria l'home buscat i trobat, mentre la ciutat, com sempre d'ençà d'acabada la Guerra, estava a l'expectativa. No tenia capacitat de decisió. Els qui decidien eren altres i així, de nou, passaria a inicis de 1953.